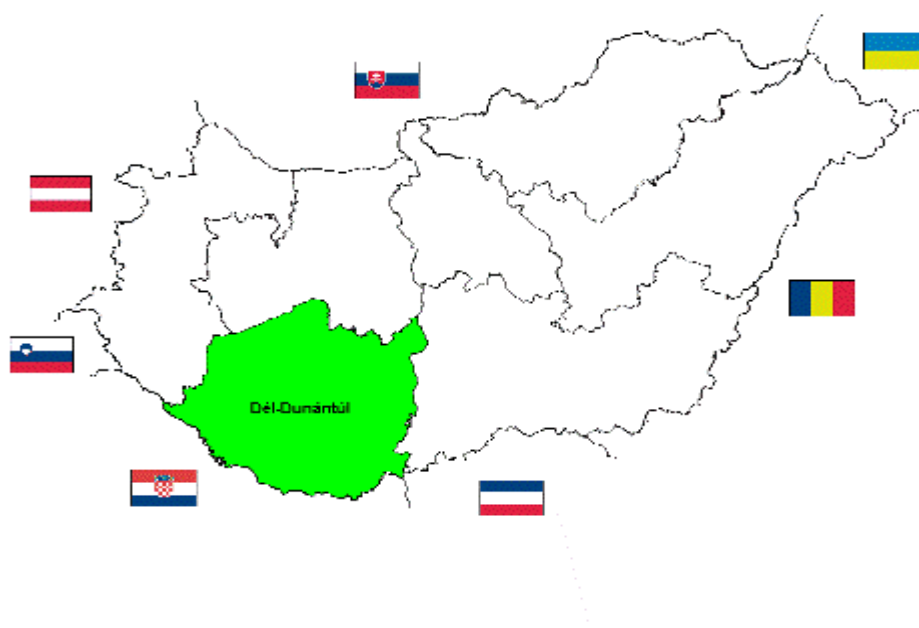

Dél-dunántúli operatív program 2007-2013

CCI szám: 2007HU161PO011

Tartalomjegyzék

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ..... 6

CÉLOK ÉS STRATÉGIA	6
FEJLESZTÉSEK	7
KOMMUNIKÁCIÓ	8

1. HELYZETELEMZÉS..... 9

1.1 A RÉGIÓ FÖLDRAJZI JELLEMZŐI, TÉR- ÉS TELEPÜLÉSI SZERKEZETE.....	9
1.2 TERÜLETI FEJLETTSÉG, JÖVEDELMI VISZONYOK	11
1.3 GAZDASÁGI FOLYAMATOK	13
1.4 K+F.....	15
1.5 TURIZMUS	16
1.6 DEMOGRÁFIA	18
1.7 A NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEK HELYZETE	19
1.8 FOGLALKOZTATÁS, MUNKANÉLKÜLISÉG.....	19
1.9 HUMÁN SZOLGÁLTATÁSOK	21
1.10 KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT	27
1.11 INFORMATIKAI INFRASTRUKTÚRA	29
1.12 KÖRNYEZETI ÁLLAPOT	30
1.13 ÉPÍTETT KÖRNYEZET	31

2 SWOT ELEMZÉS..... 33

3 CÉLOK ÉS FEJLESZTÉSI STRATÉGIA..... 35

3.1 SZAKPOLITIKAI HÁTTÉR	35
3.2 STRATÉGIAI CÉLKITŰZÉS	36
3.3 SPECIFIKUS CÉLOK	37
3.3.1 A TERMÉSZETI- ÉS ÉPÍTETT-KÖRNYEZET MEGÓVÁSA A RÉGIÓBAN	37
3.3.2 HELYI ADOTTSÁGOKRA ÉPÜLŐ VERSENYKÉPES GAZDASÁG.....	38
3.3.3 A RÉGIÓN BELÜLI TÁRSADALMI KÜLÖNBBSÉGEK NÖVEKEDÉSÉNEK MEGÁLLÍTÁSA	40
3.4 TERÜLETI DIMENZIÓ.....	42
3.4.1 ORSZÁGOS FEJLESZTÉSI PÓLUS.....	43
3.4.2 REGIONÁLIS NÖVEKEDÉSI ZÓNÁK.....	44
3.4.3 VIDÉKI TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE A KISTÉRSÉGI ÉS MIKROTÉRSÉGI KÖZPONTOK GAZDASÁGI ÉS SZOLGÁLTATÁSI SZEREPKÖRÉNEK ERŐSÍTÉSÉVEL	44
3.5 A DDOP KAPCSOLÓDÁSA AZ EGYES STRATÉGIAI DOKUMENTUMOKHOZ.....	45
3.6 A DDOP PRIORITÁSI TENGELEI.....	47
3.7 LOGIKAI KAPCSOLAT BEMUTATÁSA A CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK KÖZÖTT	48
3.8 A DDOP EX ANTE ÉRTÉKELÉSE.....	48
3.9 HIVATALOS NYILATKOZAT A DDOP STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLATÁRÓL.....	52

3.10	A ROP MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TAPASZTALATAI A 2004-2006-OS IDŐSZAKBAN	57
3.11	A DDOP PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSE	60
3.11.1	PARTNERSÉGI EGYEZTETÉS FOLYAMATA A DÉL-DUNÁNTÚLON	60
3.11.2	AZ OPERATÍV PROGRAMOK ORSZÁGOS SZINTŰ TÁRSADALMI EGYEZTETÉSE	61
3.12	HORIZONTÁLIS SZEMPONTOK	63

4 A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM PRIORITÁSI TENGELEI 67

4.1	PRIORITÁSI TENGELE: A VÁROSI TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSÉRE ALAPOZOTT VERSENYKÉPES GAZDASÁG MEGTEREMTÉSE	67
4.1.1	CÉLOK	67
4.1.2	INDOKLÁS ÉS LEÍRÁS	67
4.1.3	MŰVELETTÍPUSOK	68
4.1.4	A PRIORITÁS ÉS A SPECIFIKUS CÉLOK KÖZÖTTI KAPCSOLAT	71
4.1.5	FORRÁS FLEXIBILITÁS (RUGALMASSÁGI) IGÉNY	71
4.1.6	VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	71
4.1.7	INDIKÁTOROK	72
4.1.8	HORIZONTÁLIS ELVEK	72
4.1.9	TERÜLETI PREFERENCIA	72
4.1.10	AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMMAL VALÓ SZINERGIA	73
4.2	PRIORITÁSI TENGELE: A TURISZTIKAI POTENCIÁL ERŐSÍTÉSE A RÉGIÓBAN	74
4.2.1	CÉLOK	74
4.2.2	INDOKLÁS ÉS LEÍRÁS	74
4.2.3	MŰVELETTÍPUSOK	75
4.2.4	A PRIORITÁS ÉS A SPECIFIKUS CÉLOK KÖZÖTTI KAPCSOLAT	78
4.2.5	FORRÁS FLEXIBILITÁS (RUGALMASSÁGI) IGÉNY	78
4.2.6	VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	78
4.2.7	INDIKÁTOROK	78
4.2.8	HORIZONTÁLIS ELVEK	78
4.2.9	TERÜLETI PREFERENCIA	79
4.2.10	AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMMAL VALÓ SZINERGIA	81
4.3	PRIORITÁSI TENGELE: HUMÁN KÖZSZOLGÁLTATÁSOK FEJLESZTÉSE	82
4.3.1	CÉLOK	82
4.3.2	INDOKLÁS ÉS LEÍRÁS	82
4.3.3	MŰVELETTÍPUSOK	82
4.3.4	A PRIORITÁS ÉS A SPECIFIKUS CÉLOK KÖZÖTTI KAPCSOLAT	85
4.3.5	FORRÁS FLEXIBILITÁS (RUGALMASSÁGI) IGÉNY	85
4.3.6	VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	85
4.3.7	INDIKÁTOROK	85
4.3.8	HORIZONTÁLIS ELVEK	86
4.3.9	TERÜLETI PREFERENCIA	86
4.3.10	AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMMAL VALÓ SZINERGIA	86
4.4	PRIORITÁSI TENGELE: INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI AKCIÓK TÁMOGATÁSA	88
4.4.1	CÉLOK	88
4.4.2	INDOKLÁS ÉS LEÍRÁS	88
4.4.3	MŰVELETTÍPUSOK	89
4.4.4	A PRIORITÁS ÉS A SPECIFIKUS CÉLOK KÖZÖTTI KAPCSOLAT	92

4.4.5	FORRÁS FLEXIBILITÁS (RUGALMASSÁGI) IGÉNY	92
4.4.6	VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	92
4.4.7	INDIKÁTOROK	92
4.4.8	HORIZONTÁLIS ELVEK.....	92
4.4.9	TERÜLETI PREFERENCIA	93
4.4.10	AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMMAL VALÓ SZINERGIA	93
4.5	PRIORITÁSI TENGYEL: AZ ELÉRHETŐSÉG JAVÍTÁSA ÉS KÖRNYEZETFEJLESZTÉS	94
4.5.1	CÉLOK.....	94
4.5.2	INDOKLÁS ÉS LEÍRÁS	94
4.5.3	MŰVELETTÍPUSOK.....	95
4.5.4	A PRIORITÁS ÉS A SPECIFIKUS CÉLOK KÖZÖTTI KAPCSOLAT	99
4.5.5	FORRÁS FLEXIBILITÁS (RUGALMASSÁGI) IGÉNY	99
4.5.6	VÁRHATÓ EREDMÉNYEK	99
4.5.7	INDIKÁTOROK	100
4.5.8	HORIZONTÁLIS ELVEK.....	100
4.5.9	TERÜLETI PREFERENCIA	100
4.5.10	AZ ÚJ MAGYARORSZÁG VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMMAL VALÓ SZINERGIA	101
4.6	PRIORITÁSI TENGYEL: A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM LEBONYOLÍTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA (TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS)....	102
4.6.1	CÉLOK.....	102
4.6.2	AZ ÚMFT TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS TEVÉKENYSÉGEI.....	102
4.6.3	A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS PRIORITÁS ÁLTAL TÁMOGATOTT TEVÉKENYSÉGEK.....	102
4.6.4	INDIKÁTOROK	103
4.7	NAGYPROJEKTEK INDIKATÍV LISTÁJA	103

5 PÉNZÜGYI TERV..... 104

6 AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK..... 106

6.1	MENEDZSMENT.....	106
6.1.1	STRATÉGIA ÉS KOORDINÁCIÓ	106
6.1.1.1	INTÉZMÉNYI KERETEK	107
6.1.1.2	KOORDINÁCIÓS ELJÁRÁSOK	108
6.1.2	IRÁNYÍTÓ HATÓSÁG (IH).....	109
6.1.2.1	AZ IRÁNYÍTÓ HATÓSÁG HELYE.....	109
6.1.2.2	FELADATKÖRE ÉS FELELŐSSÉGE.....	109
6.1.3	KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEK.....	111
6.1.3.1	A KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEK FELADATAI	111
6.1.3.2	KSZ-EK MINŐSÍTÉSE, KIVÁLASZTÁSA ÉS FINANSZÍROZÁSA	112
6.1.3.3	A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM KÖZREMŰKÖDŐ SZERVEZETEI	113
6.1.4	AZ OP LEBONYOLÍTÁSA SORÁN HASZNÁLT ELJÁRÁSOK	114
6.1.5	A VÉGREHAJTÁS ADMINISZTRATÍV KAPACITÁSA	115
6.2	MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS	117
6.2.1	MONITORING.....	117
6.2.1.1	KONVERGENCIA MONITORING BIZOTTSÁG.....	117
6.2.1.2	MONITORING INFORMÁCIÓS RENDSZER LEÍRÁSA – INDIKÁTOROK ÉS ADATGYŰJTÉS	119

6.2.2	ÉRTÉKELÉS.....	119
6.2.2.1	ÉRTÉKELÉSI TERV	119
6.2.2.2	A FOLYAMATOS ÉRTÉKELÉS KIVÁLASZTÁSI MECHANIZMUSA.....	120
6.2.2.3	ÉRTÉKELÉS MENEDZSMENT	120
6.2.2.4	TERVEZETT ÉRTÉKELÉSI KAPACITÁSOK.....	121
6.3	PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS	121
6.3.1	AZ IGAZOLÓ HATÓSÁG – FELADATAI.....	121
6.3.1.1	AZ IGAZOLÓ HATÓSÁG FELEPÍTÉSE.....	121
6.3.2	PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS SZABÁLYAI	122
6.3.2.1	AZ IH FELELŐSSÉGE:.....	122
6.3.2.2	A K SZ FELELŐSSÉGE:.....	123
6.3.3	KEDVEZMÉNYEZETT RÉSZÉRE TÖRTÉNŐ KIFIZETÉS FOLYAMATA	123
6.3.4	AZ EURÓPAI UNIÓS TÁMOGATÁSOK ELLENŐRZÉSE	124
6.3.4.1	PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS (KONTROLL).....	124
6.3.4.2	AZ ELLENŐRZÉSI HATÓSÁG FELADATA, FELELŐSSÉGE	125
6.4	INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA	126
6.4.1	TÁJÉKOZTATÁSSAL ÉS NYILVÁNOSSÁGGAL KAPCSOLATOS RENDELKEZÉSEK.....	126
6.5	KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK ÉS HORIZONTÁLIS ELVEK – FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG, ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK, KÖZBESZERZÉSEK	127
6.5.1	FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS A DISZKRIMINÁCIÓ TILALMA	127
6.5.2	ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK.....	129
6.5.3	KÖZBESZERZÉS	129
6.6	AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT.....	130
6.6.1	AZ ADATSZOLGÁLTATÁS RENDJE	130

**1. SZ. MELLÉKLET: A KÖZÖSSÉG ALAPJAIBÓL SZÁRMAZÓ FORRÁSOK
KATEGORIÁNKÉNTI HOZZÁJÁRULÁSA AZ OPERATÍV PROGRAMHOZ..... 132**

2. SZ. MELLÉKLET: A DDOP INDIKÁTORAINAK ÖSSZESÍTŐ TÁBLÁZATA... 133

3. SZ. MELLÉKLET ÖSSZEFOGLALÓ A ZÁSZLÓSHAJÓ PROGRAMOKRÓL.. 136

**4. SZ. MELLÉKLET: A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAMOT
VÉLEMÉNYEZŐ SZERVEZETEK..... 138**

**5. SZ. MELLÉKLET: A 1828/2006/EK RENDELET 47. CIKK (1) BEKEZDÉSE
ALAPJÁN KIVÁLASZTOTT KRITÉRIUMOK SZINTJE A DÉL-DUNÁNTÚLI
RÉGIÓBAN 140**

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Célok és stratégia

Figyelembe véve a helyzetelemzésben feltárt problémákat, területi különbségeket és sajátosságokat, valamint az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióban és az Országos Területfejlesztési Konceptióban foglalt területfejlesztési célokat és prioritásokat, a Dél-dunántúli operatív program hosszú távú **átfogó célja (2020-ig) a Dél-dunántúli régió felzárkóztatása az ország fejlettebb térségeihez**. A felzárkóztató folyamat eredményeképpen hosszú távon el kell érni, hogy a Dél-dunántúli régió és az ország fejlett régiói közötti fejlettségi szakadék szűküljön.

A 2007-2013 közötti programozási időszakban reális célként a fejlettségi differenciák növekedésének megállítása fogalmazható meg. Ennek megfelelően jelen program **stratégiai célkitűzése (2013-ig) a Dél-dunántúli régió leszakadásának megállítása**, azaz a régiónak az országos növekedési pályán tartása, annak érdekében, hogy a későbbiekben elindulhasson egy felzárkóztató folyamat. A stratégiai cél elérése érdekében három specifikus cél került meghatározásra:

Specifikus cél	Indikátor
A természeti- és épített-környezet megóvása a régióban	A környezeti állapottal és a városfejlesztési akciókkal való elégedettség az érintett lakosság körében (%) (adatforrás: IH; Kiinduló érték: 0; Célérték: 60% (2015))
Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság	A foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban (%) (adatforrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat; Kiinduló érték: 51,8% (2006. II. negyedév); Célérték: 54% (2015))
A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása	Az alapfokú humán közszolgáltatások színvonalával való elégedettség a hátrányos helyzetű térségekben élők körében (%) (adatforrás: IH; Kiinduló érték: 0; Célérték: 60 % (2015))
Területi dimenzió	
– Országos fejlesztési pólus	
– Regionális növekedési zónák	
– Vidéki térségek fejlesztése a kistérségi és mikrotérségi központok gazdasági és szolgáltatási szerepkörének erősítésével	

A lisszaboni stratégia céljait összefoglaló **Integrált Iránymutatások** makro- és mikro, valamint foglalkoztatási céljai tekintetében a makrogazdasági iránymutatások közül: a növekedés; a tíz mikrogazdasági iránymutatások közül pedig három: az üzleti környezet, közép-és kisvállalkozások és infrastruktúra kerül közvetlen támogatásra. A foglalkoztatási célok tekintetében a rugalmasság, a humán-tőke befektetés és az oktatás jelenik meg az operatív programban. Az anyag összhangban van az ÚMFT¹ horizontális céljaival. Beépíti a

¹ Az Új Magyarország Fejlesztési Terv az Európai Unió strukturális alapjaiból és Kohéziós Alapjából származó támogatások 2007 és 2013 közötti felhasználásához szükséges **Nemzeti Stratégiai Referencia-keret**. (A továbbiakban Új Magyarország Fejlesztési Terv, illetve ÚMFT).

környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság és a kohézió elvét stratégiájába, s azok elérését közvetlenül is szolgálja.

Az operatív programok beavatkozásainak hatékonyságát növelik, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítását elősegítik a zászlóshajó programok, így például:

- Versenyképességi pólus,
- A XXI. század iskolája,
- A „Nem mondunk le senkiről!” (Leszakadó térségek felzárkóztatása),
- A Gyermekesély, és
- Az „Akadálymentes Magyarország” zászlóshajó program.

Fejlesztések

folyó áron, 15% nemzeti hozzájárulással

Prioritás	A prioritás kerete (EUR)	Százalékos megoszlás
<p>A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése</p> <p>Célok:</p> <p>A gazdasági és intézményi szereplők hatékony együttműködésének elérése, a mikro-, kis- és középvállalkozások működésének hatékony fenntartásával, a vállalkozók aktivitásának és szolgáltatói hátterének erősítésével; gazdasági infrastruktúra fejlesztése elsősorban a meglévő ipari park struktúrára alapozva, valamint az ipari termelés alól kivont és volt katonai hasznosítatlan, illetve alulhasznosított barnaövek telephelyfejlesztése, funkcióváltásának elősegítése.</p>	87 316 684	10,5%
<p>A turisztikai potenciál erősítése a régióban</p> <p>Célok:</p> <p>A prioritás megvalósításával várható, hogy megáll a Dél-dunántúli régió piacvesztése mind a belföldi, mind a külföldi turistákat illetően a többi régióval szemben. A támogatott térségekben növekszik a látogatók száma, valamint az átlagos tartózkodási idő.</p>	153 994 807	18,6%
<p>Humán közszolgáltatások fejlesztése</p> <p>Célok:</p> <p>A humán alapszolgáltatások elérhetőségének javítása - kiemelten a leszakadó és hátrányos helyzetű térségekben – komplex szolgáltatásokat nyújtó integrált központok kialakításával. A humán szolgáltatások minőségének fejlesztése. Az alapfokú oktatás színvonalának javítása a hátrányos helyzetű, zömében aprófalvas szerkezetű települések intézményeinek gazdaságos működtetési feltételeinek megteremtésével. Közintézmények akadálymentesítése.</p>	153 209 135	18,3%
<p>Integrált városfejlesztési akciók támogatása</p> <p>Célok:</p> <p>A leértékelődő városi területek és főképp romák által lakott telepek fenntartható társadalmi, környezeti megújulásának elősegítése, közösségi és szociális funkciók megjelenésének támogatásával és a meglévő funkciók megerősítése a társadalmi kohézió erősítése érdekében.</p>	189 229 051	22,6%

Prioritás	A prioritás kerete (EUR)	Százalékos megoszlás
Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés Célok: A régió belső vonzáscentrumainak (mikro- és kistérségi központok, nagyvárosok) elérhetőségének javítása. Az egyéni gépjármű-közlekedés térhódításának lassítása a közforgalmú közlekedéssel szemben. A környezetvédelmi infrastrukturális ellátottság javítása a természeti és épített környezet megóvása érdekében.	215 955 852	26,4%
Technikai segítségnyújtás	29 867 399	3,6%
Összesen	829 572 928	100%

Az operatív programban zászlóshajó projektként kerül megnevezésre, és önálló műveletként szerepel az **Európa Kulturális Fővárosa 2010** (EKF 2010) program.

A Pécs fejlesztési pólus program DDOP-ot érintő egyes intézkedései megjelennek az anyagban, a DDOP önálló területi célként kezeli Pécs fejlesztési pólust, valamint a Pólus programhoz illeszkedő fejlesztéseket előnyben részesíti.

Kommunikáció

A DDOP stratégiája és az egyes területek közötti forrásmegosztás az EU előírásainak megfelelően lebonyolított partnerségi egyeztetések eredményeképpen került véglegesítésre.

1. HELYZETELEMZÉS²

1.1 A régió földrajzi jellemzői, tér- és települési szerkezete

A Dél-dunántúli régió Magyarország dél-nyugati részén, a Duna, a Dráva (mely egyúttal a természetes határt jelenti Horvátországgal) és a Balaton közé ékelődő területet foglalja magába. 14 169 - km²-es területe, ahol a 2005. év elején 977 ezren éltek, 69 fő/km²-es népsűrűségével **az ország legritkábban lakott térsége**. A régió központja Pécs, a 160 ezer lakosú nagyváros, Kaposvár és Szekszárd a régió társközpontjai. Ezekben a városokban futnak össze a térség gazdasági-kulturális életének szálai. A Dél-Dunántúl **felszíne változatos**, környezeti minősége általában kedvező. Az egykor domináns bányászat (feketekőszén és urán) az elmúlt évtizedben visszaszorult a régióban, jelentős gazdasági visszaesést okozva Pécs, Komló, Szászvár és Nagymányok térségében. A hegységek fő tömegét alkotó mészkő cementgyártásra alkalmas. A komlói andezit bányászat szerepe felértékelődik a régióban tervezett autópálya építések kapcsán. A dombvidékeken agyag, a Dráva mentén kavics és homok található nagy mennyiségben.

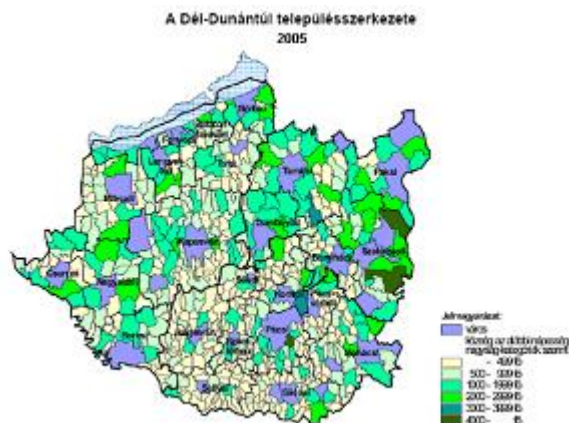
1. térkép

A terület felszíni és felszínalatti vizekben, illetve hévízforrásokban gazdag, jelentősebb vízmennyiséget a Duna és a Dráva szállít. Legjelentősebb állóvíz a – több régióhoz is tartozó – Balaton, amely Közép-Európa legnagyobb tava. A tó lankás déli – sekély vizű – partja tartozik a régióhoz, kitűnő adottságokat biztosítva a turizmus fejlesztéséhez.

A tájegység fontos természeti értékeit jelentik az itt található országos és helyi jelentőségű védett természeti területek. A legjelentősebbnek a több mint 49 ezer hektárra kiterjedő Duna-Dráva Nemzeti Park tekinthető. A Kis-Balaton térségében átnyúlik a régió területére a Balatonfelvidéki Nemzeti Park. A régiót a védett természeti területek mellett a nemzetközileg

² A helyzetelemzés a fellelhető legfrissebb adatokra támaszkodik. A Dél-dunántúli régió és térségeinek felzárkóztatását és tökevonzó képességének javítását megalapozó helyzetfeltáró tanulmány, amely számos hasznos komplex adat- és térképi feldolgozást tartalmaz, 2002-ben jelent meg. Komplex adatok esetében ennél frissebb elemzés nem készült. Különösen a demográfiai résznél több mutató a legutolsó, 2001-es népszámlálás adatait tartalmazza.

is híres gyógy- és termálvizek, illetve a kiemelkedően fontos történelmi-építészeti emlékek is gazdagítják.

2. térkép

Forrás: A Dél-dunántúli régió és térségeinek felzárkóztatását és tökevonzó képességének javítását megalapozó helyzetfeltáró tanulmány-Tolna Megyei Általános Művelődési Központ, KSH

A Dél-dunántúli régió közigazgatásilag Baranya, Somogy és Tolna megyékre (**NUTS III. szint**), valamint **24 kistérségre (NUTS IV. szint)** tagolódik. A megyék székhelyei és egyben a régió legjelentősebb megyei jogú városai Pécs, Kaposvár és Szekszárd. **A régió településszerkezete** kedvezőtlen, arra egyrészt a városhálózat fejletlensége, másrészt az aprófalvak- és kistelepülések nagy aránya jellemző. A régió 653 településből álló településhálózatának csaknem háromnegyedét **aprófalvak** alkotják (fehérrel jelölve a 2. térképen), azokban a lakosság 20%-a él. Az aprófalvak közül 342-ben az 500 főt sem éri el a lakosság száma. Az aprófalvas településszerkezetet rendszerint kedvezőtlen gazdaságföldrajzi környezetben találjuk. A kimondottan aprófalvas Baranyában a községek közel 70%-a 500 lakos alatti törpefalva (Tolnában 28%, Somogyban 44%.) A régió városai között is dominálnak a kisebb méretű települések.

1. táblázat: A régió városhálózatának főbb jellemzői

Településkategória	Városok száma	Régió lakosságának megoszlása
10 ezer fő alatti kisváros	19	10%
10-30 ezer fő közötti középváros	12	19%
30 ezer fő feletti nagyváros	2	10%
100 ezer fő feletti nagyváros: Pécs (agglomeráció nélkül)	1	17%

Kaposvár, Pécs és Szekszárd valós térségi központi funkciókat betöltő települések, amelyek mindegyikében megindult az agglomerálódás és a szuburbanizációs folyamat. A régió városhálózatának gerincét a tizenkét 10-30 ezer fő közötti lakosságú város adja. A régióban a tízezer főnél **kisebb népességű városok ellátó intézményrendszere erősen hiányos**, a nem mindennapos szolgáltatásokat az ott élők kénytelenek másutt igénybe venni. E városok saját települési infrastruktúrájának kiépítettsége is elmarad a nagyobb városok színvonalától. Mindezek mellett a térségben még jelenleg is vannak **városhiányos területek**, ilyenek Tolna megye középső részének vidékei, a Zselicség, az Ormánság vagy a Somogyi dombvidék. A városhiányos területek nagyrészt megegyeznek az aprófalvas területekkel.

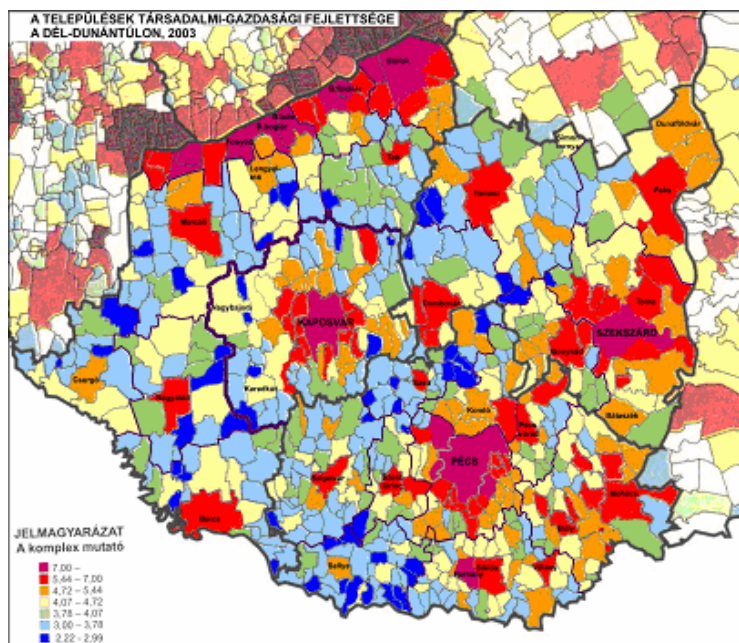
1.2 Területi fejlettség, jövedelmi viszonyok

Egyértelmű **összefüggés** mutatkozik a régió belüli **fejlettségi különbségek és a régió településszerkezete között**. A nagyvárosok térsége, valamint a Balaton menti kistérségek fejlődésével éles ellentétben állnak a Dráva-mentén tömbben sorakozó, valamint a megyék belső határain mozaikszerűen elhelyezkedő elmaradott kistérségek. A 2004-ben elfogadott szabályozás (64/2004 Kormányrendelet) szerint a régió 24 kistérsége közül 18 hátrányos helyzetű, közülük pedig 9 a leghátrányosabb helyzetűek csoportjába tartozik. Ez azt jelenti, hogy a régió lakosságának majdnem fele (47,5%) hátrányos helyzetű térségben él, ezen belül a leghátrányosabb helyzetű térségekben a népesség közel 20%-a él. Ez utóbbi arány csak két régióban magasabb – Észak-alföldön (40%), Észak-magyarországon (37,6%).

A régió **legfejlettebb térségei Kaposvár, Pécs és Szekszárd, illetve Siófok környéke**. A három megyeszékhely közül Kaposvár az elmúlt időszakban számottevő növekedést ért el. Pécs gazdasági-szolgáltatási-oktatási-kulturális dominanciája – a város méreténél fogva – annak ellenére megkérdőjelezhetetlen, hogy környezetére gyakorolt kisugárzása csökken: az OTK megállapításai szerint a **Pécsset övező agglomerálódó térség** mérete jelentősen zsugorodott, ami jelzi, hogy fejlesztendő a város és környezetének gazdasági-társadalmi együttműködése. A fejlett területekre a relatíve kedvező, az országos átlagtól azonban kissé elmaradó foglalkoztatottsági és jövedelmi viszonyok jellemzőek. Meg kell említeni még Paks környékét is, ahol a helyi gazdaságba szervesen nem – viszont a foglalkoztatásba jelentősen – beépült atomerőmű teljesítménye felhúzza nem csak a kistérség, hanem egész Tolna megye statisztikai mutatóit.

A régió kevés számú urbanizált térségét kivéve csak néhány térségben **indult meg a helyi adottságokra alapozott gazdasági fejlődés**. A **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet térségében** a turizmusra alapozva viszonylag stabil fejlődés tapasztalható annak ellenére, hogy a vendégforgalom erősen szezonális és volumene csökken, ami az egyoldalúan a **turizmusra alapozott gazdaságban** foglalkoztatási és jövedelmezőségi gondokat okoz. Ugyancsak főleg a turizmus különböző ágain (pl. gyógyturizmus), valamint minőségi bortermelésen alapszik **Harkány-Siklós-Villány térség** fejlődése is. A települések társadalmi és gazdasági fejlettségét kifejező mutatóiból készített komplex indikátor értékek térképi megjelenítése kirajzolja a régió területi egyenlőtlenségeit.

3. térkép

Forrás: KSH

A régió vidékies, **aprófalvas térségeinek leszakadása folytatódott** az elmúlt időszakban. Magas, néhol 30%-ot elérő munkanélküliséggel, alacsony foglalkoztatottsággal, elvándorlással küzdő elzárt, nehezen megközelíthető zárványterületek alakultak ki a Dráva-mentén, különösen az **Ormánságban**, valamint **Zselicben, Hegyháton, valamint Külső- és Belső-Somogy** egyes területein. E területeken halmozottan hátrányos helyzetű, kirívó szegénységgel küzdő, általában kevésbé iskolázott, egyre öregedő népesség él, és e területeken koncentrálódik a régió cigány lakosságának zöme is. Ugyancsak nagy a romák aránya a pécsi volt bányászkolóniák és munkásnegyedek területén (különösen a város keleti felében), ahol sokszor a legalapvetőbb szolgáltatások és infrastrukturális feltételek sem adták a tisztas életkörülmények biztosításához.

A dél-dunántúli régióban 2004-ben az egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem az országos átlag 82%-a volt, (2000-ben 81,5%,) ami kismértékben meghaladja az Észak-alföldi régió értékét, közel azonos mértékű az Észak-magyarországi és Dél-alföldi régióval, viszont jelentős elmaradást mutat a két fejlettebb dunántúli régióhoz képest.

A régiós bruttó átlagkeresetek gazdasági áganként jelentősen differenciálódtak és a mezőgazdaság, illetve a villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás ágazatok kivételével valamennyi nemzetgazdasági ágban alacsonyabbak voltak, mint országosan. A legmagasabb keresetek a közigazgatás, a védelem, valamint a kötelező társadalombiztosítás ágazatban voltak.

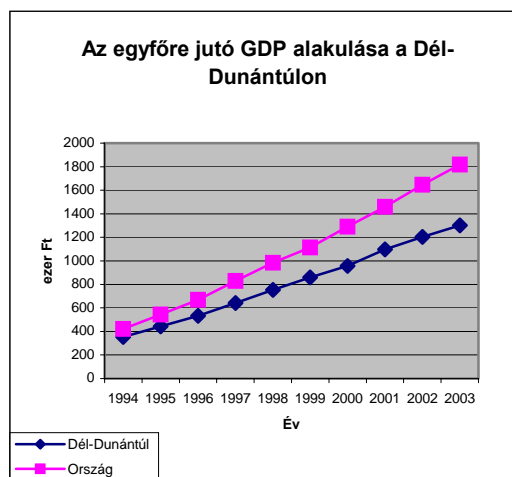
A megyeszékhellyel és környékével nem igazán vehetik fel a versenyt a régió egyéb térségei. A gazdaság valamely területén erős szereppel rendelkező területek lakosságának jövedelmi helyzete kedvezőbb (Paks, Siófok, Fonyód). A megyeszékhelyektől távolabbi, rossz infrastruktúrával, gyenge ipari, idegenforgalmi stb. kapacitással bíró területeken elért jövedelmek jóval átlag alattiak. Településtípusonként vizsgálva a városok (ezen belül is kiemelten a megyeszékhelyek) sokkal kedvezőbb adottságokkal bírnak a községeknél, amelyek közül csak azok mutatói előnyösebbek, ahol valamely nagyváros közelségének kedvező hatása érvényesül.

A régiós átlagtól jóval alacsonyabb jövedelmi szintek egybeesnek a perifériális, jellemzően aprófalvas településszerkezetű hátrányos helyzetű térségekkel. Itt az adófizetőkénti illetve az állandó lakosonkénti személyi jövedelemadó-alapok 15–30%-kal, a befizetett adók 30–50%-kal voltak az átlag alatt. Az alacsonyabb jövedelmek az aprófalvas jelleggel, gyenge ipari kapacitással, munkahelyek hiányával, valamint az infrastrukturális elmaradottsággal függenek össze. E térségek központjai gyenge gazdasági húzóerővel rendelkeznek.

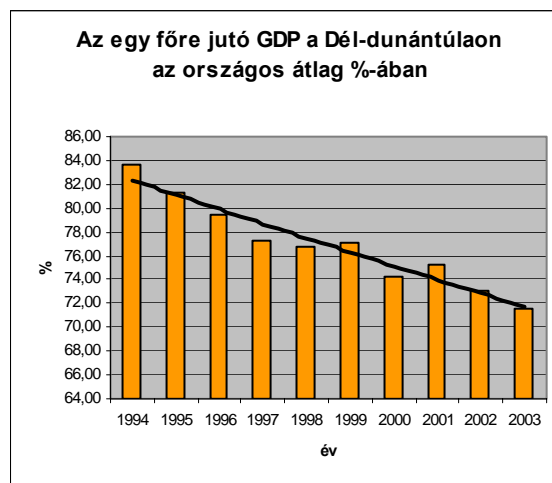
1.3 Gazdasági folyamatok

Az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) adatait tekintve a Dél-dunántúli régió pozíciója több mint 10%-kal romlott az országos átlaghoz képest 1994 és 2003 között. (1994-ben a régió az országos átlag 83,65%-át érte el, ez az adat 2003-ben már csak 71,58%.) A különbség rövidebb stagnálást leszámítva folyamatosan növekedett ebben az időszakban. A régió fejlettségi szintje a másik két dunántúli régióhoz képest még jelentősebb leszakadást mutat. A területi fejlettségi különbségek növekedését nem sikerült megállítani, vagy lassítani a központi eszközök alkalmazásával³.

1. Diagram

2. Diagram

Forrás: KSH

Magyarország bruttó hazai termékének egy főre jutó összege **nemzetközi összehasonlításra alkalmas vásárlóerő-paritáson (PPS)** számítva – az 1990-es évtizedben folyamatosan csökkenő különbség ellenére – 2003-ben még mindig csak 59,9%-a volt az Európai Unió (EU25) átlagának. A Dél-dunántúli régió az EU25 átlagának csupán **42,9%-át** érte el 2003-ban (KSH).

A rendszerváltást követően – elsősorban a bányászat leépülésével - a gazdasági szerkezet lényegesen átalakult. Az ipar háttérbe szorulásával párhuzamosan erősödött a szolgáltatási szektor teljesítménye, míg a mezőgazdaságé enyhe ingadozásokkal ugyan, de folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A nehézipar visszaszorulását nem tudta ellensúlyozni a magas hozzáadott értéket előállító ipari ágazatok megjelenése. A szolgáltatási szektor erős pozíciója régiós összehasonlításban is kiemelkedő, a rangsorban csak a Közép-magyarországi régió

³ A területi folyamatok alakulásáról és a területfejlesztési politika érvényesüléséről szóló országgyűlési jelentés (VÁTI, 2004)

előzi meg. A mezőgazdaság aránya a többi régióhoz képest a Dél-Dunántúlon továbbra is magasnak mondható, részesedését tekintve a második a Dél-alföldi régió után.

Az egyes **gazdasági ágak** által országosan megtermelt hozzáadott értékből is nagyon eltérő a dél-dunántúli térség részesedése. A mezőgazdaság, vad-, erdőgazdálkodás, halászat országos teljesítményének 2002-ben csaknem 15%-át, a villamos energiának (gáz, gőz, vízellátás) 17%-át a Dél-Dunántúl adta. A feldolgozóiparon belül az élelmiszeripar, a gépgyártás és elektronika, illetve a textil- és bőripar jelentősége emelhető ki. A többi gazdasági ágban ennél kisebb volt a térség hozzájárulása az országos ágazati teljesítményekhez.

Az elmúlt 10 évben a Dél-Dunántúlon az országos átlaghoz képest kevesebb új **gazdasági szervezet** alakult. Az alacsonyabb növekedési ütem ellenére a Dél-Dunántúlon a szervezetsűrűség magasabb, közel azonos értéket mutat a másik két dunántúli régióval, és erősen meghaladta az ország keleti régióiban regisztrált értékeket. A **foglalkoztatottak száma alapján** az országosnál kisebb a régióban a közép- és nagyvállalatok aránya. 2004-ben 57 olyan vállalkozás volt a régióban, mely 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztatott, mely az ország közép- és nagyvállalatainak 6%-át jelentette⁴. Az egyéni vállalkozások aránya meghaladja az országost, ezek jelentős számban önfoglalkoztató mikrovállalkozások. Mindez erős hasonlóságot mutat a kelet-magyarországi régiók statisztikáival.

A régió ipari értékesítésén belül az **export aránya** jelentősen elmarad az országos kiviteli hányadtól. Az egyes ágazatok értékesítésén belül legnagyobb hányad a gépiparban és a textiliparban került külföldre, ezen iparágak eladásainak nagyobb hányada külföldön realizálódik.

A régióban – a hagyományos és az új iparágakban egyaránt – elindultak **klaszterszerveződések**: autóipari klaszter szekszárdi központtal, egészségipari klaszter Pécsen és Dombóváron, cipőipari klaszter Bonyhád térségében, a Pannon Fa és Bútoripari Klaszter tevékenysége pedig kis részben kiterjed a Dél-Dunántúlra is. Alapvetően szükséges ezen kezdeményezések megerősítése, és a még csírájában lévő további együttműködések felkarolása.

Az országban 179 **ipari park** jött létre, amelyek közül 17 található a régióban (Pécs, Komló, Mohács, Bóly, Siklós, Sellye, Paks, Dombóvár, Szekszárd, Marcali, Siófok, Barcs, Nagyatád, Csurgó, Kaposváron kettő). Az ország ipari parkjai területének mindössze 9% fekszik a Dél-Dunántúlon, ami a legkisebb részesedés a régiók közül (817 ha). A régió ipari parkjaiban 218 vállalkozás működött, így 12,8 vállalkozás jutott egy ipari parkra szemben az országos 15-tel. A régió ipari parkjainak betelepültsége 41,7%-os volt és 9762 főt foglalkoztattak a betelepült vállalkozások, mely az összes ipari parkban foglalkoztatottaknak mindössze 7%-a. 2003-ban az ipari parki beruházások csupán 5%-a jutott a régióra. (GKM) Ezen folyamatok részben a délszláv háború nyomán elmaradt, a térségbe irányuló hazai és külföldi befektetésekkel, részben a régiót elkerülő autópályát és autópályát fejlesztésekkel magyarázhatóak. Mindezek alapján a régió csak részben tudott megfelelni a gazdasági szerkezetváltásból adódó kihívásoknak. Ennek megfelelően – a kihasználtság javítása és a helyi vállalkozások betelepülésének ösztönzése mellett – szükséges a vegetáló ipari parkok szolgáltatásainak és infrastruktúrájának erősítése, kapcsolatrendszerük, marketingjük javítása.

Vállalkozói **inkubátor** az elmúlt években több helyen is létesült a régióban, de a legtöbb helyen működésük nem éri el az inkubátoroktól elvárható szolgáltatási szintet, holott az induló KKV-k erősítésének egy jelentős eszközévé kellene válniuk. A legtöbb szolgáltatást a kaposvári, a mohácsi és a dombóvári inkubátorház nyújtja, ezek mellett még Pécsset,

---

⁴ A vállalkozások létszám-kategóriája a regisztrált vállalkozásokra vonatkozik.

Pécsváradon és Tamásiban jött létre ilyen intézmény. A Dél-Dunántúlon a mohácsi és a barcsi **vállalkozási övezet** alakult ki, előkészítés alatt áll a Dél-Baltoni Vállalkozási Övezet (Tabi és Siófoki kistérség). A vállalkozási övezetek jelenlegi infrastruktúrájukkal nem versenyképesek a befektetői körökben, nem nyújtanak komplex szolgáltatásokat, nem alakult ki a hatékony működtetésükhöz szükséges intézményrendszer. Hiányoznak a kezdő vállalkozásokat segítő tanácsadási, oktatási programok, melyek kellő támogatást adnak az eredményes gazdasági tevékenység megalapozásához. Így további feladatunk a már létrejött inkubátorok és vállalkozási övezetek tényleges szolgáltatási tartalommal való megtöltése, az ehhez szükséges intézményrendszer létrehozása és hatékony működtetése. Ez olyan szolgáltatások fejlesztését jelenti, amelyek révén a vállalkozások hozzájutnak azokhoz az információkhoz, tudáshoz, szakmai, vállalkozói, vezetői készségekhez, amelyek a vállalkozásaik sikeres menedzseléséhez, a piaci és munkaerő-piaci folyamatokhoz való alkalmazkodó készségük növeléséhez, attitűdjük és szemléletük fejlődéséhez szükségesek.

A régió logisztikai központ funkciói gyengék. A délszláv háborúk és a gyorsforgalmi úthálózat kiépíttelensége miatt a 90-es évek elején a régió területén Országos Logisztikai Szolgáltató Központot (OLSZK) nem jelöltek ki. A barnamezők kérdőíves felmérése során 152 objektum beazonosítása történt meg (mintegy 2000 hektár területen), melyek 65%-a ipari eredetű terület, 20%-a egykori katonai objektum, 15%-a mezőgazdasághoz kapcsolódó terület. A barnamezős területek többsége városi területekhez kapcsolódik, több mint fele teljesen hasznosítatlan.

A külföldi tőke vonzása tekintetében a régiók között Dél-Dunántúl helyzete mondható a legkedvezőtlenebbnek. Itt működött a **külföldi érdekeltségű vállalkozások** 5%-a, az általuk befektetett tőkeösszeg – folyamatos csökkenés eredményeként - 2003-ban már csak 1,9%-ot képviselt az országból. Az egy lakosra jutó befektetett külföldi tőkeösszeg (160 000 Ft), a második legalacsonyabb volt a régiók közül.

1.4 K+F

A K+F tevékenység súlya messze alatta marad a fejlettebb régiók hasonló adatainak. A kutatás-fejlesztés ráfordításai tekintetében érzékelhető leginkább a régió erősödő versenyhátránya. A régió részesedése az országos ráfordításokból mindössze 3,33% (2004). A megyék közötti rangsorban Baranya, amely a régiós ráfordítások 76%-át koncentráltta, a 8. helyen állt. Nemesak a vállalati szektor innovációs potenciálja szorul erősítésre, de a kutatóhelyek forrásfelszívó képessége is. Az iparjogvédelmi oltalmi bejelentések száma a Dél-Dunántúlon a legalacsonyabb a magyarországi régiók rangsorában. A helyi vállalkozások innovációs potenciáljának gyengesége hosszabb távon a versenyképesség korlátjává válik, mely országos viszonylatban tovább rontja a régió eddig sem kiemelkedő gazdasági teljesítményét.

Ugyanakkor már a Dél-Dunántúlon is megjelentek – különösen a hulladékgazdálkodás területén - a környezettechnológiai kutatások, ill. a **környezeti ipar** területén aktív vállalkozások, szervezetek. Felmérések alapján a K+F szektoron belül a környezettudományi kutatásokkal foglalkozó szervezetek aránya 17.3 %. A hulladékhasznosítás terén a régióban üzemel 2 válogatómű, 2 gumiőrleményt előállító vállalkozás, 3 elektronikai hulladékfeldolgozó, valamint 7 műanyag-feldolgozó.

A Dél-dunántúli régió jelentős szellemi potenciállal rendelkezik, amely azonban nincs kellően kihasználva, jöllehet Kaposvár és Pécs kulturális élete kiemelkedően jelentős, és a művészeti oktatás teljes vertikuma megtalálható Pécsen. Kaposváron is beindult a felsőfokú művészeti képzés. Az aktív kulturális élet keresletet indukál a **kulturális ipar** vállalkozásai számára. A

jellegetesen egyéni és mikroállalkozások alkotta kulturális és kreatív ipar kínálatának fejlesztésével a régió egyéb gazdasági ágaiban működő vállalkozások versenyképességük növelését biztosító, magas hozzáadott értéket előállító szolgáltatásokhoz juthatnak hozzá.

A régió kutatási profilja tökéletesen illeszkedik az **egészségipar** fejlesztéséhez szükséges tudásigényekhez: A kaposvári egyetemhez kapcsolódóan az élelmiszer-kutatás, Pécssett ugyancsak az egyetemhez kapcsolódóan pedig az orvos-kutatás van jelen.

1.5 Turizmus

A Dél-dunántúli régió kulturális és táji-természeti adottságai kedveznek a turizmus fejlődésének. A régió gazdasági életében ennek köszönhetően a **turizmus fontos szerepet játszik**: csak a Közép-magyarországi és Nyugat-dunántúli régiókban realizálódó vendégforgalom haladja meg a Dél-dunántúlt (2005-ben a vendégek 12,4%-a választotta a régiót). Az adottságok azonban nincsenek kellően kihasználva: jelenleg a régió turisztikai **termékkínálatának jelentős része nem piacképes**. A tematikailag és földrajzilag különálló **vonzerők komplex turisztikai terméké formálása** gyakran a szereplők közti együttműködés hiányosságai, a humán tőke fejletlensége miatt, a meglévő **kínálat hatékony promóciója** pedig a különböző térségi szintek közötti nem megfelelő koordináció és a marketingmunka hiányában jelenleg **nem valósul meg hatékonyan**. Kevés az on-line elérhető információk és szolgáltatások mennyisége, a turisztikai és vendéglátóipari szolgáltatások színvonala nem karakterisztikus és hely-specifikus, sokszor rossz minőségű. A régió közlekedésföldrajzi peremhelyzete csak lassan oldódik. Ennek következtében a **régió pozíciója évről évre romlik** mind a vendégforgalom részesedése tekintetében (2000-ben még 14.3% volt), mind a vendégéjszakák számában való részesedést tekintve (2000: 18.4%, 2005: 14.4%). Különösen jellemző ez a külföldi turistákra, akik ugyanakkor hosszabb időt töltenek a régióban: ennek megfelelően 2005-ben a régióban eltöltött vendégéjszakák 46%-át (2004-ben 51%-át, 2000-ben még 62%-át) még mindig a külföldi látogatók adták. Tolna megyében a régiós trendtől eltérő lassú mértékű vendégkörbővülés figyelhető meg, hiszen a belföldi vendégforgalom növekedése ellensúlyozza az ott is jelentkező külföldi vendégforgalom csökkenését.

Az átlagos tartózkodási idő a Dél-dunántúli régióban csökkent a leginkább 2000-hez viszonyítva (Dél-dunántúli régió: 82.7%, országos átlag 90.4%, 2005). Az adatok külföldi relációban az **utazási szokások átalakulását** jelzik: egyre fontosabbá válik a gyakoribb, de időben pár napra korlátozódó, és főleg a könnyen elérhető nagyobb városokat megcélzó (sokszor kulturális motivációjú) city-turizmus, ezzel párhuzamosan csökken a hosszabb időtartalmú, főleg pihenési célzatú utak aránya. Ennek megfelelően a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött külföldi vendégéjszakák száma csak a Közép-magyarországi régióban nőtt (2005-ben az előző évihez képest 35.5%-kal), míg az összes többi régióban csökkent, leginkább a Dél-dunántúli régióban, ahol a 2004-es érték 59.5%-a realizálódott csak 2005-ben. A city-turizmus mellett az öko-, aktív, falusi, kulturális, gyógyfürdő és wellness turizmus iránti kereslet növekszik. A wellness szállodákban országos átlagban 66%-kal nőtt 2005-ben a vendégéjszakák száma (Dél-dunántúli régió Turizmus Stratégiai Fejlesztési Program). Az új típusú kereslethez való sikeres alkalmazkodás feltételezi az adott térség jó természeti, környezeti állapotát és jó megközelíthetőségét, a megfelelő mennyiségű és minőségű turisztikai, kulturális és aktív, mozgásgazdag életmódot segítő rekreációs és szabadidős termékeket és szolgáltatásokat, valamint az egyre terjedő egyéni utazásszervezéshez nélkülözhetetlen on-line információk és elérhető szolgáltatások magyar és idegen nyelvű meglétét.

A régió turizmusa térben rendkívül koncentrált: a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet a régió vendégforgalmából 57,1%-al, a Pécs-villány-siklói térség pedig 28%-al részesedik (2005). A

Balaton hazánk nemzetközi jelentőségű, összetett vonzerővel rendelkező turisztikai fogadóterülete. A Balaton régió Fejlesztési Stratégiája megállapításai alapján a Balaton Régióban jelenleg a következő turisztikai termékek vannak jelen: vízi turizmus (passzív vízparti üdülés, aktív vízparti üdülés – vitorlázás, horgászás), aktív turizmus (gyalogos természetjárás, kerékpáros turizmus, lovas turizmus), egészségturizmus, borturizmus, kulturális turizmus, konferencia turizmus. A Balaton hanyatló desztináció igen erős szezonálitással: a főidény hossza 4-6 hétre korlátozódik. A Balaton termékkínálata csak lassan alkalmazkodik az új igényekhez, a kulturális kínálat bővülése ellenére a térség nem rendelkezik európai hatáskörű kulturális rendezvénnyel. A **lassú szerkezetátalakítás** eredményeképpen a régió belül a Balaton középső és nyugati térségében csökkent leginkább az átlagos tartózkodási idő: 2,2 vendégéjszaka a fonyódi, 1,7 vendégéjszaka a balatonföldvári kistérségben. Meg kell említeni, hogy a 2004-es legrosszabb mutatókhoz képest 2005-ben nőtt a vendégforgalom a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben, ezért a régiós vendégforgalom csökkenésével tovább fokozódott a turizmus térbeli koncentrációja a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet környékére (a Pécs-villány-siklói térségben a javulás nem következett be, ezért a térség részesedése a régió vendégforgalmából csökken).

A Balatont követően a régió második legfontosabb célterülete **Pécs-Mecsek és a Siklós-Villány térség**. A terület legfőbb vonzerejét Pécs épített öröksége és UNESCO Világörökség címe, kulturális kínálata, továbbá a harkányi gyógyvíz, és a villányi borvidéken kiépült borturisztikai termékek jelentik. A vendégek száma a siklói kistérségben nő, a pécsiben azonban 2002 óta csökken. A siklói kistérségben a vendégforgalom növekedése ellensúlyozni tudta a rövidülő átlagos tartózkodási időt (2000-beni 5,5-ről 2004-ben 4,5 vendégéjszakára, amely 2005-re tovább csökkent 4,0 vendégéjszakára). A pécsi kistérség esetében a tartózkodási idő alacsony szinten stagnál (2000-ben 2,2, 2005-ben 2,0 vendégéjszaka).

A régió **további fontos vonzerővel rendelkező területei a gyógyfürdők**, Kaposvár üzleti és sportturizmusa, a Dráva mentén a Duna-Dráva Nemzeti Park és a folyókhoz köthető vízi turisztikai termékek, a tagolt, hegyes-dombos területeken a **falusi, lovas, bor- és ökoturizmus**. A régióban a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet és a Mecsek-Villány térségén kívül jelentősebb gazdasági tényező még Kaposvár és környéke, a Szekszárdi, valamint a Nagyatádi, kistérségek. A Paksi kistérségben az atomerőmű látogatóközpontjának évi 60 ezres látogatószáma ellenére a térség turizmusa hanyatlik, 2004 óta az ott legalább egy éjszakát eltöltő turisták száma nem érte el a 8000-t.

A **turisztikai termékek és szolgáltatások színvonala** a Dél-dunántúli régióban **nem megfelelő minőségű**. Kevés a magas komfortfokozatú szálloda, öt csillagos minősítésű nem található a régióban annak ellenére, hogy a színvonalas szállók iránti kereslet növekszik és a régióban a 3-4 csillagos szállodák kihasználtsága volt a legjobb az elmúlt években (Dél-dunántúli régió Turizmus Stratégiai Fejlesztési Program). 2004-hez viszonyítva 2005-ben a vendégéjszakák száma 4.85-kal csökkent a régióban, de szállástípusonként a változás igen eltérő: a fizetővendéglátó helyek forgalma 15.1%-kal esett vissza, a falusi vendéglátók forgalma stagnált, a nem szállodai kereskedelmi szálláshelyek forgalma 9.6%-kal csökkent, ugyanakkor a szállodáké 10.2%-kal nőtt. A régióban szintén alacsony a helyi, tájjellegű ételeket és minőségi borokat kínáló éttermek száma. Hiányzik az éttermi szolgáltatásokat értékelő minősítő rendszer. Hiányos a hosszabb időtöltést és nagyobb összegek elköltését lehetővé tevő kiegészítő turisztikai szolgáltatások köre is. A turizmusban dolgozók képzettsége és hozzáállása sokszor nem megfelelő. A **kulturális kínálat** még a leglátogatottabb területeken is hiányos és erősen **szezonális**: a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben ősztől tavaszig, Pécsen a nyári hónapokban holt szezon van. A régió

kulturális kínálata általában **nem karakterisztikus**, az események és „fesztiválok” általában a helyi közösségeket célzó események.

A 2004-06-os programozási időszakban a Dél-dunántúli régióban öt vonzerőfejlesztési projekt kapott támogatást, amelynek keretében 57 új munkahely létesült, a fejlesztett vonzerőket pedig a meghatározott célértékek alapján 160 ezer látogató fogja évente felkeresni. A régióban igen nagy érdeklődés mutatkozott a szálláshelyek fejlesztését támogató intézkedés iránt. A támogatásban részesült és megvalósuló 17 projekt összesen 177 új munkahelyet teremt a régióban.

Különösen a külföldi vendégforgalomba való bekapcsolódást hátráltatja a **régió nehézkes külső megközelítése**. Siófok Kiliti reptere, valamint a Nyugat-dunántúli régióban található, Balatonhoz közeli Sármellék repülőtér fejlesztése nemzetközi viszonylatban komoly javulást eredményezhet a Balaton környékének elérésében.

1.6 Demográfia

A Dél-dunántúli régió népesedési viszonyai az országos átlagnál kedvezőtlenebbül alakulnak. Nagyságát tekintve 1990 és 2004 között a régió lakossága 39.968 fővel csökkent.

A régióban az élve születők számának csökkenése és a lakosság elvándorlásának eredményeképpen a népességfogyás az országos átlagot meghaladó. Az elvándorlás mértéke évenként folytonosan növekvő. A KSH *belföldi vándorlási különbözet* mutatóit vizsgálva látható, hogy míg 2000 és 2003 között a régióból átlagosan 1225 fő vándorolt el, addig 2004. évben 1851 fő volt a migrációs veszteség. Az elvándorlás legfőbb okait a munkahelyek (különösen a magasabb képzettséget igénylő munkahelyek) számának elégtelen volta (agyelszívás), valamint – főleg az aprófalvas, elmaradott hátrányos helyzetű térségekben – a szolgáltatások hiánya jelentik. Ugyancsak negatívan befolyásolja a népességszám alakulását az egészségtelen életmód és a rossz életkörülmények.

A népességcsökkenés gyors üteme rontja a foglalkoztatási mutatók javításának lehetőségét, hiszen jellemzően a munkaképes korú, és munkát vállalni hajlandó népesség vándorol ki a régióból, s hosszú távon ez kihatással van a régió versenyképességére is.

A népességfogyás üteme nem egyformán érinti a régió térségének egészét. Különösen az aprófalvas területeken jelentkezők a fent említett problémák. E tekintetben is a legrosszabb helyzetben öt kistérség (Sellyei, Sásdi, Marcali, Lengyeltóti és Tabi kistérség) van, ahol az ezer lakosra jutó elvándorlási különbözet – hasonlóan néhány észak-magyarországi határmenti kistérséghez – országos viszonylatban a legmagasabb. A régióban a Siófoki kistérség rendelkezik kedvezőnek mondható pozitív bevándorlási mutatókkal.

A nemi megoszlás tekintetében elmondható, hogy a régiós adatok megegyeznek az országos átlaggal miszerint a népesség 52%-a nő.⁵

További demográfiai jellemző - az EU-s trendekkel megegyezően - a régió fokozott öregedése. A növekvő átlagos életkor, a korábban már említett alacsony születésszámmal párosulva a korstruktúra jelentős átalakulását, a régió fokozott öregedését okozza. A régióra jellemző korstruktúra alakulása megegyezik Magyarország keleti régióinak arányaival. A statisztikai kimutatások szerint 1980-2005 között a 60 évesnél idősebbek népességbeli aránya 17,00%-ról 21,04%-ra emelkedett.

---

⁵ Forrás: KSH. A 2005. évi statisztikai évkönyvének alapján.

1.7 A nemzeti és etnikai kisebbségek helyzete

A Dél-Dunántúl három legjellemzőbb **nemzeti illetve etnikai kisebbsége** a német, a horvát és a cigány. Ez utóbbiak aránya az Észak-magyarországi és az Észak-alföldi régió után a harmadik legmagasabb a Dél-dunántúli régióban. A Magyarországon élő németek 30%-a (36 384 fő), a horvátok több mint egyharmada (8968 fő), a cigányok 13%-a (26423 fő) él a régióban⁶. Legmagasabb a nemzetiségi népesség aránya a Mohácsi (26%) és a Pécsváradi (23%) kistérségekben, elsősorban a német nemzetiségű népesség jelenlétének köszönhetően.

A roma kisebbség aránya a régión belül jóval magasabb az országos átlagnál és - az országos helyzethez hasonlóan - foglalkoztatási szempontból rendkívül kedvezőtlen a pozíciója. A cigány lakosság főleg az Ormánság, a Zselic és a Hegyhát falvainak némelyikében koncentrálódik. Jellemző e területekre a településközi szegregáció, azaz településenként eltérő etnikumú falvak mozaikszerű elhelyezkedése. A cigány nemzetiségű lakosság aránya a Sásdi (6,9%) és a Sellyei (6,8%) kistérségben a legmagasabb, a Marcali (5,9%), Barcsi (5,8%), Nagyatádi (4,6%), Siklósi (4,5%), Kaposvári (4,3%) és Csurgói (4,2%) kistérségekben is meghaladja az országos átlag kétszeresét.

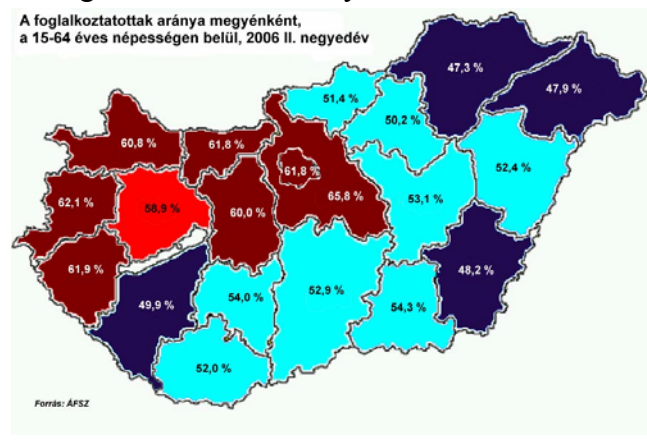
Lakásviszonyaik kedvezőtlenebbek a nem cigány háztartásokhoz képest, döntően lepusztult, illetve felújításra szoruló, hiányos kommunális ellátottságú ingatlanokban élnek.

Az elmaradott aprófalvas kistérségekben, ahol a roma lakosság aránya magasabb a régiós átlagnál, a súlyos szegénység és a centrumtárségektől való elzártság tovább nehezíti a felzárkózásukat, versenyképességüket a munkaerőpiacon és társadalmi beilleszkedésüket. A roma kisebbség kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetének megváltoztatása hosszabb távon tűnik lehetségesnek, mivel meghatározó arányuk alacsony iskolázottságú és képzettségű. Részben a fentiekből következik, részben pedig sajátos korösszetételüknek (magas a gyermekkorú népesség aránya) tudható be, hogy magas az aktív keresőkre jutó eltartottak száma.

Habár a cigányság társadalmi beilleszkedésének elősegítésére, az őket érintő különböző hátrányok mérséklésére nagyszámú sikeresen működő, alternatív roma pedagógiai, oktatási-nevelési, foglalkoztatási program szerveződött a régióban - melyek mind számukat, mind pedig tartalmukat tekintve egyedülállóak az országban – társadalmi reintegrációjuk még komoly figyelmet igényel.

1.8 Foglalkoztatás, munkanélküliség

A foglalkoztatottak arányát összehasonlítva az Európai Unió és az országos adatokkal

kijelenthető, hogy a Dél-dunántúli régió foglalkoztatási rátája alacsony (EU25: 63,1%, Magyarország: 56,8%, Dél-Dunántúl: 52,3 % a munkaképes-korú lakosságra vetítve 2004-ben). A foglalkoztatási rátát nemi megoszlásban vizsgálva megállapítható, hogy a férfi-női átlagok erős eltérést mutatnak. 2005-ös adatok szerint Magyarországon a férfiak 63,1%-a, míg a nők 51%-a foglalkoztatott. Az EU 25-ök átlagát vizsgálva, az országos eltérések azonban

⁶ Forrás: KSH. A 2001. évi népszámlálás adatai alapján.

kevésbé torzultak. 2005-ös mért adatok szerint a férfiak 71,8%-a, míg a nők 55,2%-a foglalkoztatott (2006-os Eurostat évkönyv).

A régió leszakadt a fejlődésben lévő Nyugat- és Közép-dunántúli, valamint Középmagyarországi régióktól, s egyre inkább közelít a legalacsonyabb foglalkoztatási rátával rendelkező régiók csoportja felé.

A munkanélküliségi rátát tekintve a régió helyzete kedvezőtlenebb az országos értéknél, de az Európai Unió rátáját nem éri el (EU25: 8,6%⁷, Magyarország: 6,1%, Dél-Dunántúl: 7,3 – 2004-ben)

Foglalkoztatási szempontból a régión belül jelentős különbségek tapasztalhatóak: míg a nagyobb városokhoz köthető centrum térségekben a munkanélküliség az országos és EU-s átlag alatt van, addig több mint háromszorosa a régiós központ átlagának a Sellyei (26,2%), a Szigetvári (25,4%), valamint a Csurgói kistérségekben (21,9%), Munkaügyi Központok 2006. augusztusi adatai). Kedvezőtlen jelenség a munkahelyek erős szezonálitása, különösen a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet térségében (a turizmus szezonálitásához köthetően), de ugyanez tapasztalható a nyári hónapokban a feldolgozóiparban és az agráriumban is. Magas a fiatal diplomás pályakezdekők és a magasán képzett munkanélküliek száma is, az ő átképezésük és reintegrálásuk azonban könnyebben megoldható, mint egy tartósan munkanélküli társuké.

A lisszaboni célok elérésében nehézségeket okoz a munkanélküliek számának folyamatos trendszerű növekedése, mivel megnehezíti a foglalkoztatottsági és versenyképességi mutatók javulását.

A régió munkaerőpiaca nem rugalmas, hiszen a teljes munkaidős foglalkoztatottság és az alkalmazotti viszonyú foglalkoztatás dominál a munkaerőpiacon. Kevés a határozott idejű munkaszerződéses foglalkoztatottak száma a régióban, ami jól mutatja a munkaerőpiacon lévő flexibilis foglalkoztatási formák hiányát. A munkanélküliség nemek közötti eltérését vizsgálva megállapítható, hogy pár százalékponttal magasabb a női munkanélküliség. A régióban az álláskereső arányai megegyeznek az országos aránnyal, miszerint a regisztrált női álláskeresők pár százalékkal kevesebben vannak, mint a férfiak.

Pozitív változás, hogy a rendszerváltást követő évtizedben tapasztalt csökkenés után az utóbbi években a gazdaságilag aktívak számában lassú emelkedés következett be. Ennek ellenére a legjobb értéket mutató Közép-Dunántúltól jelentősen leszakadva a Dél-dunántúli régió a negyedik helyen áll 51,6 %-os aktivitási rátával, ami 2,9%-kal marad el az országos átlagtól. (KSH, 2005.)

A régióban, az országos tendenciával egyezően hangsúlyos különbségek vannak a férfiak és nők bruttó havi átlagkereseti közt. Megállapítható, hogy a férfiak jobban keresnek⁸ mint a munkavállaló nők. A régiós átlagokat a következő táblázat szemlélteti.

---

⁷ Forrás: 2006-os Eurostat Évkönyv

⁸ Forrás: KSH. A 2005. évi statisztikai évkönyvének alapján.

2. táblázat: Az átlagkeresetek alakulása a Dél-Dunántúlon nemek szerint

Nem	Munka típusa	Bruttó átlagkereset (Ft)	Átlag (Ft)
Női	Fizikai	80,697	133,029
	Szellemi	167,696	
Férfi	Fizika	102,893	141,426
	Szellemi	234,181	

1.9 Humán szolgáltatások

➤ Egészségügy

A régió lakosságának egészségi állapota az ország általános fejlettségi szintjéhez képest kedvezőtlen. A mortalitási és morbiditási mutatók nem kedvezőek. Míg a férfiak esetében az - EU-s szinten egyébként is kiugróan alacsonynak számító - országos várható élettartamot (68,2. év) sem érjük el (várható férfi élettartam a régióban 67,9 év), addig a nők esetében „átlagos” a mortalitási arány (77,7 év). (KSH, 2004.) Összehasonlításként a 2004-es EU 25-ökben előre jelzett *várható élettartam* a férfiak esetében 76,7 év míg nők esetében 82,5 év volt (2006-os Eurostat évkönyv).

A lakosság számára talán legfontosabb ellátási forma az **alapfokú orvosi ellátás**. Lakosságszámra vetített mutató alapján vizsgálva az ellátást megállapítható, hogy a Dél-dunántúli régió a második legjobban ellátott régió Közép-Magyarország után a házi- és házi gyermekorvosi szolgálatok számát tekintve. Térségi alapon vizsgálva az alapfokú ellátást azonban azt tapasztaljuk, hogy az 500 fő alatti települések egytizede rendelkezik csak állandó ellátással a régióban. Ebből egyrészt az következik, hogy az ellátóhelyek száma elégséges, de térségi megoszlásuk egyenetlen, így nagyfokú területi különbségek tapasztalhatóak. Másrészt ez azt is jelzi, hogy a jórészt privatizáltan működő praxisoknak nem éri meg betelepülni a legelmaradottabb térségekbe. Jellemzően a városok és környékük a legjobban ellátottak, míg az elmaradott vidéki térségek – s a főként azokban élő szegregált kisebbségek - ellátási nehézségekkel küzdenek.

Ezekben az elmaradott térségekben az ellátáshiány következtében hiányzik a korai betegségek kiszűrése, mely tartós betegséghez vezethet, továbbá a prevenció hiánya a dohányzási és alkoholfogyasztási mutatók kiugró mértékéhez vezet, melyek jelentősen befolyásolják a foglalkoztathatóságot is.

Az alapellátás után a lakossághoz legközelebb telepítendő szolgáltatás a járó-beteg ellátás, mely az alapellátásból kilépő, de további gondozásra szoruló népességgel foglalkozik. Az alap- és járó-beteg ellátás közti szinergia elősegíti a betegség felismeréséhez szükséges idő rövidülését, ide értve a gyógyuláshoz – így a munkaerőpiacra történő reintegrálódáshoz – szükséges időt is.

A járó-beteg ellátás elérhetősége térségi és kistérségi szinten sok esetben nehézségekbe ütközik. Különösen igaz ez a hátrányos helyzetű térségek esetében, ahol pedig gyakran a

legnagyobb szükség mutatkozik az orvosi ellátás ezen formáira. További probléma, hogy a hiányszakmák miatt nem minden esetben teljes körű a lakosság ellátása.⁹

A munkavégzési képesség visszaszerzését elősegítő, annak megtartását támogató ellátási forma a komplex rehabilitációs szolgáltatások köre. Ezen szolgáltatások rendszere nem megfelelő módon épült ki a régióban, fontossága mellett is kevés hangsúly helyeződött komplex fejlesztésekre (jellemző, hogy a krónikus/rehabilitációs ágyszám arány országosan 20%, míg Dél-Dunántúlon mindössze 14,2%¹⁰). A lakosság által igényelt teljes körű ellátást nehezíti, hogy hiányzik a szociális és egészségügyi területek összehangolt, egymás szolgáltatásait kiegészítő és erősítő együttműködése. Ez azért indokolt, mert hatékonyan csak így biztosítható az egyén munkavégző képességének visszanyerése és munkaerőpiaci reintegrációja.

A prevenció szemléletet népszerűsítő intézkedések nem szerepelnek elég hangsúllyal a régió egészségügyi ellátórendszerében, pedig a munkavégzési képesség megőrzését jelentősen befolyásolhatja. Jelenleg a prevenció intézkedéseiből jellemzően a szűrés az, ami markánsan megjelent a régióban, s nagy előrelépést jelent majd a várhatóan 2007 májusában Pécsen átadandó Szűrő- és Diagnosztikai Központ (SzDK), melynek finanszírozása részben ERFA forrásokból valósult meg.

A foglalkoztathatóságot jelentősen megnehezítő betegségek a régióra erősen jellemző köre a szenvedélybetegségek. Az alkoholizmust tekintve, a felnőtt férfi lakosság 26%-a nagyivó, ami 7%-kal meghaladja az országos átlagot. A nőket illetően Közép-Magyarország után ugyancsak a Dél-dunántúli régióban legnagyobb a nagyivók aránya (7%), az országos átlagot 2%-kal meghaladva. A szenvedélybetegek ellátási rendszerének kiépítetlensége, vagy nem megfelelő infrastrukturális keretek közti működtetése megnehezíti rehabilitációjukat, s így a munkaerőpiacra történő reintegrációjuk is lehetetlenné válik.

➤ *Szociális terület*

A népesség előregedése, a munkanélküliség megjelenése és tartóssá válása, a jövedelmi viszonyok egyenlőtlensége és számos más tényező következtében a népesség egyre nagyobb része szorul a társadalom segítségére, így a szociális intézményrendszer által nyújtott szolgáltatásokra. Mind nagyobb feladat az idősek, a szegények, a tartósan betegek, a fogyatékkal élők, a gyermekek speciális szükségleteinek kielégítése s a részükre nyújtott integrált – ágazatok közötti együttműködéssel megvalósított - szolgáltatások megjelentetése.

A szociális alapszolgáltatási formák kialakítása és működtetése (vagy a szolgáltatáshoz való akadálymentes hozzáférés biztosítása) a települési önkormányzatok kötelező feladata. Szűkös pénzügyi lehetőségeik azonban megnehezítik a szociális alapszolgáltatásokkal és gyermekjóléti alapellátással összefüggő feladatok teljesítését (Magyarország a GDP 21,4%-át, az EU 25-ök átlagosan a GDP 28,1%-át fordítják a szociális tématerületre¹¹). Ebből kifolyólag sok esetben a szociális ellátások hiányosak, vagy diszfunkcionálisak. A két leggyakoribb szociális alapszolgáltatást – étkeztetést és házi segítségnyújtást – vizsgálva az tapasztalható, hogy a régióban mindössze a települések 26%-a (országosan a települések 43,1%-a) biztosítja mindkettőt egyszerre¹², habár ez kötelezettségük lenne – tehát kirívóan

---

⁹ Részletes adatokat lásd: Dél-dunántúli Humán Közszolgáltatások Stratégiai Fejlesztési Programjának helyzetelemzése, DDRFÜ Kht, 2006

¹⁰ Forrás: Dél-dunántúli Humán Közszolgáltatások Stratégiai Fejlesztési Programja, DDRFÜ Kht, 2006.

¹¹ Forrás: 2006-os Eurostat Évkönyv

¹² Forrás: A Dél-dunántúli régió és térségeinek felzárkóztatását és tökevonzó képességének javítását megalapozó helyzetfeltáró tanulmány- Tolna Megyei Általános Művelődési Központ, KSH

magas e szolgáltatások elérhetőségének hiánya. A hiányos és rosszul működő szolgáltatások jellemzőbbek a vidékies területekre, azon belül is elsősorban az aprófalvas településekre.

A régióban igen nagyok az ellátottságbeli különbségek a szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatásokkal való lefedettséget tekintve. Baranya megyében, az erőteljesen aprófalvas településszerkezetből is adódóan, jóval alacsonyabb az alapszolgáltatásokkal való lefedettség: étkeztetést és házi segítségnyújtást Baranya megyében a települések mindössze 19%-a, míg Tolna megyében a települések 44,4%-a biztosít párhuzamosan. Hasonló ellátásbeli hiányok tapasztalhatóak például Belső-Somogy és a Dráva-mente területein is. A működtetést, de még a kiépítést is nehezíti a tény, hogy jellemzően kevés a közép- és felsőfokú szakképesítéssel rendelkező szakemberek száma a már korábban említett hátrányos helyzetű, aprófalvas területeken.

A szociális alapszolgáltatások, gyermekjóléti szolgáltatások megfelelő szintű szervezettségének hiánya, (pl. gyermekek napközbeni ellátása, a bölcsődei ellátás hozzáférhetetlensége, melyek hiánya leginkább az elmaradott kistérségeket sújtják) közvetve befolyásolja a foglalkoztathatóságot és sok esetben a munkanélküliek reintegrációját.

Számos kistérségben elindultak az úgynevezett szociális felzárkóztató programok (Nagyatádon, Barcson elindult; Szigetvárott már befejeződött), melyek célja a korábban említett működési zavarok kiküszöbölése, áthidalása. A szolgáltatások egy fejlesztési pályára történő állítása azt mutatja, hogy a szociális ellátórendszer felismerte e területek kis- és mikrotérségi szinten történő fejlesztésének/szervezésének fontosságát. A fejlesztési munkát tovább segíti az együttműködésre hajlandó és aktívan munkát vállaló állami és nem állami szereplők, civil szervezetek – köztük roma civil szervezetek - növekvő száma is.

Az aprófalvak és a külterületi lakott helyek hiányos vagy alacsony fokú intézményi ellátottságából eredő települési hátrányok enyhítésére az egyes alapszolgáltatásokat falugondnoki rendszerben biztosíthatják az önkormányzatok. A falu- és tanyagondnoki rendszer legfontosabb előnye, hogy „ellátásterítő” hatása van a humán szolgáltatások tekintetében. A régióban jelenleg 242 falu- és tanyagondnoki szolgálat működik, s eredményességükre való tekintettel évenként várhatóan 10-15 új szolgáltatás indul.¹³

Dél-Dunántúlon a 2001-es népszámlálás adatai alapján 60.889 fő fogyatékkal élő személy élt. A fogyatékossgal élő személyek népesség egészéhez viszonyított aránya a régióban valamelyest meghaladja (0,4 százalékponttal) az országos részesedésüket.

A fogyatékos személyek életkörülményeire (jövedelmi helyzetükre, lakásviszonyaikra, iskolai végzettségükre) vonatkozóan nem állnak rendelkezésre regionális adatok (az adatgyűjtő rendszer nincs kiépülve), pusztán a népszámlálásból származó országos mutatók ismertek.¹⁴ A különböző jogok biztosításában (akadálymentes közlekedés, munka) – az országoshoz hasonlóan – jelentős elmaradás tapasztalható (Dél-dunántúli Humán Stratégiai Fejlesztési Program, 2006).

---

¹³ Forrás: Falugondnoki szövetség 2006.

¹⁴ A fogyatékos személyek iskolai végzettsége jelentősen elmarad a nem fogyatékos népességétől. Ez a kedvezőtlen tény nagymértékben behatárolja munkavállalási lehetőségeiket. A fogyatékossgal élő emberek magasabb arányban élnek községekben és kevésbé városokban. Így a társadalmi hátrányaikat a települési egyenlőtlenségekből adódó nehézségek tovább súlyosbítják. A fogyatékos emberek döntő többsége magánháztartásban él a nem fogyatékos személyekhez hasonlóan, azonban körükben az átlagnál jóval nagyobb az intézeti háztartásban élők hányada.

A magánháztartásban élő fogyatékosok körében az átlagnál jobban emelkedett az egyszemélyes háztartások aránya, ami összefügg azzal, hogy a fogyatékos emberek között jelentősen megnőtt az időskorúak aránya.

➤ **Iskolázottság, közoktatás**

A Dél-dunántúli régió népességének iskolázottsági szintje az elmúlt évtizedekben folyamatosan javult. A befejezett legmagasabb végzettség tekintetében, az országos átlagot meghaladva a népesség 27,29%-a rendelkezik középfokú és 13,05%-a pedig felsőfokú végzettséggel. A csak 8 osztályos, illetve a 8 osztály alatti végzettségűek aránya is kedvezőbb képet mutat az országosnál, azonban a szakmunkás végzettségűeket tekintve nem éri el az országos átlagot.¹⁵ A Pécsi kistérség, ezen belül Pécs mutatói pozitívak, ugyanakkor az Ormánság, azon belül a Sellyei kistérség lakosságának iskolázottsági mutatói változatlanul alacsonyok. A legkedvezőtlenebb helyzetűnek a Lengyeltóti kistérség tekinthető.

A szakképzett munkaerő tekintetében a munkaerőpiacon hiány tapasztalható. Ez a strukturális probléma nem csupán a szakképzettek szakmastruktúrájában keresendő, hanem a különböző képzési szintekre történő beiskolázási arányokban is. Ezért arra kell törekedni, hogy az alacsony végzettségűek aránya tovább csökkenjen a szakképzettek javára, ami a jelenlegi alacsony oktatási intézmények vizsgálatával függ össze.

3. táblázat: A Dél-dunántúli kistérségek településeinek működő óvodák és iskolák aránya

Kistérség	Településszám	Település működő óvodával %	Település működő iskolával %
Balatonföldvári	13	61,5	46,2
Barcsi	26	53,8	46,2
Bonyhádi	21	85,7	57,1
Csurgói	18	72,2	44,4
Dombóvári	16	93,8	75,0
Fonyódi	14	71,4	64,3
Kaposvári	77	55,8	35,1
Komlói	19	57,9	36,8
Lengyeltóti	10	80,0	60,0
Marcali	34	56,3	35,3
Mohácsi	43	62,8	34,9
Nagyatádi	18	88,8	83,3
Paksi	14	100	85,7
Pécsi	39	35,9	30,8
Pécsváradi	19	52,6	47,4
Sásdi	27	37,0	22,2
Sellyei	35	25,7	25,7
Siklói	53	37,7	28,3
Siófoki	10	70,0	60,0
Szekszárdi	26	96,2	84,6
Szentlőrinci	20	35,0	30,0
Szigetvári	46	34,8	26,1
Tabi	24	50,0	54,2
Tamási	31	80,6	61,3
Összesen	653	56,7	43,2

¹⁵ Forrás: Szakértői számítások az Oktatás-statisztikai évkönyv 2004/2005-ös adatai, valamint a www.oki.hu Jelentés a magyar közoktatásról adatai alapján Dél-dunántúli Stratégiai Fejlesztési Program; 2006

Az **alapfokú oktatás** helyzetét meghatározzák a régió népesség- és településföldrajzi, valamint demográfiai adottságai. A csökkenő születésszám és az elöregedő népesség következményeként (a sűrűn lakott településeket kivéve) az óvodai és alapfokú közoktatási intézmények szabad kapacitásokkal rendelkeznek, s a folyamatosan csökkenő gyermekszám miatt fenntartásuk nem gazdaságos. Ezen kívül az intézmények eszköz- és infrastrukturális ellátottsága gyenge és nem fedi le minden esetben a modern kompetencia alapú oktatás szükségleteit. Ez továbbgerjeszti az oktatás minőségével és a nyújtandó szolgáltatásokkal szembeni követelményeknek való gyenge megfelelést. A probléma a hátrányos helyzetű aprófalvas kistérségekben jelentkezik frekvenciánként. Jellemző még, hogy a nagyobb városokhoz közeli kistelepülésekről a korszerűbb városi iskolák vonzzák el a gyermekeket. Ezt a tendenciát csak a nagyvárosokon kívül is megfelelő infrastruktúrájú, képzési és szolgáltatási színvonalú oktatási intézményekkel lehetne ellensúlyozni.

Az I. NFT Regionális operatív programjában a vidéki iskolák felújítására szánt források csak néhány iskola rekonstrukcióját tették lehetővé, ami a fennálló problémákon aligha enyhített.

A régió 653 településének 56,6%-ban működik óvoda és 42,2%-ban általános iskola.⁹ Az egyes kistérségek településszámához viszonyított intézményi ellátottságának különbségeit mutatja a 2. táblázat. A fenntartási problémák megoldására a kistérségekben elindult egy racionalizálási folyamat, amely az intézményfenntartó önkormányzatok társulási hajlamát tükrözi. Az erre vonatkozó elképzeléseket a kistérségi intézkedési tervek közoktatásra vonatkozó fejezetei kistérségenként is tartalmazzák (Pl. intézményfenntartó társulások megalakítása, vagy korábbi társulások bővítése). Jelenleg 221 intézményfenntartó társulás működik a régióban, ezek a régió óvodai ellátó helyeinek a 62 %-át, az iskolai ellátó helyeknek, pedig a 77%-át foglalják magukba. A társulásban fenntartott óvodák és iskolák aránya a megyék tekintetében az aprófalvas Somogyban és Baranyában kiemelkedően magas, itt az egyes leghátrányosabb helyzetű kistérségekben az óvodák tekintetében meghaladja a 70%-ot, iskolák tekintetében pedig a 80%-ot is (pl. siklói, szigetvári, sásdi, szentlőrinci, sellyei, barcsi kistérségek, de kiemelendő a Tolna megyei tamási kistérség is). Ezek zömében azok a kistérségek, amelyek a településszámukhoz viszonyítva alacsony arányban rendelkeznek működő óvodával vagy iskolával. A társulások összetételének nagy részére jellemző, hogy az adott feladatellátási intézménnyel nem rendelkező önkormányzatokból állnak és egy intézmény fenntartását biztosítják. A társulások egy harmada látja el több intézmény fenntartását is, biztosítva ezzel a gazdaságosabb és hatékonyabb működést intézmények megszüntetése nélkül.¹⁶

A kistérségek mindegyikében található jól elhatárolható és stabilnak számító létszámokkal és szolgáltatási profillal működő mikrotérségi központok. Hosszú távon látható, hogy a kistelepülési intézmények nagy része önállóan nem képes biztosítani a szolgáltatásaitól elvárt mennyiségi és minőségi követelményeket, így további intézményfenntartó társulások alakítása várható. Azonban az úthálózat a fő közlekedési utaktól távolodva minőségileg és mennyiségileg is romlik, akadályozva a további együttműködések létrejöttét.

Az intézmények szinte mindegyikéről elmondható, hogy az étkeztetés és a napközis ellátás terén a szociális ellátásban is jelentős szerepet töltenek be. Továbbá számos jól működő többcélúvá alakult intézmény bizonyítja a többi humán szolgáltatási területtel való kapcsolódási hajlandóságot is.

A **középfokú oktatás** bázisát a régióban a két nagyváros, Pécs és Kaposvár intézményrendszere képezi. A nagyvárosok közelében lévő kistelepülésekről elsősorban ide

---

¹⁶ Forrás: Kistérségi többcélú társulások adatszolgáltatása alapján

járnak be a tanulók. A kisvárosi gimnáziumok nehezen tudják felvenni a versenyt a közeli nagyvárosok gimnáziumi kínálatával, a gyereklétszám csökkenés náluk már érzékelhető. Ezt ellensúlyozandó, képzési szerkezetüket átalakítva, hatosztályos képzéseket indítva a települések általános iskoláitól igyekeznek a jobb képességű tanulókat beiskoláztatni. A kisvárosi középiskolák szinte mindegyike kiépítette a gimnáziumi oktatás mellett a szakképzést is, mintegy túlélési stratégiaként.

A régió 50 gimnáziuma közül 13 működik tiszta profillal¹⁷. A többi vagy szakképzést, vagy általános iskolai oktatást is végez. Ez utóbbi a folyamatos gyermeklétszámot jelentheti számukra, ugyanis a közoktatási törvény legutóbbi módosítása értelmében 2007 szeptemberétől azok az intézmények, amelyek egyidejűleg általános iskolai és gimnáziumi képzést is folytathatnak, az általános iskolás tanulóiknak automatikusan, felvételi megmérettetés nélkül biztosítják a középfokon való továbbhaladást. A gimnáziumok túlnyomó többsége négy évfolyamos képzést működtet, mellette működnek a hat illetve nyolc évfolyamos osztályaik. Az intézmények tárgyi ellátottsága megfelelő, az informatikai rendszereket az elmúlt évek központi támogatásából kiépítették. Ezek folyamatos karbantartása és frissítése azonban már láthatóan meghaladja a fenntartók teherbíró képességét.

A szakképzési rendszer országosan jellemző hiányosságai a régióban is jelen vannak: intézményi szempontból szétaprózott, a szakképzési kínálat nem kellően gyakorlat- és piacorientált. Ebből kifolyólag a bizonyos szakmákban jellemző túlképzés mellett gyakori a szakemberhiány a regionális gazdasági szektorokban, továbbá a szakképzés nem ad kellő gyakorlati tapasztalatot a frissen végzett diákok számára s a legritkább esetekben tartalmaz az egész életen át tartó tanulásra ösztönző szemléletformáló oktatási elemeket. Erősítésre szorul regionális a szakképzési rendszer és a piaci szféra kapcsolata mind a gyakorlati képzés, mind az oktatási igény és kínálat tekintetében.

A Humán erőforrás fejlesztési OP keretében zajlik jelenleg két Térségi Integrált Szakképző Központ felállítását célzó projekt, amelynek célja a gyakorlati tapasztalatokat átadni jelenleg nem képes szakképzési rendszer átalakítása gazdaságosabb, valós képzési igényeket megjelenítő alapra. A régióban pozitív változás a speciális igényeket kielégítő szakképzési programok megjelenése, melyek további kialakulását támogatja a régió. (pl.: CNC esztergályos oktatás Pécsen, Szekszárdon, borászat a borutak környezetében). Sajnálatos módon a 'jó gyakorlatok' nem minden esetben kerülnek megosztásra az intézmények között, mely nehezíti az intézményi szolgáltatások kiegyensúlyozott fejlődését.

A jelenleg működő középfokú intézmények száma hosszú távon elegendő mind régiós, mind kistérségi szinteken, sőt a szakiskolák, a gimnáziumok és a szakképző intézmények kapacitásai összességében meghaladják a jövőbeli igényeket.

➤ **Kulturális-közművelődési infrastruktúra**

A kulturális fogyasztás szerkezetét az utóbbi 10 évben jelentősen befolyásolta a szabadidő mennyiségének növekedése, az életszínvonal változása, a társadalmi különbségek növekedése, a naprakész tudás felértékelődése és a szolgáltatások piacának ugrásszerű növekedése. A kulturális fogyasztás regionális különbségeit vizsgálva az ország 14-70 éves lakosságának a régióra jutó 10%-a körében kiderül, hogy a leginkább aktív „mindenevők” száma a Dél-Dunántúlon a legalacsonyabb (6%). A régiók közötti további összehasonlításban

---

¹⁷ Forrás: Szakértői gyűjtés Kistérségi Intézkedési Tervek 2004/2005 alapján, Dél-dunántúli Stratégiai Fejlesztési Program 2006

az ún. sivár kulturális életet élők aránya (11%) alacsonynak tekinthető, azonban a régió belüli kulturálódási szokások tekintetében ugyanez a mérőszám viszonylag magasnak mondható. Mind országos, mind pedig régiós viszonylatban a Dél-dunántúli régió kiemelkedik a művelődési házba járó lakosság arányával (14%).

A kulturális fogyasztást a legerősebben az iskolai végzettség befolyásolja, de az elérhetőség is fontos szempontként jelenik meg. A régióra is jellemző az egész országban megfigyelhető kulturális olló: minél kisebb a település, annál kevesebb esélye van az ott lakóknak, képzettségtől függetlenül, a kulturális javakhoz történő hozzáféréshez. A kisebb településeken általában alacsonyabb színvonalú és kevesebb számú szolgáltatás érhető el, mint egy nagyobb városban.

Az országosnál magasabb látogatóarányt magyarázza, hogy a régió alapfokú közművelődési létesítményei (kiskönyvtárak, közösségi házak) az apró- és törpefalvakat kivéve nagy számban adóttak. Eloszlásuk megyei szinten egyenetlen: a Baranya megyei kistérségek településeinek 30%-a nem rendelkezik semmilyen közművelődési intézménnyel vagy közösségi színtérrel, aminek elsődleges oka a települések kicsi méretéből fakadó gazdasági korlát. A somogyi települések közel 40%-ában nincs semmilyen közművelődési intézmény, bár a meglévő intézmény-szám a lakosság létszámára vetítve meghaladja az országosát. Tolnában a települések szinte 100%-a rendelkezik valamilyen közművelődésre alkalmas térrel vagy intézménnyel. A viszonylagosan megfelelő intézményi ellátottság mellett azonban a szakember-ellátottság, az épületek műszaki állapotának és felszereltségének tekintetében erős hiányosságok és jelentős elavultság mutatkozik. A kis- és középvárosok kulturális intézményrendszere és kínálata is erodálódott, számos bezárt, vagy lényegében csak a helyi funkciók ellátására képes, jelentős vonzáskörzettel nem rendelkezik. Ennek hatására hiányzik a kulturális középszint: jelentősebb kínálat gyakorlatilag a megyeszékhelyekre és szezonálisan a Balaton-part településeire koncentrálódik.

A megyeszékhelyeken található viszonylagosan jól felszerelt művelődési központok mellett kistérségenként 3-4 többfunkciós teret találunk, ami a települések számához képest kevés. Az intenzív kulturális- művészeti közönségkapcsolathoz sok helyütt teljesen hiányoznak a korszerűen felszerelt, sokoldalúan hasznosítható többfunkciós közösségi terek, a meglévők állapota pedig leromlott.

A közművelődési intézmények tevékenységének egyik markáns mutatója az intézmény által szervezett klubok, szakkörök száma és az azokba bevont résztvevők száma. A régió adatainak elemzéséből kiderül, hogy egy intézmény átlagosan kevesebb (1,99) klubközösséget, szakkört szervez országos összehasonlításban (2,58 csoport/intézmény), de a lakosság 4,5%-át sikerül ezzel bevonni valamilyen művelődési tevékenységbe a magyarországi 3,3%-os részvételhez képest. A kistépülések magasabb számából fakadóan több intézmény tehát sikereket könyvelhet el a lakosság bevonása tekintetében. A fentiekben említett problémákra irányuló fejlesztések hiányában fennáll azonban a lakosság aktivizálásában elért eredmények visszaszorulása és a szolgáltatáshiányos területeken élők kulturális szegregációja.

1.10 Közlekedési hálózat

Elhelyezkedéséből és nehezen átjárható földrajzi határaiból kifolyólag a régió közlekedési szempontból perifériális helyzetben van. A régiót az V. és V/C közúti, az V/B és V/C vasúti, valamint a VII. folyami (Duna) korridorok érintik. A közúti korridorok a régió peremét érintve haladnak, gyorsforgalmi úttá csak az V-ös korridor van fejlesztve. A vasúti korridorok műszaki színvonala nem megfelelő, a pályák állapota miatt hosszú szakaszokon 60-80 km/h-s

állandó sebességkorlátozás van életben. Tovább nehezíti a régió külső elérhetőségét az a tény, hogy a **határátkelőhelyek** az ország egyéb határszakaszaihoz képest a Dél-dunántúli régióban helyezkednek el a legritkábban.

Az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma 2005-ben 274 volt, amely alig marad el az országos átlagtól (286). A gépjárműállomány növekedése 2000 és 2005 között az országos ütemtől alig elmaradva 19.6%-os volt. A Dél-dunántúli régió Közlekedés Stratégiai Fejlesztési Programja megállapításai szerint a régióban a forgalom nagyság általában az ország fejlettebb részeihez képest alacsonyabb és a forgalom területileg jelentősen koncentrált. Országos szinten is magas forgalom csak Pécs és Kaposvár belterületén és bevezető útjain, valamint az V-ös és V/C korridorok mentén különösen a Balaton partján, Dunaújváros, Dunaföldvár, Paks és Szekszárd környékén mérhető. A Balaton part terhelése a 2006-ban a forgalomnak átadott autópálya szakaszok miatt jelentősen csökkent.

A Dél-dunántúli régió **mellékútvonal-hálózata rossz minőségű és hiányosan kiépített** (Közúti Adatbank), az úthálózat romlásának üteme gyors, ami veszélyezteti a régiós vonzáscentrumok biztonságos elérhetőségének fenntartását. A közúti közlekedés esetében a rossz minőségű burkolat, a lakott területen való átkelési hosszak magas aránya, a forgalmi igényeket kielégíteni képtelen kapacitás a régió belüli közúti közlekedést balesetveszélyessé és időigényessé teszi.

A gyorsforgalmi utak elérhetősége jelenleg a Balaton-menti 30 km-es sávot és a Dunaföldvári kistérséget leszámítva kedvezőtlen. A főváros elérhetősége így a régió nagyobb délnyugati feléből 120-180 percet vesz igénybe, a Sellyei kistérségből azonban 3 óránál hosszabb utazás szükséges. A megyeszékhelyek elérhetősége Somogy megye déli részéről és Tolna megye nyugati feléből kifejezetten rossz. Baranya és Somogy megye aprófalvas településszerkezete erősen befolyásolja a települések közúti elérhetőségét. **A régió településeinek 1/3-a zsáktelepülés.** Az elérési mutatók alapján kirajzolódik a régióban egy **külső, a Dráva mentén végighúzódó** elzárt, rosszul megközelíthető sáv, **valamint egy belső periféria**, amely Somogy megye északi részétől kelet-nyugati irányban húzódik végig Tolna megye középső vidékéig. A két perifériális övezetet összeköti egy ugyancsak nehezen megközelíthető sáv Baranya és Somogy megye határán végighúzódva.

A régió **vasúti hálózata** egyenetlen térbeli eloszlású és rossz minőségű. A hálózat teljes egészében egyvágányú, a fővonalak utazási sebessége 60-120 km/h, a mellékvonalaké 20-80 km/h, az üzemi sebesség azonban hosszú szakaszokon ennél is kisebb. A vasúti pályák romlásával párhuzamosan a gördülő állomány is egyre inkább elavulttá válik. Ennek következtében a vasút térségi szállító szerepét betölteni egyre kevésbé tudja: részesedése mind a személyszállításban, mind a teherfuvarozásban csökken.

A **közösségi közlekedés** rendszerét **regionális szinten** egyszerre jellemzik a közúti és vasúti szolgáltatók párhuzamos **viszonylatai, ahol a szolgáltatók egymással versenyeznek**, és az ellátatlan területek megléte főleg az aprófalvas területeken. A különböző szolgáltatók (MÁV, volán vállalatok és helyi közlekedési szolgáltatók) nem kínálnak integrált, térségi alapú közlekedési szolgáltatást egyesített tarifarendszerrel. A szolgáltatók együttműködési hiányának törvényi és szabályozói okai is vannak, amelyek szabályozása kormányzati feladat. Jelenleg nem létezik térségi és regionális szinten olyan megrendelő szervezet vagy hatóság, amely meghatározza az igénybe venni kívánt szolgáltatási szintet.

A városi tömegközlekedést igénybe vevők száma különösen Pécs és Kaposvár esetében csökkenést mutat (1997 és 2004 között a szállított utasok száma Kaposvár esetében 6%-ot, Pécs esetében 16%-ot csökkent). Az egyéni gépjárműforgalom aránya a régió nagyvárosaiban dinamikusán növekszik, jelentős fejlesztési nyomást gyakorolva az önkormányzatokra. Az

infrastruktúra hiányosságai, a fejletlen utastájékoztatási rendszerek és az ebből fakadó kényelmetlenségek miatt a közösségi közlekedés egyelőre nem kínál vonzó alternatívát a személygépkocsival rendelkezők számára: nincsenek elkülönített buszsávok, így a buszok menetideje a forgalmi dugókban várakozva egyre növekszik, a forgalomirányítás nem preferálja a buszok áthaladását, nincsenek modal split csomópontok, P+R parkolók.

A települések közti helyközi közösségi közlekedést illetően is az utasok számának folyamatos csökkenése figyelhető meg mind közúton, mind vasúton. A közúton szállított utasok száma 2000 és 2004 között 5%-kal, ugyanezen időszak alatt a régió vasútvonalain szállított utasok száma 12%-kal csökkent. Ennek oka az ún. közlekedési spirál (vicious circle effect), ami azt jelenti, hogy a közforgalmú közlekedés szolgáltatási színvonalának csökkenése az egyéni gépjárműközlekedést választók számát növeli. Ez viszont csökkenti a közforgalmú közlekedés bevételeit, ami további szolgáltatási színvonalromláshoz vezet (járatritkítás, járműállomány leromlása) és még többen választják az egyéni gépjárműközlekedést. Becslések alapján a modal-split értéke a régióban 55% körülire tehető, tehát a közforgalmú közlekedés részaránya 55%, de az érték a régióon belül igen inhomogén: a városokban, különösen a legnagyobb városokban az egyéni közlekedés részaránya sokkal magasabb (Dél-dunántúli régió Közlekedés Stratégiai Fejlesztési Programja). A gépjárműállomány dinamikus növekedésével a közforgalmú közlekedés részaránya várhatóan tovább csökken még a közösségi közlekedés nagyarányú fejlesztése esetén is.

A Dél-dunántúli régióban nincsenek meg az alternatív közlekedési eszközt jelentő kerékpáros közlekedés fejlődésének infrastrukturális feltételei. A nagyobb foglalkoztatási centrumokban és települési környezetükben alig épültek kerékpárutak, nincsenek a tömegközlekedési csomópontokban és városközpontban kerékpártárolók, emiatt a kerékpáros hivatásforgalom biztonságos levezetése nem megoldott.

1.11 Informatikai infrastruktúra

Az információs és kommunikációs technológiai ellátottság terén általánosságban elmondható, hogy a kedvezőbb gazdasági helyzet magasabb ellátottsági szinttel párosul, így Dél-Dunántúl a régiók között a középmezőnyben helyezkedik el. A lakosság számítógépes ellátottsága országos átlagban 30%. E tekintetben a Dél-dunántúl helyzete átlagosnak tekinthető (29%), a régiók között a negyedik helyet foglalja el.

A lakossági internet-hozzáférések tekintetében a belső különbségek igen jelentősek. Pécssett, Szekszárdon és Kaposváron az értékek az átlagosnál lényegesen magasabbak, míg az aprófalvas térségekben az ellátottság nullához közeli.

A gyors növekedés ellenére – elsősorban a technikai feltételek lassú bővülése miatt – a szélessávú lakossági internet-elérések aránya továbbra is alacsony és területileg erősen koncentrált. A 2003-ban regisztrált, 2,5 %-os országos átlagot jelentősen csak a Közép-magyarországi régió haladja meg, Dél-Dunántúl értéke annál mintegy 20 %-al alacsonyabb. 2003. év végére az ország településeinek csak mintegy 10%-án, a Dél-dunántúli régióban a települések mintegy 7%-án, összesen 44 településen épült ki ADSL-hálózat. Tolna megye a legjobban ellátott e lehetőséget tekintve.¹⁸

---

¹⁸ Az adatok forrása a Dél-dunántúli Regionális Információs Társadalom Stratégia (2005)

1.12 Környezeti állapot

A Dél-dunántúli régió változatos élőhely-típusokkal, sokszínű **élővilággal** és mintegy 80. 000 hektár védett területtel rendelkezik. A régió a **légszennyezettség, valamint a közlekedésből származó zajhatások** tekintetében a környezeti ártalmak által kevésbé veszélyeztetett területek közé tartozik. A nagy forgalmú közutak közvetlen környezetének és a nagyobb települések levegőjének szennyezettségét a gépjárművekből származó kibocsátások azonban növelik, míg a rurális térségekben a mezőgazdasági eredetű portterhelés mutat időszakosan magas értéket.

Környezeti kármentesítést igénylő károsodás elsősorban a **barnamezős területeken**, a felhagyott ipari és katonai létesítmények területén jellemző. A legkiterjedtebb barnaövezetek a bányászati tevékenységekhez kapcsolhatók. A használaton kívüli iparterületek jellemzően a városokban koncentrálódnak, egy-két, az ipari tevékenységek 1970-es évekbeli dekoncentrálásának folyamatában kialakított községi iparterületet kivéve.

Míg 1990-ben a régió 455 települése (70,7%) volt ellátva vezetékes ivóvízzel, 1998-ra már csaknem teljessé vált a települési ellátottság (649; 99,4 %). Az országos átlag felett fordul elő kifogásolt vízminőség, elsősorban a kémiai komponensek miatt (főként vas, mangán, ammónium, arzén). Az ivóvízkészletek hosszú távú biztosítását szolgálva a régióban a Dráva mentén került kijelölésre a távlati **vízbázisok védelmére** 11 olyan terület, amelyből 6 biztonságba helyezése megtörtént.

A **szennyvízkezelés** és- tisztítás területén a régió jelentős elmaradásban van az európai uniós elvárásokhoz képest. A csatornahálózattal rendelkező települések aránya 2003-ra is csak 20,7%-ot, míg a régió teljes lakásállományhoz viszonyítva a közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba kapcsolt lakások aránya is csak 54,4 %-ot ért el. A régió kistelepülésein a szennyvízkezelés sajátos probléma, mivel a megvalósítás hazai támogatás rendszere nem kedvez az agglomerációba nem tartozó csatornázatlan kistelepülések (2000 lakos egyenérték alatti) szennyvízkezelési gondjai megoldásának. A kistelepülések esetében fokozott hangsúlyt kell, hogy kapjanak a gazdasági szempontból (beruházás, üzemeltetés) is kedvező technológiák (természet közeli szennyvíztisztítási technológiák, valamint egyedi kisberendezések).

Szennyvízkezelési szempontból különösen hátrányos helyzetben vannak az aprófalvas és egymástól távol elhelyezkedő településekkel jellemezhető, valamint a tagolt domborzatú térségek, így a csurgói-, a barcsi-, a tabi kistérségek, a Zselicség, az Ormánság települései, valamint a Völgység, ill. Dél-kelet Baranya települései.

A régióban a **települési szilárd hulladékok** szervezett elszállítása 2003-ban teljes körűvé vált. Lerakás a régióban 34 üzemelő lerakóhelyen történt 2004-es év végi adatok szerint, míg ez a szám 2005 végére 24-re csökkent. A Dél-dunántúlon jelenleg kiépítés, illetve előkészítés alatt áll három regionális hulladékgazdálkodási projekt: Dél-Balatoni és Sióvölgyi Települési Szilárdhulladék Kezelési Projekt (ISPA támogatásból 3 lerakó, 3 válogatómű, 19 hulladékudvar, 4 átrakó állomás), Mecsek-Dráva Hulladékgazdálkodási Projekt (Kohéziós Alap támogatásra előkészítés alatt áll, főbb elemei: 2 lerakó, 3 válogatómű, 21 hulladékudvar, 5 átrakó állomás). A Kaposmenti Hulladékgazdálkodási Projektnek jelenleg a tervelőkészítése folyik, főbb elemei: 1 lerakó, 1 válogatómű, 11 hulladékudvar, 3 átrakó állomás. A régióban 368 felhagyott települési szilárd hulladék lerakó található, melyek megfelelő műszaki védelem nélküli lerakókként működtek, rekultivációjuk csak részben megoldott.

A Dél-Dunántúlon 2002 őszén 60 településen folyt szelektív hulladékgyűjtés. A szelektív hulladékgyűjtésbe bevont települések aránya folyamatosan növekszik a közszolgáltatás

feltételeinek javításával, a lakosság környezettudatosságának növekedésével (2006 tavaszán 238 település).

A régióban a települések területén kialakított dögkutak jelentős része környezetvédelmi szempontból nem megfelelő (a létesítmények csak kis száma engedélyezett, illetve működésük nincs szabályozva).

A Dél-Dunántúlon környezeti kockázatként jelenik meg az **ár- és belvíz veszélyeztetettség**, amely a domborzati viszonyok miatt az országos átlagnál kisebb mértékben, de potenciális veszélyforrást jelent a régió nagyobb folyóvizei mentén. A belterületi belvíz veszélyeztetettség körében a csapadékelvezető rendszer kiépítetlensége miatt különösen a szennyvízcsatornával nem rendelkező településeken, utcákban közegészségügyi problémát jelent a szennyvíztároló aknák kiöntése. Főként a Balaton parti településeken, valamint a Duna mentén jelentenek környezeti kockázatot az omlásveszélyes magaspartok. A Balaton dél-dunántúli partján mintegy 14,6 km, míg a Duna partján mintegy 37 km omlásveszélyes magaspart található¹⁹.

A régió lakossága körében a környezettudatos magatartásformák napjainkban még kevésbé elterjedtek, alacsony a környezeti nevelési akciók, projektek és az ilyen irányú tevékenységet végző szervezetek száma. A Dél-Dunántúlon 2005. évi adatok szerint 164 környezetvédő non-profit szervezet található²⁰, melynek többsége települési szintű hatókörrel rendelkezik.

A **megújuló energiaforrások** közül a régióban a biomassa típusú primer energiaforrások készletei a legnagyobbak (energiaültetvények, bioetanol és biodízel alapanyagok). Jelentős nagyságú, biomassa termelésre is alkalmas területek találhatók a régióban. A Dél-Dunántúlon e mellett kiválóak a geotermikus adottságok, valamint a napenergia (elsősorban napkollektoros rendszerekkel történő) hasznosításának lehetőségei. A régió nem kifejezetten szeles, de egyes területein alkalmasak a feltételek a szélenergia kisebb teljesítményű szélgenerátorokkal történő hasznosítására is.

1.13 Épített környezet

A régió városainak többségére jellemző, hogy a **közterületeken** jelentős beruházásihiány halmozódott fel az elmúlt évtizedek alatt, amely kedvezőtlenül befolyásolja a városok arculatát és a lakókörnyezet minőségét. A városi zöldterületek száma kevés és sokszor elhanyagolt állapotban vannak, pihenő-közösségi funkcióikat csak részlegesen tudják betölteni. Általában kevés a közösségi élet gyakorlására alkalmas közösségi tér, a térhasználat szélsőségesen a gépjármű-forgalom kielégítésének irányába tolódott el (aminek oka a gépkocsik számának növekedése és a parkolási kapacitások bővítésének elmaradása). A régió egyes nagyvárosaiban (Szekszárd, különösen Kaposvár), a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben és egyes gyógyfürdők környezetében az elmúlt években már megindult a közterületek fejlesztése, egyes – főleg városközponti részek – megújítása, ezek azonban csak a közterületekre koncentráltak, ezért komplex településmegújításnak nehezen nevezhetők.

Gondot okoz, hogy a jelenlegi műemlékvédelmi szabályozás nem segíti elő a műemlékek hasznosítását, így sokszor a műemléki státusz nem értéknövelő, hanem értékcsökkentő tényezőként jelenik meg. Ez nem segíti elő a műemlékek gazdasági fenntarthatóságát.

Különösen a nagyvárosokban, valamint a volt bánya- és iparterületeken koncentráltan találhatóak leszakadó, **romló státuszú és állapotú városrészek** és telepek, ahol

---

¹⁹ Forrás: BM felmérés.

²⁰ Forrás: Környezetfejlesztés SFP.

koncentrálódik a szegénység, a roma lakosság és magas a munkanélküliség. A régió a leromlottság tekintetében az ország középmezőnyében helyezkedik el, a foglalkoztatási, képzettségi, segélyezési, tulajdonszerkezeti adatait nézve. A régió kis- és közepes városainak lakótelepi társadalmi mutatói általánosságban jobbak, mint a nagy lakáspiaccal rendelkező Pécsnek. Ugyancsak a nagyobb városokra jellemző, hogy a lakosság jelentős része él **panel lakótelepeken**, ahol **koncentráltan jelentkeznek társadalmi-gazdasági és építészeti problémák**. A lakótelepeket alkotó épületek jelentős része felújításra szorul, aminek költségét önerőből az ott lakók nem tudják finanszírozni. A régió városaiban – különösen Pécsen – a korábbi állami támogatások segítségével energiahatékonysági szempontból felújításra került lakótelepi épületek hőtechnikai jellemzői kielégítőek. Az így megvalósult beruházások azonban nem integrált városfejlesztési terven alapultak. A legtöbb lakótelep monofunkcionális alvóváros, köz- és üzleti szolgáltatásokkal hiányosan ellátott terület, kevés munkahellyel. Közterületei elhanyagoltak, romló állagúak. Nincs megfelelő tér a társasági-közösségi élet gyakorlására. **Elindult**, de még kezdeti állapotban van a **lakótelepek lakosságának szegregálódása**: a tehetősebbek elköltözésével a lakótelepeken egyre inkább koncentrálnak a szegényebb társadalmi rétegek. A lakótelepek mellett a régió városi válságterületei közé tartoznak az alapvetően egyedülálló családi házas beépítésű telepek, amelyek jól elkülönülnek a várostól. Ezen területek indikátorértékei minden mutató vonatkozásában lényegesen elmaradnak a városok átlagától.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozással az ország kötelezettséget vállalt a közintézmények akadálymentesítésének megoldására. Ez a folyamat vontatottan halad, a közszolgáltatáshoz való akadálymentes hozzáférés biztosítása még mindig jelentős mértékben hiányos.

2 SWOT ELEMZÉS

A Dél-dunántúli régió erősségei, gyengeségei, lehetőségei és veszélyei a helyzetelemzés legfontosabb megállapításaiból, a regionális operatív programok beavatkozási területeit figyelembe véve kerültek meghatározásra.

Témakör	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK	Témakör
Területi fejlettség	Pécsi agglomeráció, regionális növekedési zónák	Aprófalvak magas száma; Leszakadó kistérségek, belső és külső perifériák; Városhálózat funkcionális gyengesége	Területi fejlettség
Gazdaság, K + F, innováció	Versenyképes kutatási eredmények előállítására képes tudományos bázis; Új gazdasági szektorok kialakulásához megfelelő alapfeltételek megléte (környezeti, kulturális és egészségipar)	Gyenge és gyengülő régiós gazdaság; Alacsony K + F ráfordítások; Kevés FDI; Alacsony foglalkoztatottság és magas munkanélküliség; Kihasztnatlan ipari parkok	Gazdaság, K + F, innováció
Oktatás	A kistérségek többségében kiépített munkaszervezet, Elkészült kistérségi közoktatási intézkedési tervek; Jelentős oktatási súllyal rendelkező kistérségi központok, a központokban és a mikro-térségi központokban stabil intézményi létszám Kiterjedt szakképzési intézményrendszer, aktív szakképzési közélet	Területi egyenlőtlenségek a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint a szolgáltatások biztosításához szükséges infrastruktúra terén A középfokú oktatás, szakképzés gyenge gyakorlat- és piaciorientáltsága, magas a lemorzsolódók száma	Oktatás
Turizmus	Jelentős, területileg koncentrált attrakciók (Balaton, műemlékek, termálfürdők, borturizmus), Balaton déli térsége) országos elérhetősége magas szinten biztosított. (M7)	Komplex turisztikai termékek hiánya	Turizmus
Kultúra és közművelődés	Gazdag, történelmi és kulturális örökség; Pécs kiemelkedő kulturális centrum; Kulturális sokszínűség, több nemzetiség együttélése (német, horvát, roma)	Hiányos közművelődési intézményrendszer, A meglévő intézmények hiányos és leromlott eszköz- és infrastrukturális és szakember ellátottsága	Kultúra és közművelődés
Egészségügy és szociális ellátás	Regionális szinten jól kiépült alapfokú egészségügyi ellátórendszer. Kistérségi szintű szolgáltatási mintaprojektek megléte. Falu- és tanyagondnoki rendszer növekedése, „szolgáltatásterítő” hatásának erősödése.	A régió belüli nagyfokú területi differenciálódás következtében, - főképp az elmaradott kistérségekben - nehéz az alapfokú ellátásokhoz való hozzáférés. Jelentős számú cigány kisebbség szegregációja	Egészségügy és szociális ellátás
Környezetgazdálkodás	Gazdag biológiai sokszínűség; Közel teljes körű hulladékgazdálkodási rendszer	Alacsony települési szennyvízkezelés ellátottság (nagy kistérségi közműtől); Barnamezős területek hasznosíthatatlansága	Környezetgazdálkodás
Közlekedés	A megindult országos fejlesztések eredményeképpen javult a régió elérhetősége (M7, M6)	Nehézkes külső megközelítés, régió belüli közlekedés rossz (összekötő utak hiánya, sok szátelepülés, rossz minőségű úthálózat); kerékpárutak hiánya; közösségi közlekedésben csökkenő forgalom, minőségromlás	Közlekedés

Témakör	LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK	Témakör
Területi fejlettség	A régiót is érintő nagy közlekedési beruházások megvalósulásával oldódik a régió elzártsága	A centrumoktól távoli kistelepülések elnéptelenedése, a régió belüli fejlettségbeli különbségek fokozódása	Területi fejlettség
Közlekedés	Horvátország Uniói csatlakozásával a határmenti kapcsolatok intenzívebbé válnak.	Közösségi közlekedés részarányának visszaszorulása; Két perifériális sáv kialakulása (Dráva mentén, ill. Somogy és Tolna megye egy része között.); tranzitforgalom továbbra is domináns marad	Közlekedés
Gazdaság, K + F, innováció	A felsőoktatási intézményeken alapuló regionális tudásközpontok kialakítása elősegíti a tudásalapú regionális fejlődést, ezzel erősíti a humán potenciált és javítja a régió versenyképességét; Az EU-csatlakozást követően a keleti és déli régiók, valamint a külső határok mentén fekvő nagyvárosok gazdasági-stratégiai helyzete felértékelődik, a külföldi tőkebefektetők érdeklődése nő	A régiók közötti és a régió belüli fejlettségbeli különbségek növekedése; A reálbérek csökkenése és a versenyképesség romlása következtében az alacsony bérköltségre és a betanított munkára épülő vállalkozások elhagyják a térséget, ami növeli a munkanélküliséget	Gazdaság, K + F, innováció
Oktatás	A külső finanszírozási források szűkülésével és a kormányzati közszolgáltatási reform törekvések hatására az integrációs hajlandóság erősödik TISZK-ek létrejötte, térségi és szakmai koordinációs szerepük továbbfejleszthetősége	A szakképzési rendszer elaprózottsága és a képzési kínálat szervezatorientált meghatározottsága megmarad, az általános képzés felértékelődése és a szakképzés leértékelődése következtében állandósul a szakemberhiány	Oktatás

Turizmus	Pécs EKF 2010 cím elnyerése a régióra irányítja a figyelmet, mely egyben munkahelyteremtő hatást gyakorol a régióra	A külföldi vendégforgalom nemzetközi léptékben folyamatosan koncentrálódik, mely elkerüli a régiót	Turizmus
Kultúra és közművelődés		A kulturális intézmények finanszírozása jelentősen csökken	Kultúra és közművelődés
Egészségügy és szociális ellátás	A helyi szociális gazdaság, valamint a civil és a helyi közösségek szerepvállalásának erősödése elősegíti a hátrányos helyzetű rétegek társadalmi integrációját; A konvergencia program által előirányzott reform törekvések segítik a helyi szintű racionális feladatszervezést		Egészségügy és szociális ellátás
Környezetgazdálkodás	A göteborgi fenntarthatósági elvárások hozzájárulnak a környezetgazdálkodás szerepének felértékelődéséhez	Forráshiány miatt tovább lassul a települési infrastruktúra kiépítése	Környezetgazdálkodás

3 CÉLOK ÉS FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

3.1 Szakpolitikai háttér

A Dél-dunántúli operatív program stratégiai céljainak és prioritásainak kijelölése az alábbi tervezési keretek figyelembe vételével történt meg:

- A stratégiai célok kijelölése a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács által 2005. április 1-jén elfogadott a „**Dél-dunántúli régió stratégiai célrendszere**” című anyag alapján történt meg, figyelembe véve az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ami a Nemzeti Stratégiai Referencia Keret, továbbiakban ÚMFT) 4. fejlesztési tengely „Területfejlesztés” céljait.
- Az egyes prioritások szakmai tartalma összhangban van a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség megbízásából készült **hat Dél-dunántúli Stratégiai Fejlesztési Programban** foglaltakkal, melyek az alábbi témák vonatkozásában jelölik ki a Dél-dunántúli régió 2007 utáni fejlesztési irányait:
  1. Üzleti szolgáltatások,
  2. Barnaövek rehabilitációja,
  3. Turizmus,
  4. Környezetfejlesztés,
  5. Közlekedésfejlesztés,
  6. Humán közszolgáltatások fejlesztése – egészségügyi ellátás, szociális szolgáltatások, oktatásügy, kulturális és szabadidős szolgáltatások, komplex szolgáltatási lehetőségek.
- Az operatív programok beavatkozásainak hatékonyságát növelő, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítását elősegítik az **ún. zászlóshajó programok**, melyekben a DDOP is részt vállal. A zászlóshajó programok olyan kiemelt fejlesztési területek, amelyek egyes különösen fontos ágazatokat, térségeket vagy társadalmi csoportokat érintő problémákra adnak választ. Ezek a programok nem a kiterjedésük vagy a pénzügyi nagyságrendjük miatt fontosak, hanem azért, mert a célcsoportok számára jól megjeleníthetőek. A zászlóshajó programok komplex problémákra kínálnak választ. A szükséges beavatkozások megalapozásához önálló komplex keret-dokumentumok kidolgozására kerül sor. Az ilyen módon meghatározott beavatkozások az operatív programokban, azok szerves részeként kerülnek megtervezésre. A zászlóshajó programok komplex program-eleminek, projektjeinek koherens megvalósítását az operatív programok kétéves megvalósításához készülő akciótervekben rögzítendő speciális kiválasztási (előnyt adó, garanciát tartalmazó) kritériumok vagy eljárásrendek biztosítják. Így a zászlóshajó programok kapcsolódó elmei, projektjei az DDOP és a hozzá kapcsolódó végrehajtási intézményrendszer (irányító hatóság és közreműködő szervezetek) keretein belül valósulnak meg. A DDOP-t érintő zászlóshajó programok a következők:
  - Hét versenyképességi pólus,
  - XXI. század iskolája,
  - „Nem mondunk le senkiről!” (Leszakadó térségek felzárkóztatása),
  - Gyermekesély,
  - Akadálymentes Magyarország

- Európa Kulturális Fővárosa 2010.

A zászlóshajó programok elemeiről bővebben az OP 3. sz. melléklete tartalmaz információt.

3.2 Stratégiai célkitűzés

A stratégiai cél leírása

A megújított lisszaboni stratégia célja, hogy 2010-re az EU váljék a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává a növekedés ösztönzésén és a foglalkoztatás bővítésén keresztül. A stratégiában viszont továbbra is fontos szempont a társadalmi – gazdasági kohézió növelése. Ugyanakkor az EU 2006 júniusában elfogadta megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiáját a göteborgi stratégia felülvizsgálatával. A fenntartható fejlődés az Unió alapszerződésben rögzített, hosszú távú célkitűzése; átfogó koncepció, mely megköveteli, hogy a gazdasági, környezetvédelmi és szociális politikákat egymást kölcsönösen erősítő módon alakítsák ki és hajtsák végre. Figyelembe véve a releváns országos tervezési dokumentumok (OFK, OTK, ÚMFT, NAP) céljait – melyek a fentiekkel összhangban lettek kialakítva -, a Dél-Dunántúl aktuális gazdasági-társadalmi helyzetét, és a 2007-13-as tervezési időszak rendelkezésre álló lehetőségeit, valamint támaszkodva a régió korábbi stratégiai dokumentumaiban elérni kívánt jövőképre (annak megvalósulásához hozzájárulva), a Dél-dunántúli operatív program hosszú távú **átfogó célja (2020-ig) a Dél-dunántúli régió felzárkóztatása az ország fejlettebb térségeihez**. A felzárkózási folyamat eredményeképpen hosszú távon el kell érni, hogy a Dél-dunántúli régió és az ország fejlett régiói közötti fejlettségi szakadék szűküljön.

A 2007-2013 közötti programozási időszakban reális célként a fejlettségi differenciák növekedésének megállítása fogalmazható meg. Ennek megfelelően jelen program **stratégiai célkitűzése (2013-ig) a Dél-dunántúli régió leszakadásának megállítása**, azaz a régió országos növekedési pályán tartása, annak érdekében, hogy a későbbiekben elindulhasson egy felzárkózási folyamat.

A stratégiai cél eléréséhez az alábbi specifikus célok megvalósulására van szükség:

- A természeti- és épített-környezet megóvása a régióban,
- Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság megteremtése,
- A régióon belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása.

A Dél-dunántúli operatív program specifikus céljai hozzájárulnak a *lisszaboni célok* (növekedés és foglalkoztatás bővítése) eléréséhez. Az endogén erőforrásokra alapozott gazdaság fejlődésével új munkahelyek jönnek létre. A régióon belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása cél eredményeképpen csökken a munkaerőpiacról egészségügyi és szociális okokból kiszorulóak száma, ezek együttesen növelik a gazdaságilag aktívak számát a régióban. A *göteborgi elvárások* alapján a DDOP-ban a fejlődés fenntarthatóságát a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok összhangjának megteremtésével, ezen szempontok együttes érvényesítésével érjük el.

A régió fejlesztési céljai összhangban állnak a Sikeres Magyarország megteremtését célul kitűző *Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció* (OFK), valamint a kiegyensúlyozott területi fejlődést legfőbb célként megfogalmazó *Országos Területfejlesztési Koncepció* (OTK) stratégiai céljaival. A DDOP céljainak elérése esetén a régióban nő a foglalkoztatottság és gyorsul a gazdasági növekedés, amely a régió további leszakadásának a megállítását, azaz az országon belüli fejlettségi különbségek csökkenését eredményezi.

Indikátorok

A stratégiai célhoz rendelt hatásindikátor:

- a régió egy főre jutó GDP-je az országos átlag százalékában
  - adatforrás: KSH
  - Kiinduló érték: 71 % (2003)
  - Célérték: 71% (2015)
- bruttó teremtett új munkahelyek száma (db)
  - adatforrás: IH
  - Kiinduló érték: 0 (2007)
  - Célérték: 2200 (2015)

Indoklás

Az elmúlt időszakban (1996-2003) az ország reál GDP növekedése átlagosan évi 3,6% volt (EUROSTAT). Ezzel szemben a régió reál GDP növekedési üteme csupán az átlagos évi 1,84%-os szintet érte el, ami alig haladja meg az országos növekedési ütem felét. Ezzel magyarázható, hogy a régió egy főre jutó GDP értékének országos átlaghoz viszonyított aránya az 1994-2003 közötti tíz évben 83,6%-ról 71,6%-ra esett vissza, tehát az éves pozícióvesztés meghaladta az 1 százalékpontot. Így a Dél-dunántúli régió nem csak az Európai Unió első számú „konvergencia” célkitűzésének kritériumát teljesíti, hanem a hipotetikus „magyarországi konvergencia” kritériumnak is megfelel, hiszen sajnos a GDP értéke nem éri el az országos átlag 75%-át.

A rendszerváltást követő időszakban tehát már nem beszélhetünk pusztán az ország hagyományos kelet-nyugati megosztottságáról, a fejlettségi lejtő déli irányban is érvényesül. Az elmúlt időszakban a Dél-dunántúli régió egyértelműen a leszakadó kelet-magyarországi régiók szintjére süllyedt le. Ráadásul ez a leszakadási folyamat nem állt meg, a fejlettségi szakadék tovább tágul.

A fejlettségi lejtőn történő megkapaszkodáshoz és a fejlettségi különbség csökkentéséhez a régió reál GDP növekedésének el kell érnie az országos átlagot. Ehhez a régió társadalmi-gazdasági fejlődésében egyaránt szignifikáns változást kell elérni, erre irányulnak a program specifikus céljai.

3.3 Specifikus célok

3.3.1 A természeti- és épített-környezet megóvása a régióban

A specifikus cél leírása

A regionális gazdaság fejlődési pályára állításához elengedhetetlen cél a régió egyik legfontosabb értékének tekintett előnyös környezeti állapot megőrzése, valamint az egészséges környezet által biztosított gazdaságfejlesztési lehetőségek, ezáltal a foglalkoztatás lehetőségeinek eddiginél hatékonyabb kiaknázása. A régió jó minőségű környezeti állapotát és az értékes épített elemeket meg kell őrizni, mivel ezek egyre fontosabb kincsé válnak. Ez egyrészt növeli a Dél-dunántúli régió vonzerejét a turisták, a lakosság és különösen a

magasan képzettek körében, másrészt megőrzése növekedési lehetőséget jelent a régió vállalkozásainak a környezetipar és az idegenforgalom fejlődése szempontjából. A környezeti rendszer elemeinek védelme érdekében kiemelt cél a települések környezetvédelmi infrastrukturális ellátottságának javítása, az energiahatékonyság fokozása, valamint a környezeti kockázatok csökkentése.

A gazdaság növekedési pályára állása magával vonzza a fokozódó környezeti terhelést. Biztosítani kell, hogy a gazdaság növekedésével járó területfoglalás a lehető legkisebb mértékben járjon a természeti, természetközeli területek további csökkenésével.

Indikátorok²¹

- A környezeti állapottal és a városfejlesztési akciókkal való elégedettség az érintett lakosság körében (%)
  - adatforrás: IH
  - Kiinduló érték: 2008-ban végzett felmérés eredménye
  - Célérték: 10%-os növekedés (2015)

Az egyes operatív programok szükséges hozzájárulása a specifikus cél eléréséhez

A természeti- és épített-környezet megóvása a régióban cél maradéktalan elérésének biztosításához a DDOP által kínált eszközrendszert kiegészíteni szükséges más operatív programok által kínált beavatkozások megvalósításával is.

A legközvetlenebb kapcsolata a Környezet és energia operatív programnak (KEOP) van a célhoz, melynek több prioritási tengelyében megfogalmazott beavatkozásoknak jelentős hatásuk lehet a régió környezeti állapotának további javulásához:

- KEOP I. prioritási tengely: Egészséges, tiszta települések₂
- KEOP III. prioritási tengely: Természeti értékeink jó kezelése,
- KEOP IV. prioritási tengely: A megújuló energiahordozó-felhasználás növelése,
- KEOP VI. prioritási tengely: Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése.

3.3.2 Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság

Specifikus cél leírása

A régió leszakadásának megállításához fontos cél a gazdasági aktivitás fokozása, a régió tőkevonzó képességének növelése és a vállalkozásbarát környezet megteremtése mellett a gazdaságfejlesztés **hangsúlyozottan endogén adottságokra való alapozása**.

A gazdasági infrastruktúra-fejlesztéseknek összhangban kell lenni a környezetvédelmi szempontokkal (és a DDOP 1. specifikus céljával), a környezeti fenntarthatóság elvével. A zöldterületek védelme érdekében a barnamezős területek hasznosítását előnyben részesítjük.

---

²¹ A DDOP indikátorainak összesítő táblázata a 2. sz. mellékletben található.

A nagyvárosokban elsősorban a tudás-intenzív iparágakat, míg a kedvezőtlenebb képzettségi szinttel rendelkező vidéki térségekben a munkaerő-igényes ágazatokat kell fejleszteni. A Dél-dunántúli régió gazdaságfejlesztésének elsődlegesen a **Dél-dunántúli regionális innovációs stratégiában**, valamint a **Pécs és a Dél-dunántúli régió az életminőség pólusa stratégiában** foglalt innovatív gazdaságfejlesztési irányokon kell alapulnia. Ez azt jelenti, hogy a **környezeti iparhoz, egészségiparhoz és kulturális iparhoz** kapcsolódó gazdaságfejlesztések válnak a régió gazdaságfejlesztési szempontból mobilizáló ágazati irányáivá.

Az innovatív gazdaságfejlesztési irányok mellett fontos a régióban a kiemelkedő jelentőségű, hagyományosan jelenlévő tradicionális ipari ágazatok – **élelmiszeripar, gépipar és fémfeldolgozás, elektronika textil- és bőripar, faipar** – fejlesztése, az ezen ágazatok által termelt hozzáadott értékek növelése termékspecializációval, a feldolgozottsági szint emelésével, valamint a piaci szegmensek feltárásával és hasznosításával.

Részben a fenti iparágakhoz kapcsolható azoknak a **vonzó turisztikai termékeknek** és szolgáltatásoknak a **megteremtése**, amivel a régió turisztikai potenciálja az eddigieknél jobban szolgálja a gazdasági növekedést és a munkahelyek teremtését, és ami által a turizmus a Dél-dunántúli régió egyik kitörési ágazatává válik. A kulturális adottságok színvonalas turisztikai terméké alakítását is el kívánjuk érni, hiszen a kulturális attrakciók egyre nagyobb szerepet töltenek be a turisztikai célpont megválasztásában, különösen Pécs esetében – kapcsolódva az **Európa Kulturális Fővárosa 2010** fejlesztéseivel. A cél elérése közvetlenül hozzájárul az Európai Unió versenyképességének erősítéséhez is, összhangban áll a lisszaboni stratégiában foglaltakkal. A specifikus cél összhangban áll az ÚMFT versenyképesség-erősítő és foglalkoztatást segítő céljaival.

Indikátor

- A foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban (%)
  - adatforrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat
  - Kiinduló érték: 51,8% (2006. II. negyedév)
  - Célérték: 54% (2015)

Az egyes Operatív Programok szükséges hozzájárulása a specifikus cél eléréséhez

A helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság cél eléréséhez nem elegendő a Dél-dunántúli operatív programban megjelenő beavatkozások végrehajtása, szinte ugyanilyen fontos a szektorális **Gazdaságfejlesztési operatív program (GOP)** által nyújtandó támogatások eljutása a régióban levő célcsoportokhoz és a két program összehangolása és szoros együttműködése a szinergikus hatások kihasználása érdekében. A GOP tartalmazza a direkt KKV támogatások jelentős részét, a vállalkozások számára kialakított pénzügyi eszközök széles körét, a pro-aktív beruházás ösztönzési, külpiacra jutáshoz kapcsolódó szolgáltatások támogatását és a JEREMIE típusú pénzügyi programokhoz kapcsolódó tanácsadást, illetve a fejlesztési pólushoz kapcsolódó nagyobb infrastrukturális fejlesztések támogatását és az innovációs klaszter kezdeményezéseket. Ezt egészíti ki a DDOP első prioritás tengelyében megjelenő beavatkozások köre (barnamezők hasznosítása, vállalkozások közötti együttműködés támogatása, ipari parkok, inkubátorházak támogatása stb.) és a második prioritás tengelyben megjelenő turisztikai célú fejlesztések támogatása.

Közvetettebben és különböző intenzitással, de szinte mindegyik szektorális OP hatással van erre a specifikus célra. Jelentősebb hatással a régió gazdaságának versenyképességére a Közlekedés OP és a Társadalmi megújulás OP van.

A DDOP célkitűzéseit jól kiegészíti(k) az „**Európai Területi Együttműködés (ETE)**” kezdeményezés keretében a szomszédos országokkal való együttműködésben kidolgozásra és 2007-2015 között megvalósításra kerülő operatív programok, melyek egyik fő célja a határmenti területek felzárkóztatása. A DDOP és az ETE OP (HU-CRO OP) közötti komplementaritás azon nyugszik, hogy a HU-CRO OP-ban lényeges az országhatáron átnyúló hatás (pl. egy támogatott közút fejlesztés keresztezze a határt), és a támogatott fejlesztésekben egy határon túli, támogatásban részesülő partnernek is részt kell vennie. A DDOP és a HU-CRO OP közötti koordinációt biztosítja továbbá a Regionális Fejlesztési Tanács és munkaszervezete, amely mindkét program tervezésében közreműködik, valamint az is, hogy az OP felügyeletét ellátó Irányító hatóság és az ETE OP-k hazai koordinációját ellátó Nemzetközi Együttműködési Programok Főosztálya között a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség keretein belül intézményesített az együttműködés.

3.3.3 A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása

A specifikus cél leírása

A Dél-dunántúli régió gazdaságának dinamizálása és a növekedés fenntartása mellett figyelemmel kell lenni az egyes térségek között meglévő társadalmi különbségekre és meg kell akadályozni a különbségek növekedésének elszabadulását. Össze kell hangolni a legkedvezőtlenebb helyzetű térségekben induló fejlesztéseket, hogy a szinergikus hatások maximálisan érvényesüljenek. Elengedhetetlen a népesség egészségi állapotának javítása, valamint a fejlett szociális ellátórendszer kiépítése annak érdekében, hogy minél több, ma még inaktív ember visszatérjen a munkaerőpiacra. A jó infrastrukturális ellátottsággal rendelkező alapfokú oktatási rendszerhez való hozzáférést biztosítani kell a régió egész területén annak érdekében, hogy a lakosság egésze, különösen a hátrányos helyzetűek és a romák is minél nagyobb arányban végezzék el sikeresen az alapfokú oktatást. Az oktatási, egészségügyi és szociális ellátórendszer elérhetőségét biztosítani kell a régió területének egészén, el kell érni, hogy a lakóhely és a társadalmi helyzet ne befolyásolja kedvezőtlenül a humán ellátásokhoz való hozzáférést. A vonzó városi környezet kialakításával, a lakosság egészségi állapotának javításával, a közszolgáltatások minőségének fejlesztésével, a közlekedési és környezeti infrastrukturális hiányosságok oldásával és a foglalkoztatás ösztönzésével el kell érni, hogy az elmaradott térségekben is meginduljon a felzárkózás folyamata és a régiót különösen jellemző negatív demográfiai folyamatok kedvezőbbé váljanak.

Indikátor

- Az elvándorlással leginkább sújtott kistérség belföldi vándorlási különbözetének évi átlaga 1000 lakosra (fő)
  - adatforrás: KSH
  - Kiinduló érték: -6,4
  - Célérték: -5,0 (2015)

A specifikus cél és a prioritások logikai kapcsolatrendszer

A természeti és épített környezet megóvása révén jelentősen javul a Dél-dunántúli régió vonzereje. Ez hozzájárul a képzett humán tőke helyben maradásához, valamint jobb lehetőséget kínál a vállalkozások működéséhez. A specifikus cél elérésével erősödik a környezetipar pozíciója is a régióban. Mindez pozitívan hat a régió termelési értékének növekedésére.

A helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság megerősödése révén a régióban működő kis- és középvállalkozások termelési szerkezete és piaci pozíciója javul. Ez egyrészt növeli a helyi KKV-k versenyképességét, valamint elősegíti azok foglalkoztatási képességét. E hatások szoros összefüggésben vannak a régió GDP-jének pozitív irányú változásával.

A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása révén felértékelődik a régió humán erőforrás állománya. A specifikus cél elérésével a képzett és a nagy hozzáadott érték előállítására szempontjából meghatározó, értékes humán tőke a régióban marad és ott hasznosul. A hatékony és minőségi humán közszolgáltatások kialakításával csökkennek a társadalmi költségek, egyúttal javul a régió életminősége, ami újfent a régió humán kapacitásának felértékelődését vonja maga után. A humán erőforrás értéknövekedése összefüggésben van a régió termelési értékének növekedésével.

A specifikus cél kapcsolódása az ágazati reformokhoz

Az egyes egészségügyi fejlesztések az egészségügyi reform elemeivel összhangban kerülnek megvalósításra. Az egészségügyi reform célja, hogy a szolgáltatás színvonala növekedjék, a hozzáférés egyenlőtlenségei mérséklődjenek és az állami kiadások hatékonyabb felhasználásával fenntartható mértékűek maradjanak. Az intézkedések a lakosság egészségben eltöltött éveinek növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint az erőforrások koncentrálásával a szolgáltatások költség-hatékonyágának és minőségének növelését segítik elő. A DDOP-ban megvalósuló infrastruktúra beruházás célja, hogy az ágazati reform keretében a régió egészségügyi ellátásának tekintetében bekövetkezett változásokhoz igazodva egy magasabb színvonalú ellátást biztosítson, mely a tárgyi eszközök cseréjével, korszerűsítésével, igény szerint újak beszerzésével valamint az infrastrukturális háttér modernizálásával érhető el. Ez biztosítja, hogy az ellátórendszerben a megelőzés, gyógyítás (feltételrendszerek), a gyógyulás (szakterületek moduláris rendszere) egységes és integrált rendszere sikeresen kialakíthatóvá váljon, mely komplexitásánál fogva képes szolgálni a magas szintű betegközpontú ellátást.

A közoktatáshoz kapcsolódó beavatkozások hozzájárulnak a közoktatás reformjának megvalósulásához, melynek fő céljai az oktatási eredményesség javítása (versenyképes tudás, oktatási egyenlőtlenségek mérséklése), a közoktatás minőségének (hatékony és befogadó közoktatási rendszer) és struktúrájának megújítása és a minőségi közoktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése.

Az egyes operatív programok szükséges hozzájárulása a specifikus cél eléréséhez

A stratégiai cél nem érhető el egyedül a Dél-dunántúli operatív program által megvalósított műveletekkel. Ehhez szükséges a következő operatív programok fejlesztéseinek végrehajtása is:

- Társadalmi infrastruktúra operatív program: Az oktatási; egészségügyi; szociális; foglalkoztatási; és kulturális területeken megvalósítandó infrastruktúra intenzív fejlesztéseivel

kiegészítik a tervezett kis- és mikrotérségi integrált központokban nyújtandó szolgáltatásokat, teljes körűvé téve a régióban a valós igényeket kielégítő humán szolgáltatások körét.

- Társadalmi megújulás operatív program: A foglalkoztatási; oktatási; szociális; egészségügyi; területeken megvalósítandó soft fejlesztéseivel elősegíti azt, hogy a régióban növekedjen a foglalkoztatható emberek száma, s a részükről felmerülő humán szolgáltatásokat megfelelően képzett szakember gárda biztosítsa.
- Környezet és energia operatív program: Az egészséges, tiszta települések kialakításával hozzájárul a térségek népességmegtartó képességéhez, vonzóbbá téve azokat.
- Közlekedés operatív program: A tervezett humán szolgáltatások elérhetőségét ezen OP-n belül megvalósuló fejlesztések is kiegészítik teljes körűvé téve azt.
- Elektronikus közigazgatás operatív program: A humán közszolgáltatások fejlesztését kiegészíti a közigazgatási szolgáltatások fejlesztése, elérhetőbbé téve azt mindenki számára.

3.4 Területi dimenzió

A területi kohézió érvényesítése érdekében a fejlesztéspolitika minden szakterületén, illetve a tervezés, a végrehajtás, a projektfejlesztés, a nyomon követés és az ellenőrzés minden szintjén kiemelt jelentőségű a térségi gondolkodás és a területi szemlélet alkalmazása. A ROP céljainak megvalósítása során kiemelkedő figyelmet kell fordítani az ÚMFT horizontális politikájának megfelelően a területi kohézió céljainak és a területiség horizontális elvének (területi szemlélet, területi fókuszok, területi integráltság, térhasználati elvek) érvényesítésére. Ennek megfelelően a ROP az ÚMFT területi kohézió célját és a területiség elvét horizontálisan érvényesíti, a vonatkozó ÚMFT üzeneteket átveszi, valamint kiemeli, és specifikus kiegészítésekkel látja el a ROP beavatkozási logikája szempontjából kifejezetten releváns elemeit.

A területiség elvének figyelembevétele azt jelenti, hogy az operatív program, illetve prioritási tengelyeinek, műveleteinek és projektjeinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani a területiségre, biztosítva annak tényleges érvényesülését. Ez magában foglalja: a megfelelő szakértelem biztosítását; a méréshez szükséges adatgyűjtés kialakítását; az elv alkalmazását és számonkérését a konkrét akciótervek kidolgozásánál, nyomon követésénél és értékelésénél; valamint a projektek fejlesztésénél, elbírálásánál, hatásértékelésénél; továbbá a területi célok és elvek képviselőjét a programvégrehajtás intézményrendszerében és monitorozásában.

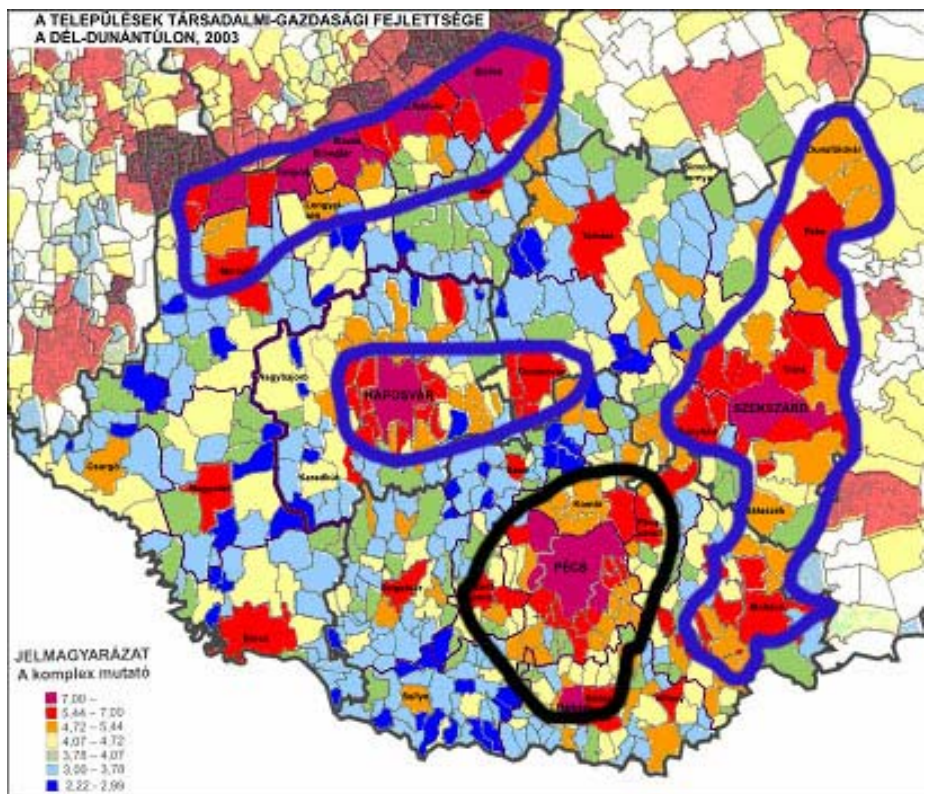
A stratégiai célok megvalósulása érdekében fontos – összhangban az OTK átfogó céljaival – **a versenyképes területi szerkezet kialakítása**, a régióon belüli három, markánsan elkülöníthető térségtípus (melyek jól megfigyelhetőek az alábbi 18 váltózót magában foglaló komplex mutatót ábrázoló térképen) összhangolt és térségspecifikus fejlesztése.

A régió átfogó területi célja – összhangban a legújabb európai területfejlesztési elvekkel – egy olyan jól működő policentrikus városhálózat kialakítása, amelyben a városok egymással együttműködve, méretük és vonzáskörzetük nagyságának megfelelő gazdasági-szolgáltatási és kulturális központi szerepkört betöltve a régió gazdasági fejlődésének motorjaivá, a fejlődés hordozóivá válnak. A városhálózatból a mérete folytán kiemelkedő Pécsset növekedési pólussá kell fejleszteni a tudásalapú, specializált vállalkozások fejlesztésével, a meglévő tudásbázis hatékonyabb kihasználásával. El kell érni, hogy Pécs adottságait kihasználva képes legyen indukálni, befogadni és továbbítani az innovációs folyamatokat a régió többi városa felé. Ehhez el kell érni, hogy a régió városai, valamint Pécs és agglomerációja hatékonyan és tervszerűen együttműködjön fejlesztései megvalósítása során.

A regionális fejlődési tengelyeket képező városokat alkalmassá kell tenni, hogy – adottságaikat felismerve és arra alapozott speciális szerepkörüket megerősítve – a régió belül hasonló szerepkört töltsenek be, mint Pécs oly módon, hogy az egymást kiegészítő profilú regionális nagy- és középvárosok egymással szorosan, hálózatos formában együttműködjenek. A vidékies térségek vonzerőcentrumaiban biztosítani kell az alapvető üzleti és közösségi szolgáltatások elérhetőségét.

A Dél-dunántúli régió városhálózatát három szintre elkülönítve három specifikus térkategória fogalmazható meg.

4. térkép

Forrás: KSH

3.4.1 Országos fejlesztési pólus

Pécs és térsége: Pécs és a Szentlőrinc-Pécsvárad-Komló által határolt agglomerálódó terület, az OTK által országos szinten kiemelt fejlesztési pólus. Cél a magas hozzáadott értékű ipar és a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése, a Pécs és a Dél-dunántúli régió *Az életminőség pólusa stratégiához* kapcsolódó – elsősorban annak az innovációra, kutatásra és tudásalapú fejlesztésre alapozott – programjainak, különösen az egészség-, a környezeti és a kulturális ipar támogatása, valamint az innovációs folyamatok közvetítése a régió egészére kiterjedő szoros településközi együttműködés keretében. Szükséges a város és térsége (nem csak közvetlen agglomerációs térsége, hanem a régió egésze) munkamegosztásának javítása, a Mecsek meglévő vonzereinek turisztikai terméké alakítása, az ipari és bányászati épített örökség hasznosítása. Kiemelt jelentőségű Pécsen a kulturális és turisztikai ágazatok fejlesztése, összhangban a nyertes 2010-es Európa Kulturális Főváros pályázatban leírtakkal.

3.4.2 Regionális növekedési zónák

A Dél-dunántúli régióban három regionális növekedési zóna jelölhető ki:

Kaposvár – Dombóvár tengely: A térség a Balaton part és Pécs között helyezkedik el, ezért mindkét térség háttérterületeként fejlesztendő. Ezzel lehetővé válik, hogy segítse a balatoni szezon időtartamának meghosszabbításához szükséges fejlesztések egy részének megvalósítását, valamint érdemben közreműködhet az Európa Kulturális Fővárosa funkciókhoz kapcsolódó regionális feladatok ellátásában is. Az egyetem bázisán és a térség agrárpotenciáljára alapozva elsősorban az agrár, élelmiszeripari, egészségügyi, műszaki, informatikai, gazdasági és neveléstudományi kutatásokat, valamint művészeti tevékenységeket kell elősegíteni infrastrukturális fejlesztésekkel és az egyetem-gazdaság kapcsolatának erősítésével. A taszári légbázis polgári hasznosítása elősegítheti Kaposvár logisztikai centrummá fejlesztését. Kaposváron a meglévő infrastruktúrára és kulturális kínálatra alapozva ösztönözni kell a városi turizmus fejlődését. Dombóvár térségében fontos a kialakult egészségipari klaszter fejlesztése és az ehhez részben kapcsolódó természetvédelmi-ökoturisztikai fejlesztések elősegítése.

Paks – Szekszárd – Mohács (Alsó-Duna-völgyi) tengely: az M6-M56 autópálya, a szekszárdi Duna-híd, az M9 gyorsforgalmi út, a Paksi Atomerőmű és a mohácsi schengeni határkikötő bázisán az üzleti szolgáltatásokat kell fejleszteni elsősorban a logisztika és az agrárlogisztika területén. A Duna-mentén a tolnai, szekszárdi és mohácsi borvidékre, mint turisztikai magtermékre (kiegészülve a térség természeti és kulturális értékeivel) épülő turisztikai termékfejlesztést kell megvalósítani. A térség lefedi az Alsó-Duna-völgy dél-dunántúli részét, így fontos az együttműködés továbbfejlesztése a Dél-alföldi régióval. Ezt az elgondolást erősíti a Duna-menti Gazdaságfejlesztési Övezet létrehozására irányuló törekvés, melynek célja a Duna nyugati és keleti oldalán elhelyezkedő kistérségek gazdasági kapcsolatainak szorosabbá fűzése és az OTK-ban elfogadott policentrikus területfejlesztési modell részeként egy Budapest–Észak irányú nemzetközi növekedési fejlesztési tengely kialakítása.

Balaton térsége: a térség fejlesztése érdekében szükséges a vízi turizmusra épülő idegenforgalmi attrakciók szezonalitást csökkentő további turisztikai élményelemekkel történő kibővítése, a Balaton háttértelepüléseinek bekapcsolása a turisztikai kínálatba, valamint a turisztikai szolgáltatások és infrastruktúra fejlesztése, elsősorban a ma még kevésbé fejlett nyugati medencében. A közúti közlekedés tehermentesítése szempontjából megvizsgálandó a második balatoni komp kialakításának lehetősége. Fontos a Balaton és a Kis-Balaton környezeti állapota megóvásának, az ezt szolgáló környezetvédelmi infrastrukturális fejlesztések támogatása. Fontos továbbá a táji, tájképi értékek megóvása, a térségi ökológiai hálózatok kialakítása. A Balaton Kiemelt Üdülőkörzetet érintő fejlesztések terén fontos a Balaton fejlesztési programjainak figyelembe vétele és a beavatkozások összehangolása a Közép-dunántúli és a Nyugat-dunántúli régióval. Az együttműködés hatékony fóruma a Balaton Fejlesztési Tanács.

3.4.3 Vidéki térségek fejlesztése a kistérségi és mikrotérségi központok gazdasági és szolgáltatási szerepkörének erősítésével

A fejlesztési és regionális növekedési zónákba nem tartozó vidéki térségek jelenleg fejletlen térségszervező funkcióval rendelkező központjainak célzott fejlesztése szükséges annak érdekében, hogy a települések a környezetük foglalkoztatási és szolgáltatási központjaivá váljanak. Cél, hogy a vidéki térségekben található térségközponti funkciókat ellátó települések és a környező kistelepülések fejlődése egymásra épülve meginduljon, melynek révén a vidéki térségek gazdasága stabilizálódik, a foglalkoztatási helyzetük javul. Ehhez

szükséges a vidéki térségek kis- és középvállalkozásaihoz eljuttatni a vállalkozásoknak nyújtható alapszolgáltatások minél szélesebb körét, illetve segíteni kell azok kapcsolódását a fejlesztési pólus és a regionális növekedési zónákban meginduló fejlesztésekhez, szorosabban bekapcsolva őket a régió gazdasági vérkeringésébe.

A kistérségi és mikrotérségi központokat alkalmassá kell tenni arra, hogy adottságaikra és lehetőségeikre építve a közszolgáltatások meghatározott körének ellátását biztosítsák a lakosság számára. Így a meghatározott térségi karakter mentén megerősödnek a vidéki kistérségi és mikrotérségi központok közszolgáltatási funkciói, a központi szereppel rendelkező települések képesek a vonzáskörzetükben lévő kistelepüléseken élőket munkalehetőséggel és közszolgáltatásokkal ellátni. Ehhez javítani kell a térségközpontok elérhetőségét a kistelepülésekről, hiszen a kistelepülések a számukra szükséges közszolgáltatások jelentős részét a legközelebb eső térségközpontban találják meg. El kell kerülni a kistérségi szinten optimalizálható közszolgáltatási funkciók párhuzamos kiépítését, ezért szükséges a vonzásközpontok koordinált fejlesztése. A tudatos munkamegosztás révén regionális szinten létrejön a vidéki térségközpontok hálózata.

A mikrotérségi és térségi vonzásközpontok fejlesztése különösen fontos a régió legelmaradottabb területein, amelyek egyben a régió városhiányos területei is.

Dráva-mente (Ormánság, Belső-Somogy): a régió legelmaradottabb térsége. Az érintetlen környezetre alapozva szükséges (a környezet megóvásával összhangban) a vízi- és ökoturizmus, valamint a termálturizmus fejlesztése és innovatív turisztikai projektek ösztönzése, a biotermékek előállításának támogatása és a helyben történő feldolgozást lehetővé tévő feldolgozóipari fejlesztések előmozdítása. Hasonlóan a Balaton térségéhez, e térségben is fontos a táji, tájképi értékek megóvása, a térségi ökológiai hálózatok kialakítása. A magas munkanélküliséggel sújtott területen komplex foglalkoztatási programokkal kell elősegíteni a tartós munkanélküliek elhelyezkedését. A roma lakosság integrációját elő kell segíteni kulturális, szociális és vállalkozásösztönző programok indításával. A térség elzártságát csökkenteni kell a közúthálózat rekonstrukciójával és bővítésével. A Dráva-mente térsége közvetlenül határos Horvátországgal. A kapcsolatok további erősítésével a térség az interregionális horvát-magyar programok elsőszámú célterülete lehet.

Zselic, Hegyhát, Külső-Somogy: a régió belső periferiáját alkotó Tab-Tamási-Sásd-Szigetvár kistérségek, alacsony foglalkoztatottsággal és elaprózott településszerkezettel rendelkeznek. A változatos táji adottságokra alapozva fejleszteni kell a térség turizmusát (falusi, öko, sport- és vadászturizmus). A régió leginkább erdősült területein ösztönözni kell az erdőgazdálkodást, valamint az arra települő faipart, a vadgazdálkodást, és a biotermékek előállítását.

3.5 A DDOP kapcsolódása az egyes stratégiai dokumentumokhoz

A közösségi stratégiai iránymutatásoknak (CSG) való megfelelés

A régió fejlesztési célja és a megvalósításukat szolgáló prioritási tengelyek a növekedést és a munkahelyteremtést támogató kohéziós politika megvalósítását, a regionális növekedési potenciál erősítését szolgálják. A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése (1. prioritási tengely) közvetlenül a helyi és regionális gazdaság fejlesztését szolgálja, amely hozzájárul a növekedéshez és a munkahelyteremtéshez. A turisztikai potenciál erősítése (2. prioritás) a régió turisztikai ágazatának versenyképességét javítja. Még több ember bevonásához a foglalkoztatásba (CSG 3.1. iránymutatása) a 3. és 4. prioritásban megfogalmazott közszolgáltatások fejlesztésével érhető el. Az 5. prioritás teremtí

meg mindazokat a minimálisan szükséges infrastrukturális fejlesztéseket, amely egyáltalán a lakhatás és a befektetések minimálisan szükséges feltételeit megteremtik.

A felülvizsgált nemzeti lisszaboni akcióprogramnak való megfelelés

A régió céljai és prioritási tengelyei segítik a nemzeti akcióprogramban megfogalmazott célkitűzések teljesítését. A DDOP első és második prioritása, a versenyképes gazdaság megteremtése és a turisztikai potenciál erősítése hozzájárul az akcióprogramban szereplő makro-, mikro-gazdasági és a foglalkoztatási célok regionális szintű teljesítéséhez (fenntartható gazdasági fejlődés, növekedés és a foglalkoztatás elősegítése.). Az 1. prioritás segíti az Akcióprogramban szereplő 7. 8. 10. 14 és 15 iránymutatás teljesítését. A 3. és 4. prioritás (humán közszolgáltatások fejlesztése és városfejlesztés) azokat a szükséges helyi és kistérségi intézkedéseket tartalmazzák, amelyek szükségesek az ágazati operatív programokban foglaltakon túl az akcióprogramban megfogalmazott, egészségügyi és közoktatási reform megvalósításához (2. prioritás). Az 5. prioritási tengely, az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés a hosszú távú fenntartható gazdasági fejlődés elengedhetetlen alapfeltételeit biztosítja.

Az Új Magyarország Fejlesztési Tervnek való megfelelés

Az **Új Magyarország Fejlesztési Terv** a 2007-2013 közötti időszakra két átfogó célt fogalmaz meg, a **foglalkoztatás bővítését** és a **tartós növekedés elősegítését**. A dokumentum az előbbi célt az egyén foglalkoztathatóságának javításával és munkaerő-piaci aktivitásának növelésével, a munkaerő-kereslet bővítésével és a kereslet és a kínálat összhangját biztosító munkaerő-piaci környezet fejlesztésével kívánja elérni, míg a második cél elérésének legfontosabb eszközei a versenyképesség javítása, a gazdaság bázisának szélesítése és az üzleti környezet fejlesztése. A fejlesztési célok megvalósítása közben, mind az ágak, mind a régiók fejlesztése során, kiemelt figyelmet kell fordítani a horizontális politikák (a fenntarthatóság feltételeinek biztosítása, a kohézió erősítése) érvényesítésére.

A dokumentum szerint a célok megvalósítása **hat tematikus és területi prioritás** keretében történik:

- 1. prioritás: gazdaságfejlesztés,
- 2. prioritás: közlekedésfejlesztés,
- 3. prioritás: társadalmi megújulás,
- 4. prioritás: környezeti és energetikai fejlesztés,
- 5. prioritás: területfejlesztés,
- 6. prioritás: államreform.

A tematikus és területi prioritásokat kibontó és tartalmilag összetartozó prioritástengelyek jelölik ki az egyes fejlesztési (operatív) programokat, meghatározva az Dél-dunántúli operatív program helyét is a rendszerben (5. prioritás).

A DDOP specifikus céljai a következőképpen kapcsolódnak az ÚMFT egyes prioritásaihoz:

- A természeti és épített környezet megóvása a régióban specifikus cél elsősorban az ÚMFT 4. prioritásához (Környezeti és energetikai fejlesztés), valamint az 5. prioritáshoz (Területfejlesztés);
- A helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság specifikus cél elsősorban a tartós növekedés elősegítése célkitűzésének 1. prioritásához (Gazdaságfejlesztés);
- A régió belüli különbségek növekedésének megállítása specifikus cél a 3. prioritáshoz (Társadalmi megújulás).

Az Európai Bizottság által 2006-ban elindított „**Gazdasági Változás Régiói**”²² kezdeményezéshez kapcsolódóan támogatjuk az DDOP programozási folyamatában azon hálózatok eredményeire építő innovatív intézkedéseket, amelyekbe a régió bekapcsolódik, illetve tájékoztatást adunk az Éves Jelentésben azon regionális akciók megvalósításáról, amelyeket a régió a „Gazdasági Változás Régiói” kezdeményezés keretében elvégzett hálózati tevékenységek tapasztalatainak beépítéseként indít el.

3.6 A DDOP prioritási tengelyei

A Dél-dunántúli operatív program az alábbi prioritások megvalósítását célozza:

1. A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése
2. A turisztikai potenciál erősítése a régióban
3. Humán közszolgáltatások fejlesztése
4. Integrált városfejlesztési akciók támogatása
5. Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés
6. Technikai segítségnyújtás

---

²² „Regions for Economic Change”

3.7 Logikai kapcsolat bemutatása a célok és prioritások között

A mátrix bemutatja, hogy az operatív program prioritásai hogyan kapcsolódnak leginkább a régió specifikus céljaihoz.

1. ábra

Specifikus célok Prioritások	A természeti- és épített- környezet megóvása a régióban	Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság	A régión belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása
A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése			
A turisztikai potenciál erősítése a régióban			
Humán közszolgáltatások fejlesztése			
Integrált városfejlesztési akciók támogatása			
Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés			

3.8 A DDOP ex ante értékelése

A DDOP 2006. júniusában megkezdett ex ante értékelésének eddigi eredményeként a dokumentum több pozitív szerkezeti és tartalmi változáson ment keresztül. A DDOP v3.1 verziója alapján az ex ante értékelés főbb megállapításai a következők:

Általános megállapítások

A programdokumentum jelen változata főbb elemeit tekintve teljesnek mondható, az értékelők által szükségesnek tartott javítások és a dokumentum optimálisnak tekinthető mértéket meghaladó terjedelme ellenére a program összességében az elvárásoknak megfelelő. A dokumentum szerkezeti felépítése, a fejezetek egymásutánisága megfelelő. Stílusát tekintve a DDOP alapvetően követhető és jól olvasható, a megértést – különösen a Helyzetelemzés fejezetben – ábrák, térképek és táblázatok segítik.

A DDOP dokumentum tematikus, ágazati témaköri felépítésű. Nagy erőssége, hogy e kereteken belül a területiséget kiemelő elemekben (pl. intraregionális eltérések bemutatása, a stratégiában külön területi elvek megjelenítése) gazdag.

Helyzetelemzés

A dokumentumban tárgyalt **helyzetelemzés tematikusan teljes körű.**

A Helyzetelemzésben megfogalmazott állítások alátámasztottságát öt paraméter (adat, forrás, összehasonlítás, trend, okok) mentén vizsgálva megállapítható, hogy a helyzetelemzési állítások átlagos alátámasztottsága 33%, ami összességében megfelelőnek értékelhető, bár a fejezet kevés EU-s összehasonlítást tartalmaz, ami még tovább fejlesztendő. Az ebből adódó hiányosságok kiküszöbölésére a foglalkoztatás és a demográfia témakörében statisztikai adatokkal történő kiegészítések és részletezések történtek.

Kiemelendő azonban a többnyire az átlagot jóval meghaladó mértékű adatoltság (46%), amely mellett – a gazdasági résztől eltekintve – jelentős arányban a megállapításokhoz kapcsolódó okok is megtalálhatók.

A dokumentum erőssége, hogy tartalmaz helyzetelemzési összefoglalót, külön fejezetben, SWOT-formátumban. A SWOT elemzés „Gyengeségek” tengelyében kiemelt helyzetértékelési megállapítások, diszparitások alátámasztottsága kiemelkedő adatoltság (58%) és jó összehasonlításokkal való ellátottság (39%) mellett átlagos, míg az “Erősségek” megállapításainak alátámasztottsága azoknál jobbnak (67%, ill. 40%) mondható. Ezáltal megállapítható, hogy az operatív program működési modelljének tengelyében álló, a régió helyzetére leginkább jellemző, **kiemelt megállapítások kellő alátámasztással bírnak.**

Stratégia

A megállapítások és a dokumentum által meghatározott stratégiai beavatkozási területek közötti összefüggések alapján a **stratégia nagyrészt relevánsnak tekinthető**, de egyes beavatkozások esetében (akadálymentesítés, fenntartható környezethasználat ösztönzése, környezeti veszélyelhárítás) az indokoltság javítása érdekében a helyzetelemzés vonatkozó részei fejlesztésre szorulnak.

Míndez a jelen dokumentumban már korrekcióra került, melynek nyomán a helyzetelemzésben statisztikai kitekintés történik a régióban fogyatékossgal élők jellemző adataira, valamint a környezeti veszélyelhárításra vonatkozóan.

A **horizontális szempontok ismertetése megfelelő.** A fenntarthatósági szempontok vonatkozásában az értékelők a gazdasági és társadalmi fenntarthatósággal kapcsolatos elvárások erőteljesebb hangsúlyozását javasolják. Ennek alátámasztására mind általánosan a harmadik, a Célok és fejlesztési stratégiai fejezetben, mind az egyes prioritásokon belül konkrétan az intézkedések vonatkozásában is hangsúlyosan megjelennek a horizontális célok különös tekintettel a fenntarthatósági elemekre.

A dokumentum e fejezete tartalmazza a megelőző első Nemzeti Fejlesztési Terv tapasztalatainak részletes és releváns tartalommal bíró összefoglalóját is.

A dokumentumban meghatározott átfogó stratégiai cél – a régió felzárkóztatása – a program hatóköre szempontjából megfelelőnek mondható, de a célhoz rendelt indikátor célértéke az ex ante értékelők szerint a reálisan várható eredményekhez képest továbbra is optimista. (Lsd. Indikátorrendszer értékelése) Mínderre tekintettel a 2007-2013 közötti programozási időszakban reális célként a fejlettségi differenciák növekedésének megállítása került megfogalmazásra. Ennek megfelelően jelen program **stratégiai célkitűzése (2013-ig) a Dél-dunántúli régió leszakadásának megállítása**, azaz a régió országos növekedési pályán tartása, annak érdekében, hogy a későbbiekben elindulhasson egy felzárkózási folyamat. Az indikátor és a célérték is ennek megfelelően került módosításra.

A célrendszer működési modelljének átláthatóságát némileg nehezíti, hogy a specifikus célok és a prioritások között nem áll fenn 1-1 megfeleltethetőség.

A **specifikus célok a stratégiai cél elérése szempontjából relevánsnak tekinthetők**, a logikai kapcsolatok alapján a **DDOP célrendszere** lényegében **konzisztensnek** mondható.

Megjegyzendő azonban, hogy a stratégiai célrendszer közötti összefüggésrendszer nem egyenszilárdságú. Míg a második, gazdasági jellegű célkitűzés kapcsolata az átfogó céllal egyértelmű, az első specifikus cél növekedést (és a több munkát) csak közvetetten támogatja (bár a jobb munkát közvetlenül). Emellett a harmadik specifikus cél, azonban - ami a regionalitás és az operatív program hatókörét tekintve önmagában releváns célkitűzésnek tekintendő -, azzal, hogy az egyébként jellemzően ágazati felépítésű programban a területi dimenzió érvényesülését támogatja, megbontja a célrendszer belső egyensúlyát. Mivel az e célban megfogalmazott törekvés megvalósulása a program minden elemében kívánatos, (tkp. egy másik átfogó cél) a jelenlegi átfogó céllal való hierarchikus kapcsolata nem egyértelmű.

Fenti hiányosságok kiküszöbölésére az első specifikus cél módosítása megtörtént annak érdekében, hogy a kapcsolata az átfogó céllal, valamint a prioritásokkal és műveletekkel is szorosabb legyen.

A harmadik specifikus célban megjelenik a területi aspektus – ami kívánatos is egy régiós program esetében –, azonban a cél jól hozzárendelhető az átfogó célhoz, mert a területi szempontból kiegyensúlyozott növekedést fogalmazza meg.

A fenti észrevételeken túl a prioritások elemeit alkotó beavatkozás csoportok között egyes esetekben átfedés vélelmezhető, ami az összevonás vagy a pontosabb elhatárolás (az indikatív művelettípusok vagy az Akciótervek szintjén) igényét veti fel. Tekintettel azonban arra, hogy az összevonás ez esetben nem célravezető a pontos lehatárolás megfogalmazására Akcióterv szinten kerül sor.

Koherencia

Az értékelés szerint a DDOP-ban kifejtett célok és prioritások az EU-s (Lisszaboni célok, CSG), illetőleg a magyar (ÚMFT, OFK, OTK) magasabb rendű stratégiai célokkal koherensek.

A Lisszaboni két fő célhoz (növekedés és foglalkoztatás) mind a négy prioritás hozzájárul kisebb-nagyobb mértékben

A CSG által megfogalmazott célkitűzések minden eleméhez kapcsolódik egy vagy több DDOP-prioritás. Különösen erős pozitív összefüggést mutat az 5. prioritás, mely az elérhetőség javítására és a környezet fejlesztésére fókuszál. Hasonlóan erős a kapcsolat a 3. humán közszolgáltatások fejlesztése prioritás esetében. Ugyanakkor, bár több elemet is támogat, de nem mutat erős kapcsolatot a turisztikai prioritás, hasonlóan a gazdasági versenyképességet felölelő 1. prioritáshoz. Mindazonáltal, a CSG által megfogalmazott célok mindegyike jobban vagy kevésbé pozitív kapcsolatban áll egy vagy több DDOP-prioritással, tehát az ez irányú koherencia megállapítható.

A 2006. októberében elfogadott ÚMFT-ben megfogalmazott területfejlesztési célkitűzések minden eleméhez kapcsolódik egy vagy több DDOP-prioritás, ami alapján megállapítható, hogy a DDOP által megfogalmazott prioritások összhangban állnak az ÚMFT területi célkitűzéseivel, azaz azzal koherensek.

A program átfogóan mutatja be az ágazati programokkal és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Tervvel való szinergikus kapcsolatokat, az Operatív Program és az egyéb programok közötti lehatárolások azonban még tovább pontosítandók. Ezen pontosítások a jelen dokumentum elkészítéséig megtörténtek.

Prioritási tengelyek

A beavatkozási területek és művelettípusok alapján a prioritások belső logikáját elemezve az ex ante értékelő megállapította, hogy az egyes prioritásokhoz rendelt beavatkozások és műveletek között ellentmondás (gyengítő kölcsönhatás) nem található. Fontosabb műveletcsoport hiánya nem fedezhető fel, a műveletcsoportok az adott prioritásokhoz közvetlenül kapcsolódnak, megvalósulásukat támogatják. Közöttük átfedés elszórta bár, de esetenként fellelhető, melynek kiküszöbölése szükséges. Ily módon a prioritási tengelyek és az azokhoz rendelt műveletcsoportok rendszere összességében konzisztensnek tekinthető.

Az egyes beavatkozási területek leírása jól követhető, bár a műveleti szint tárgyalása egy stratégiai jellegű operatív programban kívánatosnál részletesebb. E terjedelmi burjánzás igen nagy részben annak köszönhető, hogy az egyes beavatkozás csoportok értelmezését segítő indikatív beavatkozás típusok egyszerű felsorolása helyett, azok részletes leírása szerepel.

Mindennek szerepeltetését azonban a program készítői a mélyebb összefüggések feltárása és bemutatása érdekében szükségesnek érezték.

Indikátorrendszer

A célokhoz és prioritásokhoz rendelt indikátorrendszer terjedelmét tekintve ideálisnak tekinthető, az indikátorok a hatások széles körét átfogják, (a tervezők három szinten összesen 20 indikátort határoztak meg).

Összességében elmondható, hogy az indikátorok kidolgozottsága (definíció, számítási mód vagy forrás, bázisérték, célérték) közepes szintű, bázisérték és célérték csak a stratégiai és a specifikus céloknál szerepel. Az indikátorok definiáltsága és a számításuk módszerét illetően még további pontosításokra van szükség (olyan fogalmak kapcsán, mint például „fejlesztések hatására”, „érintett”, stb., valamint a nem KSH-tól származó adatok gyűjtésére vagy számítására vonatkozóan).

Az indikátorrendszer belső koherenciája – elsősorban az 5. prioritás indikátorainak a magasabb szintű célok indikátoraihoz való kapcsolódása vonatkozásában – fejlesztésre szorul. (Ennek kiküszöbölésére a tervezők a végső változat elkészítéséig jelentős előrelépést tettek.) A 3. specifikus célhoz rendelt indikátor egyéb indikátorokkal való szoros összefüggése, illetve a hatások széles körére való érzékenysége jól tükrözi a 3. specifikus cél sajátosságát, melynek következtében az intézkedések jelentős része befolyásolja a mutató értékét.

A stratégiai célhoz rendelt indikátorként a régiós GDP-t (az országos átlaghoz való viszonyszámát) jelölték meg, ami a növekedéshez rendelt lisszaboni kontextus-indikátorként megfelelő választás. Ugyanakkor a másik fő lisszaboni célhoz - több és jobb munka – kapcsolódóan a DDOP nem határoz meg indikátort, ami az értékelők véleménye szerint hiányosságként értékelhető.

A megadott GDP-indikátor célértéke szerint a régió egy főre jutó GDP-je 2013-ban eléri az országos átlag 71%-át (azaz eléri a 2003-as arányszámot).

E célkitűzés elérhetőségét megkérdőjelezi, hogy a beavatkozások nélküli trend és a beavatkozások várható hatásainak összehasonlítása alapján a célérték teljesüléséhez a támogatási forrásoknak éves szinten közel 50%-os hozamrátát kellene eredményezniük.

Forrásfelosztás

A pénzügyi allokációt bemutató tábla mind prioritásonkénti és forrásonkénti mind évenkénti bontásban elkészült.

Megjegyzendő, hogy a forrásallokációs fejezetben közvetlen utalás található az Európai Bizottság által létrehozott speciális eszköztípusok alkalmazására (Jeremie, Jaspers, Jessica), valamint a település-rehabilitációs intézkedéseket bemutató fejezetben megfogalmazásra kerül az EIB, CEB hitelkonstrukcióval megvalósítható városfejlesztési alapoknak a városfejlesztési beavatkozásokba való bevonása, ami ugyancsak a nevezett speciális eszköztípusok alkalmazására való közvetett utalásként értelmezhető.

Végrehajtási intézményrendszer

A DDOP végrehajtási intézményrendszerének leírása gyakorlatilag teljesnek mondható. A vonatkozó fejezetben az EU-s útmutatásoknak megfelelően, a Kézikönyvben előírtakkal összhangban került meghatározásra a végrehajtásban érintett minden szereplő (Irányító Hatóság, az Igazoló Hatóság, az Ellenőrző Hatóság, Monitoring Bizottság, Közreműködő Szervezetek), főbb funkciójuk, feladat- és hatásköreik, a végrehajtási intézményrendszer leírása lényegében teljes körű. A végrehajtási intézményrendszer kapcsán ugyanakkor az értékelők javasolják a Közreműködő Szervezetek decentralizációját, a szubszidiaritás határozottabb megjelenítését, a Monitoring Bizottság létszámának csökkentését, hibakezelési folyamatok definiálását, az intézmények/szervezetek teljesítményének összehasonlítására/ösztönzésére belső benchmarking alkalmazását.

3.9 Hivatalos nyilatkozat a DDOP stratégiai környezeti vizsgálatáról

A DDOP stratégiai környezeti vizsgálatának menete

Az OP jelen fejezete az OP stratégiai környezeti vizsgálatához kapcsolódóan összefoglaló ismertetést ad arról, hogy a környezeti szempontok hogyan kerültek beillesztésre a Dél-dunántúli operatív programba, hogy a környezeti jelentés, a konzultáció során kifejtett vélemények, valamint a határon átnyúló hatások vizsgálatának eredményei miképpen kerültek figyelembe vételre az operatív program tervezése és elfogadása során. Bemutatja továbbá, hogy milyen okok indokolták az elfogadott programba került alternatíva választását a szóba került egyéb ésszerű ismeretében. Ezekén túl kifejtésre kerül, hogy milyen intézkedéseket határozott meg az OP a környezeti szempontokhoz kapcsolódó nyomonkövetéssel kapcsolatban.

Jelen fejezet egyúttal az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Kormányrendelet 11. paragrafusa (valamint az Európai Parlament és a Tanács 2001. június 27-i bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2001/42/EK Irányelve 9. cikke) értelmében a Magyar Köztársaság Kormányának az elfogadott operatív program tekintetében tett **hivatalos nyilatkozattétele** is.

Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete

A fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások (az Európai Parlament és a Tanács 2001/42 EK irányelve – a továbbiakban Irányelv –, valamint annak hazai jogszabályi adaptációját jelentő 2/2005 (I. 11.) Kormányrendelet „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról” – továbbiakban Kormányrendelet) teljesítése érdekében az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség - továbbiakban NFÜ - jogelőd szervezete) gondoskodott az operatív programokra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja volt, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését.

Az SKV folyamatban különös hangsúlyt helyeztünk a partnerségre, illetve a partnerek tájékoztatására, valamint a partnerek véleményének tervezőkkel való megismertetésére és megtárgyalására.

Az SKV folyamat végigvitelére az OP-k elkészítéséért felelős NFÜ nyílt közbeszerzés keretében a Respect Kft. által vezetett konzorciumot²³ választotta ki.

Az SKV jelentésnek a Kormányrendelet 4. melléklete (és az Irányelv 1. melléklete) alapján kidolgozott tematikája 2006. június 15. és július 17. között a hivatalos és társadalmi partnerek által véleményezhető volt (a Kormányrendelet 7. § szerint), illetve 2006. június 19-én partnerségi fórum keretében megvitatásra is került. A Kormányrendelet 3. melléklete által meghatározott hivatalos szervek, valamint a meghívott civil és tudományos szervezetek, illetve kormányzati szervek képviselői részt vettek a fórumon, egy részük írásban is élta véleményezés lehetőségével.

Az SKV-t az elfogadott módszertan és tematika szerint a tervezőkkel történt dokumentált egyeztetések segítették.

A Dél-dunántúli OP készítésekor a hivatalos, államigazgatási, valamint a társadalmi partnerek több alkalommal kaptak lehetőséget véleményük, ezen belül különösen környezeti-fenntarthatósági szempontú véleményeik kifejtésére, illetve ezeknek a tervezők felé történő közvetítésére:

- A Dél-dunántúli OP első társadalmi partnersége során (2006. október 18. - november 8., a társadalmi partnerek környezeti véleményeik beépüléséről 2007 február 14-től - május 31-ig névre szóló levélben tájékoztatást is kaptak)
- Az ex ante értékelés folyamatában (hivatalos és államigazgatási partnerek bevonásával)
- Az SKV értékelés folyamatában (az SKV-t végzők több civil szervezettel álltak kapcsolatban)
- Az SKV jelentés és az alapját képező OP konzultációja során (2006. november 15. - december 14., amelyben valamennyi társadalmi szereplő számára nyitott volt a lehetőség, továbbá az érintett környezetvédelmi civil és kormányzati szervezetek külön célzott felkérést is kaptak a részvételre).

Az említett egyeztetési folyamatok mindegyikének az OP október 16-i verziója képezte az alapját. A fenti egyeztetések lezárulása után az OP-ba beépültek azok megállapításai.

Az elkészült SKV jelentésről a vizsgálat alapját képező DDOP verzióval együttesen 2006. november 15.-től 30 napos konzultációra került sor a Kormányrendelet 8. §-a és az Irányelv 6. cikke alapján, a jogszabályok által meghatározott hivatalos, illetve kibővített társadalmi és civil partnerek körében, továbbá a teljes nyilvánosság által is hozzáférhetően (a Kormányrendelet 8.§ (5) alapján) az NFÜ honlapján és egy országos napilapban meghirdetve. Az SKV konzultációja során a társadalmi partnerek számára az NFÜ több csatornás egyeztetési lehetőséget biztosított, részben az NFÜ saját honlapján, részben egy e célra létrehozott internetes felületen. Az DDOP esetében 2006 november 30-án Budapesten egy összevont regionális fórum, 2006. november 29-án Kaposváron pedig egy helyi fórum is megrendezésre került, a Kormányrendelet által meghatározott körben, kiegészítve további társadalmi szervezetekkel.

Az SKV folyamata során beérkezett észrevételek megerősítették az SKV-t végzők észrevételeit, egyben ki is egészítették azokat. Az SKV készítői a jelentést a konzultáción

---

²³ A konzorcium további tagjai: Budapesti Corvinus Egyetem (Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék, valamint a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék), Környezettudatos Vállalatirányítás Egyesület és a BFH Európa Kft.

beérkezett véleményekkel bővítették, majd a kibővített verziót megvitatták a tervezőkkel. Ezen egyeztetéseket követően véglegesített OP-k kerültek benyújtásra a Bizottságnak. A program benyújtása után az NFÜ nyilvánossá tette a végső jelentést és annak összefoglalóját a honlapján (www.nfu.gov.hu) A végső környezeti jelentésből világosan bemutatja azt is, hogy hol és hogyan változott az OP az SKV hatására.

Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba

Az SKV jelentések részét képezték az SKV ajánlásokra adott tételes tervezői válaszok. A dokumentum „A Dél-dunántúli Operatív Program környezeti vizsgálata - 2. jelentés”, amely elérhető az NFÜ honlapjáról.

A jelentés legfontosabb megállapításai és azok figyelembevételével kapcsolatos tervezői válaszok a következők:

Vélemények, javaslatok	Válaszok Tervezői indoklás a felvetésben szereplő alternatíváról hozott döntéshez
<p>A gazdasági fejlesztési céloknál fontosnak látjuk ösztönözni a környezetipari, környezetvédelmi célú vállalkozások fejlődését. Legalább ilyen fontosnak gondoljuk, hogy a gazdaságban nem kifejezetten környezetipari területen dolgozó szereplők működése is váljon a jelenleginél jóval környezettudatosabbá. Ennek érdekében törekedni kell a támogatott beruházások esetén, hogy azok mind nagyobb számban vállaljanak fel demonstrációs funkciót, illetve a támogatott szervezetek a disszeminációs kötelezettségük részeként lássanak el az adott projekt eredményeivel kapcsolatban a nyilvánosság felé a környezettudatosságot erősítő ismertető feladatokat.</p>	<p>A tervezők úgy látták, a javaslat szerint megfogalmazott követelmények érvényesítése nem feladata a ROP-nak, az a komplex vállalkozásfejlesztéssel, innovációval foglalkozó GOP-ban jelenik meg. A ROP gazdaságfejlesztési prioritásában a fenntarthatóság horizontális céljának érvényesítésével teszünk eleget a környezetvédelmi szempontoknak.</p>
<p>A városfejlesztési célok, amelyek két prioritás tengelyen belül szerepelnek, a környezetre hatásukban jelentősek, hiszen a lakosság nagyobb része számára jelenti a „környezetét”. Rekonstrukciójuk során ezért mind struktúrájukban, mind megoldásaikban törekedni kell az ember – természet – környezet kapcsolatrendszerének figyelembe vételére.</p>	<p>A javaslatot elfogadtuk. A városfejlesztési beavatkozások során megkövetelt integrált városfejlesztési stratégia alapján történő fejlesztés messzemenően figyelembe veszi az ember – természet – környezet kapcsolatrendszerét. A housing típusú energiahatékonysági fejlesztések egyértelműen pozitív környezeti hatásokkal járnak.</p>
<p>Az idegenforgalom fejlesztése során fontos, hogy ne az alapvetően a piac által szabályozott, versenyképes, ma is jelentős vonzerőt jelentő termékek további fejlesztésére fordítódjon a források nagyobb része. A turizmus környezetorientált ágazatainak fejlesztése révén a természeti erőforrások esetleges környezeti túlterhelése</p>	<p>A 2. prioritást ennek a javaslatnak figyelembe vételével teljes átdolgoztuk, annak érdekében, hogy a magas minőségű szolgáltatásokat nyújtó szálláshelyek létesítése az arra indokolt esetben (keresletet bizonyítva, illetve amely nem vezet túlkínálathoz) a régió kiemelt desztinációihoz kapcsolódjon. Mindezek</p>

<p>is csökkentető, továbbá a fenntartható, kisebb intenzitású, kisebb mennyiségű infrastruktúrafejlesztést igénylő (de azt magas minőségben megvalósító), ellenben jobban kihasználta, környezeti szempontból egy egységnyi terhelésre magasabb hozzáadott értéket teremtő turizmus fejlődhet.</p>	<p>során horizontális szempontként érvényesítjük a fenntarthatóság követelményét, beleértve a környezetvédelmi szempontokat is.</p>
<p>Az akciótervek során lehet kezelni az NKP II. DD OP-re is vonatkozó szempontjainak való megfelelést, hasonlóképpen az NKP II. 2007. évi cselekvési terve és a VAHAVA projekt releváns javasolt megoldásai figyelembe vételéhez.</p>	<p>A javaslatot beépítettük. A klímaváltozás korlátozása az OP-ban megjelent: a.) horizontális résznél - általánosan; b.) céloknál - értelemszerűen. Az Európai Bizottság kérésére megjelent az indikátorok közt: „A támogatott projektek eredményeként elért energia-megtakarítás értéke (TJ)” Külön az értékelésnél: - az értékelési tervről szóló részben – „az értékelés kiterjed az operatív program klímaváltozással kapcsolatos hatásaira (lehetőség szerint számba véve a kapcsolódó természeti, társadalmi és gazdasági költségeket és hasznokat is), hogy megalapozza a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.”</p>

Az SKV javaslatára került kialakításra a DDOP fenntarthatósági politikája, melyet az OP 3.12. fejezete tartalmaz.

A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása

A konzultáció során a DDOP környezeti vizsgálatával kapcsolatosan beérkezett megállapítások jórészt megerősítették az SKV jelentés megállapításait, illetve további kiegészítéseket javasoltak.

Vélemények	Válaszok Tervezői indoklás a felvetésben szereplő alternatíváról hozott döntéshez
<p>Az akcióterveknek az OPnak való megfeleltetése során maximálisan törekedni kell a horizontális szempontoknak, így a fenntartható fejlődésnek érvényesítésére. Különösen igaz ez az elveknek az akciótervekben a költségvetés prioritásokon belüli részletezésére, és a részletes indikátorok megadására (a projekt kiválasztás szempontjain túl) a gazdasági és társadalmi szempontokkal azonos súllyal jelenjen meg.</p>	<p>A javaslatot beépítettük az OP-ba. Ld. 3.12. Horizontális szempontok fejezet. A fenntarthatóságnak megfelelően a program megköveteli – annak tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán egyaránt-, hogy a végrehajtott fejlesztések költséghatékony működtetés mellett maximálisan vegyék figyelembe a természeti és épített környezet védelmét, a lehető legkevesebb környezeti terheléssel járjanak, és tartsák szem előtt a</p>

	helyi lakosság igényeit, a társadalom érdekeit.
A társadalmi folyamatok, viszonyok terén szükséges kitérni az öregedés, elvándorlás (helyi) hatásaira, azok várható területi érintettségére. Fontos kérdés ezen fejezetben a térségben működő civil szervezetek száma, fő tevékenységi csoportonkénti megoszlása és a tényleges működésük. Környezeti szempontból természetesen a környezet-, és természetvédelmi szervezetek, azok aktivitása, részvételük lehetősége és szándéka a programozás jelen folyó szakaszaiba is.	A vonzó városi környezet kialakításával, a lakosság egészségi állapotának javításával, a közszolgáltatások minőségének fejlesztésével, a közlekedési és környezeti infrastrukturális hiányosságok oldásával és a foglalkoztatás ösztönzésével a régió kiemelt figyelmet fordít arra, hogy az elmaradott térségekben is meginduljon a felzárkózás folyamata és a régiót különösen jellemző negatív demográfiai folyamatok kedvezőbbé váljanak. A civil szerveződések támogatása alapvetően nem a regionális OP-k, hanem a TÁMOP feladatkörébe tartozik. A környezetvédelmi szervezetek a széleskörű partnerségi folyamat során bekapcsolódtak a programozásba.
Követő intézkedések kidolgozása környezeti és fenntarthatósági szempontból is megfelelő módon	A javaslatot beépítettük az OP végrehajtási fejezetébe. (6.2.2.1 pont) Megjelennek a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelése, és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának garanciális feltételei a következők szerint: Az SKV nyomon követésére és implementációjának is erősítésére megjelent az OP-ban az Akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek a horizontális célkitűzések – köztük a fenntarthatóság – érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010), valamint az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (köztük a fenntarthatóság) (2008, 2010, 2012).
A horizontális politikáknál megfogalmazott alapelvek alapján fenntarthatósági (vagy horizontális) minimumkritériumok meghatározása, amelyek a pályázás alapvető feltételeként jelennek meg	Az SKV javaslatait elfogadva az OP végrehajtási fejezete megjeleníti a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelése, és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának garanciális feltételeit.

Határon átnyúló hatások²⁴

Az SKV során az értékelés megvizsgálta, hogy az OP stratégiai dokumentum jellegéből adódóan, az abban foglalt információk részletezettsége alapján a Kormányrendelet 9. §-a, valamint az Irányelv 7. cikke szerint érdemben megállapíthatóak-e jelentős határon átnyúló

²⁴ A Kormányrendelet 9. § és az Irányelv 7 bekezdésének megfelelően.

hatások, és ezért szükséges-e határon átnyúló konzultációk lefolytatása. Az SKV során megállapítást nyert, hogy az OP szövege alapján a tervezett stratégiai lépések és beavatkozások területi jellege, megvalósításának a környezet állapotát befolyásoló tevékenységi szintű lebontása nem beazonosítható, ezért nem állnak rendelkezésre a konkrét területi hatások – így a határon átnyúló hatások – elemzéséhez szükséges információk.

Az SKV értékelés arra hívta fel a figyelmet, hogy a stratégiai dokumentumok hierarchiájában az Irányelv 4. cikk (3) bekezdés alapján elsősorban az OP-t megelőzően készült, annak alapjául szolgáló ágazati stratégiai programokat, koncepciókat lehet ebből a szempontból vizsgálni, illetve az OP-t követő alacsonyabb szinteken (az akciótervekben, pályázati kiírásokban) a szükséges részletes adatok rendelkezésre állása után szükséges érdemben vizsgálni, hogy felmerülnek-e határon átnyúló jelentős hatások. Ennek megfelelően, a magyar Kormány szomszédos országok kormányaival folytatott kétoldalú tanácskozásokon ismertette az ÚMFT szintű elképzeléseit, mint a tervek stratégiai hierarchiában az OP-k felett álló stratégiai keretét. Ezen túlmenően a DDOP 2007-2008. évi akciótervei esetében az akcióterv SKV folyamat keretében a határon átnyúló hatásokról egyeztetési anyag készült, melyet valamennyi szomszédos állam környezetvédelemért felelős hatóságának levélben megküldtünk. A határon átnyúló hatások akciótervek szintjén történő vizsgálatára és konzultációjára a teljes tervezési periódus (2007-2013) tekintetében elkötelezzük magunkat.

Monitoring intézkedések²⁵

Mivel a DDOP tervezői maguk is egyetértenek az SKV-val abban, hogy az OP-tervezés szintjén kiküszöbölhetetlen probléma, hogy az egyes célok egymással ellentétes irányban is hathatnak. Mivel az általános szintű szöveg alapján nem ítéltető meg a támogatások egyedi környezeti hatása, egyetértve az SKV javaslatával a DDOP akcióterveinek és végrehajtásának folyamatai során, vagyis a DDOP további tervezési szintjein (akciótervek, pályázati kiírások) konkrét egyedi mérlegelés tárgyává kell tenni fenntarthatósági szempontból a lehetséges alternatív támogatási megoldásokat. Az erre vonatkozó garanciális elemek ezért részletesen megjelenítésre kerültek a DDOP végrehajtási fejezetében, különös tekintettel

- a pályázatok támogatásának befogadhatósági feltételeként megszabott fenntarthatósági kritériumra (minimum kritérium),
- a fenntarthatóság elvét segítő fenntarthatósági útmutató elkészítésére,
- a monitoring bizottságokban delegált környezetvédelmi szervezeti tagságra,
- a fenntarthatóság szempontjából elvégzett értékelésekre,
- valamint a jogszabályi kötelezettségből is adódóan az akciótervekre elvégzendő stratégiai környezeti vizsgálatra.

Az OP indikátorrendszerén keresztül folyamatos monitorozásra kerül az OP előrehaladása, köztük a horizontális szempontok megvalósulása is.

Ezeket a követő intézkedéseket a DDOP monitoring és végrehajtási rendszerébe integráltan építette be az átfedések elkerülése érdekében.

3.10 A ROP megvalósításának tapasztalatai a 2004-2006-os időszakban

Az I. NFT keretében, a 2004-2006-os programozási időszakban, a Regionális Fejlesztési Operatív Program a magyarországi régiók kiegyensúlyozottabb területi fejlődéséhez járul közvetlenül hozzá. Azonban a program a megvalósítási időszakot, a rendelkezésre álló forrásmennyiséget és a szerkezetét (egységes program a 7 régióra) tekintve, csak kisléptékű

---

²⁵ A Kormányrendelet 12.§ és az Irányelv 10. bekezdése alapján

fejlesztésekkel tud hozzájárulni a régiók közötti és a régiókon belüli területi különbségek csökkentéséhez. Az I. NFT ROP a következő prioritások keretében nyújt támogatást:

1. A turisztikai potenciál erősítése,
2. A térségi infrastruktúra és a települési környezet fejlesztése,
3. A humán erőforrás fejlesztés regionális szintű erősítése.

Az alábbi táblázatból látható, hogy a régióban minden prioritásra magasabb igény érkezett, mint a rendelkezésre álló forrás. Az egyes intézkedések tekintetében az 1.2-es „A turisztikai fogadóképesség javítása”, a 2.3. „Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, illetve a 3.2. „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása” című intézkedésekre kiemelkedően nagy volt az érdeklődés, ami megerősíti a helyzetelemzésben feltárt problémákat és fejlesztési szükségleteket.

Intézkedés ²⁶	Regionális allokáció (2004-2006)	Beérkezett pályázatok		Támogatható pályázatok összesen		Szerződött pályázatok összesen	
		db	támogatás összege	db	támogatás összege	db	támogatás összege
1.1	3 433 550 138	12	8 061 883 630	7	5 011 663 458	5	3 424 574 593
1.2	1 195 100 238	77	6 407 673 288	18	2 004 379 770	14	1 547 697 690
1. prioritás	4 628 650 376	89	14 469 556 918	25	7 016 043 228	19	4 972 272 283
2.1.1-2.1.2	4 477 497 360	24	8 209 615 393	18	6 110 825 160	11	3 649 234 229
2.1.3	654 600 000	8	1 341 366 254	4	601 132 433	4	601 132 433
2.2	2 977 372 860	6	3 110 298 275	6	3 110 298 275	6	3 110 298 275
2.3	2 082 122 175	103	11 320 590 886	74	8 332 956 698	24	2 225 180 388
2. prioritás	10 191 592 395	141	23 981 870 808	102	18 155 212 566	45	9 585 845 325
3.2.1	145 395 900	13	490 255 312	6	249 956 205	6	249 956 205
3.2.2	472 540 500	44	4 389 864 787	14	1 344 722 207	7	561 460 484
3.3	402 720 990	18	923 627 391	7	359 053 604	7	359 053 604
3. prioritás	1 020 657 390	75	5 803 747 490	27	1 953 732 016	20	1 170 470 293
Összesen:	15 840 900 161	305	44 255 175 216	154	27 124 987 810	84	15 728 587 901

4. táblázat

Az egyes prioritások tapasztalatai:

1. A turisztikai potenciál erősítése

A támogatást nyert *turisztikai vonzerőfejlesztések* egyrészt a pécsi világörökség fejlesztésére, másrészt a Dráva-menti és a Mecsek környéki településekre koncentráálódtak. A jelenleg is megvalósítás alatt álló ökoturisztikai fejlesztések komplex turisztikai terméként jelennek meg, mely az adott térség turisztikai termékínátát színesíti, azonban a program egyik fő céljaként meghatározott regionális koncentráltág csökkentését a program nem érte el. A fejlesztések csak csekély mértékben foglaltak magukban marketing tevékenységeket, annak ellenére, hogy a vonzerőkhöz kapcsolódó marketingtevékenységek elősegítése szintén fő célként fogalmazódott meg.

26

1.1 Turisztikai vonzerők fejlesztése
 1.2 Turisztikai fogadóképesség javítása
 2.1 Hátrányos helyzetű régiók és kistérségek elérhetőségének javítása
 2.2 Városi területek rehabilitációja
 2.3 Óvodai és alapfokú nevelési-oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése
 3.1 A helyi közigazgatás és a civil szervezetek kapacitásépítése
 3.2 A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása
 3.3 Felsőoktatási intézmények és helyi szereplők együttműködésének erősítése

A turisztikai fogadóképesség javítására, a vonzerőköz kapcsolódó szolgáltatások minőségének fejlesztésére a ROP többi intézkedésétől eltérően két szakaszban lehetett pályázni. Egyik alkalommal sem a pályázatok mennyisége, hanem azok minősége, a pályázati felhívásban meghatározott feltételeknek való megfelelés jelentette a szűk keresztmetszetet. A többi régió viszonylatában a Dél-dunántúlról nagyszámú pályázat érkezett. A tervezett fejlesztések megvalósításával a program a kitűzött célokat elérte.

2. A térségi infrastruktúra és a települési környezet fejlesztése

A közlekedés fejlesztés terén az elmaradott kistérségekben, 86,53 km bekötő és összekötő út, vagy turisztikai vonzerőhöz, iparterülethez vezető alsóbb rendű út építésére és korszerűsítésére kerül sor, valamint 4 autóbusz pályaudvar fejlesztésére Pécssett, Dunaföldváron és Szekszárdon. Ezek a fejlesztések elengedhetetlenek a régió fejlődése szempontjából, de kevés számuk miatt nem jelentenek megoldást a nehéz megközelíthetőséggel szenvedő aprófalvas kistérségek számára.

A régió hat városában valósulnak meg város rehabilitációs fejlesztések. A fejlesztések eredményei megközelítőleg 40.000 vidéki városlakót érintenek és közel száz új munkahely létesüléséhez járulnak hozzá, erősítik a kistérségek központi városainak szerepét, a rehabilitált területekre betelepülő szolgáltatások pedig növelik a kisugárzó erejüket a környező települések irányában.

Alapfokú oktatási intézmények fejlesztésére a rendelkezésre álló korlátozott nagyságrendű források mindössze 24 intézmény rekonstrukcióját tették lehetővé, ami a fennálló problémákat nem oldja meg, sőt a fejlesztések az ellátottságot némely esetekben még egyenetlenebbé tették, mivel a döntéshozás a kistérségi szintet nem érintette, így számos esetben nem a kistérség vagy a mikrotérség szempontjából preferált intézmények fejlesztésére került sor.

3. A humán erőforrás fejlesztés regionális szintű erősítése

A Hátrányos helyzetűek foglalkoztatása intézkedés 9 foglalkoztatási projektjének keretében 230 fő képzése és foglalkoztatása valósul meg. A foglalkoztatottak tartós munkanélküliek, hátrányos helyzetűek csoportjába, magas számban roma közösségbe tartozóak. A projektek által megvalósuló tevékenységek között szerepelnek a személyi szolgáltatások területén nyújtandók, melyeket a szervezetek esetleges önkormányzati feladatátvállalással valósítanak meg, illetve non-profit alapon működő termelő típusúak. Valamennyi projekt esetében probléma a zárást követő fenntarthatóság kérdése, mely a megvalósító szervezetek gazdasági gyengeségére vezethető vissza, ez indokolja, hogy a pályázatok nagy részét önkormányzatok nyújtották be, a foglalkoztatást átengedve a partner non-profit szervezetnek.

A felsőoktatás gyakorlat-, helyi gazdaságorientált fejlesztése intézkedés célcsoportja a felsőoktatási intézmények hallgatói voltak. Régiós viszonylatban a két felsőoktatási intézmény közül elsősorban a Pécsi Tudományegyetem mutatott jelentős érdeklődést. Többnyire a hallgatók szakmai gyakorlatára irányuló kezdeményezések kerültek előtérbe, jelezve felsőoktatási rendszer ez irányú hiányosságait.

A pályázatás tapasztalatai:

Mint az a fenti táblázatból is látható, a beérkeztetett pályázatok 50%-a felelt meg minden szempontból a támogathatóság feltételeinek. Az elutasítások fő oka az esetek 55%-ban formai-jogosultsági nem megfelelés volt. A folyamatos pályázatási rendszernek köszönhetően számos formailag vagy jogosultságilag elutasított pályázat ismételt benyújtásra került. Ezek a pályázatok a legtöbb esetben nyertes és szerződött pályázatokként kerültek ki. Ez a tény a formai követelmények túlzott hangsúlyozásának hibájára mutat rá, és

hatékonyabb pályáztatási rendszer kidolgozásának és alkalmazásának szükségességét (kétkörös pályáztatás) veti fel több fejlesztés esetében. Szükséges átgondolni a pályázókat és a projektek megvalósítását segítő szakmai szolgáltatások rendszerét is. A projektötlet-gyűjtés, a projektfejlesztés és a projektgazdák számára nyújtható szakmai szakértői tevékenységek elősegíthetik a II. NFT megvalósításának eredményes és költséghatékony végrehajtását.

Problémaként jelentkezett a ROP végrehajtása során a menedzsment feladatok funkcionális elkülönítése a két közreműködő szervezet között (RFÜ, Váti Kht.), mind a pályázók, mind pedig az Irányító Hatóság és a KSZ-ek számára is, a szervezetek közötti kommunikáció, a határidők tartása, és az információnyújtás tekintetében. Javasolt a következő programozási időszakban a feladatok elvégzésére egyetlen regionális szintű közreműködő szervezetet kijelölni.

3.11 A DDOP partnerségi egyeztetése

3.11.1 Partnerségi egyeztetés folyamata a Dél-Dunántúlon

A Dél-dunántúli operatív program a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség (DDRFÜ) munkája révén a Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács (DDRFT) jóváhagyásával került regionális szinten megfogalmazásra és elfogadásra.

A program elkészítése folyamán széles körű egyeztetésen esett át, mely kétirányú volt. Jelentette egyrészt a régió belüli konzultációkat, másrészt az egyes minisztériumokkal a DDOP és az ágazati operatív programok tartalmi elemeire vonatkozóan megtett egyeztetéseket.

A Dél-dunántúli régióban 2004-ben indult el a tervezési munka egy, a régió egészét, benne a gazdaság és társadalom egyes szegmenseit átfogó helyzetelemzési dokumentum megfogalmazásával, amit 2005-ben a stratégiai célrendszer elfogadása követett. Utóbbi dokumentumban megfogalmazott célok adtak iránymutatást a fejlesztési elképzelések körvonalazásához.

A Dél-dunántúli operatív program készítése folyamán példátlanul széles egyeztetési folyamaton ment keresztül a régióban. A partnerségi egyeztetés célja az volt, hogy az alulról történő építkezés jegyében felszínre kerüljenek mindazon fejlesztési elképzelések, melyek a régió szakmai-társadalmi szereplőiben megfogalmazódtak.

A DDOP megalapozására hat tématerületet mentén Stratégiai Fejlesztési Programok kidolgozására került sor szakértő konzorciumok megbízásával.

A gazdaságfejlesztés területén az alábbi három stratégiai fejlesztési program került kidolgozásra:

- üzleti szolgáltatások fejlesztése,
- barnaövek rehabilitációja,
- turizmusfejlesztés.

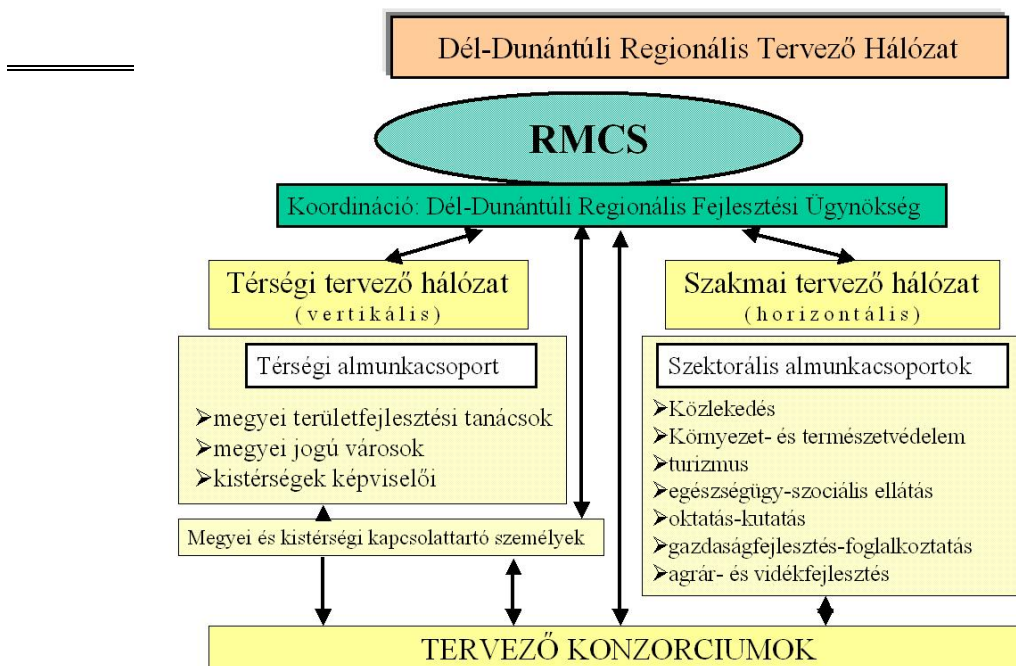
A közszolgáltatások területén az alábbi három stratégiai fejlesztési program került kidolgozásra:

- közlekedésfejlesztés,
- környezetfejlesztés és
- humán közszolgáltatás fejlesztés.

A programok nagy részletességgel tekintik át az egyes tématerületeket, melyek – a kistérségi szereplőkkel folytatott konzultációk alapján – megfelelő alapot adnak a DDOP fejlesztési területeinek meghatározásához.

A szakmai és társadalmi egyeztetési folyamat mederben tartása érdekében 2005 decemberében felállításra került a Dél-dunántúli Térségi Tervező Hálózat (lásd 2. ábra), melynek segítségével 90 alkalommal közel 2500 fő vett részt személyesen a különféle egyeztető fórumokon. A tervező hálózati tagok az egyes specifikus tématerületeket érintő szektorális almunkacsoportok közreműködésével szakmai oldalról, míg a térségi almunkacsoportok munkája révén területi oldalról vitatták meg az egyeztetések nyomán formálódó programot, melyet a regionális munkacsoport, végül pedig a regionális tanács fogadott el.

A tervezés folyamán több kistérség együttes részvételével közel 30 workshop megtartására került sor, melyek keretében részletesen megtárgyalásra kerültek az egyes fejlesztési tématerületek elkészült dokumentumai. Elmondható tehát, hogy a készülő program a régió szakmai és társadalmi szereplőinek széles körű együttműködése révén formálódott, melynek során az operatív program anyaga alkalmassá vált országos szintű társadalmi egyeztetés lefolytatására.

4. ábra

3.11.2 Az operatív programok országos szintű társadalmi egyeztetése

Az operatív programokat a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) 2006. október 16-án bocsátotta társadalmi egyeztetésre, egyidejűleg azzal, hogy mind a 15 programot elérhetővé tette a honlapján, a www.nfh.hu oldalon. Társadalmi vitára 14 operatív program került, a Végrehajtás operatív programot kivéve az összes. A véleményeket november 8-ig fogadta be az NFÜ.

A partnerségi egyeztetés módszertana az Új Magyarország Fejlesztési Terv vitája során alkalmazott eszközökön alapult. Az NFÜ mintegy 4000 partnerszervezetet – köztük szakmai,

érdekképviselői és civil szervezeteket, a gazdaság és a tudományos élet képviselőit – kért fel közvetlenül postai vagy elektronikus levélben az egyeztetésben való részvételre. A társadalmi vita nyitott volt, hiszen az NFÜ honlapjáról bárki letölthette az operatív programokat a hozzájuk tartozó kérdőívvel együtt, és véleményét azt operatív programonként létrehozott e-mail címre elküldhette.

Az egyeztetés bázisát egy elektronikus, strukturált kérdőív adta, amely technikailag megkönnyítette a beérkező vélemények feldolgozását és beépítését. Összesen csaknem 1350 szervezet juttatta el véleményét az elektronikus kérdőívek segítségével, valamint esszé formájában, amelyek az átláthatóság érdekében bárki számára megtekinthetők a honlapon. A legtöbb vélemény – közel 350 – a Társadalmi megújulás operatív programra, 150 a Közlekedés operatív programra érkezett.

Az NFÜ ezen felül mind az ágazati, mind a regionális operatív programok megvitatására egyeztető fórumsorozatot szervezett az érintett szaktárcák képviselőinek és a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület illetékes tagjának részvételével. A fórumokra meghívott szervezetek körét az a közel 4000 partnerszervezetet számláló adatbázis szolgáltatta, amely valamennyi tervezési egység – minisztériumok, országos hatáskörű hivatalok és a regionális fejlesztési tanácsok – partnereit foglalja össze. Az egyes ágazati vitafórumokra kb. 20-25, a téma szempontjából meghatározó véleményformáló szociális, szakmai, tudományos és civil szervezet kapott meghívót. Az egyeztető fórumok időpontjait a honlapon feltüntettük, és azon szervezetek jelentkezését is elfogadtuk, amelyek meghívót előzetesen nem kaptak. A közel két órára tervezett beszélgetések mindegyikéről szerkesztett emlékeztető készült, amely az NFÜ honlapján ugyancsak elérhető. Az egyes operatív programokat a kiemelt makrofórumok, többek között az Országos Érdekegyeztető Tanács – amelynek a döntés-előkészítő Nemzeti Fejlesztési Bizottságával az NFÜ rendszeresen ülésezik –, a Gazdasági és Szociális Tanács, a Magyar Tudományos Akadémia, az Országos Környezetvédelmi Tanács, az Országos Területfejlesztési Tanács, valamint a 2006. szeptember 5-én megalakult Nemzeti Fejlesztési Tanács is napirendjére tűzte. A regionális operatív programok megvitatására a regionális fejlesztési tanácsok ülésein került sor a régióközpontokban (a DDOP-ot a DDRFT 2006. november 23-án tárgyalta meg). A tanácsuléseken elhangzott véleményeket, javaslatokat hangfelvétel rögzíti, az elkészült jegyzőkönyvek a honlapról letölthetők. Az ágazati regionális és makrofórumok mellett a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület folyamatosan egyeztetett az operatív programok tartalmi elemeit illetően.

A határidőig beérkezett valamennyi véleményt táblázatos formában, az adott operatív program struktúrájának megfelelően dolgozta fel az NFÜ, a DDRFÜ bevonásával. Az így elkészült táblázatokban található hozzászólásokhoz az adott témáért felelős tervezési egységek készítették el a választervezeteiket, feltüntetve, hogy a javaslat elfogadott, elutasított, vagy részben befogadható-e. Az egyes javaslatok végleges sorsát mind az ágazati, mind a regionális operatív programok esetében először az Operatív Program Tárcaközi Koordinációs Bizottságok tárgyalták meg, majd a Tervezési Operatív Bizottság döntött.

A beérkezett vélemények és javaslatok elbírálását követően a véleményező szervezetek személyre szabott válaszleveleket kaptak.

A társadalmi egyeztetés során beérkezett észrevételek, javaslatok nagyrészt az operatív programban szereplő prioritásokra vonatkoznak (gazdaságfejlesztés, turizmus, humán közszolgáltatások, fizikai elérhetőség javítása), de több vélemény is az ágazati szinten meghatározott fejlesztési célokhoz, nem pedig a regionális célokhoz kapcsolódott. (Pl.: önkormányzatok javaslata a fizikai elérhetőség javítására (gyorsforgalmi, kétszámjegyű utak, autópálya), amely a Közlekedés operatív program prioritásai közé tartozik. Elfogadásra került viszont például az az önkormányzati kezdeményezés, amely az iskolabusz-hálózat, falujárat,

mint közösségi közlekedési eszközök biztosítását szorgalmazza helyi szinten. Ez a javaslat további egyeztetéseket indított el az ágazat érintett szereplői között.

A régió egyetemei elsősorban az oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztésének támogatását, valamint a tudás alapú társadalom kiszélesítésével kapcsolatos törekvéseket hiányolták a programból. Ezek a felvetések a Társadalmi megújulás operatív program és a Társadalmi infrastruktúra operatív program hatáskörébe tartoznak, tehát nem regionális kompetencia.

Készséggel fogadtuk azonban a természetvédők releváns javaslatait: a horizontális elvek bemutatásánál a környezeti szempontok megjelenítését a fenntarthatóság ismertetése kapcsán. Az ifjúsági szervezetek szerint az ifjúsági érdekek érvényesülését külön intézkedés alá kellene tennünk. A javaslat elfogadása nem volt indokolt, mert az ifjúsági érdekek érvényesítése - mint az egyik horizontális elv -, általánosan meg kell, hogy valósuljon.

Önkormányzatok, vállalkozások és magánszemélyek egyaránt szorgalmazták a turizmus különböző ágazatainak (vadász, horgász, öko, konferencia, stb.) fejlesztését, a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások támogatását. Ezek a javaslatok, ha összhangban voltak a turisztikai potenciál javítását célzó fejlesztési irányokkal, befogadásra kerültek. Emellett jelentős számban méltatták a véleményezők a Balaton térség fejlesztését, valamint a magterületek lehatárolását.

Érkeztek még hozzászólások kulturális, szociálpolitikai fejlesztésekre is, de a kiegészítések többsége vagy az ágazati operatív programok kompetenciájába tartozik, vagy nem esett egybe a jelen program céljaival. A fentiekben túl számos észrevétel érkezett még a helyzetelemzés adataihoz, az indikátorokhoz, és egyes szakkifejezések pontosítására, valamint kaptunk olyan leveleket is, amelyek helyeselték, megerősítették valamely fejlesztési törekvésünket.²⁷

3.12 Horizontális szempontok

Az esélyegyenlőség horizontális szempontjai

A 1083/2006 EK rendelet IV. fejezete 16. cikkének megfelelően a DDOP biztosítja a nők és férfiak közötti egyenlőségnek, valamint a nemek közötti esélyegyenlőség elve érvényesülésének elősegítését az operatív program tervezésének, végrehajtásának, nyomon követésének, és értékelésének különböző szakaszai során. Ezen kívül, összhangban a hatályos Egyenlő Bánásmód törvénnyel (2003. évi CXXV. törvény az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról; <http://www.egyenlobanasmod.hu/data/Ebktv.pdf>), az OP biztosítja a megfelelést a nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozására, különösen az alapokhoz való hozzáférés tekintetében. Figyelmet kell fordítani továbbá a megváltozott munkaképességű emberek, a gyermekek **társadalmi esélyegyenlőségének** horizontális érvényesítésére is. A fenti elvek érvényesülésével járó jelentős mértékű társadalmi és gazdasági előnyöket jelentő változás csak akkor érhető el, ha mindezen elvek a fejlesztéspolitika összes területén, átfogóan betartásra és ösztönzésre kerülnek. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a regionális különbségek kiegyenlítésére, vagyis hogy az érintett társadalmi csoportok életésélyeit ne befolyásolja az, hogy az ország mely területén élnek.

A horizontális szempontok figyelembevétele azt jelenti, hogy az operatív program, illetve prioritási tengelyeinek, műveleteinek tervezése, megvalósítása, értékelése és nyomon követése folyamán különös figyelmet kell fordítani az esélyegyenlőség szempontjaira, és biztosítani kell azok tényleges érvényesülését.

---

²⁷ A partnerségi folyamatban részt vett szervezetek listáját lásd a 4. sz. mellékletben.

A **nemek közti egyenlőség** szempontjait szem előtt tartva aktívan támogatni kell azon intézkedéseket, amelyek segítenek főlészámolni a nőket vagy a férfiakat érintő egyenlőtlenséget a társadalmi élet valamennyi területén, beleértve a foglalkoztatást, a képzést, a gazdasági életet, a közéletet, a javakhoz és szolgáltatásokhoz (pl. egészségügy, közlekedés) való hozzáférést is.

Az operatív programok kidolgozása, valamint a végrehajtás teljes folyamata során biztosítani kell a megfelelő szakértelem érvényesülését a „gender mainstreaming” megvalósítása érdekében. Ez magában foglalja a méréshez szükséges adatgyűjtést és indikátorok kialakítását, a szempont érvényesülését és számonkérését a konkrét projektek kidolgozásánál, elbírálásánál és utánkövetésénél, valamint a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség szempontjának képviselőjét a végrehajtás intézményrendszerében.

A **romák társadalmi integrációjának elősegítése** érdekében érvényesíteni kell az egyenlő bánásmód, a szegregáció felszámolása, a komplexitás, az integráció, a pozitív megkülönböztetés, a kulturális identitás megőrzése, a társadalmi tolerancia, a modernizáció, valamint a szociális és etnikai dimenzió szétválasztásának elveit. Kiemelt figyelmet kell fordítani a romák és a roma közösségek összetett hátrányainak enyhítésére, integrációjuk elősegítésére nem egyszeri akciókkal, hanem komplex társadalom- és gazdaságpolitikai beavatkozásokkal.

A romákat érintő programok koherens kezeléséhez több zászlóshajó program is hozzájárul²⁸:

- Nem mondunk le senkiről
- Gyermekesély
- XXI. sz. iskolája

A fenti elvek mentén a Strukturális Alapok által támogatott beruházások meg kell, hogy teremtsék a szinergiát a „Roma Integráció Évtizede” program során megvalósuló célzott beavatkozásokkal is, elsősorban az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy terén. Így a DDOP hozzájárul például a következő intézkedések megvalósulásához:

- A romák egészségügyi szűrővizsgálatokon való részvételének megerősítése, a korábban megtett lépések továbbvitele.
- A helyi szintű együttműködés és kapcsolat erősítése a roma lakosság és az ellátó rendszer között.
- Egyenlő színvonalú oktatáshoz való hozzáférés biztosítása a roma gyermekek számára a közoktatásban. Minden hátrányos helyzetű gyermek számára az óvoda igénybevétele lehetőségének megteremtése; férőhelyek bővítése, a hátrányos helyzetű gyerekek kötelező felvétele az óvodákba, az ingyenes étkezés biztosítása a rászorulóknak. Az indokolatlanul fogyatékosnak minősített gyerekek felkutatása és visszahelyezése az általános tantervű osztályokba.
- Amennyiben lakossági igény van: A Nemzeti Alaptanterv előírásának megfelelően meg kell teremteni a helyben élő kisebbségek kultúrájának oktatását, ahol roma lakosság él, ott minden tanuló számára kötelező legyen a roma kultúra, népismeret oktatása a kötelező órák között.
- A szociális városrehabilitáció beavatkozásain keresztül: A hátrányos helyzetű gyerekek iskolai sikerességét segítő iskolán kívüli alternatív módszerek elterjesztése és a hátrányos

---

²⁸ Bővebben lásd a 3. sz. mellékletet.

helyzetű fiatal felnőttek közoktatásba és/vagy alternatív oktatásba való bekapcsolódásának ösztönzése.

A projektkiválasztás során előre meghatározott kritériumok alapján vizsgálni kell, hogy a tervezett fejlesztés csökkenti-e a romák kirekesztettségét, valamint biztosítja-e a romák egyenlő hozzáférését a forrásokhoz. A fejlesztéseket úgy kell megvalósítani, hogy azok ne fokozzák a romákkal szembeni előítéletet.

A fogyatékossgal élő és a megváltozott munkaképességű emberek esélyegyenlősége érdekében figyelembe kell venni a „semmit rólunk, nélkülünk”, az egyenlő esélyű hozzáférés, az egyetemes tervezés, az integráció, a mainstreaming, az egyenlő bánásmód és az előnyben részesítés kötelezettsége, valamint a szubszidiaritás elveit. Minden fejlesztés az **akadálymentesítés szempontjait figyelembe véve** kell megvalósítani, ezáltal biztosítva a minél szélesebb körű hozzáférést.

Azért, hogy a fejlesztéspolitika a jövő generációk erőforrásaira is a legnagyobb mértékben építhessen a gyermek politika érvényesítése során figyelembe veendő elvek: gyermeki jogok érvényesítése, a szubszidiaritás, az egyenlő esélyű hozzáférés, a részvétel, a komplexitás, az integrált megközelítés, a stratégiai szemlélet, a prevenció önkéntesség.

A fenntarthatóság horizontális szempontjai

Az OP végrehajtása során megvalósítandó egyes beavatkozások – koherenciában a 1083/2006-os általános rendelet IV. fejezetének 17. cikkével, az ÚMFT horizontális céljaival és az Európai Tanács által elfogadott, (2006. június 15-16.) megújított Fenntartható Fejlődési Stratégia fő kihívásaival – támogatják a fenntartható fejlődést, valamint a környezet védelméhez és állapotának javításához kapcsolódó célkitűzéseket, ezen belül az éghajlatváltozás korlátozását.

A fenntartható fejlődés célja, hogy a gazdasági fejlesztések oly módon valósuljanak meg, hogy azok biztosítsák a környezeti értékek maximális védelmét, a természeti erőforrások megőrzését, és figyelembe vegyék a társadalom érdekeit. A fenntartható fejlődésnek ezért három, egyenrangú pillére a gazdaság, a társadalom és a környezet harmonikus fejlesztése. Mindez jelenti a rendelkezésre álló erőforrások jövőorientált, hatékony felhasználását, ugyanakkor a megvalósításra kerülő projektek hosszú távú, a költségvetés forrásait kímélő, költséghatékony működtetését is. A regionális fejlesztéspolitika támogatja mindazon prioritást élvező szektorokba történő beavatkozásokat, melyek célja, hogy a gazdasági szektorok terheit környezetvédelmi szempontból fenntartható irányba vezesse. A fenntarthatóság ugyanakkor a biztonság integrált felfogásán alapul, amelyben kifejezésre jut a jelen értékeinek megőrzése, az írott és íratlan demokratikus elvek és jogok tiszteletben tartása és a fenyegető kockázati tényezők mérséklése is. A gazdaság fejlesztése során a fenntarthatóságot biztosítja a barnamezős beruházások előnyben részesítése, az információs kommunikációs technológia elterjesztése, alkalmazása, infrastruktúrájának és tartalmának fejlesztése a hozzáférés széleskörű biztosítása által.

A DDOP keretében meghatározott célok elérését szolgáló beavatkozások rendszere úgy került kialakításra, hogy a beavatkozások megvalósulása a lehető legnagyobb mértékben elősegítse a régió környezeti-, gazdasági-, társadalmi szempontból hosszú távon fenntartható fejlődését. A program tervezett beavatkozásainak megvalósítása során fellépő esetleges káros környezeti hatások definiálása és minimalizálása érdekében a DDOP esetében Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) elvégzésére került sor. Az SKV ajánlásainak betartásával minimalizálhatóak a környezeti kockázatok, biztosítható, hogy a fenntarthatóság horizontális elve a program végrehajtása során ne sérüljön. A fejlesztések tervezése és végrehajtása során felmérjük és lehetőség szerint csökkentjük a társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok fenntarthatóságát veszélyeztető külső és belső kockázatokat. Az első specifikus cél keretében

megfogalmazott fejlesztési célkitűzések direkt módon hivatottak a környezeti szempontok integrált érvényesítését, a környezettudatos innovatív fejlesztések támogatását, a fenntartható fejlődés biztosítását szolgálni. Ezzel lehetőség nyílik a régió társadalmi-gazdasági fenntarthatóságának megteremtésére. A turizmus fejlesztése során **minimalizálni kell a turizmus által okozott környezeti terhelést**, a fejlesztések során figyelembe kell venni az adott terület ökológiai rendszereinek eltartó képességét, valamint az élhető környezeti állapot, a természeti és épített környezeti értékek, illetve a kulturális örökség megőrizhetőségét, állapotának javíthatóságát.

A fenntartható fejlődés elve a környezeti biztonság és a környezettudatosság mellett hozzájárul a **sajátos településhálózat fenntarthatóságához**, annak fejlesztése és újrastrukturálása révén, ezáltal csökkenti a kistelepülések jövőjét veszélyeztető elvándorlás mértékét. Az innováció és minőség támogatása a termelés területén, valamint a humán erőforrások fejlesztése a ROP átfogó elemei, amelyek a fenntarthatóság kulcsfontosságú aspektusát jelentik. A DDOP illeszkedik a szélesebb értelemben vett fenntarthatósághoz, mivel gazdasági értelemben elősegíti a versenyképesség új forrásainak használatát, amelyek nem az alacsony költség- és technológiaszinten alapulnak.

A közlekedés fejlesztésénél előnyben kell részesíteni a közösségi közlekedés szolgáltatási színvonalát javító fejlesztéseket. Ezzel biztosítható a gépjárművel nem rendelkezők esélyegyenlősége. Bár a regionális közúthálózat fejlesztése önmagában nem járul hozzá a környezet megóvásához, az új útszakaszok megépítése összességében az úthosszak rövidülését eredményezi, aminek következtében a fejlesztések környezetterhelési szempontból is előnyösnek bizonyulnak. Fontos az **élhető városi környezet megteremtéséhez**, hogy az egyéni gépjármű közlekedéssel szemben előnyt élvezzenek a közforgalmú közlekedés járművei, hiszen ennek a közlekedési módnak mind gazdasági hatékonysága, mind fajlagos környezetterhelése jóval kedvezőbb.

4 A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM PRIORITÁSI TENGELYEI

A program hatékony végrehajtása érdekében a tervezett beavatkozásokat öt prioritási tengelybe soroltuk be. A prioritások tématerületeinek és tartalmának meghatározása a regionális és ágazati programok tartalmi lehatárolásáról szóló tárgyalássorozaton elért megállapodások figyelembe vételével történt. A prioritások horizontálisan, az egész régió területére lettek meghatározva úgy, hogy az egyes tércategóriák fejlesztése érdekében a beavatkozási területeken belül egyes tevékenységek célzottan a sajátos helyzetű térségek, tájegységek fejlesztési szükségleteinek kielégítését szolgálják.

A program céljainak elérése érdekében szükséges megfogalmazni azokat a prioritási tengelyeket, melyek keretében a beavatkozási tevékenységek, mint a fejlesztéspolitika eszközei megvalósításra kerülnek. A prioritások illeszkednek a specifikus célokhoz, ami által a célok és a prioritások közvetlenül megfeleltethetők egymásnak. A specifikus célok elérése érdekében a Dél-dunántúli operatív program a 2007-13 közötti időszakra megfogalmazott **prioritási** tengelyek a következők:

1. A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése,
2. A turisztikai potenciál erősítése a régióban,
3. Humán közszolgáltatások fejlesztése,
4. Integrált városfejlesztési akciók támogatása,
5. Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés,
6. Technikai segítségnyújtás.

4.1 PRIORITÁSI TENGELY: A VÁROSI TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSÉRE ALAPOZOTT VERSENYKÉPES GAZDASÁG MEGTEREMTÉSE

4.1.1 Célok

- A gazdasági, társadalmi és intézményi szereplők hatékony együttműködésének elérése, a mikro-, kis- és középvállalkozások fejlődésének fenntartásával, a vállalkozók aktivitásának és szolgáltatói hátterének erősítésével;
- A gazdasági infrastruktúra fejlesztése elsősorban a meglévő ipari park struktúrára alapozva, valamint az ipari termelés alól kivont és volt katonai, hasznosítatlan, illetve alulhasznosított barnaövek gazdasági hasznosítása, funkcióváltásának elősegítése.

4.1.2 Indoklás és leírás

Az Európai Bizottság munkaanyaga a **városi térségek hozzájárulását a regionális növekedéshez és munkahelyteremtéshez** elismeri és hangsúlyozza, hogy a városi területek a regionális gazdaság fejlődésének motorjaként nagyban hozzájárulnak az EU területfejlesztési céljainak eléréséhez.

A fejlesztések elősegítik a régió városi területeinek fizikai, műszaki és társadalmi-gazdasági szempontú megújulását, az önkormányzatok vagy civil szervezetek városi problémák kezelésére irányuló komplex stratégiáinak ösztönzését.

A Dél-dunántúli régió városainak zömében **hiányoznak azok a gazdasági szolgáltató funkciók**, melyek lehetővé teszik ezen települések térségi központi szerepkörének kialakulását.

A rendszerváltást követően bekövetkezett gazdasági szerkezetváltás nyomán kialakult, és máig **hasznosítatlan barnaövezetek** integrálása a település- illetve gazdaságfejlesztési elgondolásokba szükségszerű.

A Dél-Dunántúlon a gazdaság modernizációja a következő kitételeken alapszik:

- a gazdasági növekedés döntően a vállalkozások piaci-üzleti alapon mozgó (ön)fejlődésére támaszkodik
- a beavatkozások alapja a növekedés- és exportorientált stratégia,
- a gazdaság szerkezetét tekintve a tudásalapú gazdaság, a technológiailag fejlett feldolgozóipar és a pénzügyi-üzleti szolgáltatások a domináns elemek,
- a fejlődés szervezeti hátterét, hordozóját a hálózatok, rendszerek, intézmények alkotják.

4.1.3 Művelet típusok

➤ A gazdasági, ágazati klaszterek és vállalatok közötti együttműködés kialakítása, fejlesztése

A vállalkozásbarát környezet kialakítása, valamint a vállalkozások közötti együttműködés erősítése fontos feladat, mivel a régióban eddig csak csíráiban jelentek meg ilyen kezdeményezések. Építeni kell a jelenleg már elindult kezdeményezésekre. A fejlesztéseknek fókuszálniuk kell a célcsoport vonatkozásában egyrészt a KKV-kra, másrészt azokra az iparágakra, amelyek a régióban erős tradíciókkal rendelkeznek: **textilipar és bőrpar, gépipar és elektronika, élelmiszeripar**. Másrészt hangsúlyt kell helyezni azokra az új iparágakra, amelyekben a perspektivikus technikai, technológiai fejlődés lehetőségei megtalálhatóak: **környezetipar** (ezen belül is kiemelten a hulladékfeldolgozás és újrahasznosítás, a megújuló energiahasznosítás területe és az ökogazdaság), **egészségipar** (egészségügyi eszközgyártás, biotechnológia, gyógyszeriparhoz kapcsolódó tevékenységek), **kulturális ipar**.

Mindezek alapján az együttműködés, illetve a klaszter nemcsak vállalkozásokat tömörít, hanem olyan szervezeteket is, amelyek valamilyen módon segíthetik a vállalkozások tevékenységét. Mindezek többek között az alábbi területeken segíthetik és szolgálhatják az egyes tagok vagy a klaszter egészének igényeit:

- beszállítói kapcsolatok erősítése, megfelelés a beszállító felé támasztott előírásoknak,
- stratégiák összehangolása, közös termékfejlesztés, egymás között megosztva a feladatokat és a költségeket,
- közös marketing, egységes arculat, költségek megosztása,
- közös fellépés a beszállítók illetve a megrendelők között,

- közös eszközbeszerzés és eszközhasználat stb.

➤ **A kis és középvállalkozásokat támogató tanácsadó rendszer erősítése**

A kezdő vállalkozásokat segítő tanácsadási és vállalkozásvezetési programokat (melyek tanácsot adnak arra vonatkozóan, hogyan kell vállalkozást alapítani, hogyan kell kidolgozni egy üzleti tervet, melyek az alapvető marketing-eszközök stb.) a kezdő vállalkozások jelentős része igényli, ugyanakkor támogatás nélkül nehezen elérhető számukra. **Már működő vállalkozások támogatása szektorspecifikus szolgáltatások** támogatásával képzelhető el, támogatási programjuk kialakításánál pedig figyelembe kell venni, hogy ezek a vállalkozások már rendelkeznek egy olyan, adott esetben többéves működési háttérrel, amely azt igényli, hogy számukra „testreszabottak” legyenek a támogatott szolgáltatások. Így számukra olyan tanácsadási csomagok kialakítása képzelhető el, amely rugalmasan követi az egyes vállalkozások nagymértékben változó igényeit.

Az intézkedés alapvető eszközei:

- igény szerint kezdeti audit, amely átvilágítja a vállalkozást és javaslatot tesz a megfelelő tanácsadók illetve oktatók bevonására,
- tanácsadás, amely a vállalkozás helyszínén illetve coaching módszerrel valósulhat meg, mivel a tanácsadónak várhatóan pontosan kell ismernie a tanácsadással támogatott vállalkozás tevékenységét az adott területen,
- vállalkozásvezetési programok, amelyek várhatóan kiscsoportos módon, esetleg az adott cégen belüli tanfolyammal, tréninggel valósulhat meg.

Az intézkedés megvalósítása során célszerű akkreditált tanácsadói kör kiépítése, akik azon túl, hogy rendelkeznek szakterületükön a megfelelő tudással és ismeretekkel, képesek a vállalkozásoknak magas szintű tanácsadást illetve képzést nyújtani.

➤ **Inkubátorházak fejlesztése**

A vállalkozások számára a megfizethető elhelyezést és szolgáltatáscsomagot nyújtó segítség kiemelkedően fontos pontja a túlélésnek és a fejlődésnek. Nemzetközi példák támasztják alá, hogy az inkubátorházakban lévő vállalkozások közül az első évet kb. a 70%-uk éli túl, míg ugyanez az arány kb. 50% a nem inkubátorházban lévők között.

Az inkubátorházak megfelelő fizikai elhelyezést nyújtanak a vállalkozások számára, mind irodák, mind pedig műhelyek, illetve a kettő megfelelő kombinációjának biztosításával. Az inkubátorházaknak egyik vonzereje, hogy bizonyos szolgáltatásokat megosztva vehetnek igénybe a vállalkozások, így fajlagosan kevesebb számukra az adminisztrációs szolgáltatások, telefonközpont, internet, nyomtatás stb. költségei.

Az általános inkubációs szolgáltatások mellett szükséges a professzionális technológia transzfer szolgáltatások biztosítása, a helyi tudásbázisokhoz, kutatóhelyekhez kapcsolódó technológia transzfer irodák kialakítása, fejlesztése.

Az inkubátorház kezdeményezések esetén kívánatos azokat a helyszíneket meghatározni, ahol vagy a már működő inkubátorházak továbbfejlesztése lehetséges, vagy esetleg újak építése merülhet fel.

➤ **Ipari parkok fejlesztése**

Az ipari park program elindítása óta eltelt időszak egyik tanulsága, hogy az ipari park címmel rendelkező parkok közül több nem volt képes megfelelő mértékű betelepedési szintet elérni. Ez indokolja annak az elgondolásnak a körvonalazását, hogy az intézkedés csak azon ipari parkok fejlesztését célozza meg, amelyekben a források hasznosulása a leghatékonyabb módon történhet. Az intézkedés megvalósításánál azokat a helyszíneket kell preferálni, ahol már működik ipari park, ezeknek a továbbfejlesztésére, szolgáltatásaik bővítésére szükséges koncentrálni a forrásokat. Ennek megfelelően a zöldmezős beruházások támogatása, illetve új ipari parkok kialakítása nem preferált.

Az ipari parkok és ipari területek versenyképes szolgáltatási színvonalának növelése érdekében tervezzük a termelést és működést elősegítő szolgáltatási kör bővítését, minőségi fejlesztését, beleértve az ipari parkon belül az innovációs tevékenységek, technológiák fejlesztését is.

Az ipari parki szolgáltatások fejlesztésénél figyelembe kell venni a lehetséges szinergiahatást. Így a parkok fejlesztését célszerű összekapcsolni inkubátorház-fejlesztéssel, amennyiben azt a helyszín adottságai lehetővé teszik – ami egyben megteremti annak a lehetőségét is, hogy az inkubátorházból kikerülő vállalkozások továbbléphessenek az ipari park irányába. Ezt erősíti az is, hogy a régió ipari parkjaiban jellemzően nem épült ki az ipari parki és a térségi vállalkozásokat támogató szolgáltatások rendszere. Az így megvalósuló fejlesztések együttes hatásaként az ipari park kistérségi gazdaságfejlesztési szerepe is erősödik, és ez egy igen hatékony eszköz a térség-kistérség településein működő gazdasági szereplőkkel kialakult kapcsolatok erősítésére.

A régióban működő ipari parkok infrastrukturális fejlesztése, illetve a szolgáltatások fejlesztése mellett az ipari parkok „eladásában”, feltöltésében nélkülözhetetlen szerepe van a hatékonyan működő, több megoldást kombináló marketingnek, ahol ugyancsak célszerű lehet több park közös akcióinak segítése például közös befektetői rendezvények, konferenciák finanszírozása, brosrák közös részeinek együttes előállítása stb.

➤ **Barnamezős telephelyfejlesztés**

A városi barnamezős területek hasznosításának egyik módja gazdaságfejlesztési programok indítása a helyszíneken, illetve a területek bekapcsolása a térség gazdasági folyamataiba melyekkel új munkahelyek is generálhatóak. A barnaövezeteket részben **funkcióváltással**, részben az újonnan betelepülő termelő egységek telephelyválasztási döntéseinek a részükre legalkalmasabb barnaövek preferálásával fejleszthetjük. A beavatkozás segítségével hasznosított barnamezős területek új funkciót kapnak, mely segíti a városok gazdasági funkcióinak erősítését, bővíti a foglalkoztatást az adott térségben, megfelelő infrastruktúrával ellátott helyszínt biztosít helyi, vagy külső befektetők számára.

A közösségi, közszolgáltatási célú városfejlesztési akciók támogatására a Dél-dunántúli operatív program 4. prioritási tengelyének keretében kerülhet sor, mellyel a koordinációt meg kell teremteni a program lebonyolítás során. A turisztikai célú fejlesztéseket a 2. prioritási tengely támogatja.

➤ **Kísérleti akciók, programok a regionális innováció támogatására**

A regionális innováció támogatása érdekében olyan kísérleti akciók végrehajtására van szükség, melyek illeszkednek a Dél-dunántúli Regionális Innovációs Stratégia (DDRIS) által

kijelölt célokhoz és prioritásokhoz. A kísérleti akciók támogatása lehetővé teszi újszerű módszerek, programok és projektek tesztelését és összehasonlítását, mely alapján kiválaszthatók az operatív program későbbi éveiben nagyobb forrással támogatandó legjobb és leghatékonyabb módszerek, akciók, kezdeményezések. A kísérleti akciók és projektek kidolgozása és megvalósítása a Regionális Innovációs Ügynökség közreműködésével történik. Az akciók sikeres megvalósulását és eredményeit folyamatos monitoring segíti és méri.

➤ **Projektelőkészítés**

Egyes komplex, nagyobb előkészítési idő- és költségigényű műveletek vonatkozásában szükséges a projektelőkészítési műveletek támogatása. Ennek révén biztosítható, hogy a releváns projektek kellő minőségben és megfelelő időben kerülnek előkészítésre, biztosítva ezáltal a források hatékony felhasználását. A projektelőkészítés keretében többek között a projekt megvalósításához szükséges előtanulmányok és műszaki tervek kidolgozásának támogatására is lehetőség nyílik.

4.1.4 A prioritás és a specifikus célok közötti kapcsolat

A prioritás keretében megvalósítani tervezett beavatkozásokkal erősödik a régió gazdasági versenyképessége, ezáltal kiemelkedő mértékben hozzájárul a Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság specifikus cél megvalósulásához. Mivel a környezetipar kiemelt fontossággal kezelendő gazdasági terület, az e téren működő vállalkozások fejlesztésével a műveletek közvetve hozzájárulnak a régió környezeti állapotának megóvásához, a természeti és épített környezet megóvása a régióban specifikus cél eléréséhez is.

4.1.5 Forrás flexibilitás (rugalmassági) igény

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikk 2 bekezdésében meghatározott, - az adott prioritási tengely szintjén értelmezett- legfeljebb 10%-os határ erejéig a rugalmas finanszírozás lehetőségével. Az alapok közötti átjárhatósággal –amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza- a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA alapú projekt megvalósításával és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához illetve kifejezetten sajátos, helyi probléma megoldására irányulnak.

4.1.6 Várható eredmények

A prioritás várható hatása, hogy a beavatkozások hozzájárulnak a régió kis- és középvállalkozásainak eredményességének növekedéséhez, a technológiailag fejlett feldolgozóipar erősítéséhez, az innováció orientált ágazatok megerősödésével kialakul egy ideálisabb ágazati szerkezet, amely lehetőséget ad a foglalkoztatottsági szint növekedésére.

A növekedésre képes helyi kis- és középvállalkozások új munkahelyeket hoznak létre. A foglalkoztatás növekedéséhez a külső tőke vonzása is hozzájárul.

A fejlesztések eredményeképpen **javul a Dél-dunántúli régió városainak versenyképessége, bővül a foglalkoztatás** és a városok által nyújtott köz- és üzleti szolgáltatások köre.

A prioritás keretein belül tervezett intézkedések valós hatása akkor multiplifikálható, ha a beavatkozások összhangban vannak az ágazati programok beavatkozásaival és a programok között megfigyelhetők a szinergikus hatások.

4.1.7 Indikátorok²⁹

- A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHÉ) növekedése a program hatására (Ft)
- A támogatásban részesített ipari parkok és iparterületek nettó beépítettségének növekedése (%)
- A program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (db)
- Támogatás által indukált beruházás nagysága (Ft)

4.1.8 Horizontális elvek

A régió gazdaságfejlesztésének egyik sarokpontja a **fenntartható fejlődés** elvének érvényesítése. Mindez jelenti a rendelkezésre álló erőforrások jövőorientált, hatékony felhasználását, ugyanakkor a megvalósításra kerülő projektek hosszú távú, a költségvetés forrásait kímélő, anyag-, energia- és költséghatékony működtetését is. A DDOP illeszkedik a szélesebb értelemben vett fenntarthatósághoz, mivel gazdasági értelemben elősegíti a versenyképesség új forrásainak használatát, amelyek nem az alacsony költség- és technológiaszinten, hanem a fenti szempontokon alapulnak. Mindezt támogatja a barnamezős beruházások előnyben részesítése, az **információs kommunikációs technológia** elterjesztése, alkalmazása, infrastruktúrájának és tartalmának fejlesztése a hozzáférés széleskörű biztosítása által.

Hasonlóan horizontális elvként határozza meg a DDOP az **esélyegyenlőség** biztosítását. Jelen prioritáshoz kapcsolódóan mindez jelenti azon beavatkozások támogatását, amelyek munkaalkalmakat teremtenek új vállalkozások és kezdeményezések indítása révén, hogy csökkenjen a nemek között a munkaerő-piaci vertikális és horizontális szegregáció.

4.1.9 Területi preferencia

A régió gazdaságfejlesztésének elsődleges célterülete a régió I. tércategóriáját adó **fejlesztési pólusa** és a II. tércategóriát adó **regionális növekedési zónák**. Ezeken a területeken koncentrálnak a vállalkozások, illetve a szakképzett munkaerő, itt alakultak ki a feltételek a széleskörű üzleti szolgáltatások megjelenéséhez és az egyetemek és kutatóhelyek is ezekhez a területekhez köthetők. Elsősorban az ipari parki, inkubátorház fejlesztési beavatkozás esetén, illetve a kísérleti akciók támogatásánál preferált a fenti két tércategóriába tartozó térségek fejlesztése.

A **régió egyetemi központjai** esetében fontos az intézmények innovációs kapacitásának bővítése a térségi kisugárzó hatásainak erősítése érdekében. Bővíteni kell elsősorban a Kaposvári Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem gazdasági kapcsolatait az itt koncentrálnak szellemi kapacitásokra építve.

---

²⁹ A DDOP indikátorainak összesítő táblázata a 2. sz. mellékletben található.

A **10.000 fő feletti középvárosok** esetében cél a helyi gazdasági adottságokra épülő üzleti és gazdasági szolgáltató funkciók erősítése. Fontos továbbá a **kistérségi központ funkciót betöltő települések** gazdasági funkcióinak megerősítése, különösen az elmaradott, városhiányos térségekben, valamint a „fiatal” városok esetében.

A barnamezős területek megújulását elsősorban városokban, illetve a **Mecsek és Völgység** szén- és uránbányászati múlttal rendelkező településein kell támogatni, illetve azokon a **volt katonai területeken**, ahol a tulajdonviszonyok rendezettek és az adottságai lehetővé teszik új funkciók kialakulását.

Az országhatáron átnyúló gazdaságfejlesztési projekteket az „Európai Területi Együttműködés” kezdeményezés keretében a HU-CRO OP támogatja.

4.1.10 Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal való szinergia

A DDOP forrásaiból nem nyújtható

- támogatás azon kedvezményezett részére, akinek, vagy amelynek fejlesztési igénye az Európai Közösséget létrehozó szerződés (konszolidált verzió, 1997) 1. számú mellékletében (**Annex I.) szereplő mezőgazdasági termékek** termelésével, feldolgozásával (abban az esetben, ha a feldolgozás eredményeként az Annex I-ben szereplő termék keletkezik), vagy forgalomba hozatalával kapcsolatos beruházásokra irányul.
- támogatás azon vállalkozás részére, amelynek nettó árbevételének, vagy egyéni vállalkozók esetében az adóalapba beszámított bevételének **több mint 50%-át mezőgazdasági tevékenység** (TEÁOR szám: 01.11-05.02.) teszi ki.
- beruházási támogatás azon mikrovállalkozás részére, amelynek fejlesztése a következő feltételek valamelyikének megfelelő nem városi rangú **településen valósul meg**:
  - népsűrűsége nem nagyobb, mint 100 fő/km², vagy
  - állandó népessége nem haladja meg az 5 000 főt

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

4.2 PRIORITÁSI TENGELY

A TURISZTIKAI POTENCIÁL ERŐSÍTÉSE A RÉGIÓBAN

4.2.1 Célok

- A régióba látogató turisták számának növelése
- A régióba érkező vendégek tartózkodási idejének növelése

4.2.2 Indoklás és leírás

A dél-dunántúli régió adottságaira építve, a Nemzeti turizmusfejlesztési stratégiával is összhangban a turisztikai beruházások a régió legfőbb vonzerejét jelentő attrakciókra koncentrálnak. Ezek között a legfontosabbak a nemzeti szinten is kiemelten kezelt turisztikai termékek, így az **egészségturizmus**, a bor-gasztronómiai turizmus, valamint a kulturális és ökoturizmus hangsúlyos fejlesztéseit megjelenítő **örökségturizmus**.

A helyi adottságokra, értékekre és a fejlődési potenciálra épülő dél-dunántúli regionális gazdaság szempontjából a turizmus fejlesztése kiemelten fontos feladat, amely az endogén növekedési lehetőségek egyik forrását jelenti. Minden fejlesztés esetén kiemelt szempont a gazdasági értelemben is vett fenntarthatóság, és cél, hogy a beruházások további vállalkozói tőkét is megmozgassanak. A Társadalmi Elszámolási Mátrix modell szerint a turizmus felé irányuló kereslet kiemelkedően erős tolvagyűrűző hatásokat generál, vagyis a turizmus-szektor gazdaságélénkítő hatása rendkívül jelentős. A turizmus fejlesztése keretében a régiós KKV-k fejlesztését, termelékenységük növekedését kell elősegíteni. Ehhez szükség van a turisztikai potenciállal rendelkező területeken a vonzerők fejlesztésére és minőségük javítására, amelyet általában önkormányzatok hajtanak végre azért, mert a vonzerők sokszor önmagukban nem tudnak elég nyereséget termelni (például kulturális turizmusfejlesztések), ugyanakkor fejlesztésük szükségszerű a vendégforgalom növelése érdekében.

A prioritás megvalósulása révén a látogatók addicionális keresletet indukálnak a helyi szolgáltatások és javak iránt, amely élénkíti a gazdaságot. Ennek eredményeképpen a turizmus nemcsak direkt, hanem indirekt módon is új munkahelyeket teremt.

A turizmus fejlesztésének alapfeltétele a keresletet generáló vonzerők fejlesztése, valamint a turizusból származó közvetlen jövedelmek realizálásában meghatározó szerepet játszó, KKV-k által nyújtott szolgáltatások minőségi javulásának ösztönzése, mely feltétele annak, hogy mind a külföldi, mind a belföldi turisták egyre komolyabb igényeit ki lehessen szolgálni. Különösen a szálláshelyek fejlesztése esetében kell a meglévő kapacitásokra építeni, ezek magasabb kihasználása azonban csak a színvonal növelésével érhető el. Kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése esetében cél az attrakciók látogatottságának és jövedelemtermelő képességének javítását elősegítő minőségi fejlesztések támogatása. Törekedni kell a magánszféra forrásainak minél nagyobb mértékű bevonására, a nyújtott támogatás arányának mérséklésére. Ennek érdekében a szálláshely-fejlesztési tevékenységnél a regionális támogatási térkép által meghatározott támogatási intenzitás lehetséges maximumánál alacsonyabb került meghatározásra. 5 csillagos kategóriájú szálláshelyek fejlesztése nem támogatható.

A turizmus fejlesztése pozitív hatással van a foglalkoztatásra. A turisztikai fejlesztések megkövetelik a természeti értékek és a kulturális – mind az épített, mind a szokásokhoz kapcsolódó – örökség megőrzését és fenntartható módon történő hasznosítását.

A prioritás elsősorban a regionális és helyi értékeken alapuló kulturális, gyógy- és ökoturisztikai attrakciók iránti növekvő hazai és nemzetközi keresletre épül. A Dél-dunántúli régió néhány nemzetközileg is jelentős vonzerővel (Balaton, Pécs és környéke, termálfürdők), valamint több országos vonzerővel (Duna és Dráva folyók vidéke és a nemzeti parkok, a Mecsek, a borvidékek, a vadászati területek) rendelkezik. Legversenyképesebb termékei a gyógy-termál, a kulturális, a bor-gasztronómiai, a vízi, a vadász és a széles értelemben vett ökoturizmus. Az egészségturizmusra, amely Magyarország és ezen belül a régió számára is az egyik kiemelkedő turisztikai vonzerő, a 2007-2013 közötti időszakban kiemelt figyelmet kap.

A prioritás keretein belül tervezett intézkedések valós hatása akkor multiplifikálható, ha a fejlesztésekkel egy időben más programokból és prioritások alatt finanszírozott egyéb ágazati és dél-dunántúli regionális területeken is megvalósulnak beruházások, többek között a közlekedési infrastruktúra, a falusi turizmus és a turisztikai szektorban dolgozók szakképzése területén.

4.2.3 Művelet típusok

➤ A turisztikai magterületeken turisztikai húzó termékek fejlesztése és komplex térségi turisztikai termékcsaládok kialakítása

A Dél-dunántúli régió említett nemzetközi és hazai jelentőségű vonzerői jelen állapotukban nem alkalmasak arra, hogy önállóan jelentős számú látogatót vonzzanak a térségbe. Szükség van **a turisztikai vonzerők komplex, térségi alapú fejlesztésére**, az adott turisztikai magtermék és a térség egyéb vonzerőinek élménylánra fűzésére. A lehetőségek jobb kihasználása érdekében szükséges az azonosított turisztikai magterületeken a területhez kötődő **húzó termékek koordinált fejlesztése és felfűzése tematikus utak kialakításával**, egységes arculati megjelenéssel, illetve fizikailag – a vonzerők jellegének megfelelően – a vonalas infrastruktúra fejlesztésével (kerékpárutak, vízi útvonalak, nosztalgia vasutak). Mindehhez elengedhetetlen a **turisztikai szektor szereplőinek összefogása** (turisztikai klaszterek kialakítása). A régió vezető termékei a vízi, a gyógy-termál, az aktív, a bor-és gasztronómiai, a kulturális és városi, az (esetenként rehabilitációs tevékenységekkel összekapcsolt) egészségturizmus, valamint az öko- és falusi turizmus. A népszerűsítés érdekében fejlesztésre kerülnek a **marketing eszközök**, illetve szükség esetén a **vonzerők megközelítését segítő infrastruktúra is**.

A turisztikai attrakciók vonzerővé fejlesztését a magánszektoralal együttműködve kell elősegíteni. A vonzerőfejlesztés során biztosítjuk **az attrakciók látogathatóvá tételét, a vendégbarát fogadó infrastruktúra kiépítését**, ezenkívül a kisebb attrakciók egységes koncepció mentén történő élménylánra fűzését. A támogatott turisztikai attrakcióknak biztosítaniuk kell a turisták igényeinek színvonalas kiszolgálását, ezért fontos, hogy magas minőségű fejlesztések kapjanak támogatást, elsősorban a régióra jellemző legfontosabb turisztikai adottságok mentén. A vonzerők bemutatathatóságának biztosítása érdekében kialakításra kerülnek a kapcsolódó infrastruktúra elemek (pihenők, parkolók). A vonzerőkről szóló tájékoztató anyagok összeállítása, tájékoztató anyagok készítése, on-line tartalomfejlesztés által a régió értékei megismerhetőek lesznek és így a vonzerők turisztikai terméké válnak.

A kultúra egyfajta turisztikai terméké vált, ezért fontos a **kulturális kínálat fejlesztése** azokon a kulturálisan is jó adottságú, de a kultúrától eltérő vonzerőre építő, látogatók által frekvenciált területeken is, ahol nem a kulturális kínálat jelenti az adott térség mag-vonzerejét

(elsősorban Kaposvár és Szekszárd környékén, valamint a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben). A kulturális kínálat mint elsődleges termék fejlesztése különösen fontos ott, ahol a kultúra önmagában jelent vonzerőt, elsősorban Pécs és környéke, valamint Kaposvár és környéke vonatkozásában, különös tekintettel a 2010-ben Pécssett lezajló Európa Kulturális Fővárosa évre. A kulturális kínálat fejlesztésénél törekedni kell a helyi művészeti élet és a helyi kreatív ipar támogatására annak érdekében, hogy a turizmusból származó jövedelmek minél nagyobb hányada maradjon helyben. A régió kulturális értékeinek megőrzése érdekében ösztönözni kell **turisztikai hasznosításukat**, az adott magterület fő termékínálatához igazítva.

A régió jelentős gyógy- és termálvíz vagyona alapozva regionális szinten ki kell alakítani egy nemzetközi szinten is **versenyképes regionális egészség-turisztikai terméket**. Ehhez szükséges a Dél-dunántúli **régió meglévő gyógy- és termálfürdőinek** egy egységes, minden szereplő részvételével megalkotandó és egyetértésüket bíró regionális fejlesztési stratégiában meghatározott irányokban történő **fejlesztése**. A régió fürdőit oly módon fejlesztjük, hogy kínálatuk egymást kiegészítse, a fürdők ne jelentsenek egymásnak konkurenciát, és így a régió egész területét lefedő versenyképes **tematikus termál-turisztikai termék jöjjön létre**. A fejlesztéseket a magánszektor bevonásával kell megvalósítani, az önkormányzatok turisztikai fejlesztéseinek támogatása a gyógy- és termálfürdők, valamint egyéb wellness fejlesztések esetén magánbefektetők részvétele nélkül nem indokolt.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet esetében szükséges a fejlesztések összehangolása a Közép-dunántúli és Nyugat-dunántúli régiókkal annak érdekében, hogy a Balaton egésze egy meghatározott stratégia, az elfogadott Balaton Fejlesztési Stratégia mentén fejlődjön.

➤ **A turisztikai szolgáltatások kínálatának bővítése és a turisztikai infrastruktúra fejlesztése**

A turisztikai vállalkozások számára a Dél-dunántúli régió egész területén problémát jelent az erőteljes szezonális, mely gátolja a minőségi szálláshelyek elterjedését. Ennek oka, hogy a rövid szezonok miatt a turisztikai célú befektetések megtérülése nem minden esetben biztosított. A megfelelő minőségű szálláshelyek hiánya azonban már akadályává vált a turizmus fejlődésének, hiszen az igényes, sokat költő vendégek elhelyezésére nincs megfelelő kínálat. Ez utóbbi a helyzet a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet nyugati részén, a megyeszékhelyeken, és különösen a kulturális és konferencia-turizmusra építő Pécs esetében, ahol az Európa Kulturális Fővárosa 2010 rendezvénysorozat nem képzelhető el a jelenlegi szálláskínálat mennyiségi és minőségi fejlesztése nélkül. A szálláshelyek fejlesztésénél a meglévő szálláshelyek kategóriaváltást eredményező fejlesztését előnyben részesítjük a zöld mezős szálláshely-fejlesztési beruházásokkal szemben

A vonzerőfejlesztésekkel párhuzamosan, ahhoz kapcsolódóan támogatjuk a **turisztikai fogadóképesség és szolgáltatások javítását** is, magántőke bevonásával. Magas minőségi szolgáltatásokat nyújtó kereskedelmi szálláshelyek kialakítását – elsősorban a meglévő szálláshelyek minőségi fejlesztésével – különösen Pécs és környéke, Kaposvár és környéke, a Duna- mente, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet, valamint Villány-Siklós-Harkány térségében és a magas színvonalú szolgáltatásokat nyújtó gyógy- és termálfürdők közelében kell ösztönözni. A fejlesztések során figyelembe kell venni a keresleti igényeket, és el kell kerülni a túlkínálat kialakítását. Az üdülőhelyeken szükséges a strandok minősítési rendszerének megalkotása és bevezetése. A régióban zajló, illetve megvalósítandó egyéb vonzerőfejlesztéshez kapcsolódóan azokon a hátrányos helyzetű kistérségekben található magterületeken, ahol jelenleg kevés a szálláshely, a magas kategóriájú szálláshely-fejlesztés mellett a közép-kategóriájú szálláshelyek létesítése is támogatásra kerül. Ennek oka, hogy

ezek a területeken a szűkös szálláskapacitás nem tudja kielégíteni a vonzerőfejlesztést követően megnövekvő vendégforgalom igényeit. A támogatás célja, hogy a részben már megvalósult attrakciófejlesztéseket kövesse a turisztikai szolgáltatások színvonalának a fejlődése is.

A jelentős gasztronómiai értékekkel rendelkező dél-dunántúli régióban ösztönözzük az új higiéniai, esztétikai és egészségi szempontok szerint alakuló keresletnek való megfelelést. Támogatjuk a gasztronómia megújítását, a helyi, tájjellegű ételeket és helyi minőségi borokat kínáló éttermeket a régió egész területén, de különösen a borvidékeken és Pécssett, az EKF 2010-hez kapcsolódóan. Az **éttermek értékelésére minősítési rendszert** kidolgozására és bevezetésére kerül sor. Az idegenforgalmi központokban működő szálláshelyekre alapozva támogatni kell a **helyi beszállítói rendszerek kialakítását** annak érdekében, hogy a környékbeli mezőgazdasági termelők egyedi, tájjellegű élelmiszeripari termékei eljussanak a vendégekhez. Ezzel a turizmusból származó jövedelmek tovább áramolnak a helyi termelőkig, és így a jövedelmek nagyobb része marad helyben. A vendéglátáshoz közvetlenül kapcsolódó sport- és rekreációs terek turisztikai fejlesztése is szükséges ahhoz, hogy a vendégek igényeit minél szélesebb szolgáltatásokkal lehessen kielégíteni. A turisztikai magterületek különböző helyszínein található vonzerők, valamint a magterületek között kiépítendő – a kijelölt országos és regionális kerékpárút-hálózathoz illeszkedő – turisztikai célú kerékpárhálózat mentén szükséges a kiszolgáló létesítmények (fedett zárható tárolók, szerviz pontok, pihenőhelyek) egyidejű kiépítése.

➤ **Hatékony marketing stratégiát megvalósító desztináció menedzsment szervezet kialakítása**

A turizmus versenyképességének növelése és a turisztikai termékek hatékony módon történő piacra juttatásának elősegítése érdekében fel kell állítani a különböző térségi szintek kínálatát térségi szintenként egymásra építő és így a szinergiákat hasznosító **magterületi desztináció menedzsment szervezeteket**, valamint a magterületek által lefedett településeken ösztönözni kell a helyi desztináció menedzsment szervezetek megalakítását. A jelenlegi szétaprózódott szervezeti-irányítási struktúrával működő turizmus hatékonysága nem biztosított, ezért szükséges egy egységes, a különböző területi szinteken megalakuló, egymásra épülő és egymással összehangolt szervezeti rendszer kialakítása, amely integrált rendszerbe helyezi a turisztikai termékek kialakításával és piacra juttatásával kapcsolatos összes erőfeszítést. A desztináció-menedzsment szervezeteknek ki kell alakítaniuk az egyes desztinációk piacra vitelét, marketingjét, humán erőforrás fejlesztését segítő stratégiákat. A turisztikai menedzsment szervezetekbe fokozottan be kell vonni a turisztikai szolgáltatókat, erősíteni kell a partnerséget a közszféra és a magánszféra szereplői között. A desztináció menedzsment szervezetek az önkormányzat, a lakosság és a turizmusban érdekelt vállalkozások önkéntes alapú egységeként működnek. A szervezetrendszer az alulról építkezés elvét követve kell létrehozni települési, turisztikai magterületi és regionális szinten.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet esetében szükséges az egységes, a három érintett régió által egyeztetett módon kialakítandó Balaton Turisztikai Desztináció Menedzsment szervezetrendszer kiépítése és a TDM rendszer beindítása.

A szervezetrendszer felállításával egy kézbe kerülnek egy-egy térségben a piackutatáshoz, termékfejlesztéshez, információs rendszer működtetéséhez, tanácsadáshoz kapcsolódó feladatok. Az internet terjedését figyelembe véve alapvető fontosságú a régiót érintő **on-line tartalmak fejlesztése**, a különböző turisztikai és kulturális kínálatokról szóló információk közzététele, és az **on-line szolgáltatások** (foglalások, útvonaltervező, vizuális anyagok,

kulturális eseménynaptár stb.) rohamtempóban történő bővítése. Szükséges a regionális marketing és promóciós stratégia elkészítése és végrehajtása, a régió karakteres arculatának sikeres megjelenítése, a térség ismertségének növelése. Ehhez nagy segítséget nyújt a pécsi Európa Kulturális Fővárosa 2010 esemény kapcsán várhatóan megnövekvő média figyelem és jelenlét. Az EKF 2010 pozitív hatását a régió minél nagyobb területére ki kell terjeszteni.

➤ **Projektelőkészítés**

Egyes komplex, nagyobb előkészítési idő- és költségigényű műveletek vonatkozásában szükséges a projektelőkészítési műveletek támogatása. Ennek révén biztosítható, hogy a releváns projektek kellő minőségben és megfelelő időben kerülnek előkészítésre, biztosítva ezáltal a források hatékony felhasználását. A projektelőkészítés keretében többek között a projekt megvalósításához szükséges előtanulmányok és műszaki tervek kidolgozásának támogatására is lehetőség nyílik.

4.2.4 A prioritás és a specifikus célok közötti kapcsolat

A prioritásba tartozó műveletek a Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság cél eléréséhez járulnak hozzá, mivel a fejlesztések révén a növekvő vendégforgalom által generált többletbevételek révén a turizmus szektorba tartozó vállalkozások növekedésnek indulnak.

4.2.5 Forrás flexibilitás (rugalmassági) igény

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikk 2 bekezdésében meghatározott, - az adott prioritási tengely szintjén értelmezett- legfeljebb 10 %-os határ erejéig a rugalmas finanszírozás lehetőségével. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza- a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA alapú projekt megvalósításával és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához illetve kifejezetten sajátos, helyi probléma megoldására irányulnak.

4.2.6 Várható eredmények

A prioritás megvalósításával várható, hogy megáll a Dél-dunántúli régió piacvesztése mind a belföldi, mind a külföldi turistákat illetően a többi régióval szemben. A támogatott térségekben növekszik a látogatók száma, valamint az átlagos tartózkodási idő.

4.2.7 Indikátorok

- A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazat bruttó hozzáadott érték növekedése (%)
- A régióban eltöltött vendégéjszakák számának növekedése (db)
- Támogatott turisztikai vonzerők vendégforgalmának növekedése (%)
- A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-kihasználtságának növekedése (%)

4.2.8 Horizontális elvek

Jelen prioritás keretei között kiemelt hangsúlyt kap a fenntarthatóság környezeti, társadalmi és gazdasági feltételeinek biztosítása annak érdekében, hogy a források felhasználása a

fenntartható fejlődés irányába történő elmozdulásunkat segítse elő, vagyis érvényesüljön a jövőorientált gondolkodás. Mivel a turizmus fokozza a környezeti terhelést, kiemelkedően fontos a környezetvédelmi szempontok integrációja. Az ökológiai rendszerekbe való beavatkozás minimalizálása érdekében a fejlesztések során különös hangsúlyt kell fektetni a környezetvédelmi szempontokra. Figyelembe kell venni az adott terület ökológiai rendszerének eltartó-képességét, valamint az élehető környezeti állapot, a természeti és épített környezeti értékek, illetve a kulturális örökség megőrizhetőségét, állapotának javíthatóságát. A fejlesztéseknek figyelemmel kell lenniük a kapcsolódó biztonsági szempontokra.

A turisztikai fejlesztések megvalósításához a régió egésze kedvező adottságokkal rendelkezik, mely a régió egy lehetséges kitörési pontja. Mindez megfelelő alapot és háttérrel ad a társadalmi kohézió erősítésének, a közös értékek együttes, egymást segítő kiaknázásának, melynek célja a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem, a társadalmi szolidaritás megteremtése, a társadalmi tőke javulása. A partnerségi és együttműködési formák erősítése, a helyi közösségi kezdeményezések ösztönzése javítja a megújuló, összetartó és kooperatív vidéki társadalom létrejöttét.

A területi kohézió érvényre juttatása érdekében szükséges a vidéki életminőség és gazdaság fejlesztésére irányuló források területi koncentrációja, a leszakadó térségek felzárkóztatása.

A törvényi előírásoknak megfelelően az új és felújított létesítményeket, szolgáltatásokat és szálláshelyeket akadálymentesen kell kialakítani annak érdekében, hogy a fejlesztések mindenki számára megközelíthetőek és használhatóak legyenek.

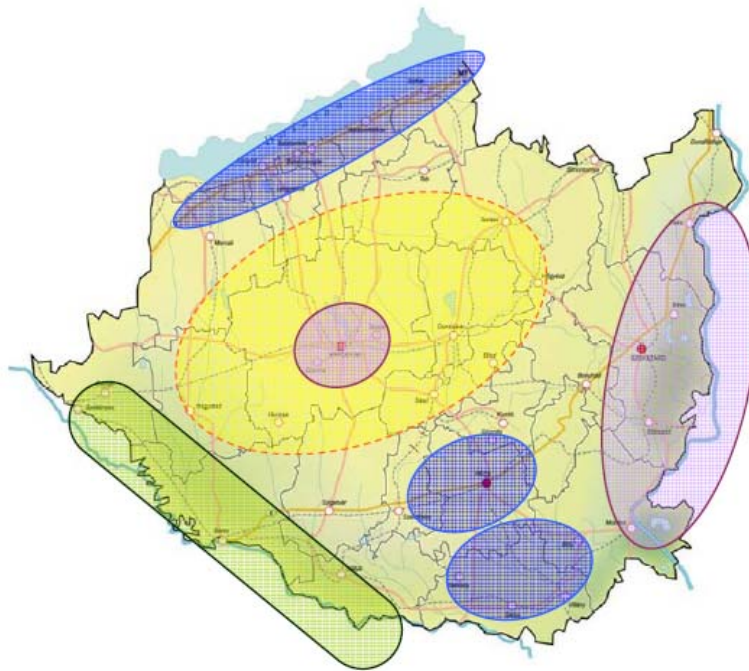
4.2.9 Területi preferencia

A Dél-dunántúli régió településeinek egyharmadán van mérhető idegenforgalom, a területi megoszlás összhangban van a régióban meglévő vonzerők területi elhelyezkedésével. Ezért a prioritásban kifejtett szolgáltatásfejlesztést elsősorban a turizmus által jelenleg is érintett térségekbe kell koncentrálni. Szükséges azonban néhány, regionális szempontból is jelentős innovatív vonzerőfejlesztés (témapark, aquapark, gyógyközpont) a jelentős potenciállal rendelkező, de ma még kihasználatlan területeken. Ennek célja, hogy a meglévő, de önmagában jelentős termék nem alakítható adottságokkal rendelkező területeken is meginduljon a turisztikai fejlődés, továbbá a szomszédos turisztikai magterületek vonzereje is növekedjék az új termékfejlesztés révén. Ilyen jellegű fejlesztések javasoltak a Belső-Dél-Dunántúlon, valamint a Dráva-mente térségében. A vonzerőfejlesztéshez kapcsolódó szállás- és szolgáltatásfejlesztések e területeken is támogathatóak, segítve a régió foglalkoztatási potenciáljának növekedését is egyben.

Az egyes turisztikai magterületek termékportfoliója a helyi adottságokra alapozva kerül meghatározásra úgy, hogy a magterületek a húzó turisztikai termékeik alapján könnyen azonosíthatóak legyenek és a magterületek kínálata regionális szinten kiegészítse egymást. A turisztikai magterületeket, valamint a magterületek javasolt termékkínálatát az alábbi térkép és termék-magterület mátrix mutatja be (a térképen jelölt magterületek ábrázolása indikatív jellegű, a magterületek konkrét határait a Dél-dunántúli Akcióterv specifikálja).

Az országhatáron átnyúló turisztikai fejlesztéseket az „Európai Területi Együttműködés” kezdeményezés keretében a HU-CRO OP támogatja.

5. ábra: Turisztikai magterületek

A prioritás keretében a fejlesztés a régió hat turisztika magterületére koncentrál, ahol a **húzó termékek fejlesztésére**, a magtermékek köré felépítendő **komplex turisztikai termékek támogatására**, valamint e területeken a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztésére van lehetőség. Az első négy területen a már meglévő erősségek jobb kihasználása, a további három térségben a meglévő adottságok kiaknázása a cél.

5. táblázat: Termék-Magterület mátrix

Magterületek	Dél-Balaton	Pécs és környéke	Villány-Siklós-Harkány	Duna-mente	Kaposvár és környéke	Dráva-mente	Belső Dél-Dunántúl
Termékek							
Egészségturizmus							
Vízi turizmus és aktív turizmus							
Lovas turizmus							
Kerékpáros turizmus							
Vadászat, horgászat							
Ökoturizmus							
Falusi turizmus							
Bor és gasztronómia							
Kulturális turizmus							
Konferencia turizmus							
Innovatív termékek / Tematikus parkok							

4.2.10 Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal való szinergia

A DDOP ad támogatást:

- a hatályos jogszabály alapján **kereskedelmi minősítésű** szálláshelyek fejlesztésére,
- **turisztikai szolgáltatások fejlesztésére, de kizárva** az ÚMVP-ben foglalt **agro-turisztikai** szolgáltatásokat, közelebbről:
  - a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. Törvény 59.§-ban foglalt alkalmi falusi és agro-turisztikai szolgáltató tevékenységeket,
  - a jelen intézkedés által lehatárolt jogosult települési körben (5000 fő, vagy 100 fő/km² népsűrűség alatti nem városi rangú településeken) a mezőgazdasági alap-tevékenységekhez szorosan kapcsolódó szolgáltatásokat, úgymint lovas-, horgász, vad- és erdei turizmus.
- **attrakciók**, és kapcsolódó infrastruktúrafejlesztés: teljes körűen,
- turisztikai **desztináció-menedzsment** központok és szolgáltatások: területi koordinációs céllal teljes körűen, településmérettől és szolgáltatótól függetlenül,
- a **borturizmus** területén a 100.000 euró feletti támogatás-igényű projektek részére.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

4.3 PRIORITÁSI TENGELEK: HUMÁN KÖZSZOLGÁLTATÁSOK FEJLESZTÉSE

4.3.1 Célok

- A humán szolgáltatások minőségének és elérhetőségének javítása - kiemelten a leszakadó és hátrányos helyzetű térségekben - komplex szolgáltatásokat nyújtó integrált kis- és mikrotérségi humán szolgáltató hálózatok és központjaik kialakításával,
- A bevont hátrányos helyzetű személyek számának növelése a fenntartható szociális foglalkoztatásban,
- Közintézmények akadálymentesítésének és az önkormányzatok informatikai fejlesztéseinek támogatása.

4.3.2 Indoklás és leírás

A régió adottságaiból következően a társadalmi és gazdasági fejlődés fő iránya a belső humán erőforrások fejlesztése kell, hogy legyen, mert a régió e területtől remélheti a kitörési lehetőséget a gazdasági fejlődés felé. Részben ebből, részben európai és országos szakpolitikai stratégiákból is következően szükséges, hogy mindenki egyenlő eséllyel férhessen hozzá a közszolgáltatások lehető legszélesebb köréhez. A helyzetelemzésben kifejtett földrajzi adottságok következtében azonban az esélyek egyenlősége relatíve magasabb szolgáltatási költségekkel érhető csak el, mint az ország más régióiban. Ezért kulcskérdés a régió társadalmi és gazdasági fejlődéséhez való hozzájárulás szempontjából olyan megoldásokat találni, melyek az ország többi részéhez képest nem emelt költségszinten, a hosszú távú finanszírozhatóság esélyével biztosítanak hozzáférést a szolgáltatásokhoz a régió valamennyi lakosa számára. A szolgáltatások megszervezése és a hozzá kapcsolódó infrastruktúra kialakítása során olyan megoldásokat kell alkalmazni, melyek a gyéren, zömében hátrányos helyzetű csoportok által lakott, kedvezőtlen közlekedési helyzetű térségekben is jó minőségű szolgáltatást nyújtanak felesleges kapacitások kiépítése nélkül. Ezen szempontok alapján kiemelten fontos az egészségügyi-, szociális- és gyermekjóléti alapszolgáltatások, az óvodai és alapfokú oktatás, valamint az e területekkel szorosan összefüggő közművelődési szolgáltatások integráción alapuló fejlesztése. A szolgáltatások fejlesztése mellett fontos erőfeszítéseket tenni a szociálisan hátrányos helyzetűek fenntartható foglalkoztatására, mely hosszú távon elősegítheti a munkaerőpiacra történő reintegrálásukat, s így az életkörülményeik javítását.

4.3.3 Művelet típusok

- **Integrált kis- és mikrotérségi humán szolgáltató hálózatok és központjaik kialakítása**

A humán közszolgáltatások fejlesztését és a szolgáltatások biztosítását térségi alapon, kis- és mikrotérségi szinten kell megoldani. Több célra alkalmas és igénybe vehető infrastruktúrára és komplex, a specializáció helyett az embert a középpontba állító és több szempontból támogató szolgáltatásokra van szükség, melyek hozzáférhetőségének biztosításához elengedhetetlen a fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés. A program elemeként meg kell kezdeni az **integrált központok** kialakításának támogatását (kistérségi és

mikrotérségi szolgáltató központok), ahol lehetőleg egy helyen biztosíthatóak a központ vonzáskörzetét ellátó humán közszolgáltatások (külön hangsúlyt kapnak a barnamezős beruházással megvalósuló fejlesztések). A szolgáltatások térbeli koncentrációja preferált, de nem előfeltétele a fejlesztéseknek. A szolgáltatások térbeli koncentrációja esetében biztosítani kell a szolgáltatási központok fenntarthatóságát és elérhetőségét, egyrészt a közösségi közlekedés fejlesztésével, másrészt – főleg az aprófalvas területeken – a hiányzó szükségleteket biztosító **alternatív és/vagy innovatív ellátási formák** megjelenésével. Továbbá szükségesnek tartjuk a létrejövő intézményi integrációk során felszabaduló infrastrukturális kapacitások közművelődési, közösségi funkcióval történő felruházásának ösztönzését.

Az integráció területei az alábbiak lehetnek:

- *Alapfokú egészségügyi ellátás*

Indokolt az egészségügyi alapszolgáltatások rendszerének költséghatékony módon történő átalakítása és a szolgáltatások biztosítása a régió minden lakosa számára.

- *Alapfokú szociális ellátások*

Biztosítani kell, hogy a minimális **alapszolgáltatások** a régióban mindenhol elérhetők legyenek, biztosítva az **esélyegyenlőséget**, és elősegítve az **elsődleges munkaerőpiacra** való belépés és visszatérés lehetőségét. Mivel a bölcsődei ellátás fejlesztését óvodákhoz integráltan tervezzük fejleszteni, így azt a következő bekezdésben tárgyaljuk.

- *Közoktatási és közművelődési infrastruktúra integrált fejlesztése*

Elsősorban az **óvodai és alapfokú képzési igények** gazdaságos működtetése és XXI. századi oktatás tartalmi és módszertani követelményeinek megfelelő minőségi oktatás biztosítása érdekében **racionalizálni** kell az intézményrendszerek működését. Azon térségekben, ahol a helyi adottságok indokolják, célszerű olyan **integrált intézményi hálózat** kiépítése, amely a közoktatás valamennyi feladatát ellátó intézményt magában foglalhat. Az egyéb, nevelő és oktató munkához kapcsolódó nem csak közoktatási tevékenységeket (pl. bölcsőde) ellátó intézményeket is magában foglaló integrált intézmények kialakítása kiemelten támogatandó. Ez alatt érthető többcélú intézmények létrehozásának támogatása is intézményi integrációval, továbbá ösztönözni kell az oktatási integráció során felszabaduló infrastrukturális kapacitások közművelődési, közösségi funkcióval történő felruházását. A városokban megvalósuló, gazdaságosabb működést célzó fejlesztések esetén – ha szakmailag indokolható – az integrált intézmény létrehozása nem követelmény.

Megfelelő figyelmet kívánunk fordítani a közoktatási intézmények IKT eszközfejlesztésére a TIOP fejlesztésekhez kapcsolódóan, valamint a DDOP infrastrukturális fejlesztései és a TAMOP szakmai tartalmi fejlesztései közötti összhang és komplexitás megteremtésére. Minden fejlesztéssel érintett közoktatási intézmény esetében érvényesítendő szempont az esélyegyenlőség és az egyenlő hozzáférés biztosítása és előmozdítása. Ezért kiemelten fontos a diszkriminációmentesség, szegregációmentesség, és a halmozottan hátrányos helyzetű (zömében roma) tanulók oktatási és társadalmi integrációját szolgáló feltételek megteremtésének támogatása.

➤ **Egészségügyi fejlesztések**

A régió lakosságának egészségtudatos gondolkodásmódját ösztönözni kell, elősegítve az egészséges társadalom kialakulását. Indokolt mindemellett a régiós szűrési tevékenységek megvalósulásának elősegítését is kiemelt fontossággal kezelni. Ezen preventív akciók

közvetve hozzájárulnak a foglalkoztathatósági mutatók javulásához. Az említett mutatókat tovább javítják a **szenvedélybetegek** betegségeit gyógyító és kezelő, a gyógyultakat a munkaerőpiacra reintegráló intézmények és szolgáltatások fejlesztései.

Kapcsolódva az egészségügyi reformhoz, elengedhetetlen a jelenleg működő járóbeteg szakellátó központok valós szükségleteken alapuló minőségi fejlesztése. A teljes körű ellátórendszer kiépítésének érdekében a járóbeteg-szakrendelővel nem rendelkező kistérségekben szükséges járóbeteg-ellátás fejlesztést a Társadalmi infrastruktúra operatív program biztosítja.

A helyzetelemzésben bemutatottak alapján indokolt, egy a régió céljait szolgáló és az ágazati reformelképzelésekkel összhangban lévő **komplex rehabilitációs hálózat** kiépítésének támogatása. A prioritás keretében valós igényeket megjelenítő, aktív kereső személyeket célzó rehabilitációs- és az idősellátás térségi szolgáltatásainak fejlesztése a cél, **az egészségügyi reform keretében a struktúraváltással érintett kistérségekben**. A rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése hozzájárul ahhoz, hogy az egészségügyi ellátás e formájára rászoruló munkaerő mihamarabb ismét megjelenjen az elsődleges munkaerőpiacon, mint egészséges munkaerő.

➤ **Szociális szolgáltatások fejlesztése**

Az integrált központokban megjelenő szolgáltatások kiegészítése céljából indokolt a valós szükségletekre építő alternatív család- és otthonközeli szolgáltatások fejlesztése.

➤ **Akadálymentesítés, informatikai fejlesztések**

Biztosítjuk a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés feltételeinek javítását a megyei és helyi önkormányzatok (hangsúlyt fektetve a helyi kisebbségi önkormányzatokra) vonatkozásában. A fejlesztések tartalma épületek és környezetük komplex akadálymentesítése. Ide értjük az infokommunikációs akadálymentesítést is, mely növeli a fogyatékossgal élő emberek társadalmi és munkaerőpiaci részvételét. Az informatikai fejlesztéseknél szükséges a kapcsolódás a központi e-közigazgatási rendszerekhez és a közigazgatás korszerűsítési célokhoz. Az önkormányzatok egységes és pénzügyileg fenntartható, az önkormányzatok hatósági és belső munkafolyamatainak elektronizálását támogató informatikai fejlesztésének a biztosítása érdekében az operatív program támogatja, hogy az országban az Elektronikus közigazgatás operatív program segítségével kiépülő alkalmazásszolgáltató központokhoz csatlakozni tudjanak az önkormányzatok.

➤ **Szociálisan hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának erősítése**

A megvalósítandó fejlesztések olyan tevékenységeket céloznak meg, amelyek képesek a munkahelyek megteremtésére kis méretben, helyi szintű szükségleteken és lehetőségeken alapulva. Olyan termelő jellegű munkahelyek megteremtése támogatandó (infrastrukturális beruházásokkal), melyek képesek szociálisan hátrányos helyzetű munkaerővel fenntartható módon, önerőből működni.

Olyan helyi munkahelyteremtő programok megvalósulását látjuk szükségesnek, melyek szervesen kapcsolódnak az egyes prioritásokon belül megvalósuló infrastrukturális fejlesztésekhez, komplex térségfejlesztési programokhoz és a hátrányos helyzetű csoportok, például romák munkaerőpiaci reintegrációjára törekcszenek.

➤ **Projektelőkészítés**

Egyes komplex, nagyobb előkészítési idő- és költségigényű műveletek vonatkozásában szükséges a projektelőkészítési műveletek támogatása. Ennek révén biztosítható, hogy a releváns projektek kellő minőségben és megfelelő időben kerülnek előkészítésre, biztosítva ezáltal a források hatékony felhasználását. A projektelőkészítés keretében többek között a projekt megvalósításához szükséges előtanulmányok és műszaki tervek kidolgozásának támogatására is lehetőség nyílik.

4.3.4 A prioritás és a specifikus célok közötti kapcsolat

A prioritásba tartozó fejlesztések a helyi lakosság életkörülményeinek javítását és a javuló minőségű közösségi szolgáltatásokhoz való általános hozzáférést segítik elő, ezáltal kiemelten hozzájárulnak az operatív program. A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása specifikus céljának eléréséhez.

4.3.5 Forrás flexibilitás (rugalmassági) igény

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikk 2. bekezdésében meghatározott, - az adott prioritási tengely szintjén értelmezett- legfeljebb 10 %-os határ erejéig a rugalmas finanszírozás lehetőségével. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza - a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA alapú projekt megvalósításával és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához illetve kifejezetten sajátos, helyi probléma megoldására irányulnak.

4.3.6 Várható eredmények

A prioritásban foglalt célok elérésével kiépül a térségileg koordinált, optimálisan működő, minőségi, és a legelmaradottabb térségekből is mindenki által elérhető egészségügyi, szociális és oktatási alapellátás. Erősödik a helyi közösségek összetartó ereje és a társadalmi kohézió, valamint a leginkább szegregált rétegek társadalmi bevonása. A megfelelő szolgáltatási infrastruktúra kiépítésével csökken a leszakadó térségek és társadalmi csoportok hátránya. Közép és hosszú távon kimutathatóan csökkennek a hozzáférésebeli különbségek (ide értve a közszolgáltatások akadálymentesítését), fokozódik a szociális biztonság és emelkedik a régió felnőtt népességének gazdasági aktivitása, foglalkoztatottsági szintje. Javul a népesség egészségügyi állapota, nő a sikeresen rehabilitált személyek száma, akik az egészséges munkavállalók mellett megjelenhetnek az elsődleges munkaerőpiacon. A munkaképes lakosság számának növekedésével javul a régió versenyképessége.

4.3.7 Indikátorok

- Az országos kompetenciamérésen a minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése (%)
- A többcélú közoktatási intézmények szolgáltatásaival érintett 0-18 éves korúak arányának növekedése (%)
- Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése (a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén) (fő)
- Szociális ellátással elért lakosság számának növekedése (fő)

- Minőségi rehabilitációs szolgáltatáshoz hozzáférők számának növekedése (a fejlesztéssel érintett egészségügyi intézmények tekintetében) (fő)

4.3.8 Horizontális elvek

A harmadik prioritáson belül megjelenő horizontális elvek a következők:

- Fenntarthatóság

Valamennyi fejlesztés során tekintettel kell lenni a természeti és emberi erőforrásokra, az épített környezet és kulturális örökség megóvására, valamint ezek fenntartható hasznosítására. Az épített környezet fejlesztését célzó projektek esetében előnyben kell részesíteni az energiatakarékosságot elősegítő, energiahatékonyság-növelő fejlesztési elemek alkalmazásával megvalósuló projekteket.

- Esélyegyenlőség

A megvalósításra kerülő egyes fejlesztések során, amennyiben ez lehetséges, hangsúlyos figyelmet kell fordítani a nők és férfiak, a romák, a fogyatékosok és a megváltozott munkaképességű emberek társadalmi egyenlőségének horizontális érvényesítésére. Valamennyi fejlesztés során érvényesíteni kell az egyenlő bánásmód, a szegregáció felszámolása, az integráció, a pozitív diszkrimináció, a kulturális identitás megőrzése, a társadalmi tolerancia, a modernizáció, az egyenlő esélyű hozzáférés, valamint a szociális és etnikai dimenzió szétválásának elveit.

Az esélyegyenlőséget szem előtt tartva szükséges a jelenlegi humán szolgáltatások átszervezése, azok mindenki számára elérhetővé tétele. A fenntarthatóság, és gazdaságosság szempontjait figyelembe véve, célunk a fejlesztéseket integrált kis- és mikrotérségi központokban megvalósítani és ezek elérhetőségét biztosítani a népesség számára.

Az esélyegyenlőséget támogatva, és erősítve elengedhetetlen a közintézmények akadálymentesítése. A cél a humán szolgáltatások teljes körének elérhetővé tétele a fogyatékkal élők számára.

4.3.9 Területi preferencia

A komplex szolgáltatásokat nyújtó integrált humán infrastruktúra-fejlesztés (támaszkodva a többcélú kistérségi társulásokra) a régió településszerkezetében központi szerepet betöltő mikro- és kistérségi központ funkciókat ellátó településekre és elsősorban a hátrányos térségekre összpontosul (Dráva-mente, Ormánság, Belső-Somogy, Zselic, Hegyhát, Külső-Somogy). A szociálisan hátrányos helyzetűek foglalkozását célzó műveletek tekintetében előnyt élveznek a hátrányos helyzetű térségek. Szükséges hangsúlyt fektetni a lemaradó jellemzővel bíró hátrányos helyzetű kistérségek felzárkóztatása érdekében más operatív programokkal való összhang és forráskoncentráció megteremtésére.

4.3.10 Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal való szinergia

Az **önkormányzati kötelező közszolgáltatások**, mint: közoktatás, egészségügyi és szociális és vonalas infrastruktúra (út, csapadékvíz-elvezetés, stb.) alapszolgáltatások infrastrukturális fejlesztését, valamint az egyéb (nem kötelezően ellátandó) helyi közszolgáltatások infrastrukturális feltételeit a DDOP támogatja.

A DDOP keretében valósul meg a nem kötelezően ellátandó, egyéb helyi közszolgáltatások infrastrukturális feltételeinek támogatása a városokban, illetve 5000 főt és 100 fő/km²

népsűrűséget meghaladó településeken, a városok, illetve a fent nevezett települések külterületeinek kivételével.

A DDOP támogatja a **városokban** illetve az 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó településeken megvalósuló egy vagy többcélú - nem kötelező önkormányzati vagy közigazgatási funkciókat ellátó - közösségi és szolgáltató terek fejlesztését is.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

4.4 PRIORITÁSI TENGELEK: INTEGRÁLT VÁROSFELJESZTÉSI AKCIÓK TÁMOGATÁSA

4.4.1 Célok

- A régió városhálózatának erősítése a városok üzleti és szolgáltatási funkcióinak erősítésével
- A leértékelődő városi területek és főképp romák által lakott telepek fenntartható társadalmi, környezeti megújulásának elősegítése, közösségi és szociális funkciók megjelenésének támogatásával,
- Pécs és a régió vonzerejének javítása a gazdaságilag hasznosítható kulturális vonzerők fejlesztésével az Európa Kulturális Főváros 2010 programhoz kapcsolódóan

4.4.2 Indoklás és leírás

A régió városhálózata fejletlen, kevés a térségi központi szerepkört betölteni képes kis- és középváros, a kevés számú nagyváros regionális kisugárzása is gyenge. Ahhoz, hogy a települések vonzóak legyenek a tőke, munkaerő és lakosság számára, szükséges a városokban elérhető funkciók bővítése, a szolgáltatások minőségi fejlesztése és az urbanizált, egészséges városi környezet megteremtése.

A települések nagy részének külső megjelenése, arculata nem megfelelő, a város- és településközpontok állapota elhanyagolt, nem felelnek meg a mai kor életminőségi követelményeinek. A leromlott fizikai környezet sok esetben szociális problémákkal párosul és hatására telepszerű lakókörnyezetek alakultak ki, ahol a növekvő elszegényedés gátolja a gazdasági és társadalmi fejlődést, továbbá kedvezőtlenül hat a közbiztonságra. Az ilyen településrészekben a lakosság többségét alacsony jövedelmű nyugdíjasok, munkanélküliek, többszörösen hátrányos helyzetű csoportok, például romák teszik ki.

A régió vonzerejét, turisztikai potenciálját és ismertségét növelő Európa Kulturális Fővárosa 2010-es sikeres megrendezéséhez szükséges Pécs és a régió kulturális infrastruktúrájának fejlesztése, amennyiben az hozzájárul a gazdaság növekedéséhez, új munkahelyeket teremt, javítja a lakosság innovatív készségét és javítja a régió kulturális turisztikai kínálatát.

Annak érdekében, hogy a helyi önkormányzatok körében elterjedjenek a modern városfejlesztési módszerek, támogatni kell a modern menedzsment megoldások megismertetését és alkalmazásukat. Ennek érdekében az integrált városfejlesztési akciókat végrehajtó városok menedzsment szervezeteiben dolgozók képzésére van szükség. További képzésekre van szükség a civil szféra intenzív bevonása, a civil egyesületek hatékonyságának javítása érdekében. Cél, hogy a részvételi tervezés módszertana teret nyerjen és kölcsönös bizalmi együttműködés alakuljon ki az önkormányzatok, civil közösségek és a helyi vállalkozók között.

A beavatkozások integráltságát az URBAN II Közösségi Kezdeményezés mintájára és szempontjainak érvényesítésével kívánjuk megvalósítani, hiszen az URBAN program kifejezetten az urbanizációból eredő városi problémák enyhítésére jött létre, amely a gazdasági és szociális szempontból egyaránt hátrányos helyzetű városrészek (akcióterületek) integrált, komplex megújítását célozza egy összefüggő és egyértelműen lehatárolt akcióterületen. A programok a helyi szint ismeretére, a helyi problémák feltérképezésére és a

helyi közigazgatási szervek, helyi lakosok, civil szervezetek és gazdasági szereplők együttműködésére építenek.

Az 1080/2006 EK Rendelet 7. cikk (2) pontja értelmében "...lakásberuházási kiadások... az alábbi feltételek mellett támogathatók: (a) a kiadásokat **integrált városfejlesztési művelet** vagy prioritási tengely keretében kell programozni az állapotromlással és társadalmi kirekesztéssel küzdő vagy azzal fenyegetett területeken...". A 1828/2006/EK rendelet értelmében lakóépület felújítás csak akkor támogatható uniós forrásból, ha azon célterület, ahol a felújítás történik, társadalmi és gazdasági értelemben leromlott vagy leromlással fenyegetett. A célterület leromlottságát kiválasztási kritérium-rendszerrel (indikátorokkal) kell bizonyítani. A rendelet értelmében a 47. cikk (1) bekezdésben felsorolt 10 lehetséges kritérium használható, amelyből a célterület legalább háromnak kell, hogy megfeleljen (Ezek közülük kettő a rendelet a)-h) pontjaiban felsoroltak közé tartozik.)

A felsorolt 10 kritériumból három kritérium - az a), b) és f) - használata biztosítható a teljes 2007-2013-as időszak során. A beavatkozások fókuszálása érdekében a fennmaradó 7 kritériumból az akcióterv alkalmazhat majd további 3-4-et attól függően, hogy a mérésükhöz rendelkezésre állnak-e országos szinten elérhető és releváns adatok. A kritériumokat és a mutatószámok határértékeit az Európai Bizottsággal egyeztetve határozzuk meg.³⁰

A szociális városrehabilitáció támogatásában részesíthető célterületeket két csoportra osztjuk, mindkettő önálló kritériumrendszerrel rendelkezik. (Lakótelepek és nem lakótelepi beépítésű területek – hagyományos beépítésű városrészek). A külön kritériumrendszer használatát ezen területek népesség-összetételének és épületállományának jelentős eltérése indokolja.

Amennyiben a szociális városrehabilitációra kijelölt célterület egyaránt tartalmaz lakótelepi és hagyományos városias területet, akkor azt a kritériumrendszert kell alkalmazni, amely a célterület lakásállományának több mint 50%-ára jellemző. A lakótelepre jellemző indikátorokat kell alkalmazni abban az esetben, ha a szociális rehabilitáció célterülete megfelel az alapvetően KSH alapú lakótelep definíciónak:

- többnyire iparosított technológiával épült 1945 után, és
- környezetéből elváló középmagas és magas lakóházak, házsorok alkotják.

A lakáscélú épület-felújításra fordítható összegek projekt szinten kerülnek korlátozásra, egyrészt a projektek szigorú belső pénzügyi arányainak megtartásával, másrészt a 1080/2006/EK rendelet 7. cikkének b) pontjában foglaltakkal koherenciában a lakásberuházási (housing jellegű) kiadások az összes ERFA-juttatás legfeljebb 2 %-ig terjednek.

4.4.3 Művelet típusok

➤ Funkcióbővítő integrált városrehabilitációs akciók támogatása

A régió városainak központi szerepkörének megerősítése érdekében ösztönözni kell a közösségi és szolgáltató funkciók bővülését és az urbanizált, esztétikus települési környezet kialakítását. Ezért egyrészt szükség van a **települési környezet, zöldterület, az épített örökség védelmére és fenntartható fejlesztésére** úgy, hogy a rehabilitációs fejlesztések az adott közösség bevonásával valósuljanak meg. Ehhez elsősorban a jelentős idegenforgalommal rendelkező településeken szükséges a **műemlékek fenntartható**

---

³⁰ A Dél-dunántúli régióra vonatkozó kritériumokat és azok határértékeit az 5. sz. melléklet tartalmazza.

hasznosításának támogatása, a településkép javítása. Támogatni kell továbbá a városi zöldfelületek kialakítását, a meglévő zöldfelületek minőségének javítását, a közösségi célú terek (gyalogos övezetek) fejlesztését. A városmegújítási projektek keretében azok célterületein (akcióterven alapuló akcióterületein) az épületállomány minőségének megóvása, valamint a lakosság biztonságának növelése érdekében támogatni szükséges a **belterületi csapadékvizek elvezetését**, valamint a belterületi belvízrendezést célzó fejlesztéseket is.

A települési környezet fejlesztését össze kell kapcsolni az érintett akcióterületen meglévő funkciók bővítésével. A lakosság bevonásával, az érintett területen működő és szolgáltató helyi vállalkozásokkal partnerségben mennyiségileg és minőségileg javítani kell az elérhető szolgáltatások körét. A városfejlesztési projektek céljaihoz kötődően szükséges a beruházásokon kívül az érintett közösségek fejlesztésére ESZA-típusú (rugalmassági) akciók megvalósításával. A barnamezők nem gazdasági célú fejlesztési elképzeléseinek támogatása is ehhez a fejlesztési irányhoz kapcsolódik. A barnaövezetek rehabilitációja és a városrehabilitációs projektek keretében támogatni kell a szennyezett területek kármentesítését az önkormányzati felelősségi körbe tartozó területeken.

➤ **Szociális célú integrált városrehabilitációs akciók támogatása**

A leromló városrészek és telepek, valamint lakótelepek negatív fejlődési spiráljának megállítása, a szegregációs folyamatok ellensúlyozásának és a közbiztonság romlásának megakadályozása érdekében akcióterven alapuló **szociális városrehabilitációs akciók** ösztönzése és megvalósítása szükséges. Az OP végrehajtása során megvalósítandó egyes beavatkozások, kiemelten az integrált városfejlesztési műveletek – koherenciában a 2006/32 EK irányelvvel, az Unió Energiahatékonysági Akciótervének 6. prioritásával és a 1080/2006-os ERFA rendelet 7. cikkével – kiemelten támogatják az energia-hatékonysági és -takarékosági beruházásokat, azon belül a több családos lakóházak és a hatósági vagy nonprofit szolgáltató tulajdonában lévő, az alacsony jövedelmű háztartások, vagy a különleges szükségletekkel rendelkezők számára lakóhelyül használt épületek megújítását.

A szociális városrehabilitációs akciók keretében a városok által készített városfejlesztési stratégia alapján azonosított és kiválasztott akcióterületeken komplex, a települési környezetet fejlesztő és az érintett közösséget fejlesztő akciók megvalósítását támogatjuk. Az akciók keretében a szóban forgó településrészek infrastrukturális fejlesztésére, a szociális lakások és tömbházak épület-állományának megújítására (a szociális lakások és panelépületek esetében a lakásállomány felújítására, beleértve az energiahatékonyság növelése érdekében történő fejlesztéseket, valamint az érintett épületek azbesztmentesítését) a roma telepek felszámolására, az alapvető gazdasági és közszolgáltatási, közösségi, kulturális, valamint aktív, mozgásgazdag életmódot elősegítő és egészségfejlesztő szolgáltatások betelepítésének elősegítésére kerül sor a hiányzó infrastrukturális adottságok kiépítésével.

A szociális városrehabilitáció támogatásában részesíthető célterületek két csoportra oszthatók (lakótelepek és nem lakótelepi beépítésű területek – hagyományos beépítésű városrészek), mindkettő önálló indikátorrendszerrel rendelkezik. Amennyiben a szociális városrehabilitációra kijelölt célterület egyaránt tartalmaz lakótelepi és hagyományos városias területet, akkor azt az indikátorrendszert kell alkalmazni, amely a célterület lakásállományának több mint 50%-ára jellemző.

A lakótelepre jellemző indikátorokat kell alkalmazni abban az esetben, ha a szociális rehabilitáció célterülete megfelel az alapvetően KSH alapú lakótelep definíciónak:

- iparosított technológiával épült
- környezetéből elváló középmagas és magas lakóházak, házsorok alkotják

Nem jogosult egy terület támogatásra, amennyiben 2001 óta a jelenlegi lakásszám 20%-ánál nagyobb mértékben történt új építés vagy bontás a célterületen.

A szociális városrehabilitációs akciók keretében elengedhetetlenül fontos a lakosságot célzó ESZA-típusú fejlesztések megvalósítása. Elsősorban a közösség identitástudatát erősítő, valamint a lakosság foglalkoztathatóságát javító képzési és közösségfejlesztési programok megvalósítására van szükség.

A városfejlesztési beavatkozások megvalósításában fontos szerepet játszhat a magántőke mobilizálása, megtérülő fejlesztések esetén visszatérítendő támogatások alkalmazása. Az operatív program lehetőséget teremt az EIB, a CEB hitelkonstrukcióval (pl. Jessica) megvalósítható városfejlesztési alapok városfejlesztési beavatkozásokba való bevonására.

➤ **Pécs Európa Kulturális Fővárosa 2010 program fejlesztéseinek megvalósítása**

A nemzetközi zsűri által kétkörös pályázaton a nevezés jogát elnyert Pécs városát a kormány javaslatára az Európa Tanács 2010 Kulturális Fővárosává választotta Essen és Isztambul mellett. A cím elnyeréséhez lefektetett **kulturális alapú városfejlesztés** program olyan kulcsprojekteket tartalmaz, amelyek megvalósítása hozzájárul ahhoz, hogy a város méltó módon képes legyen a kulturális programsorozatot lebonyolítani. A fejlesztések helyszínei **városrehabilitációs szempontokat figyelembe véve** kerültek kiválasztásra.

A program keretében megújításra kerül a híres Zsolnay Porcelángyár jelenleg alig hasznosított, műemlék épületegyüttese. A **Zsolnay Kulturális Negyedben** turisztikai, oktatási, kulturális és szolgáltatási funkciók kerülnek elhelyezésre. Annak érdekében, hogy a város bekapcsolódhasson a múzeumok közötti rendszeres műtárgymozgásba és rangos időszakos kiállításokat lehessen rendezni Pécsen, szükséges egy olyan kiállítótér funkció létrehozása (**Nagy Kiállítótér**), amelyben a kortárs művészetek installációi is helyet kaphatnak. A kiállítótér funkció megteremtésével a már jelenleg is egy területre összpontosuló múzeumok valódi Múzeumnegyeddé (MQ) válnak. Tervezzük a **Koncert és Konferencia Központ** kialakítását is, mellyel egyrészt megoldódik az ország legrégebbi filharmonikus együttesének elhelyezése, másrészt a város bekapcsolódhat a jövedelmező konferencia-turizmusba, amelybe eddig az infrastrukturális hiányosságok miatt nem tudott. A **Regionális Tudásközpont** egyrészt regionális szinten egyesíti a jelenlegi városi és megyei könyvtár funkciókat, másrészt fontos információs ponttá válik a városba látogatók számára. A **Közterek és parkok rehabilitációja projektelem** pedig összeköti és a város szövetébe illeszti a pontszerű kulturális fejlesztéseket, ami a kulturális fejlesztések városrészekre jótékony fejlesztő hatását kívánja tágabb környezetére kisugározni.

A Pécsre irányuló kitüntetett figyelem és a vendégforgalom fellendülése által okozott előnyöket minél szélesebb körű kihasználása érdekében szükséges a régió egyéb városainak bevonása az Európa Kulturális Főváros rendezvénysorozatába. Ehhez szükséges a pécsi rendezvénysorozathoz kapcsolódó, ahhoz illeszkedő rendezvények helyszíneinek fejlesztése, a régió kulturális turisztikai termékeinek bővítése.

➤ **Projektelőkészítés**

Egyes komplex, nagyobb előkészítési idő- és költségigényű műveletek vonatkozásában szükséges a projektelőkészítési műveletek támogatása. Ennek révén biztosítható, hogy a

releváns projektek kellő minőségben és megfelelő időben kerülnek előkészítésre, biztosítva ezáltal a források hatékony felhasználását. A projektelőkészítés keretében többek között a projekt megvalósításához szükséges előtanulmányok és műszaki tervek kidolgozásának támogatására is lehetőség nyílik.

4.4.4 A prioritás és a specifikus célok közötti kapcsolat

A prioritásba tartozó fejlesztések a helyi lakosság életkörülményeinek javítását és a javuló minőségű közösségi szolgáltatásokhoz való általános hozzáférést segítik elő, ezáltal kiemelten hozzájárulnak az operatív program A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása specifikus céljának eléréséhez.

4.4.5 Forrás flexibilitás (rugalmassági) igény

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006/EK rendelet 34. cikk 2 bekezdésében meghatározott, - az adott prioritási tengely szintjén értelmezett- legfeljebb 10 %-os határ erejéig a rugalmas finanszírozás lehetőségével. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza- a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA alapú projekt megvalósításával és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához illetve kifejezetten sajátos, helyi probléma megoldására irányulnak.

4.4.6 Várható eredmények

A prioritásban foglalt célok elérésével javul a települések külső megjelenése, arculata. A város- és településközpontok állapota közelebb kerül a mai kor életminőségi követelményeihez. A teleszerű lakókörnyezetek szegregációja csökken, és ezzel együtt javul a területen élők szociális helyzete is. Mindez javítja ezen városi területek gazdasági és társadalmi fejlődését, és a jobb közbiztonság kialakulásának irányába hat.

4.4.7 Indikátorok

- A rehabilitált terület komplex aktivitási mutatójának települési átlaghoz való közelítése (az átlag százalékában kifejezve) (%)
- A támogatással érintett területen működő szolgáltató szervezetek és telephellyel rendelkező vállalkozások számának növekedése (db)
- Támogatással érintet rehabilitált településrészeken élők száma (fő)

4.4.8 Horizontális elvek

- Fenntarthatóság

Valamennyi fejlesztés során tekintettel kell lenni a természeti és emberi erőforrásokra, az épített környezet és kulturális örökség megóvására, valamint ezek fenntartható hasznosítására. Az épített környezet fejlesztését célzó projektek esetében előnyben kell részesíteni az energiatakarékosságot elősegítő, energiahatékonyság-növelő fejlesztési elemek alkalmazásával megvalósuló projekteket.

- Esélyegyenlőség

A megvalósításra kerülő egyes fejlesztések során, amennyiben ez lehetséges, hangsúlyos figyelmet kell fordítani a nők és férfiak, a romák, a fogyatékosok és a megváltozott munkaképességű emberek társadalmi egyenlőségének horizontális érvényesítésére. Valamennyi fejlesztés során érvényesíteni kell az egyenlő bánásmód, a szegregáció felszámolása, az integráció, a pozitív diszkrimináció, a kulturális identitás megőrzése, a társadalmi tolerancia, a modernizáció, az egyenlő esélyű hozzáférés, valamint a szociális és etnikai dimenzió szétválásának elveit.

4.4.9 Területi preferencia

Közösségi funkciójú város rehabilitációs akciók támogatása a leromlott, vagy leromlással fenyegetett városrészek, a társadalmi kirekesztés problémájával veszélyeztetett, vagy azzal küzdő városi területeken valósul meg, előnyben részesítve azon a fejlesztéseket, amelyek elkészült városfejlesztési tervek alapján történnek és a problémák integrált megközelítési módját tükrözik.

4.4.10 Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal való szinergia

A DDOP forrásaira jogosultak a városokban megvalósuló fejlesztések, illetve az 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó települések a városok és fent nevezett települések külterületeinek kivételével.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

4.5 PRIORITÁSI TENGYEL: AZ ELÉRHETŐSÉG JAVÍTÁSA ÉS KÖRNYEZETFEJLESZTÉS

4.5.1 Célok

- A régió belső vonzáscentrumainak (mikro- és kistérségi központok, nagyvárosok) elérhetőségének javítása,
- Az egyéni gépjármű-közlekedés térhódításának lassítása a közforgalmú közlekedéssel szemben,
- A környezetvédelmi infrastrukturális ellátottság és a környezetbiztonság javítása, környezeti kockázatok csökkentése.

4.5.2 Indoklás és leírás

A közlekedés fejlesztésének központi kérdése a gazdasági és társadalmi közlekedési igények kielégítése és a személyek egészséges környezethez való alapjoga közötti egyensúly megtalálása. A hátrányos helyzetű térségek gazdasági és társadalmi felzárkóztatásának egyik fontos eleme a közlekedési elérhetőség színvonalának emelése, aminek legegyszerűbb módja a legkevésbé környezetkímélő közúti közlekedés javítása. Megoldásként kínálkozik a közforgalmú közlekedés fejlesztése, a közlekedési munkamegosztás és a közlekedési igények befolyásolása.

Annak érdekében, hogy a régió vonzáskörzeteinek központjai, az üzleti és közösségi szolgáltatások, a munkahelyek és a kulturális és szabadidős létesítmények elérhetőségét biztosítsuk, szükséges a régió belüli helyváltoztatási igények mainál magasabb színvonalú kiépítése, az uniós ajánlásoknak megfelelő **intelligens mobilitás elvét figyelembe vevő közlekedésfejlesztés**. A mellékúthálózat fejlesztése elengedhetetlenül fontos feltétele annak, hogy a tervezett országos gyorsforgalmi és főúthálózati fejlesztések előnyös hatásaiból a térség egésze részesüljön.

A regionális közlekedés fejlesztését komplexen, a meglévő térségi közlekedési hálózat, az azon lebonyolódó közösségi közlekedési szolgáltatások és a forgalmi igények együttes vizsgálatával kell fejleszteni, figyelembe véve a szomszédos régiók fejlesztéseit is. A regionális közlekedés színvonalának fejlesztését egyrészt a **régió belső közlekedési kapcsolatainak**, azaz a térségi közlekedési infrastruktúra **fejlesztésével** (négy- és ötjegyű mellékúthálózat meglévő hálózati elemek minőségének javításával, illetve hiányzó szakaszok kiépítésével), másrészt az egyéni közlekedés térnyerésének lassítása érdekében a **közösségi közlekedési rendszer fejlesztésével**, egy összehangolt menetrend szerint, egységes/közös tarifarendszerrel működő új utasbarát közforgalmú közlekedési modell megteremtésével érjük el. A fenntartható mobilitás elérése, a környezeti állapot megőrzése és az esélyegyenlőség biztosítása céljából a közösségi közlekedés fejlesztésének prioritást kell biztosítani, továbbá támogatni kell az alternatív közlekedési módok, a kerékpáros és gyalogos közlekedés fejlesztését.

Az ÚMFT egészében a fenntartható közlekedés aránya több mint 50 %. A DDOP ehhez olyan módon járul hozzá, hogy a DDOP-ban a téma szerinti kategorizálás alapján a fenntartható közlekedés (24., 52. kategóriák) tervezett aránya az OP teljes közlekedési fejlesztéseiben 22,14 %.

A Dél-dunántúli régió környezeti minőségének javítása, környezeti elemek és rendszerek védelme, fenntartható hasznosítása érdekében a **környezetvédelmi infrastruktúra** fejlesztése kiemelten fontos feladat. A környezeti állapot javítása, a környezetbiztonság valamint a racionális környezetgazdálkodás feltételeinek megteremtése és a környezettudatosság erősítése a lakosság életminősége javításán túl nagyban hozzájárul a régió gazdasági versenyképességének fokozásához is.

A régió kedvező természeti-, táji adottságokkal, sokszínű élővilággal rendelkezik, ugyanakkor a környezeti kockázatok (ár-és belvíz veszélyeztetettség, partfal omlások, felhagyott hulladéklerakók okozta környezetkárosítások) elleni védelem, valamint a környezetvédelmi infrastrukturális ellátottság – különösen a szennyvízkezelés és tisztítás, valamint a sík- és dombvidéki vízrendezés – területén jelentős elmaradásban van az európai uniós elvárásokhoz képest.

Ebből következően a régió jelentős természeti kincse fenntartható hasznosításának alapfeltétele a térségi szinten átgondolt környezetvédelmi infrastrukturális és a környezettudatosságot növelő fejlesztések megvalósítása.

4.5.3 Művelet típusok

➤ A hálózati jelentőségű négy- és öt számjegyű mellékúthálózat fejlesztése

A térségi közúthálózat fejlesztésénél egyrészt a fő foglalkoztató és szolgáltató térségi **vonzásközpontok** (kis- és mikrotérségi központi funkciót betöltő települések) környező településekről való elérhetőségét, másrészt az országos **gyorsforgalmi és főúthálózati elemek** térségközpontokból történő **elérhetőségét** kell javítani. Az egészségügyi ellátás átalakításával és egyes kórházak esetleges megszüntetésével, a humán közszolgáltatások intézményrendszerének átalakításával megnő a térségi vonzásközpontok szerepe, amelyek elérhetőségét a jelenleginél magasabb szinten kell biztosítani. Ezzel egyidejűleg a gyorsforgalmi úthálózat bővülése átrendezi a közúti forgalmi szükségletek és irányok alakulását. Mindezek ugyancsak indokolják a régió mellékúthálózatának fejlesztését.

Ehhez egyrészt meg kell építeni azokat a **térségi, illetve hálózati jelentőségű mellékutakat**, illetve az ezekhez **kapcsolódó települési elkerülő utakat**, amelyek nagyobb területről biztosítják a vonzáscentrumok és a gyorsforgalmi, illetve főúthálózat elérhetőségét, valamint kapcsolatot teremtenek a ma még elkülönült térségek között. Az elérhetőség javításának egyik kulcseleme az igényelt hiányzó kapcsolatok megvalósítása, a főhálózat elérhetőségének javítása, abban az esetben, ha a fejlesztés révén jelentősen rövidül a vonzáscentrumok elérhetősége. Megfelelő adottságok esetén célszerű az új szakaszokat úgy láncolni egymáshoz, hogy azok együttesen más relációkat is kiszolgáló új útvonallá álljanak össze. Ez az új út jobb kihasználását eredményezi.

Másrészt a megfelelő szolgáltatási színvonal biztonsága, a közlekedésbiztonsági helyzet javítása és a regionális vonzáscentrumok, valamint a gyorsforgalmi, illetve főúthálózat elérhetőségének szinten tartása érdekében szükséges a leromlott **térségi, illetve hálózati jelentőségű mellékút-hálózati elemek korszerűsítése**.

A települések belterületén a nagy forgalomterhelésű mellékúthálózati szakaszokon a forgalom biztonságos és folyamatos levezetése és a gyalogos közlekedés biztonságának javítása érdekében szükséges a **közlekedés biztonságát javító fejlesztések** megvalósítása.

➤ **Összehangolt térségi közforgalmú közlekedési rendszer kialakítása**

A régió közösségi közlekedését új alapokra kell helyezni, középtávon **fel kell készülni a térségi közösségi közlekedési rendszer regionalizálására**, régiós közlekedési rendszer felállítására és működtetésére. A cél a személyszállítási közszolgáltatás színvonalának javítása, párhuzamosan a költségvetési terhek csökkentésével, ami a vasúti és az autóbussz-közlekedés (egyéb közlekedési formákkal és a lakosság igényeivel) összehangolt működtetését és fejlesztését jelenti. Szükséges a szolgáltatások megrendelése feladatkör decentralizálása, a helyközi közlekedés esetén a regionális megrendelői szint létrehozása, amely az önkormányzatok társulásaiból állna. A regionális közlekedési rendszer felállításának előkészítését támogatni kell a projektek generálása útján.

A közösségi közlekedés intézményrendszerének modernizálása előtt is szükséges a közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeit javítani. Elsősorban a különböző közlekedési módok közötti átszállást megkönnyítő intermodális csomópontok fejlesztését kell ösztönözni a kistérségi központokban. Ennek keretében ott, ahol nem egy helyen található a vasútállomás és az autóbussz pályaudvar, támogatni szükséges a közös csomópontok kialakítását. A közösségi közlekedés versenyképességét javítandó, szükséges az utasforgalmi létesítmények fejlesztése, utasvárók, peronok építése, a közlekedési csomópontok megközelíthetőségének fejlesztése. Az átszállások számának és a várakozás időtartalma érdekében létre kell hozni egy egységes regionális menetrendi adatbázist, amely lehetőséget ad a járatok optimalizálására. További informatikai fejlesztésekkel javítani kell az utastájékoztatás színvonalát, valós idejű információkkal kell ellátni az utasokat.

➤ **Városi agglomerációs és a Balaton térségi közösségi közlekedési rendszer fejlesztése**

Az összehangolt közösségi közlekedési rendszeren belül külön említést érdemel a **városi közlekedés**. Ennek részeként Pécs, Kaposvár és Szekszárd esetében ösztönözni kell az összehangolt agglomerációs közlekedési rendszer kiépítését, a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben és környezetében pedig meg kell kezdeni – az érintett Nyugat- és Középdunántúli régiókkal együttműködésben – a Balatoni Közlekedési Szövetség megteremtését, a működéshez szükséges infrastrukturális feltételek megteremtésén keresztül. Az agglomerációs és térségi közlekedési rendszerek előkészítését projektgenerálás útján kell támogatni.

A Balaton-menti integrált közlekedési rendszer részeként meg kell vizsgálni a Balatont átszelő második komp gazdaságosságát, a part menti települések forgalomterhelésének csökkentése érdekében. A DDOP keretében az **utasokat kiszolgáló létesítményeket** fejleszteni kell, lehetővé téve a kulturált és gyors átszállást, a P+R rendszerek elterjedését, a kerékpáros szállítás feltételeinek javítását, valamint a forgalmasabb csomópontokban és a városokban közcélú járműveknek a forgalomban elsőbbséget adó **forgalomtechnikai és irányítási rendszerek** felállítását. A fejlesztéseket a Balaton Fejlesztési Tanáccsal és az érintett Nyugat-dunántúli és Középdunántúli régiókkal szoros együttműködésben kell megvalósítani.

A régió nagyvárosaiban elő kell segíteni az intermodális csomópontok fejlesztését, valamint a közösségi közlekedés feltételeit javító egyéb tervezési munkák és beruházások megvalósulását.

A városközpontok peremén ösztönözni kell a főleg magán forrásokból megvalósuló **mélygarázsok és parkolóházak** építését annak érdekében, hogy a belvárosok elérhetőek maradjanak és kereskedelmi-szolgáltató funkcióikat megőrizzék, egyben a felszíni parkolók

számának csökkentésével a gyalogos közlekedés feltételei javuljanak, a városi terek közösségi funkciói erősödjenek. Intelligens forgalomirányító eszközök telepítésével optimalizálni kell a közösségi közlekedési rendszert, javítani kell az utasforgalmi és utastájékoztató létesítményeket, meg kell teremteni a tarifaközösség bevezetésének technikai feltételeit. A közlekedési dugók gyakoribbá válása miatt törekedni kell elkülönített buszsávok kialakítására, a forgalomirányító berendezések busz-barát átalakítására annak érdekében, hogy a közösségi járművek gyorsabban közlekedhessenek és így egyrészt gazdaságosabbá váljon a közösségi közlekedés fenntartása, másrészt javuljon a közforgalmú közlekedés versenyképessége az egyéni közlekedési móddal szemben és lassuljon az egyéni közlekedés térnyerése.

➤ ***A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése***

Szükséges a mindennapi munkába járást lehetővé tévő **hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának megteremtése**, amely jelentősen javíthat a települések elzártságának feloldásán. A közforgalmú közlekedéssel összehangolva és a városi közlekedésben a kerékpárt előnyben részesítve, az egyéni gépjármű-közlekedés térhódítása mérsékelhető. Ennek érdekében szükséges a kerékpáros közlekedéshez **kapcsolódó létesítmények** kiépítése (biztonságos és fedett tárolók a közintézményeknél, kereskedelmi objektumoknál, vasúti és autóbusz pályaudvaroknál, a közlekedés gerinchálózati megállóinál), továbbá a településektől távolabb eső vasútállomások bekapcsolása a kerékpárhálózatba. Különösen az elővárosi közlekedési rendszerben a kerékpáros infrastruktúra kiépítésével kell erősíteni a kerékpáros közlekedés ráhordó jellegét.

➤ ***Kistelepülések szennyvízkezelésének fejlesztése***

A felzárkózás és esélyegyenlőség biztosítása, a turizmus megjelenése és a vállalkozói tőke letelepítése, valamint a versenyképesség javítása szempontjából alapvető fontosságú feladat az **aprófalvas térségek, kistelepülések** (2000 lakosegyenérték alatti agglomerációk és települések) **szennyvízkezelésének fejlesztése**. A kistelepüléseken költséghatékonysági szempontból is indokolt a gazdaságosan kiépíthető és fenntartható egyedi szennyvíztisztító berendezések, valamint alternatív – természetközeli – szennyvízkezelési megoldások bevezetése, a folyékony hulladék (szippantott szennyvíz) kezelésének támogatása. A természeti, társadalmi adottságoknak megfelelő szennyvízkezelés megvalósítása, a gazdasági szempontok figyelembe vételével az alábbi műveleteken keresztül támogatható:

- a településeken a csatornahálózat kiépítése, és a csatornával összegyűjtött szennyvíz tisztítása első sorban természetközeli szennyvíztisztító-telepen,
- települési folyékony hulladékok egyedi kezelése (pl. egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmény, egyedi szennyvíztisztító kisberendezés, egyedi zárt szennyvíztároló).

➤ ***Környezeti veszélyelhárítás - földtani veszélyforrások elhárítása és vízminőség védelem a regionális jelentőségű vízgyűjtőkön integrált vízgyűjtő gazdálkodás keretében***

A régió lakosságának a környezeti károkkal szembeni kockázatok csökkentése érdekében szükséges a települések normális működését, kiépített vonalas infrastruktúrát, közintézményeket veszélyeztető **földtani veszélyforrások** (természetes partfalak, pincék omlása, földcsuszamlások) **elhárítása**, megelőzése belterületi közterületen. Olyan élet- és vagyonbiztonsági veszély-elhárítási feladatokat kell elvégezni, amelyek az érintett

települések, illetve országos, vagy helyi jelentőségű közlekedési útvonalak, közintézmények normális működésének alapvető feltételeit hivatottak biztosítani, az alábbi területeken. E körben kell támogatni az omlásveszélyes partfalak állékonyságának biztosítását a balatoni és a dunai magaspártok területén.

Az integrált vízgyűjtőgazdálkodás támogatásán keresztül elő kell segíteni a **regionális jelentőségű sík- és dombvidéki vízgyűjtő területeken** az élet- és vagyonszükséglet, a kistáji vízkörforgásokhoz illeszkedő terület- és tájhasználatot lehetővé tevő, **a felszíni vizek védelmét szolgáló vízgyűjtő szemléletű fejlesztések** megvalósítását.

Ennek keretében elsősorban az alábbi műveletek támogathatóak:

- Meder rehabilitáció a „jó állapot” elérése érdekében – vízpótlás, vízminőség javítása, rehabilitáció (vízfolyások, tavak, holtágak, mellékágak),
- Vízvisszatartás, vízpótlás, vízvisszatáplálás a „jó állapot” elérése érdekében (a belvízzel, mint vízkészlettel való gazdálkodás fejlesztése, térségi vízvisszatartás, vízpótlás, tározás, vízrendszer rehabilitáció).

A 2000/60 EK rendeletben (Víz Keretirányelv) előírt kiemelt fejlesztések a KEOP keretében kerülnek támogatásra.

A mezőgazdasági területeken megvalósuló agrárgazdálkodási célú vízgazdálkodási fejlesztések az ÚMVP keretében kerülnek támogatásra.

➤ *Települési hulladékok káros hatása elleni védelem erősítése*

A Dél-dunántúli régióban a regionális hulladékgazdálkodási tervnek megfelelő műszaki tartalommal és ütemezésben kiépítésre kerülnek a térségi hulladékgazdálkodási rendszerek (ezek kiépítése részben már ISPA támogatással megkezdődött, részben pedig Kohéziós Alap támogatott nagyprojekteként várhatóan a 2007-2013 időszakban kerülnek kiépítésre. A térségi hulladékgazdálkodási rendszerek kiépülésével a régióban meglévő kisebb települési szilárdhulladék lerakók felhagyásra kerültek/kerülnek. A környezeti kockázatok minimalizálása érdekében fontos feladat a térségi hulladékgazdálkodási programok keretében rekultiválásra nem kerülő kisebb lerakók rekultivációjának megoldása. A települési szilárd hulladék lerakók mellett a régió felszíni és felszín alatti vizeinek védelme érdekében szükséges a régió területén levő döngutak, valamint a földmedrű települési folyékony hulladék fogadó helyek rekultivációjának elvégzése is.

A fentieknek megfelelően az alábbi műveletek támogathatóak:

- A térségi hulladékgazdálkodási programokban rekultivációra nem kerülő települési szilárdhulladék lerakók lezárása, rekultiválása. (A rekultiváció területén a KEOP-ban a régiós határokon átnyúló és a 650 millió forintos értékhatárt meghaladó projektek kapnak helyet, mert ezek nagy részben (80%) már jóváhagyott és megvalósítás alatt álló ISPA és Kohéziós Alap projektek rekultivációs részei, illetve olyan hulladékgazdálkodási nagyprojektek részei, melyek előkészítése előrehaladott állapotban van, a DDOP keretében az egyéb, nem ebbe a kategóriába tartozó szilárd hulladéklerakók rekultiválása támogatható).
- Döngutak rekultivációja,
- Földmedrű települési folyékony hulladék fogadó helyek rekultivációja.

➤ **Projektelőkészítés**

Egyes komplex, nagyobb előkészítési idő- és költségigényű műveletek vonatkozásában szükséges a projektelőkészítési műveletek támogatása. Ennek révén biztosítható, hogy a releváns projektek kellő minőségben és megfelelő időben kerülnek előkészítésre, biztosítva ezáltal a források hatékony felhasználását. A projektelőkészítés keretében többek között a projekt megvalósításához szükséges előtanulmányok és műszaki tervek kidolgozásának támogatására is lehetőség nyílik.

4.5.4 A prioritás és a specifikus célok közötti kapcsolat

A prioritás keretében megvalósuló fejlesztések javítják a régió környezetvédelmi infrastruktúráját, valamint elősegítik a környezetbarát közlekedési módoknak az elterjedését, ezért kiemelkedő mértékben járulnak hozzá a Magas környezeti minőségű modell régió specifikus cél eléréséhez. Az elérhetőségi viszonyok javítása a közlekedési hálózat fejlesztése segítségével ugyanakkor hozzájárul a versenyképes regionális gazdaság megteremtése célhoz is. Az egyre inkább a városokba koncentrálódó munkahelyek és szolgáltatások elérésének javításával a prioritás kisebb mértékben hozzájárul A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása specifikus cél eléréséhez.

4.5.5 Forrás flexibilitás (rugalmassági) igény

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006 EK rendelet 34. cikk 2 bekezdésében meghatározott, - az adott prioritási tengely szintjén értelmezett- legfeljebb 10 %-os határ erejéig a rugalmas finanszírozás lehetőségével. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza- a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA alapú projekt megvalósításával és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához illetve kifejezetten sajátos, helyi probléma megoldására irányulnak.

4.5.6 Várható eredmények

A közlekedési fejlesztések eredményeképpen **erősödik a régió belső kohéziója** a régió elérhetőségi idők csökkenésének és az ennek következtében intenzívebbé váló térségi gazdasági-társadalmi kapcsolatoknak köszönhetően. A régió növekvő közlekedési igényeit fenntartható módon, a környezetvédelmi megfontolásokat szem előtt tartva lehet levezetni. Az elérhetőség javításával **növekszik az érintett települések és térségek versenyképessége** azáltal, hogy kedvezőbb infrastrukturális feltételek állnak a vállalkozások rendelkezésére. A közösségi közlekedési rendszer fejlesztésével az **esélyegyenlőség** elvét szem előtt tartva mindenki számára elérhetővé válnak a térségi központok szolgáltatásai, valamint lehetőség nyílik a lakóhelytől távolabb eső területeken is a munkavállalásra.

A prioritásban foglalt fejlesztések megvalósulásával várhatóan javulni fog a régió lakosságának életminősége, csökkenni fog a lakosság élet- és vagyonbiztonságát veszélyeztető környezeti károk (partfalomlások, ár- és belvizek, települési hulladékok okozta környezeti károk) bekövetkezésének valószínűsége, csökkenni fog az antropogén környezetterhelés mértéke, továbbá biztosítható lesz a régió természeti, táji értékeinek hosszú távú megőrzése és fenntartható használata.

A környezetvédelmi infrastrukturális háttér javítása hozzájárul a régió tökevonzó képességének, gazdasági versenyképességének növeléséhez is.

4.5.7 Indikátorok

Közlekedésfejlesztés vonatkozásában:

- Kistérségi központot és gyorsforgalmi úthálózatot 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése (fő)
- Községi közlekedést igénybe vevők számának szinten tartása (fő)

Környezetfejlesztés vonatkozásában:

- A támogatott projektek keretében EU-s kritériumoknak megfelelő szennyvízkezeléssel ellátott lakosok száma (fő)

4.5.8 Horizontális elvek

A közlekedés fejlesztésénél előnyben kell részesíteni a közösségi közlekedés szolgáltatási színvonalát javító fejlesztéseket. Ezzel biztosítható a gépjárművel nem rendelkezők esélyegyenlősége. A közlekedés fejlesztésével a vonáscentrumoktól távolabb eső településeken élők hátránya csökken a munkahelyek és szolgáltatások elérését illetően. A közösségi közlekedés feltételeit javító infrastrukturális fejlesztéseket az akadálymentesítés szempontjait figyelembe véve kell megvalósítani.

Bár a regionális közúthálózat fejlesztése önmagában nem járul hozzá a környezet megóvásához, az új útszakaszok megépítése összességében úthosszak rövidülését eredményezi, amelynek következtében a fejlesztések környezetterhelési szempontból is előnyösnek bizonyulnak. Fontos az élhető városi környezet megteremtéséhez, hogy az egyéni gépjármű közlekedéssel szemben előnyt élvezzenek a közforgalmú közlekedés járművei, hiszen ennek a közlekedési módnak mind gazdasági hatékonysága, mind fajlagos környezetterhelése jóval kedvezőbb.

A **fenntartható fejlődés** elvének érvényesítése a rendelkezésre álló erőforrások jövőorientált felhasználásával biztosítja azon regionális fejlesztéspolitikai törekvések megvalósulását, melyek célja a környezetvédelmi megfontolásoknak az intervenciókba történő integrálása.

Mindezen célok megvalósítása egyben támogatja a leszakadó, hátrányos helyzetű térségek fejlesztését és lehetőség szerinti felzárkóztatását.

A fenntartható fejlődés elve a környezeti biztonság és a környezettudatosság mellett hozzájárul a sajátos településhálózat fenntarthatóságához, annak fejlesztése és újrastrukturálása révén.

4.5.9 Területi preferencia

A hiányzó közúti hálózati elemek fejlesztését különösen a hátrányos helyzetű kistérségekben kell támogatni. Preferenciát élvez továbbá a kistérségi vonáscentrum funkciót betöltő települések, valamint a fő közlekedési útvonalak elérhetőségének javítása.

A mellékút hálózaton a felújítás-korszerűsítést a burkolat és a pályaszerkezet állapotának valamint az út szerepkörének és forgalomnyagyságának figyelembe vételével kell rangsorolni.

Az országhatárt metsző közúthálózati fejlesztést a DDOP nem támogat.

A regionális közösségi közlekedési rendszer kialakításának első ütemeként – a tarifaközösség regionális szintű létrehozása mellett – Pécsen és Kaposváron, Szekszárdon és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet mentén kell támogatni az integrált agglomerációs közlekedési szövetségek megalakulását. A különböző szolgáltatási módok összehangolását forgalomszervezési eszközökkel az egész régióban támogatni kell.

A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának fejlesztését a munkahelyeket koncentráló városok 10 km-es körzetében kell támogatni.

Az intelligens közlekedési rendszerek bevezetését elsősorban a nagyvárosokban indokolt fejleszteni, mivel a megnövekedett forgalom hatékony levezetésének növelése ezeken a területeken sürgető leginkább.

A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése keretében a szennyvízkezelés fejlesztése esetén előnyben kell részesíteni a sajátosan aprófalvas és tagolt domborzatú területeken (Ormánság, Zselic, Hegyhát, Völgység, tabi kistérség, Belső-Somogy, Baranya megye DK-i része) és a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén megvalósuló beruházásokat. A szennyvízkezelés tekintetében a DDOP keretében a Dél-dunántúli régió területén fekvő azon 2000 lakos egyenérték alatti települések támogathatóak, amelyek nem szerepelnek a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és –tisztítási Megvalósítási Programról szóló 30/2006 (II.8.) Korm. rendelettel módosított 25/2002 (II.27.) Korm. rendelet 2. számú mellékletében meghatározott agglomerációs településlistákon. Környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztés keretén belül valósítandóak meg a Víz Keret Irányelv által nem kiemelten kezelt, a regionális jelentőségű sík-, és dombvidéki vízminőségvédelmi intézkedések. Környezetbiztonsághoz kapcsolódó feladat a Balaton déli partján és a Duna mentén az omlásveszélyes partfalak omlásának megelőzése, állapotuk stabilizálása.

4.5.10 Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal való szinergia

Nincs kapcsolódó tevékenység.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

4.6 PRIORITÁSI TENGELY: A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAM LEBONYOLÍTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA (TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS)

4.6.1 Célok

- Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása

4.6.2 Az ÚMFT technikai segítségnyújtás tevékenységei

A 1083/2006 EK Rendelet 46. cikke szerint az alapokból lehetőség nyílik az operatív programok előkészítési, menedzsment, monitoring, értékelési, tájékoztatási és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására, beleértve az alapok megvalósításához szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését. A 2007-2013-as időszakban a technikai segítségnyújtás forrásai két helyen jelennek meg: az OP-k technikai segítségnyújtási prioritásaiban és a horizontális Végrehajtás operatív programban (VOP). Az OP-szintű TA-tevékenységek és a VOP közötti lehatárolás az intézményrendszer egyes szintjei közötti munkamegosztás, valamint az intézmények működéséből fakadó tevékenységek és azok költségei megoszlásának figyelembevételével került kialakításra.

Mindezek alapján:

- az OP-k technikai segítségnyújtási prioritási tengelyei az egyes programok operatív, elsősorban projektszintű végrehajtásához kötődő tevékenységeit;
- a VOP prioritási tengelyei az ÚMFT, illetve az operatív programok végrehajtásához kötődő, stratégiai, rendszerszintű tevékenységeket hivatottak támogatni.

A rendelkezésre álló technikai segítségnyújtási források az alábbiak szerint alakulnak:

TA-forrás	Források megoszlása (az ÚMFT százalékában)
VOP	1,3%
OP-k TA prioritási tengelyei összesen	2,6%
Összesen	3,9%

4.6.3 A Dél-dunántúli operatív program technikai segítségnyújtás prioritás által támogatott tevékenységek

- **Az operatív program technikai-adminisztratív lebonyolítása (a közreműködő szervezeti feladatok)**

Az operatív program végrehajtásában a közreműködő szervezetek az irányító hatóságtól kapott felhatalmazás és iránymutatás alapján végzik a felelősségi körükbe utalt prioritási tengely(ek) lebonyolítását, így többek között:

- a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítését;
- a projektjavaslatok befogadását, értékelését;

- a támogatási szerződések megkötését és módosítását;
- a projektek megvalósításának nyomon követését;
- a támogatások kifizetését, a projektek zárásával kapcsolatos feladatok elvégzését;
- ellenőrzések lebonyolítását, szabálytalanságok feltárását és jelentését;
- az operatív programhoz vagy az OP egy-egy prioritási tengelyéhez kötődő, célzott kommunikációs tevékenység ellátását, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

(A közreműködő szervezetek feladatainak részletes felsorolását lásd az operatív program végrehajtására vonatkozó rendelkezésekről szóló fejezetben.)

A közreműködő szervezetek feladatai az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek közötti megállapodásban kerülnek rögzítésre. A közreműködő szervezeteknek az OP lebonyolításával kapcsolatos feladatai az elvégzett tevékenységek és a teljesítmény alapján jelen prioritási tengely terhére kerülnek finanszírozásra.

A közreműködő szervezetek finanszírozásával kapcsolatos egyik legfőbb problémát a 2004-2006 közötti programozási időszakban az jelentette, hogy a finanszírozás a felmerült költségek alapján történt, mely nem teremtett motivációt a költséghatékonyság javítására. Ezt orvosolandó a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség a 2007-2013-as programozási időszak közreműködő szervezeteit az ÚMFT-hez kötődő feladatok ellátásáért kizárólagosan, a teljesítmény elv érvényesítésével, vállalozási jellegű szerződéseken keresztül finanszírozza. Ahol lehetséges a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma, teljesített kifizetések száma stb.). (A KSZ-ek finanszírozási módjáról lásd bővebben az operatív program végrehajtására vonatkozó rendelkezésekről szóló fejezetnek a „A végrehajtás adminisztratív kapacitása” című pontját.)

➤ *Az operatív program lebonyolításával kapcsolatos egyéb feladatok ellátása*

A fenti, KSZ-ek által ellátandó feladatokon túl a prioritási tengely keretében szükséges támogatni a következő, az operatív program megvalósításához kapcsolódó tevékenységeket:

- az OP monitoring bizottságának működtetése, beleértve a titkársági feladatok ellátását;
- az éves megvalósítási jelentések, az OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések, az ÚMFT-szintű értékelési tervben nem szereplő, valamint a monitoring bizottságok kezdeményezésére indított értékelések készítése.

4.6.4 Indikátorok

- A támogatott projektek megvalósulásának aránya – az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekben) megvalósított fejlesztések aránya.

Cél (2015): 100%

4.7 NAGYPROJEKTEK INDIKATÍV LISTÁJA

A Dél-dunántúli operatív program a 2007-2013-as időszakban jelenleg nem tervez nagyprojektet megvalósítani.

5 PÉNZÜGYI TERV

A Dél-dunántúli operatív program finanszírozási terve

Folyó ár, euró

Prioritási tengely	Forrás	Társfinanszírozás számítási módja*	Európai Unió finanszírozás (a)	Hazai finanszírozás (b)=(c)+(d)	Hazai indikatív felosztása		Összes finanszírozás (e)=(a)+(b)	Társfinanszírozás aránya (f)=(a)/(e)	Tájékoztató adatok	
					Állami (c)	Magán (d)			Egyéb pénzügyi eszközök	EIB hitelek
A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése	ERFA	Közkiadások	74 219 181	13 097 503	13 097 503		87 316 684	85,0%	n.a.	n.a.
A turisztikai potenciál erősítése a régióban	ERFA	Közkiadások	130 895 586	23 099 221	23 099 221		153 994 807	85,0%	n.a.	n.a.
Humán közszolgáltatások fejlesztése	ERFA	Közkiadások	130 227 765	22 981 370	22 981 370		153 209 135	85,0%	n.a.	n.a.
Integrált városfejlesztési akciók támogatása	ERFA	Közkiadások	160 844 693	28 384 358	28 384 358		189 229 051	85,0%	n.a.	n.a.
Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés	ERFA	Közkiadások	183 562 474	32 393 378	32 393 378		215 955 852	85,0%	n.a.	n.a.
Technikai segítségnyújtás	ERFA	Közkiadások	25 387 289	4 480 110	4 480 110		29 867 399	85,0%	n.a.	n.a.
Összesen			705 136 988	124 435 940	124 435 940		829 572 928	85,0%	n.a.	n.a.

* A Tanács 1083/2006/EK rendeletének 53. cikk (1) bekezdése alapján a) az elszámolható költségek - ideértve a köz- és magánkiadásokat is - teljes összege b) az elszámolható közkiadás összege

Dél-Dunántúli OP finanszírozási terve				
		Az operatív program hivatkozási (CCI) száma: 2007HU161PO011		
		folyó áron, euró		
Év		ERFA (1)	Kohéziós Alap (2)	Európai Unió összesen (3)=(1)+(2)
2007	Átmeneti támogatás nélküli régióban	99 145 354		99 145 354
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	99 145 354		99 145 354
2008	Átmeneti támogatás nélküli régióban	96 237 434		96 237 434
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	96 237 434		96 237 434
2009	Átmeneti támogatás nélküli régióban	91 700 038		91 700 038
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	91 700 038		91 700 038
2010	Átmeneti támogatás nélküli régióban	95 005 754		95 005 754
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	95 005 754		95 005 754
2011	Átmeneti támogatás nélküli régióban	107 858 617		107 858 617
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	107 858 617		107 858 617
2012	Átmeneti támogatás nélküli régióban	104 542 240		104 542 240
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	104 542 240		104 542 240
2013	Átmeneti támogatás nélküli régióban	110 647 551		110 647 551
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Összesen	110 647 551		110 647 551
Összesen	Átmeneti támogatás nélküli régióban	705 136 988		705 136 988
	Átmenetileg támogatott régióban			
	Mindösszesen	705 136 988		705 136 988

A Közösség alapjaiból származó források kategóriánkénti hozzájárulása az operatív programhoz az 1. számú mellékletében található.

6 AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A végrehajtási rendszer kialakításával kapcsolatos alapvető szempont a 2004-2006-os időszak tapasztalatainak összegzése, egy koordinált és hatékony rendszer kialakítása, a feladat- és felelősségi körök világos elválasztása, az egyes folyamatokban meglévő átfedések megszüntetése, az eljárások átláthatóvá tétele és egyszerűsítése, valamint egy ügyfélbarát rendszer kialakítása. Ezen alapvető szempontokat a folyamat minden szereplőjének, a végrehajtási rendszer minden szintjének folyamatosan figyelembe kell vennie.

A következő nemzeti jogszabályok szabályozzák a végrehajtást:

- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet rögzíti.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának általános szabályairól szóló 16/2006. (XII.28.) MeHVM-PM együttes rendelet szabályozza.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 281/2006. (XII.23.) Korm.rendelet szabályai rögzítik.

6.1 MENEDZSMENT

6.1.1 Stratégia és koordináció

A tervezés és végrehajtás során a koordináció alábbi szempontjait folyamatosan biztosítani kell:

- A nemzeti ill. EU forrásból finanszírozott fejlesztések összhangját;
- Az EU különböző fejlesztési alapjai – EMVA, EHA, strukturális alapok, Kohéziós Alap – által nyújtott támogatások koordinált tervezését és felhasználását;
- Az ÚMFT-n belül az egyes operatív programok közötti szinergiák kihasználását, a célkonfliktusok, párhuzamosságok kiküszöbölését;
- Az ágazati jellegű operatív programokban a regionális szempontok figyelembe vételét, a regionális fejlesztési tanácsok folyamatos bevonását;
- A regionális operatív programokon belül az ágazati politikai keretek érvényesülését, a szakminisztériumok részvételét a fejlesztéspolitika alakításában;
- Az egyes operatív programok határain túlterjedő zászlóshajó programok, ezen belül a több régióra kiterjedő területi fejlesztési programok kialakítását és megvalósítását;
- A horizontális célok – a 1083/2006/EK rendelet 16. cikkben foglaltaknak megfelelően a nők és férfiak közötti egyenlőség érvényesülésének elősegítése, a nemek, faji vagy etnikai

származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés tilalma, a fogyatékosággal élő személyek hozzáféréseinek biztosítása, valamint, a 17. cikk rendelkezéseinek megfelelő fenntarthatóság – érvényesülésének előmozdítását és betartását.

A **koordináció intézményi garanciái** egyaránt átfogják a tervezés, a végrehajtás, a monitoring, az értékelés és a visszacsatolás fázisait. Az intézmények hatékony együttműködése érdekében a **koordináció folyamatait** jogszabályok rögzítik.

6.1.1.1 Intézményi keretek

A stratégiai tervezés átfogó koherenciáját a Kormány biztosítja. Ennek érdekében a Kormány jóváhagyja

- a Nemzeti Stratégiai Referenciakeretet (a továbbiakban: Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT)) és az operatív programokat az Európai Bizottság számára történő benyújtásukat megelőzően;
- az operatív programokban megvalósítandó támogatási konstrukciókat részletesen kibontó akcióterveket – azok megvalósításának bemutatását, tervezett ütemezését, indikatív forrásmegosztását, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját;
- az operatív programok módosítási javaslatait a monitoring bizottságok által történő elfogadást megelőzően.

A Kormány rendszeresen értékeli az ÚMFT és az operatív programok megvalósításának előrehaladását.

A stratégiai tervezés koordinációjának elősegítésére a Kormány felállította a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testületet (FIT)**, amely összehangolja az ÚMFT, a Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégia és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia stratégiai tervezésével kapcsolatos feladatokat. A FIT feladata a Kormány elé kerülő javaslatok és jelentések – így az operatív programoknak, akcióterveknek, pályázati kiírások tartalmának – előzetes megtárgyalása és a Kormány számára történő javaslattétel. (Ezen feladatai ellátása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Felállításra került továbbá egy magas szintű kormánytanácsadói szerv, a **Nemzeti Fejlesztési Tanács (NFT)**, melynek tagjai:

- a miniszterelnök;
- a Regionális Fejlesztési Tanácsok képviselői;
- a Gazdasági és Szociális Tanács képviselői;
- neves szakértők;
- a FIT meghívott tagjai

Az NFT értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását, nyomon követi az ÚMFT-ben rögzített célok teljesülését, és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését és összhangját, és ennek alapján javaslatokat fogalmazhat meg a Kormány számára. (Ezen feladatai gyakorlása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Az ÚMFT tervezésének és végrehajtásának koordinációjával megbízott Kormány ügynökség a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ)**. Az NFÜ felel:

- az ÚMFT tervezésének, programozásának, értékelésének és végrehajtásának összehangolásáért,
- az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért
- a 1083/2006 EK tanácsi rendelet 27. cikk 4. bekezdés g) pontjában foglaltaknak megfelelően az operatív programok, illetve – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatóságával együttműködésben – az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az Európai Halászati Alap (EHA) támogatásainak összehangolásáért;
- továbbá mindezen támogatásoknak az Európai Beruházási Banktól, az Európai Beruházási Alapból és egyéb forrásokból származó támogatásokkal való összehangolásáért;
- az ÚMFT-t és a több operatív programot érintő kérdések tekintetében az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásáért;
- az ÚMFT és az OP-k általános eljárásrendjének szabályozásáért, beleértve az egységes működési kézikönyv kidolgozását;
- az egységes monitoring és informatikai rendszer kifejlesztéséért, működtetéséért, folyamatos továbbfejlesztéséért;
- a közösségi politikák és horizontális szempontok, így a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség, és a diszkrimináció tilalma, a partnerség, a közbeszerzések, illetve – a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodájával (PM TVI) együttműködve – az állami támogatási szabályok érvényesítéséért. Ennek keretében az ezekkel kapcsolatos dokumentumok, útmutatók, stb. elkészítéséért, ezen elvek pályázati kiírásokban történő megjelenéséért, valamint nyomon követéséért.
- az ÚMFT megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozásáért, továbbá és az ÚMFT egészére vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséért;
- az intézményrendszer szervezettervezéséért (pl. képzések biztosítása, tananyagok fejlesztése, jó gyakorlatok terjesztése, ösztönzése, jogszabályi koordináció biztosítása);
- az ÚMFT végrehajtásának vonatkozásában egységes pályázati ügyfélszolgálat kialakításáért és működtetéséért.

6.1.1.2 Koordinációs eljárások

Az egyes **operatív programok** tartalmi összehangolása, az átfedések elkerülése érdekében a tervezés során az elhatárolás biztosítása érdekében az egyes operatív programokban részletes lehatárolási (demarkációs) elvek kerülnek meghatározásra.

A végrehajtás során a tartalmi koordinációt az – egyes operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó, kétéves kitékintéssel készülő – az egy OP-ra vagy annak prioritási tengelyére vonatkozó **akciótervek** biztosítják. Az akcióterv-dokumentumban be kell mutatni a megvalósulást szolgáló támogatási konstrukciókat, ezek ütemezését és indikatív forrásfelosztását. Ezen felül, részletesen be kell mutatni a tervezett támogatások indokoltságát és célját, beleértve:

- a közösségi politikákhoz (ideértve a Közösségi stratégiai iránymutatásokat és a Lisszaboni Akciótervet), valamint az ágazati és regionális stratégiákhoz és programokhoz való kapcsolódást (ideértve a zászlóshajó programokat is),
- a nemzeti finanszírozásból megvalósuló fejlesztésekkel való összhangot.

Az akcióterveket az irányító hatóság vezetésével az érintett tárcák ill. régiók és a közreműködő szervezetek szakembereiből álló munkacsoport (Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottság (OPTKB)) készíti elő, amelyben valamennyi tárca és régió képviselteti magát.

A vidékfejlesztéssel és halászattal való komplementaritás megteremtése és biztosítása, valamint a kettős finanszírozás kizárásának megteremtése érdekében az OPTKB-kben tagként ill. a monitoring bizottságokban tanácsadói minőségben jelen vannak az EMVA és EHA végrehajtásával foglalkozó szervezetek képviselői. Az ÚMFT, valamint az EMVA-EHA kistérségi tanácsadói hálózatai szoros együttműködésben dolgoznak egymással.

A partnerség alapelveinek kiterjesztéseként, valamint a programok és beavatkozások közötti koordináció érvényesülésének erősítése érdekében az NFÜ – az ÚMFT-n és az OP-kon túlmenően – lehetővé teszi a társadalmi partnerek és civil szervezetek véleményének kifejtését az egyes akciótervek és pályázati kiírások **társadalmi egyeztetése** során is. Az írásos, vagy ilyen célú konzultáció során tett javaslatok a műveletek véglegesítésekor figyelembe vételre kerülnek.

A koordináció érvényesülését teszi lehetővé az egyes programozási végrehajtási dokumentumok társadalmi egyeztetése is, valamint az, hogy a projektszelekció során a bíráló bizottságba tagot delegálhat az érintett szakminiszter, ill. – a ROP-ok esetében – az érintett Regionális Fejlesztési Tanács. A monitoring bizottságok tagjaként a régiók részt vesznek a projektszelekciós kritériumok kialakításáról szóló döntés meghozatalában is.

6.1.2 Irányító hatóság (IH)

2006. júliusától valamennyi OP irányító hatósága a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységeként működik.

A végrehajtás irányításának koncentrációja elősegíti az OP-k végrehajtása közötti koordináció hatékonyságának növelését, a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, valamint a feladatszervezés racionalizálását.

6.1.2.1 Az irányító hatóság helye

A 1083/2006/EK rendelet 59. cikk (1) a) pontjának megfelelően a Dél-dunántúli operatív program irányító hatósági feladatait a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatóság főosztálya látja el.

6.1.2.2 Feladatköre és felelőssége

A 1083/2006/EK rendelet 60. cikkében foglaltaknak megfelelően az irányító hatóság felelős az operatív programnak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért, és különösen a következőkért:

- Koordinálja a felelősségi körébe utalt operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza és az érintett tárcák/régiók

és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságát (OPTKB).

- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint, hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.
- Biztosítja az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint azt, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez, monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.
- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek – a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül – vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.
- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a KSz-ek által készített forrásle hívásokat, ellenjegyzi és az igazoló hatóságnak továbbítja a KSz-ek által készített hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek. Az IH – együttműködésben a Monitoring Bizottsággal – vezető szerepet tölt be az értékelési prioritások és tevékenységek meghatározása során. (Ld. még az értékelésre vonatkozó alfejezetet.)
- Elkészíti, és folyamatosan aktualizálja az operatív program ellenőrzési nyomvonalát. Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizze.
- Biztosítja, hogy az Igazoló Hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.
- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét – figyelemmel annak konkrét céljaira – felügyelhesse.
- Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint – a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően – a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
- A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
- Kidolgozza az operatív program módosítására vonatkozó javaslatokat.
- Biztosítja az OP a Monitoring Bizottság döntésének megfelelő kiválasztás kritériumainak megfelelő végrehajtását, az akciótervek végrehajtását, valamint a műveletek szabályosságát és megvalósíthatóságát.

- Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását.
- Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyek tekintetében az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/-aival kapcsolatot tart.
- Részt vesz vagy – amennyiben a feladat delegálásra kerül – felügyeli az ÚMFT egészére, illetve a felelősségi körébe utalt operatív programra vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.
- Ellenjegyzi a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
- Gondoskodik az operatív program szakmai segítségnyújtási keretének kezeléséről.
- Kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat, megteszi a szükséges korrekciós intézkedéseket.
- Az illetékes miniszter és regionális fejlesztési tanács véleményének kikérésével és bemutatásával, javaslatot tesz a kormány számára a kiemelt projektek azonosítására.

Az OP IH feladatainak ellátásában – jellemző módon a horizontális, több OP-t érintő feladatok pl. pénzügy, kommunikáció tekintetében – részt vesznek az NFÜ további szervezeti egységei is.

A végrehajtás egyes delegált adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző **közreműködő szervezetek** (továbbiakban: KSZ) tekintetében az IH:

- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSZ OP végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei vonatkozásában.
- Jóváhagyja a KSz OP-források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
- Az operatív program megvalósításának részleteit szabályozó utasítások kidolgozása és kiadása a KSz részére.
- Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSz tevékenységét.

A közreműködő szervezetek a rájuk delegált feladatokat feladat-ellátási szerződés alapján látják el, mely szerződés biztosítja, hogy a KSz szolgáltatásaiért cserébe teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.

6.1.3 Közreműködő szervezetek

6.1.3.1 A közreműködő szervezetek feladatai

A KSz egy vagy több prioritás tekintetében különösen az alábbi feladatokat látja el:

- Részt vesz a feladatkörébe tartozó akcióterv kidolgozásában.
- Az Irányító Hatóság által meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat.

- Közreműködik a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében az IH-val és a szakminisztériumokkal együttműködésben.
- Befogadja és értékeli a projekt javaslatokat, az irányító hatósággal történt megállapodásnak megfelelően szükség szerint bíráló bizottságokat állít fel és működtet, amennyiben ezt az Irányító Hatóság a közreműködő szervezetre delegálta.
- Vizsgálja a társfinanszírozott termékek és szolgáltatások teljesítését, valamint ellenőrzi, hogy a műveleteknek a kedvezményezettek által bejelentett költségei valóban felmerültek, és a közösségi és nemzeti szabályokkal összhangban állnak.
- Megkötöti és módosítja a támogatási szerződéseket.
- Nyomon követi a projektek megvalósítását, elvégzi a támogatások kifizetését és a projektek zárásával kapcsolatos feladatokat, lebonyolítja az ellenőrzéseket, feltárja és jelenti a szabálytalanságokat (ennek kapcsán szabálytalanságkezelési rendszert alakít ki és működtet).
- Folyamatosan rögzíti az adatokat az egységes monitoring informatikai rendszerben, valamint biztosítja az adatbázis naprakészségét és megbízhatóságát.
- Az operatív program és annak részleteit tartalmazó akcióterv és az éves munkaterv megvalósításában történt előrehaladásról negyedévente beszámolókat készít, amely tartalmazza a szükséges intézkedésekre vonatkozó javaslatokat is.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az ellenőrzési nyomvonalat.
- Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

6.1.3.2 KSz-ek minősítése, kiválasztása és finanszírozása

Az operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetek az intézményes-szakmai felkészültségüket előre rögzítő, objektív szempontrendszer alapján a közreműködő szervezet intézményi kapacitását és szakmai kompetenciáját mérő minősítési rendszer keretében kerültek kiválasztásra. A feladat tényleges delegálásának előfeltétele volt, hogy a leendő közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, technikai és emberi erőforrások, és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon. *(A kiválasztási folyamatról bővebben ld. az adminisztratív kapacitásról szóló alfejezetet.)*

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében, a közreműködő szervezetek teljesítménye rendszeresen értékelésre kerül.

Az operatív programok közreműködő szervezetei a fenti pontban említett minősítési eljárás eredményének függvényében, a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10.§-ának rendelkezései értelmében együttes miniszteri rendeletben kerültek kijelölésre. Ezt követően a KSz-ek konkrét feladat-, felelőség- és hatásköreinek, valamint finanszírozásuk módjának és feltételeinek rögzítése többoldalú feladat-ellátási szerződés keretében került meghatározásra, melyet az NFÜ, a KSz és – amennyiben releváns volt – a KSz tulajdonosi jogainak gyakorlója írt alá.

A program hatékony végrehajtása érdekében egyes támogatási konstrukciók esetében egyedi döntés alapján közvetítőként gazdasági társaságok, kereskedelmi bankok, civil szervezetek is bevonhatók (pl. indirekt támogatások vagy tőkealapok lebonyolítóiként).

A KSz-ek fenti feladatainak finanszírozása a feladat-ellátási szerződések keretében az OP szakmai segítségnyújtás prioritásának terhére történik. A KSz-ek a felmerült működési költségeik kapcsán, valamint az általuk igazolt költségek helytállóságának és szabályszerűségének, valamint a megbízható pénzügyi gazdálkodás biztosítása érdekében a szerződések többek között a következő kötelezettségeket írják elő:

- a KSz a közreműködői feladatok ellátásával kapcsolatos bevételeit és költségeit nyilvántartásában és analitikusan teljes körűen elkülöníteni köteles. Amennyiben az egységarak nem versenyeztetés eredményeként kerülnek kialakításra, a KSz-feladatok ellátásával kapcsolatos bevételek profit elérésére és/vagy a szervezet egyéb tevékenységeiből eredő veszteségek finanszírozására nem fordíthatóak;
- az IH a KSz-nél a végrehajtásra vonatkozó ellenőrzéseket végez, mely kiterjed a KSz közreműködői feladatokkal kapcsolatos ráfordításainak, költségeinek és kiadásainak elkülönített nyilvántartására, eredményességére, szabályosságára és valóságára is.

Az IH szabálytalanság felmerülése esetén felfüggesztheti a KSz által elkövetett szabálytalansággal érintett, indokolt esetben az összes jelen megállapodással kapcsolatos tevékenységet.

6.1.3.3 A Dél-dunántúli operatív program közreműködő szervezetei

A minősítési eljárás alapján az OP végrehajtásában közreműködő szervezetként az alábbi szervezetek kerültek kijelölésre:

- Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.

Az RFÜ a dél-dunántúli régióban 1998 óta foglalkozik regionális fejlesztési tevékenységgel. Az ügynökség jelentős végrehajtási tapasztalatra tett szert hazai ill. Phare programok lebonyolítása során. A 2004-2006-os időszak során a Regionális operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetként vett részt, ahol a projekt-kiválasztási döntések előkészítését, valamint a potenciális pályázók tájékoztatásával kapcsolatos teendőket látta el.

A szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással rendelkezik, működése kellőképpen szabályozott és a szervezeti forma lehetővé teszi a KSz-feladatok önálló ellátását.

- VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht.

A szervezet már az 1950-es évek óta foglalkozik város- és területfejlesztéssel, ehhez kapcsolódó hazai programok, majd később a Phare és egyéb közösségi programok lebonyolításával. A 2004-2006-os végrehajtási időszakban az RFÜ-ekkel közösen látta el a Regionális Operatív Program közreműködői feladatait, így jelentős gyakorlati tapasztalattal rendelkezik mind a regionális fejlesztés hazai, mind pedig a közösségi kohéziós politika végrehajtását illetően. Közreműködő szervezetként a fő feladatai a szerződéskötésre, helyszíni ellenőrzések végzésére, kifizetés-igénylések ellenőrzésére és engedélyezésére és a projekt monitoringra terjedt ki.

A VÁTI megfelelő szakmai felkészültséggel és kapacitással, széleskörű eljárásrendi tapasztalattal rendelkezik a rábízott közreműködői feladatok ellátására, működése kellőképpen szabályozott. Tekintettel arra, hogy 100%-ban állami tulajdonú társaság

felelőssége elsősorban abban áll, hogy az ágazati stratégiák regionális aspektusainak megjelenését biztosítsa az OP-ban.

Az egyes közreműködő szervezetek a 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10. §-ában foglalt feltételek mellett lecserélhetőek.

Annak érdekében, hogy a 2004-2006-os időszakban tapasztalt duplikációk és hatásköri átfedések kiküszöbölhetőek legyenek, főszabályként egy KSz önállóan felel egy vagy több prioritási tengely (vagy minimum támogatási konstrukció) lebonyolításáért. A KSz-ek közötti feladatmegosztás tematikus és nem horizontális, mint az előző időszakban volt. A pályázó vagy kedvezményezett csak egy szervezettel (KSz) áll kapcsolatban, amely felel a támogatási konstrukció lebonyolításának egészéért.

6.1.4 Az OP lebonyolítása során használt eljárások

A végrehajtás hatékonyságának és eredményességének növelése, valamint átláthatóságának további elősegítése érdekében szükséges a végrehajtási folyamatok egységesítése és egyszerűsítése.

A projekt kiválasztási szempontok meghatározásakor általánosan biztosítani kell, hogy olyan projektek kerüljenek kiválasztásra, amelyek

- megvalósulása hozzájárul az ÚMFT és az operatív program, illetve az adott prioritás társadalmi-gazdasági céljaihoz;
- egyértelmű, mérhető és elérhető célokkal rendelkeznek;
- költség-hatékonyak;
- pénzügyileg és szervezetenként fenntarthatók;
- hozzájárulnak a fenntarthatóság, valamint az esélyegyenlőség és diszkrimináció tilalmának érvényesítéséhez;
- sikeres megvalósulásuk valamennyi feltétele biztosított.

A kiválasztási kritériumokat az operatív program monitoring bizottsága fogadja el.

Az OP végrehajtás során az allokációs döntések meghozatala az alábbi eljárások mentén folyik:

- **Nagyprojekt:** A 1083/2006/EK rendelet 39-41. cikkei rendelkezésével összhangban, az ERFA vagy KA által finanszírozott olyan, munkálatok, tevékenységek és szolgáltatások sorából álló műveletek, amelyek célja valamely pontos gazdasági vagy műszaki természetű oszthatatlan feladat elvégzése, amely egyértelműen meghatározott célkitűzésekkel rendelkezik és, melynek összköltsége meghaladja az 50 millió eurót (környezetvédelem területén a 25 millió eurót). Azon esetekben ahol nagyprojekt kerül végrehajtásra a projektek indikatív listáját az operatív program és az akcióterv is tartalmazza, így az társadalmi egyeztetés tárgyát képezi.
- **Kiemelt projekt:** A projekt kiválasztás olyan esete, amikor nincs szükség pályáztatásra. Ezen projektek is gondosan kiértékelésre kerülnek az értékelési eljárás során, először amikor előzetesen kiválasztásra kerülnek az akciótervben történő nevesítés előtt (az előzetes projektjavaslat alapján) és másodsor a jóváhagyási döntést megelőzően (részletes projektjavaslat alapján). A partnerségi elv mindkét fázisban érvényesül, hiszen az akciótervek társadalmi vitán vesznek részt és a civil szervezetek mindkét esetben helyet kapnak a bíráló bizottságokban. Elsősorban azon projektek

tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek megvalósítása a gazdaságra, a társadalomra, a térszerkezetére stb. jelentős hatást gyakorolnak. Kedvezményezettjeik többnyire – de nem kizárólagosan – állami vagy önkormányzati szervezetek. (pl. *közcélú infrastruktúra projektek, kiemelt foglalkoztatási hatással járó befektetések állami támogatása*).

- **Egyfordulós nyílt pályázat**: Olyan támogatási konstrukciók esetében alkalmazott eljárás, ahol a pályázók száma, ill. összetétele (pl. magán szervezetek) indokolja a versenyeztetést.
- **Kétfordulós pályázat**: Olyan esetekben alkalmazott pályázatos projekt-kiválasztási eljárástípus, ahol a célcsoport és a várható pályázatok száma limitált (tipikusan: közberuházások), és a finanszírozandó projektek összetettebbek. Az eljárás során először előzetes (kevésbé részletes) projekt-javaslatok kerülnek kiválasztásra. Az első körben sikeres projekt-javaslatok a KSz-től segítséget kapnak részletes, támogatható projektté történő kidolgozásukhoz.
- **Közvetett támogatás**: az eljárásnak két típusa lehet:
  - **Indirekt támogatás**: olyan, meghatározott értékhatár alatti pályázatok esetében használt eljárás, amelynek kapcsán a támogatások elosztását, a projektek szabályos és szerződészerű végrehajtásának felügyeletét – az irányító hatósággal kötött támogatási szerződés alapján – szakmai lebonyolító szervezet – pl. civil szervezet – látja el.
  - **Pénzügyi támogatási eszközök**: olyan eljárás, amelyben a projektek kiválasztását, megvalósulásának nyomon követését, ellenőrzését, a támogatás kifizetését pénzügyi közvetítők (pl. bankok) végzik. (pl. hitel, tőke, garancia eszközök).

Az egyes támogatáscsoportok esetében alkalmazandó projekt-kiválasztási eljárásokat a részletes akciótervek tartalmazzák.

6.1.5 A végrehajtás adminisztratív kapacitása

Az új időszakban a fejlesztési terv költségvetése – és ezen belül a felhasználandó EU-támogatás nagysága – igen jelentős mértékben megemelkedett. Magyarország elkötelezett az intézményrendszer olyan továbbfejlesztése mellett, hogy az EU-támogatások hatékony, eredményes és időben történő felhasználásához szükséges szervezeti kapacitás folyamatosan és teljes körűen rendelkezésre álljon.

Annak érdekében, hogy a feladatnak meg tudjon felelni, figyelembe véve a 2004-2006 közötti tapasztalatokat, Magyarország az intézményrendszer jelentős strukturális átalakítása mellett döntött. A szerkezeti átalakítás kiterjed a hatékonyabb feladat- és munkafolyamat-szervezésre, valamint ezzel összefüggésben – előzetes felméréseknek megfelelően – a rendelkezésre álló adminisztratív kapacitások bővítésére.

Ennek érdekében:

- Az összes irányító hatóság egyetlen intézményben került összevonásra. Ennek eredményeként:
  - Egységessé vált a programok tervezésének és végrehajtásának teljes szabályrendszere. Ez növeli a rendszer átláthatóságát, megkönnyíti a „legjobb gyakorlatok” elterjesztését.
  - A minden IH esetében azonos tartalmú technikai háttérfunkciókat (pl. pénzügy, számvitel, kommunikáció, jogi feladatok) összevontan, az NFÜ horizontális szervezeti

egységei látják el valamennyi IH számára. Így növelhető volt a feladatellátás hatékonysága.

- A Kormány a tervezéshez és a végrehajtáshoz kötődő feladatokat egységes elvek alapján az IH-k és a KSz-ek között újra osztotta. Az IH az OP végrehajtásával kapcsolatos stratégiai feladatokért felel, míg a KSz nagyobb döntési jogosultságot és felelősséget kap a konkrét pályázatokat érintő ügyekben. Ennek eredményeként megszűnik a párhuzamos feladatellátás (duplikáció), csökken a hibák lehetősége, minden szereplő teljesítménye egyértelműen mérhetővé és számonkérhetővé válik.
- Az NFÜ 2006. őszén a potenciális közreműködő szervezeteknél – a 2003-ban követett gyakorlathoz hasonlóan – független szervezeti audit, ún. minősítési eljárást folytatott le. A minősítés célja egyrészt az volt, hogy megállapítsa a szervezet alkalmasságát a KSz feladatokra, másrészt, hogy felmérje az adott szervezetnél a feladat ellátása érdekében még továbbfejlesztendő területeket. A minősítés szempontjai különösen:
  - rendelkezik-e a szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással;
  - a szervezeti forma lehetővé teszi-e a munkatársak teljesítményének ösztönzését;
  - a szervezet működése kellőképpen szabályozott-e;
  - a szervezeti forma lehetővé teszi-e a 2007-13-as időszakban a KSz-hez delegált feladatok önálló ellátását.

A minősítés eredményeként a szervezet fejlesztésére vonatkozóan **konkrét intézkedési terv készült minden egyes KSz számára**, Ennek keretében a KSz-ek pontosan megállapított határidőkkel kötelezettséget vállalnak a kapacitások ill. kompetenciák tekintetében szükséges intézkedések mielőbbi végrehajtására (amely adott esetben a megfelelő feladatellátáshoz szükséges adminisztratív kapacitások bővítését, vagy a személyi állomány képzését is jelenti).

Az intézkedési tervek az NFÜ-KSz feladatellátási szerződések részét képezik és ezek megvalósítását az IH folyamatosan nyomon követi. Ezáltal biztosított, hogy minden IH megfelelő létszámú és képzettségű humán kapacitással rendelkezzen.

- Átfogó teljesítménymérési és ösztönzési rendszert került bevezetésre mind szervezeti, mind egyéni szinten. Így az intézményrendszer minden tagja érdekeltté válik a programok hatékony, tartalmi szempontból eredményes végrehajtásában.
- Rugalmas, teljesítményarányos, hosszú távon kiszámítható intézmény-finanszírozási rendszer került bevezetésre a KSz-ek esetében. Ahol lehetséges a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma, teljesített kifizetések száma stb.). Az NFÜ és a KSz között kötött feladat-ellátási szerződés biztosítja a KSz magas szintű, gyors projekt-kiválasztási és –menedzsment feladatok ellátásában való pénzügyi érdekelttségét. Egyben garantálja, hogy a közreműködő szervezetek a feladatellátáshoz szükséges létszámot és technikai feltételeket – saját hatáskörben – rugalmasan meg tudják teremteni: középtávú feladataiktól függően szabadon növelhetik vagy csökkenthetik kapacitásaikat. A KSz-költségek pénzügyi fedezetét a 2004-06-os időszak részletes intézményi költségfelmérésének eredményei alapján kialakított OP TA-prioritások biztosítják.
- A KSz-szintű feladat- és kapacitásigény kielégítésére a szakmai segítségnyújtás források kb. 2/3-át különítettük el.

6.2 MONITORING és ÉRTÉKELÉS

6.2.1 Monitoring

A konvergencia ROP-okat érintő külön rendelkezések

Összhangban a 1083/2006/EK rendelet 63. cikkének rendelkezéseivel a Konvergencia Regionális Operatív Programok esetében egységes Konvergencia Monitoring Bizottság kerül felállításra. A Konvergencia Monitoring Bizottság lehetővé teszi a régiók számára a meglévő tapasztalatok kihasználását és legjobb gyakorlatok megosztását, valamint elősegíti a jobb és hatékonyabb monitoring és döntéshozatali rendszerek működtetését. A Monitoring Bizottság a Regionális Fejlesztési Tanácsokon alapuló operatív programonkénti al-bizottságokból épül fel, amelyek biztosítják a regionális partnerek széles skálájának döntéshozatalba történő bevonását. A Regionális Al-bizottságok a Konvergencia Monitoring Bizottsággal közösen viselik a felelősséget fenti rendelet 65. cikkében foglalt program-végrehajtási feladatokért.

A Konvergencia MB minden régió vonatkozásában egyedileg hozza meg döntéseit. A Regionális Al-bizottságok biztosítják a program- végrehajtás felügyeletét és szükség esetén a Konvergencia Monitoring Bizottság számára javaslatot tesznek a program módosításra vonatkozóan. A Konvergencia Monitoring Bizottság a Regionális Al-Bizottságok javaslatai alapján hozza meg döntéseit.

A Regionális Al-Bizottságok összetétele a partnerség elvének és a területi sajátosságok figyelembevételével kerül kialakításra.

6.2.1.1 Konvergencia Monitoring bizottság

Feladat- és hatásköre:

Az operatív program monitoring bizottság felelősségi körébe tartozó feladatokat – különös tekintettel a végrehajtás eredményességére és minőségére – ill. a bizottság összetételére vonatkozó szabályokat a 1083/2006/EK rendelet 65. cikke és a 255/2006-os Korm.rendelet 14.§-a tartalmazza:

- az operatív program jóváhagyásától számított hat hónapon belül megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti bármely felülvizsgálatát;
- az irányító hatóság által benyújtott dokumentumok alapján rendszeres időközönként felülvizsgálja az operatív program konkrét céljainak megvalósítása felé tett előrelépést;
- megvizsgálja a végrehajtás eredményeit, különösen az egyes prioritási tengelyek mentén kitűzött célok elérését, valamint az értékeléseket;
- megvizsgálja és jóváhagyja az éves és záró végrehajtási jelentéseket, valamint az évente aktualizált értékelési tervet;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Bizottság által tett esetleges észrevételekről;
- az Irányító Hatóságnak javasolhatja az operatív program bármely olyan felülvizsgálatát vagy vizsgálatát, amely elősegíthetné az alapok célkitűzéseinek elérését, illetve a program irányításának javítását, a pénzügyi ellenőrzést is beleértve;

- megvizsgálja és jóváhagyja az alapokból származó hozzájárulásról szóló bizottsági határozat tartalmának módosítását célzó javaslatokat.

A monitoring bizottság továbbá megtárgyalja a 6.1.1 fejezetben hivatkozott akcióterveket. A 1083/2006/EK tanácsi rendelet 63. cikk (1) bekezdésével összhangban egy monitoring bizottság több operatív program végrehajtását is felügyelheti.

Összetétele:

A monitoring bizottságok felállításáért az irányító hatóságok felelnek.

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikkében foglaltaknak megfelelően az operatív program Monitoring Bizottságának összetétele az alábbiak szerint alakul:

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikk (1) bekezdésének megfelelően a Monitoring Bizottság elnökét a tagállam jelöli ki, aki a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület adott tématerületért felelős mindenkori tagja.

A Monitoring Bizottság tagjai:

- az Irányító Hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek delegált képviselője,
- az OP végrehajtásában érintett közreműködő szervezetek,
- az államháztartásért felelős miniszter képviselője,
- az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegált képviselője,
- egy önkormányzati szövetségek közösen jelölt egy képviselője,
- környezetvédelmi civil szervezetek által delegált legalább egy képviselő,
- az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,
- a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő civil szervezetek legalább egy-egy delegált képviselője,
- az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.

Tanácsadói minőségében részt vesz:

- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője;
- az OP végrehajtásával érintett másik OP Irányító Hatóságának egy képviselője;
- az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság és a központi harmonizációs egység egy-egy képviselője;
- azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB vagy az EIF hozzájárul, az EIB és az EIF egy-egy képviselője;
- állandó meghívottként az EMVA és az EHA végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

6.2.1.2 Monitoring információs rendszer leírása – indikátorok és adatgyűjtés

A pályázók és a támogatást igénybevevők által szolgáltatott adatok a monitoring információs rendszerbe, az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) továbbfejlesztett változatába kerülnek. A rendszer adatokkal történő feltöltése a közreműködő szervezetek feladata, az NFÜ biztosítja a rendszer folyamatos működtetését és fejlesztését.

A rendszer biztosítja az adatok gyűjtését, feldolgozását és továbbítását, valamint a végrehajtás támogatását, segíti az ÚMFT végrehajtásában résztvevő valamennyi szervezet napi munkáját csakúgy mint az Európai Bizottságét és más hazai intézményekét.

A 2007-13-as programozási időszakban alapkövetelmény, hogy a pályázók és a támogatást igénybe vevők adatszolgáltatási kötelezettségeiknek minden támogatási forma esetében lehetőleg elektronikusan tegyenek eleget. A rendszer ezen szempontok figyelembevételével került kialakításra.

Az informatikai rendszer valós idejű adatokat szállít a megvalósítási rendszer minden egyes szintjéről, valamint elektronikus kommunikációs eszközként szolgál az Európai Bizottság és Magyarország között.

A rendszer az átláthatóság biztosítása érdekében nyilvántartja

- az egyes prioritások esetében a 1083/2006/EK Rendelet 34. cikk (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően alkalmazott – az ERFA és az ESZA támogatásterületei közötti – „átjárhatóság” teljesülését és az időszak során nyomon követi maximumainak teljesülését, beleértve az Európai Parlament és a Tanács 1081/2006/EK Rendelet 3. cikk, (7). bekezdésében, valamint a 1080/2006/EK Rendelet 8. cikkében foglalt speciális eseteket is,
- a 1083/2006/EK tanácsi rendelet II. melléklet 15. pontja szerint a Középmagyarországi régióra jutó addicionális támogatások felhasználását.

6.2.2 Értékelés

6.2.2.1 Értékelési terv

Az OP-k értékelése ÚMFT szinten biztosított koordináció mentén, szisztematikus rendszerben, értékelési terv mentén történik. Az értékelési terv biztosítja az értékelések elvégzésére való felkészülést, a külső és belső értékelő kapacitásokkal való hatékony gazdálkodást, valamint az értékelések összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását.

Az OP értékelési terve 3 éves kitekintésben készül, évente felülvizsgálatra, illetve kiegészítésre kerül a folyamatos értékelési rendszer jellegéből adódóan.

Az OP értékelési tervét az OP IH – az értékelés ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egységgel egyetértésben – terjeszti az OP Monitoring Bizottsága elé, amely azt évente jóváhagyja. (A Monitoring Bizottságnak szintén joga van értékelés lefolytatását kezdeményezni.) Az értékelési terv a végrehajtás 2015-ig terjedő időszakára vonatkozóan előre tervezett értékeléseket, illetve a folyamatos értékelés rendszerében évente kiválasztásra kerülő értékeléseket is tartalmaz.

Az értékelési terv az alábbi értékeléseket tartalmazza:

- az OP stratégia és végrehajtási rendszer félidei felülvizsgálata (2009-2010);
- az OP utólagos értékelése (2015-2016);

- az akciótervek éves operatív értékelése (2008, 2010, 2012, 2014);
- az akciótervek utólagos értékelése (2009, 2011, 2013, 2015);
- akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek OP célok és horizontális célkitűzések érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010);
- az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (pl. esélyegyenlőség, fenntarthatóság stb.) (2008, 2010, 2012)

Az értékelés kiterjed az operatív program klímaváltozással kapcsolatos hatásaira (lehetőség szerint számba véve a kapcsolódó természeti, társadalmi és gazdasági költségeket és hasznokat is), hogy megalapozza a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.

Az értékelések tervezett felhasználására (közzététel, értékelési jelentések hozzáférhetősége, eredmények bemutatása és terjesztése, ajánlások nyomon követése) vonatkozó szabályokat az egységes működési kézikönyv tartalmazza. Ezen szabályok összhangban vannak a Bizottság folyamatos értékelésre vonatkozó munkadokumentumainak (*Working Documents on non-going evaluations*) ajánlásaival.

6.2.2.2 A folyamatos értékelés kiválasztási mechanizmusa

Az előre tervezett (átfogó, stratégiai) értékelések mellett az ÚMFT egységes értékelési terve évről-évre kiegészül az akciótervekhez kapcsolódó értékelésekkel, amelyekre az OP IH tesz javaslatot a monitoring bizottsággal egyetértésben. Az értékelési terv keretében értékelést kell indítani:

- az akcióterv azon műveletei esetében, amelyek végrehajtása során a végrehajtási ütemtervben meghatározott indikátor-értékektől jelentős eltérés mutatkozik;
- az akcióterv műveleteihez kapcsolódó I. NFT-ben megvalósított intézkedés(ek) tapasztalatainak összegyűjtésére;
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező műveletek lezárása után 2 évvel a végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtésére, valamint a hatásmechanizmusok feltárására;
- 2009-től kezdődően évente prioritásonként legalább 1 művelet szándékolt és nem szándékolt hatásainak utólagos értékeléssel történő felmérésére.

Az értékelési tervtől függetlenül ad-hoc értékelés indítása indokolt a végrehajtás rendszerében (KSZ, IH) felmerülő előre nem látható igények, valamint a monitoring bizottság igényei alapján.

6.2.2.3 Értékelés menedzsment

Az értékelés horizontális, ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egység:

- előkészíti és lefolytatja az előre tervezett, átfogó stratégiai értékeléseket;
- biztosítja a rendszerszerűen lebonyolított értékelések forrásait, módszertani egységességét és az értékelési terv betartatását;
- előkészíti és lefolytatja a több OP-t érintő kérdésekben lefolytatott értékeléseket;
- előkészíti és lefolytatja az innovatív, hazai előzményekkel nem rendelkező műveletek értékelését;
- biztosítja, hogy az értékelések eredményei a közvélemény számára hozzáférhetővé váljanak.

Az IH megfelelő kapacitást tart fenn az értékelésekhez kapcsolódó menedzsment feladatok elvégzésére, amely

- felelős az OP és a hozzá kapcsolódó akciótervek és műveletek értékeléséhez kapcsolódó feladatok elvégzéséért, az ÚMFT értékelési tervének OP-t érintő részeinek megvalósulásáért;
- koordinálja, fejleszti és ösztönzi az OP-hoz kapcsolódó értékelési tevékenységet;
- javaslatot tesz az ÚMFT 3 éves értékelési tervéhez;
- biztosítja az értékelések eredményeinek tervezésbe és végrehajtásba való becsatornázását;
- gondoskodik az OP értékelési indikátorok adatainak előállításáról és monitoring információk rendszerben való tárolásukról;
- kétévente, az akciótervek lezárásakor, felülvizsgálja az OP prioritásszintű indikátorainak célértékeit;
- indokolt esetben – pl. a monitoring bizottság kezdeményezésére – az OP értékelési tervében nem szereplő értékeléseket indít a műveletekhez kapcsolódóan, azok végrehajtásának támogatására.

6.2.2.4 Tervezett értékelési kapacitások

Pénzügyi erőforrások:

Az ÚMFT-szintű értékelések, valamint az értékelési módszertanok kidolgozása, az értékelési tevékenységek koordinációja, illetve az éves értékelési tervben szereplő értékelési tevékenységek pénzügyi feltételeit a Végrehajtás operatív program teremti meg.

További – pl. a monitoring bizottság kezdeményezésére lefolytatott – értékelések finanszírozási forrását jelen OP szakmai segítségnyújtás prioritása jelenti.

Humán erőforrások:

Az NFÜ értékelésért felelős 6 fős horizontális egységének kapacitásain kívül az IH-k megfelelő mértékű címzett humán erőforrást biztosítanak az értékelési tevékenységek ellátására.

6.3 Pénzügyi irányítás és ellenőrzés

6.3.1 Az igazoló hatóság – feladatai

6.3.1.1 Az igazoló hatóság felépítése

A strukturális alapok és a Kohéziós Alapból támogatott fejlesztések megvalósítására szolgáló operatív programok igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatósági feladatok ellátása az előző programozási időszak kifizető hatósági (Pénzügyminisztérium NAO Iroda) szervezetére és gyakorlatára épül.

Az Igazoló Hatóság a következő **feladatokat** látja el:

- átutalások fogadása az Európai Bizottságtól;
- az uniós hozzájárulások átutalása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnek a vonatkozó fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámlájára;

- a költségnyilatkozatok és átutalás igénylések elkészítése, igazolása és benyújtása a Bizottsághoz;
- annak igazolása, hogy a költségnyilatkozat pontos, megbízható számviteli rendszerekből származik, és ellenőrizhető bizonylatokon alapul, továbbá, hogy az igazolt költségek megfelelnek az alkalmazandó közösségi és nemzeti szabályoknak, és a programra alkalmazandó kritériumokkal összhangban finanszírozás céljából kiválasztott, valamint a közösségi és nemzeti szabályoknak megfelelő műveletek tekintetében merültek fel;
- igazolás céljából az ellenőrzési hatóság által vagy annak hatáskörében elvégzett valamennyi ellenőrzés eredményének figyelembevétele;
- a költségek megfelelőségének ellenőrzése érdekében saját hatáskörében kockázatelemzésen alapuló mintavétel alapján tényfeltáró vizsgálat és tényfeltáró látogatás elvégzése a pénzügyi lebonyolításban résztvevő szervezeteknél
- az átutalások fogadására szolgáló kincstári számlák forgalmáról, a követelésekről és a kötelezettségekről számviteli nyilvántartás vezetése;
- a visszafizetendő, valamint az adott művelethez történő hozzájárulás egészének vagy egy részének visszavonásából eredő összegek nyilvántartása;
- az adminisztratív hibák, valamint az operatív program megvalósítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtása, a visszafizetett uniós hozzájárulások Európai Bizottság felé történő elszámolása;
- az adott pénzügyi évre, valamint a következő pénzügyi évre vonatkozó, előrelátható átutalási igénylésekkel kapcsolatos ideiglenes előrejelzések megküldése az Európai Bizottság részére minden évben legkésőbb április végéig.

6.3.2 Pénzügyi irányítás szabályai

6.3.2.1 Az IH felelőssége:

- Az irányító hatóság felel az operatív programnak a megbízható pénzügyi gazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért.
- Az IH a kedvezményezettek elszámolásainak befogadását, feldolgozását és ellenőrzését közreműködő szervezetre – amennyiben van KSZ - delegálja.
- Az IH a delegált feladatok ellátását folyamatosan nyomon követi.
- Az IH biztosítja, hogy igazolás céljából az igazoló hatóság kellő információval rendelkezzen az operatív program végrehajtása során felmerült költségekkel kapcsolatban folytatott eljárásokról, továbbá a közreműködő szervezet hitelesítési jelentésének ellenjegyzésével nyilatkozik az igazoló hatóság felé az általa delegált feladatokat ellátó közreműködő szervezet által alkalmazott eljárások uniós és hazai előírásokkal való összhangjáról. Az irányító hatóság gondoskodik a közreműködő szervezet által összeállított hitelesítési jelentés igazoló hatóság részére történő benyújtásáról.
- Kockázatelemzésen alapuló helyszíni ellenőrzés a KSz-eknél a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek tekintetében. Ezen feladat hatékony ellátásának erősítése érdekében az IH-nak lehetősége van arra, hogy a Magyar Államkincstár (MÁK) egy vagy több munkatársát (kincstárnokok) a KSz-hez delegálja, annak érdekében, hogy biztosítsa a KSz által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek szabályosságát és pontosságát, beleértve az adatok monitoring rendszerben (EMIR) történő rögzítésének pontosságát.

6.3.2.2 A KSz felelőssége:

- A közreműködő szervezet felelős az irányító hatóság által delegált feladatok uniós és hazai előírásokkal összhangban való ellátásáért.
- A közreműködő szervezet gondoskodik az operatív program keretében jóváhagyott projektek uniós és hazai előírásokkal összhangban történő végrehajtásának ellenőrzéséről.
- A közreműködő szervezet gondoskodik a kedvezményezett elszámolásainak befogadásáról, feldolgozásáról és folyamatba épített ellenőrzéséről, valamint kockázatelemzés alapján helyszíni ellenőrzés lefolytatásáról, és az elvégzett ellenőrzéseknek hitelesítési jelentésben való összegzéséről az irányító hatóság és az igazoló hatóság tájékoztatása céljából. A KSz gondoskodik a támogatásoknak kedvezményezettek részére történő kifizetéséről.

6.3.3 Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

A kedvezményezett a projekt megvalósítása során keletkezett számláit az előrehaladási jelentéssel együtt rendszeres időközönként benyújtja a közreműködő szervezethez.

A közreműködő szervezet az elszámolásokat pénzügyileg, tartalmilag és formailag ellenőrzi, a kockázatelemzés alapján készített ellenőrzési tervnek megfelelően helyszíni ellenőrzést is végezhet.

A KSz a jóváhagyott elszámolások alapján gondoskodik a támogatások kedvezményezettek részére történő kifizetéséről. Az elvégzett ellenőrzések eredményéről hitelesítési jelentésben tájékoztatja az irányító hatóságot és az igazoló hatóságot.

A kedvezményezett részére kifizetendő támogatás uniós részét az irányító hatóság a központi költségvetésből megelőlegezi, majd a rendelkezésre álló előfinanszírozási forrásból és a későbbi időközi kifizetésekből az igazoló hatóság az irányító hatóság részére megtéríti.

6.3.4 Az Európai Unió támogatások ellenőrzése

6.3.4.1 Pénzügyi irányítás és ellenőrzés (kontroll)

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet kialakítja és működteti a pénzügyi irányítás és kontroll rendszerét. A pénzügyi irányítás és kontroll rendszerének biztosítania kell, hogy a szervezetek tevékenysége szabályszerű és megfelelően szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes legyen, az információk pontosak legyenek és megfelelő időben rendelkezésre álljanak. A tervezés, pályáztatás, pénzügyi lebonyolítás, számvitel, ellenőrzés és monitoring feladatait funkcionálisan el kell különíteni, ezen feladatok megfelelő szabályozásáról a vonatkozó belső szabályzatokban gondoskodni kell.

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet gondoskodik az ellenőrzési nyomvonal, a kockázatkezelési és szabálytalanságkezelési szabályzat kialakításáról és az esetleges változások haladéktalan átvezetéséről.

A pénzügyi lebonyolítás során az irányító hatóságnak, illetve a közreműködő szervezetnek gondoskodnia kell a kifizetéseket megelőző dokumentum alapú, valamint a – kockázatelemzés alapján történő – helyszíni ellenőrzések lefolytatásáról. Ennek keretében ellenőrizni kell a programok, illetve projektek támogatási szerződéseknak megfelelő fizikai és pénzügyi előrehaladását, valamint azt, hogy a benyújtott számla vagy egyéb, a gazdasági eseményt hitelesen dokumentáló bizonylat összhangban van a pályázatra vonatkozó döntéssel és a szerződéses feltételekkel, a fizikai és teljesítmény mutatószámok teljesítésével, a közbeszerzésre vonatkozó közösségi és nemzeti jogszabályokkal.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetője és a közreműködő szervezet vezetője, valamint az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság – minden évben, jogszabályban meghatározott tartalommal és határidőre – köteles nyilatkozni az általa működtetett irányítási és kontroll rendszerek megfelelő működéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter a központi harmonizációs egységen keresztül látja el az alapokból származó támogatások ellenőrzésének szabályozásával, harmonizációjával, koordinációjával kapcsolatos feladatokat. A központi harmonizációs egység kidolgozza és folyamatosan továbbfejleszti az alapokból származó támogatások ellenőrzésére és a belső kontrollokra vonatkozó hazai jogszabályokat és módszertani útmutatókat; az ellenőrzési erőforrások harmonizálása révén biztosítja az alapokból származó támogatások vonatkozásában végzett átfedésektől mentes, hatékony és eredményes ellenőrzéseket; minőségértékelés keretében vizsgálja a belső kontroll rendszerek vonatkozásában a jogszabályi előírások, módszertani útmutatók alkalmazását és végrehajtását.

Az államháztartásért felelős miniszter, az európai uniós támogatások felhasználásának átláthatósága érdekében, az európai uniós támogatások lebonyolításában résztvevő szervezetek bevonásával audit bizottságot hoz létre és működtet.

6.3.4.2 Az ellenőrzési hatóság feladata, felelőssége

Az Ellenőrzési Hatóság a közösségi és nemzeti jogszabályok előírásaival összhangban kijelölt, az irányítási és ellenőrzési rendszerek eredményes működésének ellenőrzéséért felelős szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Magyarországon valamennyi operatív program vonatkozásában ugyanazon szervezet látja el az Ellenőrzési Hatóság feladatait. A Kormányzati Ellenőrzési Hivatalról szóló 312/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet rendelkezéseinek megfelelően az Ellenőrzési Hatóság feladatait a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) látja el, amely Pénzügyminisztérium fejezet alá tartozó önálló fejezeti jogosítványokkal rendelkező költségvetési szerv (központi hivatal).

Az ellenőrzési hatóság feladatai:

- az 1083/2006/EK rendelet 71. cikk (2) bekezdésének megfelelően kidolgozza az irányítási és ellenőrzési rendszerek értékelési kritériumrendszerét, lefolytatja az értékelést, valamint elkészíti az értékelésről szóló jelentést és véleményt;
- gondoskodik a nemzeti ellenőrzési stratégia, valamint az éves beszámolási kötelezettségek (éves ellenőrzési jelentések és vélemények) elkészítéséről és teljesítéséről, valamint a Bizottsággal a szükséges egyeztetési eljárások lefolytatásáról;
- gondoskodik a rendszer- és mintavételes ellenőrzések elvégzéséről, a nemzeti ellenőrzési stratégia teljesülésének, az ellenőrzési jelentések elkészítéséről;
- gondoskodik az Európai Bizottság felkérésére végzendő ellenőrzések ellátásáról;
- gondoskodik az ellenőrzési jelentések megállapításainak, javaslatai hasznosulásának, az intézkedési tervek végrehajtásának nyomon követéséről;
- elkészíti a részleges zárásról szóló nyilatkozatokat, valamint a zárónyilatkozatokat és az azokat megalapozó ellenőrzési jelentéseket;
- részt vesz az Európai Bizottság által végzett ellenőrzésekre adandó tagállami válaszok kialakításában, a szükséges tárgyalások lefolytatásában;
- részt vesz az 1083/2006/EK rendelet 73. cikke szerinti – Európai Bizottsággal történő – egyeztetéseken az ellenőrzési tervek összehangolása az ellenőrzések eredményeinek kicserélése érdekében.

6.4 Információ és nyilvánosság biztosítása

6.4.1 Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések

A hazai és közösségi jogszabályi követelmények figyelembevételével az NFÜ felel az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó feladatainak ellátásáért, különös tekintettel a következőkre:

- A potenciális kedvezményezettek, gazdasági és szociális partnerek tájékoztatása a támogatások nyújtotta lehetőségekről. Ezen belül kiemelt szerepet kap a potenciális pályázók hatékony mozgósítása, a jól megalapozott projektgeneráló tevékenység és a pályázati lehetőségek megismertetése.
- A közvélemény tájékoztatása arról a szerepről, amelyet az Európai Unió betölt a fejlesztések megvalósításában. Ennek során a kommunikáció az uniós társfinanszírozással megvalósuló tevékenységek eredményeinek bemutatására koncentrál.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységek megvalósítása mind az intézményrendszer szereplői (NFÜ, közreműködő szervezetek) mind pedig a kedvezményezettek részéről kötelezettségekkel jár. Az ÚMFT egészére vonatkozó általános, illetve az operatív programokhoz kötődő általános kommunikációs tevékenységeket, partnerségi akciókat központi szinten szükséges megszervezni. A közreműködő szervezetek részt vesznek a támogatási lehetőségek megismertetéséhez kapcsolódó egyéb kommunikációs feladatok ellátásában (szakmai és információs napok, fórumok szervezése a programokról a potenciális pályázók számára, országos, regionális, megyei és kistérségi szinten), a kedvezményezettek kommunikációs tevékenységének támogatásában valamint adatgyűjtést és adatszolgáltatást is végeznek.

A kedvezményezettek az NFÜ által kiadott arculati kézikönyv és útmutató alapján, kötelező jelleggel végzik saját projektjük megismertetését a lehető legszélesebb körben.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos teendők megvalósítására vonatkozóan a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően az NFÜ ÚMFT egészére vonatkozóan egységes kommunikációs stratégiát készít, amely meghatározza a vonatkozó intézkedések célját, üzenetét, végrehajtásuk stratégiáját, tartalmát, a megcélzott társadalmi és gazdasági csoportokat, az intézkedések hatékonyságát mérő értékelési kritériumokat, az intézkedések ajánlott költségvetését, azok várható időbeli ütemezését, valamint a megvalósításért felelős adminisztratív egységeket és azok kötelezettségeit. A kommunikációs terv a kommunikációs stratégia alapján készül évente. A közreműködő szervezet feladata a kezelésében lévő operatív programhoz és/vagy prioritások összességéhez kapcsolódó kommunikációs terv elkészítése és benyújtása az NFÜ-nek jóváhagyás céljából.

Főbb területek:

- *Támogatási lehetőségek megismertetése, pályázók hatékony mozgósítása, projektgenerálás*

A fejlesztési források sikeres és eredményes felhasználásához nélkülözhetetlen a lehetséges kedvezményezettek hatékony mozgósítása, a támogatási lehetőségek megismertetése. E területeken különösen aktív, hatékony és koncentrált, a jól behatárolható célcsoportokra (a potenciális kedvezményezettek körének különböző szegmenseire) fókuszáló kommunikációra van szükség. Ennek során külön hangsúlyt kell fordítani a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportokat képviselő szervezetek direkt módon való informálására, ill. az ilyen csoportokat érintő projektgenerálásra és szükség esetén a megvalósítás során nyújtandó szakmai segítségre is.

- *A tárfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok eredményeinek bemutatása*
A megvalósult projektek bemutatása a strukturális alapok hazai felhasználásának sikerességét hirdeti, egy gyorsan és lendületesen fejlődő Magyarország képét tudatosítja a közvéleményben, az Európai Unió imázsát erősíti, valamint – a jó példa elvén – ösztönzőleg hat a potenciális pályázók körére.
- *Partnerség*
A partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos módszertani feladatok – partnerségi stratégia, partnerségi akciók, partnerségi beszámolók – ellátása a társadalmi egyeztetés kapcsán, a kiemelt partnerekkel történő kapcsolattartás és a partnerek szakmai együttműködésekbe történő bevonása, valamint a partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos stratégia és beszámolók elkészítése a magyar kormány és az Európai Bizottság részére rendkívüli fontosságú. Minden egyes OP és akcióterv egyenként kerül társadalmi egyeztetésre. A meghatározott felelősségi rendnek megfelelően a partnerséggel kapcsolatos feladatokat a regionális OP-k esetében az illetékes RFÜ-k látják el, a ROP-ok TA forrásából finanszírozva. A monitoring bizottság működését minden esetben az OP TA forrása fedezi.
- *Ügyfélszolgálat*
Kiemelt feladata az intézményrendszernek a lehetséges és már nyertes pályázókkal való kapcsolattartás. Ez az intézményrendszer szolgáltató jellegének erősítése szempontjából, valamint az átláthatóság szempontjából hangsúlyos terület. Ennek megfelelően központi és helyi szinten is szükséges az ügyfél-tájékoztatási és információs feladat egységes rendszerben történő ellátása. Az egységes ügyfél-tájékoztatási rendszer fő elemei: internetes pályázó-tájékoztató felület, online és telefonos ügyfélszolgálat működtetése (*Contact Center*), a közreműködő szervezetek információs tevékenységének koordinálása, az információk áramlását koordináló belső információs rendszer kialakítása és működtetése.

6.5 Közösségi politikák és horizontális elvek – fenntarthatóság, esélyegyenlőség és partnerség, állami támogatások, közbeszerzések

6.5.1 Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma

A 1083/2006/EK rendelet 17. cikkében foglaltaknak megfelelő fenntarthatóság kritériumait (különös tekintettel a környezeti fenntarthatóságra) a tervezés és a végrehajtás teljes folyamatában garantálni kell. Ennek érdekében az NSRF, és az operatív programok vonatkozásában stratégiai környezeti vizsgálat készült. Az ÚMFT-t és az operatív programokat az Országos Környezetvédelmi Tanács elé terjesztettük.

A programvégrehajtás valamennyi szintjén megfelelő irányítási rendszerek kerülnek kialakításra annak érdekében, hogy az esetlegesen nem fenntartható vagy környezeti szempontból kedvezőtlen hatások, különös tekintettel a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség és ökoszisztémák fenntartására valamint a természeti erőforrások igénybevételeire vonatkozó hatásokra, kiküszöbölhetőek vagy minimalizálhatóak legyenek, és így az OP környezeti költségei összességében klíma- és erőforrás-semlegessége biztosítható legyen. Az OP pozitív környezeti hatásait és a szinergiából adódó környezeti fenntarthatósághoz történő hozzájárulás optimalizálásának lehetőségeit a lehető legnagyobb mértékig ki kell használni és amennyiben lehetséges meg kell erősíteni.

Az irányító hatóságok közös működési kézikönyve iránymutatást tartalmaz annak érdekében, hogy a közbeszerzési eljárások során a fenntarthatósági szempontok is érvényesüljenek (zöld közbeszerzés).

A partnerségi folyamat keretében az NSRF és OP dokumentumokhoz nagyszámú – többek között környezetvédelmi, illetve az esélyegyenlőség különböző aspektusaival foglalkozó – civil szervezet fűzött észrevételeket, amelyeket feldolgoztunk, és a dokumentumok véglegesítése során lehetőség szerint érvényesítettünk. A partnerségi konzultáció mechanizmusát az akciótervekre és a pályázati kiírások tervezeteire is kiterjesztettük.

Az ÚMFT és az egyes operatív programok végrehajtásának valamennyi szintjén elő fogjuk segíteni a nők és férfiak közti egyenlőség érvényesülését, valamint a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozását. A megkülönböztetés tilalmának elve a végrehajtás minden szakaszában betartásra kerül, különös tekintettel a támogatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatosan. A különböző operatív programok műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén különös tekintettel leszünk a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára.

A Koordinációs Irányító Hatóság irányelveket, útmutatót készít és Működési Kézikönyvet állít össze a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és megkülönböztetés tilalma horizontális céljainak a végrehajtás valamennyi szintjén történő és az intézményrendszerrel kapcsolatos érvényesítése érdekében. Az OP irányító hatósága az Alap, a program, valamint a potenciális kedvezményezettek és célcsoportok sajátosságainak figyelembevételével specializálja ezen útmutatókat. Ezenfelül az IH folyamatosan keresi, díjazza, és terjeszti a legjobb gyakorlatokat, a kedvezményezettek számára a projekt-megvalósítás során a horizontális szempontok gyakorlati érvényesítésére vonatkozó tanácsadást biztosít. A monitoring során speciális figyelmet fordít az esélyegyenlőségi célkitűzések program szintű elérésében történt előrehaladásra.

A műveletek kiválasztása során a környezeti fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontrendszerének érvényesítését (kötelező minimum követelményként) jogszabály garantálja. Ennek érvényesítésére – újdonságként – a pályázatok értékelésekor bevezettük az ún. kétszintű értékelést, melynek során a horizontális szempontokhoz való hozzájárulás minden projektjavaslat vonatkozásában kötelező befogadhatósági feltételként szerepel.

A Monitoring Bizottságokba kötelező jelleggel meg kell hívni legalább egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékosággal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy-egy civil szervezet képviselőjét.

A fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontjainak érvényesüléséről a program végrehajtásáról szóló értékelésekben, rendszeres, a Kormány, a Monitoring Bizottságok, a FIT, az NFTF illetve az Országgyűlés számára készülő jelentésekben külön is számot adunk.

Az ÚMFT környezetvédelmi hatásairól, valamint a fenntarthatóság horizontális szempontjainak teljesüléséről évente tájékoztatást adunk az Országos Környezetvédelmi Tanács számára.

A végrehajtás során kiemelt figyelmet kell szentelni

- a nemek közti egyenlőség monitoringjának (különös tekintettel a nemek szerinti adatgyűjtésre);

- a partnerség elvének érvényesülésére;
- valamint a hátrányos helyzetű csoportok (különös tekintettel a romákra) hatékony részvételének elősegítésére.

A fentieknek megfelelően az intézményrendszer működése során a pályázók számára széles körű információs és ügyfélszolgálati támogatást nyújt. Ezen belül a hátrányos helyzetű csoportok számára célzott tájékoztatási és támogatási tevékenységet tervezünk. Az ügyfélszolgálati munkatársak számára külön, a célcsoport szükségleteihez igazodó képzést szervezünk. A fogyatékkal élők eligazodása érdekében - középtávon - tervezzük honlapunk akadálymentesítését. A hátrányos helyzetű térségekben működő pályázókat országos, kistérségi szintű tanácsadói hálózatunkon keresztül közvetlenül is elérjük, számukra helyben is tanácsadási lehetőséget biztosítunk.

Nemzeti szintű szakértői hálózat segíti a potenciális kedvezményezetteket valamennyi kistérségben. Roma szakértők révén speciális segítség áll rendelkezésére a roma kedvezményezetteknek.

A végrehajtási rendszer teljes mértékben elkötelezett a fenntarthatóság, valamint a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma horizontális elveinek érvényesülése és elősegítése mellett, ezért az NFÜ tervezi az Európai Unió Hitelesített környezetvédelmi vezetési rendszer (EMAS) minősítésének megszerzését. Továbbá intézkedéseket teszünk a család-barát munkahely kialakítására.

A partnerség elve a végrehajtás minden szintjén érvényesül:

- (mind a projekt koncepciókat, mind pedig a már előkészített projekteket) bíráló bizottságokban szavazati joggal vesznek részt a civil szervezetek képviselői;
- a monitoring bizottságokban a tagok fele nem kormányzati intézményt képvisel;
- a jelentős hatású projektek előkészítése során készülő Környezeti Hatásvizsgálat keretében a lakossági egyeztetés kötelező.

A végrehajtás egyes szereplőinek partnerséggel kapcsolatos feladatait részletesen a működési kézikönyv tartalmazza.

6.5.2 Állami támogatások

Az NFÜ maximális mértékben figyelembe veszi a hatályos állami támogatási szabályokat. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás biztosítása érdekében a **Pénzügyminisztérium** Támogatásokat Vizsgáló Irodája (PM TVI) részt vesz a programok és akciótervek előkészítésében (ld. később). Ezen túlmenően pedig a társfinanszírozandó tevékenység vonatkozásában minden esetben megvizsgálja az állami támogatási szabályok relevanciáját. Az IH felel az operatív programnak az állami támogatási szabályokkal összhangban való végrehajtásáért, a TVI pedig ezen követelmény teljesülésének szakmai kontrollját biztosítja. Ennél fogva a TVI valamennyi támogatási konstrukciót megvizsgálja.

6.5.3 Közbeszerzés

A magyar Közbeszerzési törvényt a Parlament 2003-ban fogadta el. A közbeszerzések egyes részletes szabályait több mint 10 végrehajtási rendelet szabályozza pl. a pályázati felhívások formátumát, a felhívás közzétételének módját, építési beszerzésekre vonatkozó speciális szabályokat, tervpályázat, stb.

A kedvezményezettek által lefolytatott közbeszerzések utólagos ellenőrzéséért a KSz-ek felelnek. Az NFÜ külön szervezeti egységet állított fel a közbeszerzések szabályosságának az eljárás folyamatában történő biztosítására. Az Európai Unió Közbeszerzési Koordinációs és

Szabályossági Egység (EKKE) feladata, hogy folyamatba épített ellenőrzést gyakoroljon a közbeszerzési eljárások lebonyolítása során.

A folyamatba épített és utólagos ellenőrzésekre vonatkozó eljárási szabályokat a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter és az államháztartásért felelős miniszter közös rendelete tartalmazza (16/2006 (XII. 28.) MeHVM-PM együttes rendelet).

6.6 Az elektronikus adatközlésre vonatkozó rendelkezések a Bizottság és a tagállam között

Az Európai Bizottság fejlesztés alatt álló SFC2007 rendszere a Bizottság elvárásai szerint elektronikus adatszolgáltatás alapján működik. Az informatikai rendszer két különböző módon érhető el a tagországok intézményei számára (honlapon keresztül – Web Application, illetve közvetlenül a tagállami rendszerrel elektronikus kapcsolaton keresztül – Web Service). A rendszerhez akár kizárólag az egyik módszer használatával, akár a két módszer kombinálásával is lehet kapcsolódni. A rendszerben az egyes OP komponensek szintjéig kell megjeleníteni a rendelet mellékleteiben kötelezően megjelölt adatokat.

Azon adatok esetében, melyek szerepelnek az EMIR-ben, a Bizottság által megadott specifikációnak megfelelően biztosítjuk az adatfeltöltést. Azokat az adatokat, amelyek rögzítése nincs előírva az EMIR-ben (duplikált adatkezelés elkerülésére) közvetlenül a felelős központi intézmények kulcsfelhasználói (úgy mint központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) viszik fel az SFC-be.

A rendszerrel kapcsolatos teendőkért felelős tagállami szervezet (Member State Organisation – MSO) a hazai jogszabályoknak megfelelően az NFÜ, így a tagállami összekötő (MS Liaison), illetve az „MS System Owner”, a technikai kérdésekért felelős tagállami személyt is szintén az NFÜ állományából kerül kijelölésre

6.6.1 Az adatszolgáltatás rendje

Az adott adatra vonatkozóan adatszolgáltatás módja attól függ, hogy a kijelölt intézmények a két kapcsolódási módszer közül melyiken keresztül szolgáltatnak a kijelölt intézmények adatot:

- amennyiben az adatokat a honlap felületen keresztül töltik fel az SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre képesített kulcsfelhasználói feltöltik adatokkal a szervezetük hatáskörébe tartozó táblákat az ott kért formában, illetve verifikálják azokat.
- amennyiben az adatokat a közvetlen elektronikus kapcsolaton keresztül küldi meg a tagállami rendszer a SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre jogosított kulcsfelhasználói a tagállami rendszerbe töltik fel az adatokat, majd verifikálják és küldik meg azokat az SFC2007-nek.

Az ezzel megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) feladata – függetlenül az adatok rögzítésének módjától – az adatok közvetlen és hibátlan feltöltése a rendszer(ek)be olyan módon, hogy mind a számukra megszabott határidők betartására kerüljenek, mind az ő jelentésükhöz kapcsolódóan más intézmények által végzendő adatszolgáltatás megvalósulhasson az arra megszabott határidőn belül.

A dokumentumok továbbításának időpontja azok rendszerbe történő feltöltésének időpontja. A dokumentumok csak akkor számítanak elküldöttnek a Bizottság számára, ha annak érvényesítése megtörtént a rendszerben az erre felhatalmazottak által.

A rendszer tartós elérhetetlensége esetén, különösen, ha az információ leadására megfogalmazott határidő betartását ez az elérhetetlenség fenyegeti, a tagország papír alapú dokumentum formájában továbbítja a Bizottság számára az információkat a vonatkozó jogszabályban megadott formátumban. Az elérési probléma elmúltával a tagország, illetve a kijelölt illetékes szervezet pótlólag az információk rendszerbe (SFC2007) történő feltöltését. Ilyen esetben a dokumentumok megküldésének hivatalos dátuma a papír alapú dokumentumok megküldésének dátuma.

1. SZ. MELLÉKLET: A KÖZÖSSÉG ALAPJAIBÓL SZÁRMAZÓ FORRÁSOK KATEGORIÁNKÉNTI HOZZÁJÁRULÁSA AZ OPERATÍV PROGRAMHOZ

Az OP CCI száma: 2007HU161PO011

Az operatív program neve: Dél-dunántúli operatív program

Az adatok euróban, folyó áron értendők

Prioritási téma szerint		Prioritási téma szerint		Finanszírozási forma szerint		Térségtípus szerint	
Kód	EU finanszírozás összege	Kód	EU finanszírozás összege	Kód	EU finanszírozás összege	Kód	EU finanszírozás összege
03	32 723 125			01	698 085 618	01	407 805 209
04	1 558 603	85	22 848 560	02	7 051 370	05	271 944 490
05	5 937 534	86	2 538 729	Összesen:	705 136 988	00	25 387 289
08	85 817 707	Összesen:	705 136 988			Összesen:	705 136 988
09	35 847 864						
13	3 125 466						
23	96 186 736						
24	10 463 061						
46	23 837 638						
52	16 887 750						
53	31 482 494						
54	4 704 797						
55	24 778 534						
57	80 818 928						
59	27 214 922						
61	65 853 034						
75	76 573 926						
76	30 712 916						
78	5 409 207						
79	19 815 457						

2. SZ. MELLÉKLET: A DDOP INDIKÁTORAINAK ÖSSZESÍTŐ TÁBLÁZATA³¹

Célkitűzések/Prioritás tengelyek		Indikátor típusa	Indikátor	Alap	Cél (2015)	Gyakoriság	Adat- forrás
STC	<i>A Dél-dunántúli régió leszakadásának megállítása</i>	Hatás	A régió egy főre jutó GDP-je az országos átlag százalékában	71%	71%	évente	KSH
STC	<i>A Dél-dunántúli régió leszakadásának megállítása</i>	Magindikátor	Bruttó teremtett új munkahelyek száma (db)	0	2200	évente	IH
SPC1	<i>A természeti és épített környezet megóvása a régióban</i>	Hatás	A környezeti állapottal és a városfejlesztési akciókkal való elégedettség az érintett lakosság körében (%)	2007. évben kerül meghatározásra	+10%	3 évente	IH
SPC2	<i>Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság</i>	Hatás	A foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban (%)	53,4%	54%	évente	ÁFSZ
SPC3	<i>A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása</i>	Hatás	Az elvándorlással leginkább sújtott kistérség belföldi vándorlási különbözetének évi átlaga 1000 lakosra (fő)	-6,4 (2000-2004)	-5,0 (2010-2014)	3 évente	KSH
P1	A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése	Hatás	A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHÉ) növekedése a program hatására (Ft)	0	24 milliárd	évente	KSH/APEH
		Eredmény	A támogatásban részesített ipari parkok és iparterületek nettó beépíttségének növekedése (%)	67,8%	80%	évente	IH
		Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (db)	0	240	évente	IH
		Magindikátor	Támogatás által indukált beruházás nagysága (Ft)	0	10 milliárd	évente	IH

³¹ A hiányzó alap és célértékek meghatározása 2007. év során történik meg.

P2	A turisztikai potenciál erősítése a régióban	Hatás	A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazat bruttó hozzáadott érték növekedése (%)	2007. évben kerül meghatározásra	20% növekedés	évente	KSH
		Hatás	A kereskedelmi szálláshelyek kapacitáskihasználtságának növekedése (%)	31,2 (2005.)	40%	évente	KSH
		Eredmény	A régióban eltöltött vendégéjszakák számának növekedése (db)	2.256.000	2.600.000	évente	IH
		Eredmény	Támogatott turisztikai vonzerők vendégforgalmának növekedése (%)	2007. évben kerül meghatározásra	20% növekedés	évente	IH
P3	Humán közszolgáltatások fejlesztése	Hatás	Az országos kompetenciamérésen a minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése (%)	2007. évben kerül meghatározásra	20% csökkenés	évente	IH
		Eredmény	A többcélú közoktatási intézmények szolgáltatásaival érintett 0-18 éves korúak arányának növekedése (%)	2007. évben kerül meghatározásra	2007. évben kerül meghatározásra	évente	IH
		Eredmény	Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése (a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén) (fő)	0	259.000	évente	IH
		Eredmény	Minőségi rehabilitációs szolgáltatáshoz hozzáférők számának növekedése (a fejlesztéssel érintett egészségügyi intézmények tekintetében) (fő)	0	489.000	évente	IH
		Eredmény	Szociális ellátással elért lakosság számának növekedése (fő)	0	2007. évben kerül meghatározásra	évente	IH
P4	Integrált városfejlesztési akciók támogatása	Hatás	A rehabilitált terület komplex aktivitási mutatójának települési átlaghoz való közelítése (az átlag %-ában kifejezve) (%)	2007. évben kerül meghatározásra	75%	évente	IH
		Eredmény	A támogatással érintett területen működő szolgáltató szervezetek és telephellyel rendelkező vállalkozások számának növekedése (db)	0	400	évente	IH
		Eredmény	Támogatással érintett rehabilitált településrészen élők száma (fő)	0	51.000	évente	IH

P5	Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés	Eredmény	Kistérségi központot és gyorsforgalmi úthálózatot közúton 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése (fő)	2007. évben kerül meghatározásra	2007. évben kerül meghatározásra	évente	IH
		Eredmény	Közösségi közlekedést igénybe vevők számának szinten tartása (fő)	2007. évben kerül meghatározásra	szinten tartás	évente	IH
		Eredmény	A támogatott projektek keretében EU-s kritériumoknak megfelelő szennyvízkezeléssel ellátott lakosok száma (fő)	0	55.000	évente	IH
P6	Technikai segítségnyújtás	Eredmény	Támogatott projektek megvalósulásának aránya (%)	0	100%	évente	IH
	Horizontális mutatók	Magindikátor	A hátrányos helyzetű térségekben a program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (db)	0	80	évente	IH
		Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott nők száma (fő)	0	120	évente	IH
		Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott hátrányos helyzetűek száma (fő)	0	60	évente	IH
		Eredmény	Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű gyermekek száma (fő)	0	4000	évente	IH
		Eredmény	A támogatott projektek eredményeként elért energiamegtakarítás (TJ)	0	2007. évben kerül meghatározásra	évente	IH

3. SZ. MELLÉKLET ÖSSZEFOGLALÓ A ZÁSZLÓSHAJÓ PROGRAMOKRÓL

---

1. „Nem mondunk le senkiről”

A „Nem mondunk le senkiről” zászlóshajó program olyan hátrányos helyzetű kistérségek fejlesztését támogatja, melyek jelentősen felül-reprezentáltak a roma lakosság arányát tekintve. Ezen program keretei között a speciális komplex segítségnyújtás az alábbi két módon valósul meg: a releváns OP-k műveletei számára célcsoport-specifikus tematikus, pénzügyi és eljárási elemek kidolgozásával, valamint a célcsoportok fogadó kapacitásának erősítése érdekében biztosított segítségnyújtással. Ezen célok eléréséhez a regionális operatív programok elsősorban a következő beavatkozásokkal járulnak hozzá: szociális ellátások fejlesztése a társadalmi befogadás erősítése érdekében, vállalkozások versenyképességének javítása, térségi közlekedés fejlesztése.

2. Gyermekesély

A „Gyermekesély” zászlóshajó program célja a gyermekek szegénységének megakadályozása, a későbbi sikeres oktatási és munkaerőpiaci karrier – valamint ezzel együtt egy sikeres és örömteli gyerekkor, majd azt követő felnőttkor – megalapozása, vagyis a szegény családi háttérű, hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok egyenlő esélyekhez juttatása. Cél továbbá a prevenció, valamint a hátrányos helyzetű gyermekek kirekesztésének megakadályozása, a szegénység generációk közötti átörökítésének megtörése.

Az operatív programok közül legerőteljesebben a Társadalmi megújulás operatív programban nevesített társadalmi befogadás, illetve a foglalkoztathatóság növelése, valamint a minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása célkitűzéseikhez kapcsolódik. A regionális operatív programok a helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztését célzó prioritás egyes elemeinek megvalósítása révén járulnak hozzá a gyermekek esélyeinek javításához.

3. XXI. század iskolája

I. Az iskolarendszer tartalmi megújítása (TÁMOP)

1. Kompetencia alapú oktatás, sajátos nevelési igényű tanulók oktatása, nevelése
2. Migráns és nemzetiségi tanulók nevelése, oktatása
3. Befogadó iskola program, a halmozottan hátrányos helyzetű és roma tanulók esélyegyenlőségének biztosítása

II. Minőségbiztosítás és hatékony közoktatás (Átfogó mérési, értékelési és minőségbiztosítási rendszer kiépítése) (TÁMOP)

III. Infrastrukturális paradigmaváltás a magyar iskolarendszerben

1. Az „Intelligens Iskola” infrastruktúrájának elterjesztése, a közoktatás hatékonyságának növelése (TIOP + KMR)

2. Megújuló Iskola Program (ROP-ok) – pályázat

Kb. 700 intézmény felújítása, fűtési és világítási rendszerük korszerűsítése

4. Akadálymentes Magyarország

I. prioritás: Fizikai akadálymentesítés (központi szervek szolgáltatásai) **(TIOP + KMR)**

1. Épületek akadálymentesítése
2. Jelnyelvi tolmácsszolgáltatás ill. alternatív és augmentatív kommunikációs szolgáltatás

II. prioritás: Fizikai akadálymentesítés (önkormányzatok által fenntartott közszolgáltatások) **(ROP-ok)**

1. Egyenlő esélyű hozzáférés a közszolgáltatásokhoz
2. Akadálymentesítés egyéb infrastrukturális fejlesztéseknél (Nem utólagos!)

III. prioritás **(TÁMOP)**

1. Akadálymentesítési módszertani központok
2. „Egyetemes tervezés” pilot project
3. Képzési programok és egyéni eszköz pályázat

IV. prioritás: Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztéséből (akadálymentes járműbeszerzések) **(KÖZOP)**

V. Egyéb

1. Eszköz-kölcsönző
2. Segítő kutya képzés
3. Jelnyelvi tolmácsálózat
4. Feliratozás a TV-ben

5. Versenyképességi pólus program

A Versenyképességi pólus program DDOP-ból megvalósuló elemei a következők:

- A gazdasági, ágazati klaszterek és vállalatok közötti együttműködés kialakítása, fejlesztése
- Inkubátorházak fejlesztése
- A kis és középvállalkozásokat támogató szolgáltatások erősítése
- Ipari parkok fejlesztése
- Kísérleti akciók, programok a regionális innováció támogatására

7. Európa Kulturális Fővárosa 2010

A zászlóshajó program a nagyberuházások megvalósítását tűzi ki célul:

- Nagy Kiállítótér
- Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont
- Zsolnay Kulturális Negyed tervpályázat meghirdetése
- Konferencia és Koncertközpont
- „Közterek és parkok” projekt

4. SZ. MELLÉKLET: A DÉL-DUNÁNTÚLI OPERATÍV PROGRAMOT VÉLEMÉNYEZŐ SZERVEZETEK

Bakonya Fejlődéséért Közalapítvány
Balaton Fejlesztési Tanács
Balaton Szövetség
Balatonboglári Helyiérték Egyesület
Országos Területfejlesztési Civil Egyeztető Fórum
Balatoni Hajózási Zrt.
Balatoni Integrációs Kht.
Bánya- és Energiaipari Dolgozók Szakszervezete
Baranyai Emberekért Szövetség
Baranyai Gyermek és Ifjúsági Érdekegyeztető Fórum
Barcsi Többcélú Kistérségi Társulás
Dél-dunántúli Ifjúsági Regionális Szolgáltató Iroda
Dél-dunántúli Regionális Ifjúsági Tanács
Bőszénfa Önkormányzati Hivatal, Bóly Önkormányzati Hivatal, Dunapataj Polgármesteri Hivatal, Balatonföldvár Önkormányzati Hivatal, Sasad Polgármesteri Hivatal, Somogy Megyei Önkormányzat, Tamási Önkormányzat
Gottsegen György Országos Kardiológiai Intézet
Informatikai Vállalkozások Szövetsége
Ipari Parkok Egyesülete
ISPA Iroda Pécs
Kaposvár Ifjúságáért Kulturális Egyesület
Kaposvár Polgármesteri Hivatal
Kaposszerdahely Önkormányzati Hivatal
Kémes Teleház
Kistérségi Ifjúságsegítő Szolgálat Ormánság
Községek, Kistelepülések és Kistérségek, Szigetvári kistérségi megbízott
Magyar Iparszövetség OKISZ
Magyar Logisztikai Egyesület
Magyar Rendezvényszervezők Szövetsége
Magyar Statisztikai Társaság
Magyar Telekom
Magyar Tudományos Akadémia – Szegő Károly
Marcali kistérség, Szentes és Kistérsége, Dombóvári kistérség, Barcsi kistérség, Pécsi Kistérségi Iroda, Fonyódi kistérség, Lengyeltóti kistérség, Siófok kistérség, Simonfa Önkormányzati Hivatal
MTA Molnár Andrea
MTA Regionális Kutatások Központja Raffay Zoltán
MTA Regionális Kutatások Központja Varjú Viktor
Nagybajomi Ifjúsági Kör Egyesület
Nógrádi Zoltán – Mórahalom polgármestere

Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Szakmai Műhely
Országos Gerincgyógyászati Központ
Pécs Fejlesztési Kft.
Pécsi Tudományegyetem
PRO-MOSZ Egyesület
PTE Központi Hallgatói Szolgáltató Iroda
PTE Testnevelési Intézet
Regionális Környezetvédelmi Központ
Teleház Hajdúbagos
Tímár és Társa Kft.
Tisza Vízgyűjtő Programrégió Önkormányzati Társulás
Tolna Megyei Földművelésügyi Hivatal
Turisztikai Monitoring Bizottság
Magánszemélyek: Wekler Ferenc, Csizmadia Ferencné Nemes Márta, Valdmann Istvánné, Nagy Szidónia Ebergényi Éva Erdős Zsuzsanna Grain András Gál Ilona Gulyás Tibor Gángó Lászlóné Dér Miklósné Horváth Lajos Zoltán Horváth László
Zselickisfalud Önkormányzati Hivatal
Zselickislak Önkormányzati Hivatal
Zselicszentpál Önkormányzati Hivatal

5. SZ. MELLÉKLET: A 1828/2006/EK RENDELET 47. CIKK (1) BEKEZDÉSE ALAPJÁN KIVÁLASZTOTT KRITÉRIUMOK SZINTJE A DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN

Dél-dunántúli régió

Indikátor típusa	Határérték a hagyományos városi beépítésű területeken	Határérték a lakótelepeken	Referencia adatok ³²
MUNKANÉLKÜLISÉG MAGAS SZINTJE (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Munkanélküliek aránya az akcióterületen magas volt 2001-ben Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	minimum 11%	minimum: 10%	8,5%
Tartós munkanélküliek aránya az akcióterületen magas volt 2001-ben (legalább 360 napos munkanélküliek aránya) Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	minimum 3,6%	minimum 3,4%	3%
SZEGÉNYSEG ÉS KIREKESZTETTSÉG MAGAS SZINTJE (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Magas azon aktív korúak (15-59 éves) aránya, akiknek 2001-ben a jövedelemforrásuk kizárólag állami vagy helyi támogatás volt Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	Minimum 15%	Minimum 11%	10,2%
Önkormányzati tulajdonú lakások aránya magas az akcióterületen Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat	Minimum 10%	minimum 8%	4,3% (2001)
Az akcióterületen az önkormányzat által elosztott rendszeres szociális támogatásokból a háztartásokhoz	A rendszeres szociális támogatások száma a	A rendszeres szociális támogatások	

³² A referencia adatok a régió 20 ezer fő feletti lakosságú városainak adott mutatóra vonatkozó átlagértékei. Ennek oka, hogy jelenleg ezen városokra vonatkozóan állnak rendelkezésre tömb szinten mért adatok, ugyanakkor méretüknél fogva nagy valószínűséggel ezek a városok lesznek a szociális városrehabilitáció kedvezményezettjei.

<p>viszonyított városi átlaghoz képest több támogatás (darabszám) került kiosztásra. (Beszámítható támogatásformák: rendszeres szociális segély, lakásfenntartási támogatás minden formája, rendszeres gyermekvédelmi támogatás, adósságcsökkentési támogatás.) Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat</p>	<p>háztartások számához képest legalább 1,5-szerese a városi(kerületi) átlagnak.</p>	<p>száma a háztartások számához képest legalább 1,3-szorosa a városi(kerületi) átlagnak.</p>	
<p>ERŐSEN LEROMLOTT KÖRNYEZET (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)</p>			
<p>Az 5 szintnél magasabb lakóházakban található lakott lakások magas aránya az 50.000 fő lakónépességnél nagyobb városokban. Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat</p>		<p>minimum 60% az 5 szintnél magasabb épületekben található lakások aránya a legalább 50.000 fő lakónépességgel rendelkező városokban</p>	<p>12,3%</p>
<p>A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül magas volt 2001-ben Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok</p>	<p>Minimum 25%</p>		<p>8,4%</p>
<p>Magas volt a maximum egy szobás lakások aránya a lakott lakásokon belül, 2001-ben Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok</p>	<p>minimum 30% a legalább 50.000 fő lakónépességgel rendelkező városokban, és minimum 20% az 50.000 főnél kisebb lakónépességgel rendelkező városokban</p>		<p>8,3%</p>